



วารสาร มมร วิชาการล้านนา

Academic Journal of MBU Lanna; Campus

ปีที่ 8 เล่มที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2562 Vol.8 No.1 January-June 2019

ISSN.2286-8267



สำนักงานวารสาร มมร วิชาการล้านนา

วิทยาลัยศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 103 ถนนพระปกเกล้า ตำบลพระสิงห์
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 Web: www.tci-thaijo.org/index.php/mbulncjournal

วารสาร มมร วิชาการล้านนา
Academic Journal of MBU; Lanna Campus
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562
ISSN 2286-8267

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่บทความทางวิชาการ และผลงานการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาศาสนาและปรัชญา ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์
ซึ่งเน้นองค์ความรู้ใหม่ทางพระพุทธศาสนา ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาอันสอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัย

ลิขสิทธิ์

วิทยาลัยศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ปรึกษา

พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร.
พระมหาสกุณ มหาวีโร, ดร.

พระมหาวิรัตน์ สุระเมธี, ผศ.ดร.
พระมหาบุญสมสมบัติ ปากาโร

ผศ.ดร.ตระกูล ชำนาญ

บรรณาธิการ

พระมหาวิเศษ ปณฺณาวชิโร เสาะพบดี, รศ.ดร.

กองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
พระครูสมุห์ธนโชติ จิระมโม, ดร.
ผศ.ดร.โพน นามณี
ผศ.ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี
ดร.อุเทน ลาพิงค์
บุญนำ สุนามถาวร
สุริษา วุฒิอัน

หน่วยงานภายนอก

พระครูปริยัติยานุศาสน์, ดร.
รศ.ประวดี พันผาสุก
ดร.วินิจ ผาเจริญ
ดร. มนตรี วิชัยวงศ์
ดร. เมืองอินทร์ ชรสวรรณ
ดร.วินิจ ผาเจริญ
รศ.ดร.สุวิทย์ รุ่งวิสัย
รศ.สมหมาย เปรมจิตต์
ผศ.ดร.สัญญา สะสอง
ดร.จำเนียร ราชแพทยาคม
ดร. มนตรี วิชัยวงศ์
อาจารย์ อมฤต พัวไพรัช
อาจารย์ จารุวรรณ ปฐมนพวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
มหาวิทยาลัยพายัพ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความวิจัย

พระครูพิพิธสุตาธ, ดร.
ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ
ดร.สงเสริม แสงทอง
ผศ.ดร.สุพล พรหมกุล
ดร.จักรพรรพ์ วิชาอัครวิทย์
ดร.สนิท หาจตุรัส
ผศ.ดร.สำเนา หมั่นแจ่ม
ผศ.ดร.กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์
ดร.สายฝน แสนพรมใจ
ดร.เกรียงไกร เจริญผล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง
ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์
รศ.ดร.ปรุดม บุญศรีตัน
รศ.จากรุณี วงศ์ละคร
ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์
ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร
ดร.สมคิด แก้วทิพย์
ดร.วินิจ ผาเจริญ
ดร.สุชาดา สายธิ
ดร.จำเนียร ราชแพทยาคม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

การประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ต้นฉบับจะต้องผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) โดยกองบรรณาธิการจะเป็นผู้สรรหาจากภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 2 ท่านต่อเรื่อง

พิมพ์ที่

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร 103 ถนนพระปกเกล้า ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ 50200

กำหนดออก

ปีละ 2 ฉบับ: ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

ส่งบทความออนไลน์ได้ที่

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/mbulncjournal>

ความคิดเห็นในบทความของผู้เขียนบทความ ไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการ

วารสาร มมร วิชาการล้านนา ของวิทยาลัยศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ฉบับนี้เป็นฉบับที่ 1 ของปี 2562 (เดือนมกราคม - มิถุนายน) นอกจากมีวัตถุประสงค์เป็นมติเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ที่น่าสนใจทางด้านพระพุทธศาสนา และข้อมูลวิชาการที่ได้ผ่านการศึกษาค้นคว้า

วารสารฉบับนี้ มีส่วนเอื้อประโยชน์ได้พอสมควรต่อสถาบันการศึกษาที่นักศึกษาสังกัด ได้รับผลคะแนนในการประเมินคุณภาพการศึกษา และกลุ่มนักศึกษาที่ได้รับการตีพิมพ์บทความผลงานโดยตรงซึ่งมีผลกับการสำเร็จหลักสูตรตามเงื่อนไขของเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตวิทยาลัย และ นักวิชาการผู้สนใจทั่วไป สนองตอบวัตถุประสงค์อย่างครอบคลุม ภายใต้มาตรฐานทางวิชาการที่ผ่านการคัดกรองจากผู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างดีเช่นเดิม พร้อมมีการพัฒนาในระบบองค์รวมให้มีมาตรฐานสากลยิ่งขึ้นไป

นักวิจัย นักศึกษา สาขาที่เกี่ยวกับ สังคมศาสตร์ ศาสนาปรัชญา และศึกษาศาสตร์ ที่มีความต้องการจะส่งบทความ สามารถส่งบทความวิจัยมาเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร มมร วิชาการล้านนา โดยส่งบทความออนไลน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/mbulncjournal>

สอบถามรายละเอียดด้วยตัวเองที่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ต. พระสิงห์ อ. เมือง จ.เชียงใหม่ หรือ โทร. 053-278-975 ต่อ 15, 086-672-4099

บรรณาธิการ

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
๑ การศึกษาวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) Corporate culture of Thai Credit Retail Bank Public Company Limited ศุภิสรา สุขศิริปกรณ์ชัย.....	1
๑ ทำไม...ความอดทนของคนเราจึงตกต่ำลงและสัจธรรมคำสอนช่วยแก้ไขสภาวะทางจิตใจของคนเราได้อย่างไร? Why does the patience of people decrease? How do the key doctrines of Buddhism help to correct our mental state? พระณัฐวัฒน์ ญาณปปโก (ตั้งปฐมวงศ์).....	8
๑ บทบาทผู้นำชุมชนกับการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวบ้านท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร The role of community leaders to an Identity maintenance Stars Parade Tradition, Ban Tha Rae, Tha Rae Sub-district, Muang District, Sakon Nakhon. วิจิต สุขศิริ.....	17
๑ การสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษา เฟซบุ๊กเพจ SUTHEP THAUGSUBAN (สุเทพ เทือกสุบรรณ) ช่วงเวลา 31 ตุลาคม 2556 ถึง 22 พฤษภาคม 2557 Analysis of Thai political communication in social media context : case study on Suthep Thuagsuban's facebook page for the period of 31 october 2013 - 22 May 2014 ชัยนัท สุขไยยะ.....	32
๑ ผลสัมฤทธิ์และเจตคติทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบซิปปา Science Learning Achievement and Attitudes of the Ninth Graders Students Learning through the CIPPA Model จิตรลดา เสงชัยโย.....	40
๑ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 Guidelines for Developing Quality of Life with Security in Accordance with Philosophy of Sufficiency Economy of Educational Personnel under Chiang Mai Primary Educational Area Office 4 ภูเบศ พวงแก้ว.....	49
๑ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ Role of Buddhist monks in preserving the archaeological site of Wiang Kum Kam, Tha Wang Tan sub-district, Saraphi district, Chaing Mai province พระบุญช่วย ฐิตจิตโต (ยังสามารถ).....	60

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
๑ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT Learning Achievement Study of Science Subject in Primary 2 students Conducted by Using The 4 MAT System Lesson Plans นฤมล หลายประเสริฐพร.....	68
๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง Life quality development according to Buddhaddhamma in Pong-Sa-Nook Community, Muang District, Lampang Province พระอธิการสอาด ชินวิโส.....	75
๑ บทบาทของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง The roles of good son and daughter according corner Buddhism in Ban Dong Chai Community, Muang District, Lampang Province พระขวัญมนัส กम्मสุโก (แก้วกุล).....	82
๑ การสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสเชิงพุทธ The Relationship of Householders of Spouse in Buddhist Perspective ศิวาพัชร ฉัตรเท.....	92
๑ การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา The Participation of Students in the Development of Environmentally : A Case Study of Students Mahamakut Buddhist University; Lanna Campus จรรยาศักดิ์ แพง.....	101
๑ รูปแบบการเขียนบทความลงวารสาร.....	109

การศึกษาวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) Corporate culture of Thai Credit Retail Bank Public Company Limited

ศุภิสรา สุขศิริปกรณ์ชัย¹

Supisara Suksiripakornchai

E-mail: supisra.s@tcrcbank.com

ดร.ชาญชัย จิวจินดา²

Chanchai Jewjinda

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการศึกษาวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) 2) เพื่อหารูปแบบและสร้างความเชื่อมั่นในวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารและบุคลากรในหน่วยงาน จำนวน 32 คน จากนั้นนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอในรูปการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) วัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) มีลักษณะเป็นแบบแผนในการประพฤติและปฏิบัติของบุคลากรของธนาคาร ซึ่งเป็นผลรวมของความคิด ความเชื่อ ทศนคติและบรรทัดฐานที่บุคลากรของธนาคารร่วมกันกำหนดขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน โดยสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านพันธกิจของธนาคาร และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย 2) รูปแบบวัฒนธรรมองค์กร และความเชื่อมั่นในวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ การให้ความสำคัญกับบุคลากร ความใส่ใจในรายละเอียด ความมั่นคงการทำงานเป็นทีม และการมุ่งมั่นสู่เป้าหมาย

คำสำคัญ : วัฒนธรรมองค์กร, ธนาคารไทยเครดิต

Abstract

The purpose of this study is to study the corporate culture of Thai Credit Retail Bank Public Company Limited (2) to find out the pattern and build confidence. In corporate culture of Thai Credit Retail Bank Public Company Limited is Qualitative Research by in-depth interview method. In addition, there are 32 people in the organization and the information is categorized. Analyze data Descriptive analysis.

The results of the study revealed that 1) The Corporate culture of Thai Credit Retail Bank (PLC) is a pattern in the conduct and conduct of the Bank's personnel. This is the sum of the ideas, beliefs, attitudes and norms that the Bank's personnel set. And it is mutually acceptable. It is clearly reflected through the mission of the bank. And three cars can change according to the social environment in each age each. 2) The Corporate culture. The Bank of Thailand's credit rating is based on the following: Attention to detail, security and teamwork. And commitment to goals

Keywords: Organizational culture, Thai Credit bank

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เป็นธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ โครงสร้างทางสังคม ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น อีกทั้งยังเป็น

¹ นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

² อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต

รากฐานสำคัญขององค์กรที่กำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลในแต่ละองค์กร ซึ่งวัฒนธรรมเป็นหลักการดำรงชีวิต หรือวิถีชีวิต หรือแบบแผนสำหรับพฤติกรรมในการทำงานของสังคม และยังเป็นแบบแผนหรือวิธีการดำรงชีวิตที่ทำให้องค์กรมีเอกลักษณ์ของตนเองที่แตกต่างไปจากองค์กรอื่น และแบบแผนการดำรงชีวิตนี้สามารถแลกเปลี่ยนระหว่างกันและกัน หรือแพร่กระจายออกไปได้ในหมู่สมาชิกของสังคม โดยมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม วัฒนธรรมเปรียบเสมือนเป็นกาวหรือที่ยึดสำหรับองค์กรหรือหน่วยงานให้กลมเกลียวไม่แตกสลายลงไป และวัฒนธรรมยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในองค์กร อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรนั้น สามารถทำนายได้ หากทำการศึกษาและสังเกตวัฒนธรรมองค์กรอย่างจริงจัง แต่ในบางครั้งผู้บริหารองค์กรอาจมองข้ามอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กร หรือมองข้ามบทบาท หน้าที่ในการสร้างและหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กร นอกจากผู้บริหารจะต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงประเพณีปฏิบัติที่มีอยู่ในวัฒนธรรมองค์กรของตนเองแล้ว ยังต้องตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร ที่อาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อที่จะได้บริหารวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดพฤติกรรมที่เดินไปในทิศทางเดียวกันกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งย่อมปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ปัจจุบันขององค์กร จึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อองค์กรเป็นอย่างมาก วัฒนธรรมองค์กรจึงเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นแนวทางในการทำงานภายในองค์กร และเป็นความคิดความเข้าใจร่วมกันของสมาชิกในองค์กร (สุพานี สุธงษ์วานิช, 2552, น. 427)

นอกจากนี้ ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2553, น. 14) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมองค์กรว่า เป็นลักษณะร่วมของคนในองค์กรใดองค์กรหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ ทัศนคติ ความคิด และพฤติกรรมที่แสดงออกที่มีความแตกต่างจากองค์กรอื่น และลักษณะร่วมนี้จะต้องเอื้อหรือส่งเสริมให้องค์กรเดินสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วย ยังเป็นการสร้างค่านิยมและความเชื่อ ซึ่งสมาชิกขององค์กรหรือหน่วยงานให้ความสนใจต่อการดำรงอยู่ขององค์กร วัฒนธรรมองค์กรแบบไหนที่มีอยู่ในองค์กรที่สามารถจะค้นพบได้โดยการเรียนรู้ ตลอดจนรวมถึงตัวสัญลักษณ์และสภาพพิเศษของตัวองค์กร ธนากรไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นเอกลักษณ์ ทัศนคติ ความคิด และพฤติกรรมที่แสดงออกที่มีความแตกต่างจากองค์กรอื่น และลักษณะร่วมนี้เอื้อหรือส่งเสริมให้ธนากรไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) เดินสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ วัฒนธรรมองค์กรจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลที่อยู่รอบ ๆ สมาชิกขององค์กร ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาองค์กรเรียนรู้เติบโตเป็นองค์กรวิสัยทัศน์ที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการ (บวร ประพฤตติ, 2558, น. 4)

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ที่ผ่านมามีวัฒนธรรมองค์กรของธนากรไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) โดยรวมแล้ว มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และยึดถือปฏิบัติกันมาจนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในองค์กรส่วนหนึ่งแล้ว แต่ยังมิบุคลากรภายในองค์กรมักจะคิดว่า องค์กรของเขาดีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ทำให้บุคลากรขาดสำนึกในการให้บริการต่อหน่วยงานภายในหรือหน่วยงานที่ติดต่อจากภายนอกธนากร ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่คิดที่จะพัฒนางานหรือการบริการใหม่ๆ ออกมาเพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้มาใช้บริการ จะรอให้ผู้บังคับบัญชาสั่งงานเพียงอย่างเดียว คอยแต่จะปฏิบัติตามคำสั่งไม่เคยคิดที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากขึ้นกว่าเดิม บางคนคิดแต่จะทำงานด้านปฏิบัติการหรือธุรการเป็นงานหลัก โดยไม่คำนึงถึงด้านธุรกิจขององค์กรว่าจะเป็นไปในทิศทางใดเพื่อตอบสนองผู้มาใช้บริการ ในส่วนของผู้นำในองค์กรบางคนมีความเชื่องช้าและเสียเวลากับบุคลากรที่ขาดคุณภาพหรือบุคลากรที่ทำงานไม่ดี ทำให้ไม่มีเวลาไปใส่ใจกับบุคลากรที่ทำงานดี เพราะคิดว่าเขาทำงานดีอยู่แล้ว ผู้นำในองค์กรบางคนไม่เข้าใจและไม่สามารถนำการเปลี่ยนแปลงให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้นในองค์กรได้ โดยมักจะงุนงง สงสัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รอบตัว โดยไม่สามารถวางแผนเพื่อปรับตัวให้รับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่น่าสะพรึงกลัวเป็นอย่างยิ่ง หากไม่รีบดำเนินการหาวิธีการมาปรับปรุงแก้ไขให้ไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมดแล้วย่อมเกิดความสูญเสียให้เกิดขึ้นแก่องค์กรอย่างมากมาย

ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมองค์กรของธนากรไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า วัฒนธรรมองค์กรมีผลเชื่อมโยงต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในหลายมิติ วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเอง เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน จะเป็นวัฒนธรรมที่ค่อนข้างแข็งแกร่ง

และมักจะสั่งสมมาเป็นเวลานาน เปลี่ยนแปลงได้ยาก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมองค์กร และศึกษารูปแบบวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) รูปแบบใดที่สามารถทำให้ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) มีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของผู้นำ บุคลากรได้พัฒนาธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ให้มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน)
2. เพื่อหารูปแบบและสร้างความเชื่อมั่นในวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน)

วิธีการดำเนินการวิจัย

กระบวนการวิจัย (Methodology) ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากนั้นนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่และนำเสนอในรูปการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) มีกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์วัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) โดยการสืบค้นแก่นสารและความหมายของพฤติกรรม และความสัมพันธ์ ในปรากฏการณ์ ผ่านการบอกเล่าและมุมมองของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้โดยให้ครอบคลุมสาขาของธนาคารทั่วประเทศ

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาประวัติ ความเป็นมา และวิวัฒนาการวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) จากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการลงพื้นที่

ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในช่วงระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ.2561 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2561

ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยตามรูปแบบของการศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามประเด็นการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลระดับบุคคลเพื่อใช้ในการทำความเข้าใจถึงวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ประชากรผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 32 คนประกอบด้วย

1. ผู้บริหารและบุคลากรหน่วยงานบริหารคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงและทรัพยากรบุคคล ประชากรผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน

2. ผู้บริหารและบุคลากรหน่วยงานบริหารความเสี่ยง ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน

3. ผู้บริหารและบุคลากรหน่วยงานเก็บเงินและเร่งรัดหนี้สิน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน

4. ผู้บริหารและบุคลากรหน่วยงานวิเคราะห์สินเชื่อและปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน

5. ผู้บริหารและบุคลากรหน่วยงานไอที ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน

6. ผู้บริหารและบุคลากรหน่วยงานบริหารเครือข่ายสาขาสินเชื่อรายย่อย ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน

7. ผู้บริหารและบุคลากรหน่วยงานบริหารเครือข่ายสาขา ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน

8. ผู้บริหารและบุคลากรหน่วยงานพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการ การสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง การบันทึกภาพผู้วิจัย และการจดบันทึก

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสรุปผลได้ตามวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ได้ดังนี้

การสร้างสรรควัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) เป็นแบบแผนในการประพุดติและปฏิบัติของบุคลากรของธนาคาร ซึ่งเป็นผลรวมของความคิด ความเชื่อ ทศนคติและบรรทัดฐานที่บุคลากรของธนาคารร่วมกันกำหนดขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน โดยสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านพันธกิจของธนาคาร และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย รวมทั้งถ่ายทอดไปยังบุคลากรของธนาคาร รุ่นต่อไป ซึ่งเป็นรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาองค์กรของธนาคาร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป นั้นย่อมถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่ง และควรทำอย่างสม่ำเสมอ เพราะจะทำให้ธุรกิจเติบโตได้อย่างยั่งยืน การสร้างนวัตกรรมจึงเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งคน กระบวนการ ธุรกิจผลิตภัณฑ์ และบริการอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากก้าวเล็กๆ ทีละก้าว ทุกๆ เดือน ทุกๆ ปี แต่สม่ำเสมอจนกลายเป็นก้าวที่ยิ่งใหญ่ จนสามารถเปลี่ยนแปลงองค์กรให้เติบโตได้อย่างยั่งยืน

ประเด็นเรื่องของการใส่ใจในรายละเอียด ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ล้วนให้ความสำคัญต่อการปลูกฝังให้บุคลากรเล็งเห็นความสำคัญของรายละเอียดการทำงาน โดยอาศัยการประชุมทำความเข้าใจและติดตามงาน มองเห็นภาพรวมในการทำงาน และทำงานร่วมกันอย่างให้เกียรติกันและกัน โดยมีผู้บริหารปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง อีกทั้งเป็นผู้กระตุ้น และติดตามงาน ส่งเสริมให้บุคลากรซักถามรายละเอียดเพิ่มเติมของงานต่าง ๆ ได้ ซึ่งส่งผลให้เกิดการยึดหยุ่นในการทำงานเป็นอย่างดี ส่วนทางด้านการใส่ใจลูกค้าและบริการ ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ล้วนให้ความสำคัญและใส่ใจต่อลูกค้าและบริการ โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ใช้บริการและธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) รวมทั้งการปลูกฝังให้บุคลากรเล็งเห็นถึงความสำคัญแก่ลูกค้า ทั้งภายในและภายนอกธนาคาร ธนาคารบางแห่งกำหนดให้ความสำคัญของลูกค้าเป็นหนึ่งในพันธกิจ (Mission) ของธนาคารเพื่อสื่อสารไปยังบุคลากร และเพื่อเข้าถึงลูกค้าทุกระดับและทุกกลุ่มให้มากที่สุด และสิ่งที่สำคัญที่ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) กำหนดให้เป็นหน้าที่สำคัญ คือ การรักษาระดับความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องและสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นโดยมีผู้บริหารเป็นต้นแบบการสร้างความประทับใจและเพื่อเป็นการเชิญชวนให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการกับธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ในครั้งต่อ ๆ ไป

ทางด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์และทำงานเชิงรุกการแสดงออกถึงการมีความมุ่งผลสัมฤทธิ์และมีลักษณะการทำงานเชิงรุกของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) มีลักษณะการแสดงออก โดยการกำหนดพันธกิจเพื่อรองรับต่อการแข่งขันในปัจจุบัน ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) นำไปสู่เป้าหมายได้ประกอบด้วย การมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ มีเป้าหมายชัดเจน และมีทักษะเสริมกำลังใจให้กับบุคลากรให้ก้าวเดินต่อไป การมีทีมงานที่เข้มแข็ง มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจ และเคารพซึ่งกันและกัน และการวางแผนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

การให้ความสำคัญกับบุคลากร ในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) มีกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรอย่างพิถีพิถัน เพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมกับองค์กรมากที่สุด เพื่อได้คนที่มีคุณภาพมาพัฒนาองค์กรร่วมกัน โดยได้มีการพิจารณาความรู้ ความคิด ทักษะ การตัดสินใจ การแสดงออกถึงการมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังได้มีการพิจารณาจาก ทศนคติ กิริยามารยาท บุคลิกภาพ การแต่งกายด้วย การใส่ใจบุคลากร ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ได้มีวัฒนธรรมหรือค่านิยมการทำงานอย่างชัดเจน โดยมีพื้นฐานในการเอาใจใส่ต่อบุคลากรทั้งด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่บุคลากรจะได้รับ เช่น ประกันสังคม ค่าครองชีพ วันหยุดประจำปี เป็นต้น ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ล้วนมีกรอบแนวคิดเดียวกัน คือ บุคลากรเป็นหัวใจสำคัญที่สุดขององค์กร ดังนั้น การทำให้บุคลากรมีประสิทธิภาพ คือ การทำให้บุคลากรมีความสุข เพราะหากบุคลากรมีความสุข พวกเขาจะทุ่มเททำหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดี โดยให้ความสำคัญแก่การทำงานเป็นทีม ผู้บริหารของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) สนับสนุนการทำงานเป็นทีมและ

พนักงานทำงานเป็นทีมเสมอ เมื่อมีงานเร่งด่วนใด ๆ ทั้งผู้บริหารและบุคลากรล้วนร่วมแรงร่วมใจแสดงพลังสามัคคีปฏิบัติงานกันอย่างจริงจังเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จไป

การมุ่งมั่นสู่เป้าหมาย ความมุ่งมั่นทางกลยุทธ์ เป็นการกำหนดเป้าหมายทางการเงิน จะต้องเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจ และการแข่งขันให้การดำเนินธุรกิจสามารถบรรลุ เป้าหมายได้ โดยได้รับความพึงพอใจจากผู้ถือหุ้น และพนักงาน ซึ่งธำรงความเป็นผู้นำด้านการให้บริการทางการเงินทุกพื้นที่และทุกกลุ่มที่ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ดำเนินธุรกิจ มีการขยายการเปิดสาขาให้ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) มีสาขาเพิ่มมากขึ้นควบคู่กับการบริหารกิจการสาขาให้มีผลการดำเนินงานที่ดียิ่งขึ้น

การให้ความสำคัญในด้านภาวะผู้นำ โดยเฉพาะระดับผู้บริหารของธนาคารจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ กว้างไกล มีความละเอียด รอบคอบ มีความมุ่งมั่น ชัดเจน และมีความเด็ดขาด ทำตนเป็นแบบอย่างแก่บุคลากรในองค์กร ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูง มีศาสตร์และศิลป์ในการบริหารโดยการบูรณาการรูปแบบการบริหาร เน้นให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการให้อิสระในการแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ และมีลักษณะการปกครองในลักษณะพอปกครองลูก องค์กรประกอบเหล่านี้ส่งเสริมให้องค์กรพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง

จากการวิจัยสามารถสรุปผลได้ตามวัตถุประสงค์ เพื่อหารูปแบบและสร้างความเชื่อมั่นในวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ที่พึงประสงค์ ได้ดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำ ผู้บริหารหรือผู้นำเป็นตำแหน่งที่ทุกคนอยากได้ เป็นไปตามความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ผู้บริหารหรือผู้นำถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหน่วยงาน บุคคลที่จะก้าวเป็นผู้บริหารหรือผู้นำต้องมีศักยภาพเหนือคนอื่นในหน่วยงานหรือในกลุ่มสังคมของตนเอง

2. การให้ความสำคัญกับบุคลากร ถือได้ว่าเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จของการบริหารองค์กรการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ดีและมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถของทุกคน ทุกระดับ

3. การบริการที่เป็นเลิศ ต้องให้ความสำคัญและใส่ใจต่อลูกค้าและบริการ โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ใช้บริการและธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) รวมทั้งการปลูกฝังให้บุคลากรเล็งเห็นถึงความสำคัญแก่ลูกค้า ทั้งภายในและภายนอกธนาคาร

4. การทำงานเป็นทีม ผู้บริหารของธนาคารต้องให้การสนับสนุนการทำงานเป็นทีม และพนักงานต้องทำงานเป็นทีมเสมอ เมื่อมีงานเร่งด่วนใด ๆ ทั้งผู้บริหารและบุคลากรล้วนร่วมแรงร่วมใจแสดงพลังสามัคคีปฏิบัติงานกันอย่างจริงจังเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จไปได้

5. การมุ่งมั่นสู่เป้าหมาย เป็นการแสดงออกถึงการมีความมุ่งมั่นสัมฤทธิ์และมีลักษณะการทำงานเชิงรุก มีลักษณะเป็นการกำหนดพันธกิจเพื่อรองรับต่อการแข่งขันในปัจจุบัน ลักษณะความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรที่แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นที่จะทำให้ธนาคารเจริญรุ่งเรืองในอนาคต และยังมีความมุ่งมั่นทางกลยุทธ์ เป็นการกำหนดเป้าหมายทางการเงิน ให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจ และการแข่งขันให้การดำเนินธุรกิจสามารถบรรลุเป้าหมายได้

6. ความมั่นคง ความมั่นคงของธนาคารต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ มีกลยุทธ์ มีเป้าหมาย และมีอัตลักษณ์ของธนาคารด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ เป้าหมาย อัตลักษณ์และโครงสร้างธนาคาร เริ่มต้นจากผู้นำหรือผู้บริหารของธนาคารเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล มีความเข้าใจในบริบทของสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและชุมชน มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และสามารถออกแบบโครงสร้างการบริหารการจัดการรวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ในด้านการสร้างสรรค์วัฒนธรรมองค์กร เป็นแบบแผนในการประพฤติและปฏิบัติของบุคลากรของธนาคาร ซึ่งเป็นผลรวมของความคิด ความเชื่อ ทศนคติและบรรทัดฐานที่บุคลากรของธนาคารร่วมกันกำหนดขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน โดยสะท้อนให้

เห็นอย่างชัดเจนผ่านพันธกิจของธนาคาร และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย รวมทั้งถ่ายทอดไปยังบุคลากรของธนาคาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกิติมา อรุณรัตน์โนภาส (2552, น. 10) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการประพฤติและปฏิบัติของกลุ่มคนในสังคมซึ่งเป็นผลรวมของความคิด ความเชื่อ ทศนคติและบรรทัดฐานที่สมาชิกของกลุ่มหรือสังคมร่วมกันกำหนดขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน โดยสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านพันธกิจขององค์กร และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย รวมทั้งถ่ายทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อไป เพื่อให้มีการยึดถือปฏิบัติในแนวทางเดียวกันจนกลายเป็นค่านิยมหลักขององค์กร อาจเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมที่เน้นผลงาน กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน)

2. ความใส่ใจในรายละเอียดของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ล้วนให้ความสำคัญต่อการปลูกฝังให้บุคลากรเล็งเห็นความสำคัญของรายละเอียดการทำงาน และทางด้านการใส่ใจลูกค้าและบริการ ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ให้ความสำคัญและใส่ใจต่อลูกค้าและบริการ โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ใช้บริการและธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) รวมทั้งการปลูกฝังให้บุคลากรเล็งเห็นถึงความสำคัญแก่ลูกค้า ทั้งภายในและภายนอกธนาคาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุริยา จันดาหงส์ (2554, น. 23) กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์กร คือ แบบความเข้าใจร่วมกัน ค่านิยมบรรทัดฐานแนวประพฤติที่บุคคลในองค์กรยึดถือ พฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นที่ยอมรับและเป็นคุณค่าร่วม และถ่ายทอดให้กับสมาชิกรุ่นใหม่ โดยมีผู้นำเป็นแกนนำในการกำหนด และพัฒนาวัฒนธรรมต่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม อาจเนื่องมาจากการให้บริการลูกค้าเป็นหัวใจสำคัญของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน)

3. การให้ความสำคัญกับบุคลากร ในการสรรหาและคัดเลือก มีกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรอย่างพิถีพิถัน เพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมกับองค์กรมากที่สุด เพื่อได้คนที่มีคุณภาพมาพัฒนาองค์กรร่วมกัน มีกรอบแนวคิดเดียวกัน คือ บุคลากรเป็นหัวใจสำคัญที่สุดขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพร ภิเศก (2546, น. 27) กล่าวว่า กลุ่มของค่านิยมรวมที่ได้รับการยอมรับในกลุ่ม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิก และช่วยให้สมาชิกในองค์กรเข้าใจว่า การปฏิบัติใดที่ได้รับการพิจารณาว่ายอมรับได้ เกิดแนวการปฏิบัติที่สืบทอดกันมา อีกทั้งค่านิยมเหล่านี้มักจะถูกถ่ายทอดผ่านทางเรื่องราว และสื่อทางสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากการทำให้บุคลากรมีประสิทธิภาพ ทำให้บุคลากรมีความสุข เพราะหากบุคลากรมีความสุข พวกเขาจะทุ่มเททำหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดี

4. ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ให้ความสำคัญในด้านภาวะผู้นำ โดยเฉพาะระดับผู้บริหารของธนาคารจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความละเอียด รอบคอบ มีความมุ่งมั่น ชัดเจน และมีความเด็ดขาด ทำตนเป็นแบบอย่างแก่บุคลากรในองค์กร ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูง มีศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร โดยการบูรณาการรูปแบบการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กริช สืบสนธิ (2538, น. 8-11) ที่ได้อธิบายไว้ว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะสร้างความสำเร็จให้องค์กร โดยการสร้างและชี้นำความคิดเห็น สร้างค่านิยมร่วมกันและเป็นผู้นำในด้านอื่น ๆ เขาเข้าใจความสำคัญของการทำงานร่วมกับคนอื่นในองค์กร ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการให้ความสำคัญกับผู้บริหารที่มีอาวุโสมากกว่า มีวุฒิภาวะที่มากกว่า สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อบ่งชี้ของภาวะผู้นำขององค์กรได้เป็นอย่างดี

5. การทำงานเป็นทีม เพื่อการมุ่งมั่นสู่เป้าหมาย ของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) สนับสนุนการทำงานเป็นทีมและพนักงานทำงานเป็นทีมเสมอ เมื่อมีงานเร่งด่วนใด ๆ ทั้งผู้บริหารและบุคลากรล้วนร่วมแรงร่วมใจแสดงพลังสามัคคี โดยเฉพาะความมุ่งมั่นทางกลยุทธ์ เป็นการกำหนดเป้าหมายทางการเงิน จะต้องเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจ และการแข่งขันให้การดำเนินธุรกิจสามารถบรรลุ เป้าหมายได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy & Miskel (2013, pp. 178-180) ซึ่งอธิบายไว้ว่า ระดับที่กิจกรรมต่าง ๆ ในงานจัดขึ้นเพื่อให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีมมากกว่าการเน้นความสามารถของรายบุคคลมุ่งกระตุ้นความร่วมมือของสมาชิก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการให้บริการทางการเงินนั้นต้องมีการร่วมมือกันอย่างจริงจัง ประสานงานกันอย่างลงตัว เพื่อไม่ให้เกิดการผิดพลาดขึ้นมาได้ การทำงานเป็นทีมจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับบุคลากรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลวิจัยที่พบว่า ลักษณะวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ผู้บริหารควรที่จะสร้างแบบอย่างในการปฏิบัติงานที่ดีในด้านการปฏิบัติงานให้เหมาะสมและคุ้มค่ากับผลงาน การจัดสรรเวลาให้เหมาะสมระหว่างชีวิตการทำงาน และชีวิตส่วนตัว ควรสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น โดยส่งเสริมให้องค์กรมีวัฒนธรรมองค์กรที่เหมาะสมกับรูปแบบขององค์กรของตน เพื่อให้บุคลากรภายในองค์กรเกิดความผูกพันที่ดีต่อองค์กร และต้องการอยู่องค์กรนานๆ

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า ลักษณะวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน) ที่ประชากรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน มีลักษณะของการทำงานเป็นทีม การใส่ใจลูกค้าและการบริการ การมีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ เป้าหมาย อัตลักษณ์และโครงสร้าง การใส่ใจในบุคลากร การมุ่งผลสัมฤทธิ์และทำงานเชิงรุก การให้รางวัลและแรงจูงใจ บรรยากาศ สภาพแวดล้อมการทำงาน ภาวะผู้นำ และการสรรหา คัดเลือกบุคลากร ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายปรับปรุงโครงสร้าง ตลอดจนถึงแนวทางในการสร้างเสริมสนับสนุนการทำงานให้มีการพัฒนาลักษณะวัฒนธรรมองค์กรให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้บรรลุประสิทธิผลในทุกๆ ด้าน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัย

2.1 ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียว ดังนั้นควรเพิ่มการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเข้าไปด้วย ในหัวข้อวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กรกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคาร เพื่อวางแผนและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรให้ดียิ่งขึ้น

2.2 ควรทำการเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารที่เป็นของภาคเอกชน และวัฒนธรรมองค์กรของธนาคารที่เป็นของภาครัฐบาล เพื่อจะได้ศึกษาลักษณะความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวัฒนธรรมที่มีผลต่อประสิทธิผลของธนาคาร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม (2552). *แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ 2550-2559*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.
- กิตติมา อรุณรัตน์โนภาส (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กรกับการจัดการความรู้ : กรณีศึกษา โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ กรมแพทย์ทหารเรือ*. (งานนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- กรีซ สืบสนธิ. (2538). *การสร้างวัฒนธรรมองค์กรสู่ความเป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2553). *วัฒนธรรมองค์กร คุณค่าที่ซื้อหาไม่ได้แต่สร้างได้*. นนทบุรี: โอดีซี พรีเมียร์.
- บวร ประพุดดี. (2558). *วัฒนธรรมองค์กรกับความสำเร็จในการบริหาร: เปรียบเทียบสองวัฒนธรรมองค์กร*. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 5(2), 1-13.
- พร ภิเศก. (2546). *วัฒนธรรมองค์กรและปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของ กองทัพบก*. (ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- สุพานิ สถัญญวานิช. (2552). *พฤติกรรมองค์กรสมัยใหม่: แนวคิดและทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สุรียา จันดาหงส์. (2554). *การศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพลอยงาม อำเภอป่าไร่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรสด*. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and practice*. (9 th ed.). New York: McGraw-Hill.

ทำไม...ความอดทนของคนเราจึงตกต่ำลงและสังฆธรรมคำสอน ช่วยแก้ไขสภาวะทางจิตใจของคนเราได้อย่างไร?

Why does the patience of people decrease? How do the key doctrines of Buddhism help to correct our mental state?

พระณัฐวัฒน์ ญาณปปโก (ตั้งปฐมวงศ์)¹

Phra Nuttawat (Tangpatomwong)

E-mail: Bhikkunuttawat.t@gmail.com

บทคัดย่อ

การใช้ชีวิตท่ามกลางสื่อดิจิทัลที่มีความรวดเร็ว เพียงแค่คลิกเดียวก็สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ จากทั่วโลก ทำให้คนเราในทุกวันนี้ คิดเร็ว ทำเร็ว และตัดสินใจเร็ว จนมีพฤติกรรมแบบความเคยชิน กลุ่มบุคคลที่เป็นต้นแบบหรือตัวแบบ ล้วนประสบความสำเร็จตั้งแต่อายุน้อย จึงเป็นการตอกย้ำให้คนรุ่นใหม่ๆ ทำในสิ่งที่เห็นผลเร็ว เสพติดความเร็ว มีความอดทนต่ำและไม่รู้จักการรอคอย ทุกสิ่งทุกอย่างคือ "ความไม่แน่นอน" ชีวิตของคนเราวนอยู่บนความไม่แน่นอน

สังคัมที่เราอยู่วนเวียนกันในทุกวันนี้ ก็เป็นเพราะเรื่องการไม่ได้นำหลักธรรมคำสอนมาปฏิบัตินำมาปรับและประยุกต์ใช้ได้กับการดำเนินชีวิต จึงทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้น สังคมเปลี่ยนไป เราอยากในทุกสิ่งสนองความต้องการได้ทันที และอยากได้สิ่งต่างๆ ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และในวิธีที่เราต้องการ สังฆธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา จะช่วยแก้ไขสภาวะทางจิตใจ ได้เช่น การได้รับรู้ว่า กรรมคืออะไร กิเลสคืออะไร ทำไมพุทธศาสนาไม่เน้นเรื่องความสุขที่ทุกคนต้องการ ทำไมพุทธศาสนาเน้นเรื่องทุกข์ อริยสัจ 4 สำคัญอย่างไร ปฏิจสงมฺพบาทคืออะไร ? ที่จะโน้มน้าวไปสู่ 1) ปลอยวางความโกรธ 2) มีความรักและปรารถนาดีต่อผู้อื่น 3) อย่าคิดแค้น 4) สวดมนต์แผ่เมตตา 5) แสวงหาความสุขภายใน 6) อุปสรรคคือบททดสอบชีวิต 7) มีทัศนคติมุมมองที่ดี และ 8) เรียนรู้จากบทเรียน

คำสำคัญ: ความอดทนคนเรตกต่ำลง, สังฆธรรมคำสอนของพุทธศาสนา, แก้ไขสภาวะทางจิตใจ

Abstract

The life with digital media is faster than we think. By just one click, we can get information from around the world, making people today think, act, and decide faster. This behavior has become a habit. Their role models are all successful at an early age making young people of a new generation do what they can obtain faster results, have low patience, and not knowing how to wait. Everything is unstable. The lives of people are hanging on uncertainty. How can we know that tomorrow we will have an opportunity to do things we want to do? How can we know that we will have a future opportunity to do things we want to do?

Our society today is chaotic because of not practicing the principles or doctrines to be adapted and applied in our lives, but we simply refuse to do so. This is a sign of lack of patience. Being enlightened, seeing the truth, the highest returning to ordinary are the truth of human life. The key doctrines of Buddhism will help to correct the mental state. What is karma? Why does doing a good deed receive a bad result? What is desire? Why does not Buddhism focus on the happiness that everybody wants? Why does Buddhism focus on suffering? How are the four noble truths important? What is dependent origination? 1) Leave the rage 2) Have love and goodwill towards others 3) Do not take revenge 4) Pray for excitement 5) Seek inner happiness of life 7) Have a good viewpoint and 8) Learn from the lesson.

Keywords: Decreasing patience, Buddhist Doctrine, Mental state correction

¹ นักวิชาการอิสระ ด้านการสื่อสารและพระพุทธศาสนา วัดอูโม่ง (สวนพุทธธรรม) จังหวัดเชียงใหม่

บทนำ

ดร. เจนนิเฟอร์ ฮาร์ตสไตน์ ประจำสถานกงสุลสหรัฐฯ เชียงใหม่ กล่าวว่า “บางคนเชื่อว่า การส่งอีเมลกำลังหมดความนิยม และจะล้าสมัยในอีกไม่ช้า เพราะหลายคนไม่อดทนพอ ที่จะรอเป็นชั่วโมงหรือแค่วันที่ กว่าจะมีการตอบกลับ นอกจากนั้น การเขียนอีเมล ต้องมีคำขึ้นต้นและคำลงท้าย เช่นเดียวกับจดหมาย ซึ่งหลายคนคิดว่าการทำอย่างนั้นเป็นเรื่องน่าเบื่อและเสียเวลา พวกเขาจึงชอบส่งข้อความสั้น ๆ มากกว่า ดูเหมือนว่าผู้คนในทุกวันนี้ไม่อดทนพอที่จะพิมพ์คำทักทายด้วยซ้ำ! หลายคนไม่อ่านทวนสิ่งที่เขาพิมพ์ ผลคือมีการส่งจดหมาย และอีเมลผิดคน เขียนผิดหลักไวยากรณ์หรือสะกดผิด” (เจนนิเฟอร์ ฮาร์ตสไตน์, 2005) โดยการใช้ชีวิตท่ามกลางสื่อดิจิทัลที่มีความรวดเร็ว เพียงแค่คลิกเดียวก็สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ จากทั่วโลก จึงมีแนวโน้มที่จะทำให้คนเราในทุกวันนี้ คิดเร็ว ทำเร็ว และตัดสินใจเร็ว ซึ่งพฤติกรรมแบบนี้จะติดเป็นนิสัยและความเคยชิน นอกจากนี้กลุ่มบุคคลที่ประสบความสำเร็จ หรือผู้ที่เริ่มต้นแบบ ตัวแบบทั้งหลาย ต่างก็ประสบความสำเร็จตั้งแต่อายุน้อย จึงยังเป็นการตอกย้ำให้เด็กรุ่นใหม่ ในยุคสมัยปัจจุบันการกระทำในสิ่งที่เห็นผลเร็ว เสพติดความเร็ว มีความอดทนต่ำและไม่รู้จักการรอคอย ทุกสิ่งทุกอย่าง คือ “ความไม่แน่นอน” ชีวิตของคนเราแขวนอยู่บนความไม่แน่นอน เราจะรู้ได้อย่างไรว่า วันพรุ่งนี้เราจะมีโอกาสได้ทำอะไรอีกหลายๆ อย่างที่อยากจะทำ ดังนั้น เราควรทำทุกวันนี้ให้มีความหมาย เวลาทุกนาที่ที่มีค่า อย่าปล่อยให้เสียเปล่า โชคชะตาจะเล่นตลกกับเราเมื่อไรก็ได้ วันนี้โชคดี วันหน้าโชคร้าย ในโลกนี้ไม่มีใครที่จะโชคดีได้เสมอไป ความฝัน เราอาจไม่ได้เป็นดังสิ่งที่เราฝันไว้ ชีวิตเราไม่แน่นอน อาจจะดี อาจจะร้าย อาจจะสุขหรือเศร้า ปะปนกันไป แต่สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็จดจำไว้เป็นบทเรียนชีวิต ทำวันนี้ให้ดีที่สุดไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น

แต่ ณ ปัจจุบันนี้ สำหรับคนยุคใหม่ (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2553) (Gen Z : ค.ศ. 2000 อาจเรียกว่า iGeneration, internet generation หรือ Silent Generation “เจนเจียบ” เนื่องจากการสื่อสารระหว่างคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารผ่านข้อความบนหน้าจอมือถือ หรือคอมพิวเตอร์แทนการพูด) ตลอดจนมีการใช้ชีวิตท่ามกลางสื่อดิจิทัล จะไม่คิดและไม่มองย้อนกลับไปยังในอดีต ไปยังสิ่งต่างๆ ที่ตัวเองได้สัมผัสมา เช่น บ้านเดิม ชุมชนเดิม ท้องถิ่นเดิมๆ อาจหมายถึงว่า Gen Z มีแนวโน้มเป็นมนุษย์หลายงาน ความอดทนต่ำ ชีวิตดิจิทัลที่รวดเร็ว ทำให้เด็ก Gen Z มีความอดทนรอคอยต่ำ ชอบทำงานหลายๆ อย่างพร้อมกัน ในมุมหนึ่งอาจมองว่าการทำหลายๆ อย่างพร้อมกันเป็นเรื่องยุ่ง แต่จริงๆ การทำการบ้าน ฟังเพลง ดูทีวี แชตกับเพื่อน และคุยกับแม่ หรืออื่นๆ ไปพร้อมๆ กัน ทำให้ประสิทธิภาพในการรับรู้ และการทำงานแต่ละชิ้นลดลงโดยที่ไม่รู้ตัว ซึ่งในส่วนนี้พ่อแม่ของชาว Gen Z ต้องสอนให้เด็ก Gen Z นี้ มีสมาธิกับงานด้วย ที่สำคัญต้องระมัดระวังอย่าให้ติดอยู่ในโลกดิจิทัลมากเกินไป อย่างนั้นอาจมีปัญหาติดเทคโนโลยีอย่างอาการติดอินเทอร์เน็ต (Internet addiction) อาการความจำเสื่อมเพราะโลกดิจิทัล (Digital Dementia) เป็นต้น

สำหรับคนยุคใหม่ (Gen Z) พอเริ่มมีอายุที่มากขึ้น มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านมาในชีวิต และเป็นสัจธรรมของชีวิตที่เกิดขึ้นกับคนยุคใหม่ การใช้ชีวิตท่ามกลางสื่อดิจิทัล ที่ได้สะสมสิ่งนั้นเพิ่มมากขึ้น ก็คาดการณ์ว่า คงจะทำให้คนยุคใหม่มีความคิด และมองย้อนกลับไปยังจุดที่ตัวเองเริ่มต้นเดินทางมา ซึ่งจะทำให้คนยุคใหม่มองการใช้ชีวิตที่แตกต่าง ในมิติมุมมองว่า ตัวเราเองเดินทางมาไกลมาก ไกลจากจุดเริ่มต้นและระหว่างทางที่ผ่านมา มีทั้งความสุข ความทุกข์ ความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคนานัปการ แต่สิ่งหนึ่งที่คนยุคใหม่มีต่อการใช้ชีวิตท่ามกลางสื่อดิจิทัล จะเก็บมันไว้เป็นความภาคภูมิใจกับใจตัวเองนั่นคือ ตัวเราเองสามารถทำได้ และแก้ไขปัญหา หรืออุปสรรคนั้นได้สำเร็จด้วยตัวเราและครอบครัว ซึ่งในเรื่องที่บางเรื่อง ก็ไม่สามารถบอกใครได้ว่า ตัวเราเองภูมิใจมากน้อยเพียงใด เพราะบางเรื่องก็เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเอง ระยะเวลาที่ผ่านมา อาจทำให้ตัวของคนยุคใหม่ ซึ่งเป็นเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย เชนเดียวกันกับผู้หญิงกับผู้ชาย คนอื่นๆ แต่ในความเหมือนนั้น อาจอยู่บนความแตกต่างกัน เมื่อนั่งคิดและสำรวจตัวของเราเองแล้ว สิ่งที่เราเห็นว่าตัวตนของเราเอง มีความเปลี่ยนแปลง และแตกต่างจากตัวคนเดิมที่เคยเป็นมา นั่นคือการที่เราเป็นคน ที่มีความเข้มแข็ง กับความแข็งแกร่ง และความกล้าแสดงความคิดเห็น ผสมผสานกับการกล้าที่จะแสดงออก ก็จะได้ผลใน การได้รับประสบการณ์ในการทำงานเพิ่มขึ้น บวกกับการได้รับความรู้ที่ไม่เคยรู้มาก่อนเพิ่มขึ้น

“สูงสุดคืนสู่สามัญ” คือสัจธรรมของชีวิตคน สำหรับคำๆ นี้ ถ้าเป็นคนในรุ่นอายุประมาณ 10-20 กว่าปีนี้ จัดเป็นวัยที่สำคัญของชีวิตในทุกๆ ด้าน ครอบคลุม 3 ช่วงวัย คือ มันทหะชิทาทสกะ และวันณทสกะ ในวัยเด็ก ถือว่ามีพัฒนาการที่ดีทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งเป็นการสร้างสุขภาพทางกาย และทางใจให้สมบูรณ์ เป็นรากฐานชีวิตที่เข้มแข็ง ซึ่งในช่วงวัยดังกล่าว อาจไม่คิดอะไรเลย เรียกว่าไม่รู้เลยว่าได้ แต่ความรู้ที่ไม่เคยรู้จักในอนาคต ก็ต้องเรียนรู้อีกต่อไป เป็นเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจเป็นเพราะตัวเราเองเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น มีความคิดอ่านมากขึ้นหรือที่เรียกว่า “มีประสบการณ์มากขึ้น” นั่นเอง แต่สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในตัวของคนยุคใหม่ สำหรับการใช้ชีวิตท่ามกลางสื่อดิจิทัล ในระยะที่ผ่านมานั้น ทำให้คนยุคใหม่มองโลกในทางที่ดีเสมอต่อการดำรงชีวิต และการทำงาน เรียกก่าย ๆ ว่า “มองโลกในแง่บวก” มองทุกๆ คน เป็นคนดี เป็นมิตรที่ดีเสมอ การนำหลักธรรม และคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มาปรับใช้กับชีวิตประจำวันของคนยุคใหม่กับครอบครัว กับคนรอบข้าง และเพื่อนร่วมงาน เพราะในความเป็นจริงของแล้วมีความคิดเห็นว่า “สังคมที่เราอยู่ร่วมกันในวันนี้ ก็เป็นเพราะเรื่องการไม่ได้นำหลักธรรม คำสั่งสอนมาปฏิบัตินั่นเอง” บางคนก็หลงลืมไปว่า หลักธรรมนั้นสามารถนำมาปรับ และประยุกต์ใช้ได้กับการดำเนินชีวิตของตัวเองได้ เพียงแต่ไม่ทำกันเท่านั้นเอง บางครั้ง บางคน รู้กระทั่งรู้ แต่ก็ยังไม่ทำ จึงทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้น

เมื่อคนยุคใหม่ได้นำหลักธรรมมาปรับใช้กับชีวิตของเราได้แล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นในใจของเรา นั่นคือ “การเห็นแจ้ง การเห็นความจริง” เห็นเรื่อง “สูงสุดคืนสู่สามัญ” เป็นสัจธรรมของชีวิตคนจริงๆ ที่สอดคล้องกับท่านพุทธทาส เขียนว่า โบราณพูดว่า “สู้กับเสือเสียดีกว่าไปเถียงกับคนโง่” สู้กับเสือยังลำบากยากเย็นน้อยกว่า ไปสู้กับคนโง่ แต่เราก็ยังต้องอยู่ร่วมโลกกับคนโง่ แล้วทำอะไร ก็ต้องอดทนต่อการกระทำของคนโง่อยู่ร่วมโลกกัน” (พุทธทาสภิกขุ, 2541) ไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตาม เช่น เรื่องการที่ตัวเรามาจาก ณ จุดเริ่มต้น เมื่อขึ้นมายังตำแหน่งที่สูงสุด สักวันหนึ่งเราก็ต้องกลับไปยังจุดเริ่มต้น คือ ออกจากงานหรือเกษียณอายุราชการ หรือการที่เราได้รับมอบหมาย ให้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง เมื่อถึงเวลาหนึ่ง ตัวเราก็กลับไปยังตำแหน่งเดิมที่ได้จากมาลาฯ เป็นแบบนี้ครั้งแล้วครั้งเล่า มันผ่านไปกับกาลเวลา ซึ่งเป็นเรื่องของ “สัจธรรมความจริง” นั่นเอง สำหรับคำว่า “สูงสุดคืนสู่สามัญ” ว่าแต่ว่า “ใครจะนำหลักธรรมไปปฏิบัติ ได้มากกว่ากัน โดยจะทำให้สังคมท่ามกลางสื่อดิจิทัลวุ่นวายได้น้อยลง

สัจธรรมคำสอนที่สำคัญของพุทธศาสนาเป็นอย่างไร ?

คนเรามักจะพูดถึงคำว่า “กรรม” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) อยู่เสมอส่วนมากมักจะพูดถึงในทางไม่ดี เช่น เคารวะกรรม สุดแต่บุญกรรม และมักจะยอมรับ และเข้าใจกันเรื่องกรรม จนพูดกันเสมอว่า ทำความดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่มีศาสนาใด ให้ความสำคัญเรื่องกรรม มากเท่า ศาสนาพุทธ เป็นหัวใจของ สัจธรรมข้อหนึ่ง แม้ความเชื่อเรื่องกรรมนี้มีอยู่ ในลัทธิศาสนาอื่นก่อนพุทธศาสนา เช่น พราหมณ์หรือฮินดู แต่ความหมายและรายละเอียดแตกต่างกัน พระพุทธองค์ตรัส (ม.อ. 14/289/349-350) กล่าวไว้ว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนเอง รับมรดกหรือผลแห่งกรรมนั้น มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้องเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย ทำกรรมใดไว้อย่อมได้รับผลอันนั้น ไม่ว่าตัวชั่ว จักต้องได้ผลแห่งกรรมนั้นแน่นอน”

กรรมไม่ได้หมายถึง การกระทำ เพียงเท่านั้นแต่จะต้องมีเจตนา ของการกระทำนั้นด้วยจึงจะครบ ความหมายของกรรมในพุทธศาสนา ถ้าไม่มีเจตนาไม่เรียกว่า “กรรม” ตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า (อง.ฉก. 38/194/473) “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราขอบอกว่าเจตนาคือกรรม เมื่อมีเจตนาแล้ว คนเราก็ลงมือกระทำการด้วยกาย ด้วยวาจาและด้วยใจ” เรื่องกรรมนี้มีความละเอียดลึกซึ้ง เพราะยังได้แบ่งตามทางที่กระทำได้ 3 ทาง คือ 1) กายกรรม ได้แก่ การกระทำทางกาย 2) วาจากรรม ได้แก่ กระทำทางพูดจา และ 3) มโนกรรม คือกรรมที่เกิดจากความคิด นอกจากการแบ่งกรรมตามวิธีของการกระทำแล้ว แต่แบ่งตามประเภทหรือผลของกรรมได้แก่ กรรมดี (กุศลกรรม) และกรรมชั่ว (อกุศลกรรม) เมื่อมีการกระทำก็จะทำให้เกิด ผล ที่เรียก “วิบากกรรม” หรือบางคนเรียกสั้นๆ ว่า วิบาก เช่นเดียวกับการหว่านเมล็ดพืชย่อมได้ผลตามพืชที่หว่านเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เป็นเหตุและผล ซึ่งไม่ใช่เกิดจากพระผู้เป็นเจ้า หรือพระพรหมเป็นผู้กำหนด อย่างที่นิยมเรียกว่า พรหมลิขิต แต่ศาสนาพุทธ ถือว่าตนลิขิต หรือ เราลิขิต หรืออาจเรียกว่า กรรมลิขิต เหตุที่ทำให้คนไม่ค่อยกลัวในการทำกรรมชั่ว ก็เพราะผลของกรรม

อันนั้น บางอันไม่ได้เกิดทันทีที่กระทำ หรืออาจเห็นผลไม่ทันในชาตินี้ หรือบางทีผลของกรรมเกิดขึ้น เจ้าตัวไม่รู้ หรือไม่สามารถเอาไปเกี่ยวเนื่องกับกรรมที่ทำไป ซึ่งการทำการกรรมและเกิดวิบากนี้ ตรงกับหลักทางวิทยาศาสตร์ที่เราอยู่ในปัจจุบัน คือ Action คือ การกระทำใดๆ ทำให้เกิด Reaction คือ ปฏิกริยาตอบโต้ในรูปแบบต่างๆ เพียงแต่ทางพุทธศาสนาลึกซึ้ง มากกว่าทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น

กรรมนี้เป็นสิ่งเฉพาะตน ทางพุทธศาสนาถือว่า จะทำแทนกันหรือรับกรรมแทนกันไม่ได้ ถ้าทำบาปจะให้พระถ่ายทอดให้ก็ไม่ได้ แต่ในทางพุทธศาสนาให้มีการอโหสิกรรมกันได้ ระหว่างผู้ทำกรรมไว้ต่อกันเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการตกลงกันทั้งสองฝ่าย เราได้รับการสอนให้สวดมนต์ และแผ่เมตตาแก่สัตว์โลก และเจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย ขออโหสิกรรมให้แก่ผู้ทำกรรมต่อเรา และขอให้ผู้ที่เราก่อกรรมไว้ได้ออโหสิกรรมต่อเรา ซึ่งจะเป็นการตัดบ่วงกรรม คือ ให้ผลของกรรมยุติลง มิฉะนั้นกรรมนั้นจะหมุนเวียนกันไปไม่รู้จบ แต่ยังมีกรรมบางชนิด ที่จะยกโทษหรืออโหสิกรรมกันไม่ได้ที่เรียกว่า “อนันตริยกรรม” ซึ่งเป็นกรรมที่รุนแรงที่สุดได้แก่ การฆ่าบิดามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้ายต่อพระพุทธรูปองค์หรือพระโลหิต และยุยงสงฆ์ให้แตกกัน ซึ่งในยุคปัจจุบันและอนาคตจะต้องระวังข้อสุดท้ายนี้ให้มากที่สุด เพราะมีความโน้มเอียงให้เกิดได้เสมอ ไม่ว่าจะเกิดจากเจตนาหรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ตาม

“ทำการดีไม่ได้ผลดี” เพราะตนเองได้พยายามทำดีแล้ว แต่กลับเป็นทุกข์ไม่ได้รับความสุขหรือได้สิ่งที่ต้องการ คนบางคนพูดว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะไม่เข้าใจสัจธรรมของการเวียนว่ายตายเกิดว่า ชีวิตของเราในปัจจุบันนี้ เป็นเพียงจุดเล็กๆ จุดเดียว ในระยะทางอันยาวไกล กรรมดีกรรมชั่วที่ทำไว้ แต่ละชาติแต่ละภพ มีการสะสมเก็บไว้ เพื่อเกิดผลในภพหน้าไม่มีที่สิ้นสุด และจะไม่มีการหักกลบลบหนี้กัน ระหว่างกรรมดีและกรรมชั่วที่ทำ ดังนั้น สิ่งที่ทำดีไว้ยังไม่ออกผลแต่กรรมชั่วนี้ทำมาก่อนที่ได้มาแสดงผลแล้ว จึงทำให้ ทำดีได้ชั่ว จึงเกิดคำพูดที่ว่า ทำชั่วได้ดีมีถมไป ซึ่งเป็นสิ่งที่เรารู้เห็นกันอยู่ ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะทำชั่วแล้วได้ดี แต่เป็นเพราะกรรมดีเก่ายังให้ผลอยู่ แต่จะไม่เป็นเช่นนี้ตลอดไป กรรมมีความยุติธรรมเสมอ เพียงแต่จะต้องรอเวลาและดูผลรวม ทางศาสนาสอนไว้ว่า)อภิ(9-458/840/35 .วิ. การทำดีแล้วจะได้ดีตอบนั้น จะต้องพร้อมด้วยสมบัติ 4 ประการ คือ สมบัติ หมายถึง ข้อดี ความเพียรพร้อม ความสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งอำนวยความสะดวกให้ผลของกรรมดี และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล หรือส่วนประกอบอำนวยความสะดวกเสริมกรรมดี ประกอบด้วย 1) คติสมบัติ หมายถึง สมบัติแห่งคติ หรือถึงพร้อมด้วยคติ 2) อุปธิสมบัติ หมายถึง สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยรูปกาย 3) กายสมบัติ หมายถึง สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาล และ 4) ปโยคสมบัติ หมายถึง สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบความเพียร ดังนั้น ผู้ที่รู้สึว่าตนเองทำดีไม่ได้ดี ก็พึงพิจารณาว่า ตนเองมีสมบัติทั้ง 4 นี้พร้อมแล้วหรือไม่ แต่ในทางกลับกัน วิบัติ 4 หมายถึงข้อเสีย, จุดอ่อน, ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งไม่อำนวยความสะดวกให้ผลดีของกรรมดี แต่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล หรือส่วนประกอบบกพร่อง เปิดช่องให้กรรมชั่ว ประกอบด้วย 1) คติวิบัติ หมายถึง วิบัติแห่งคติ, คติเสีย 2) อุปธิวิบัติ หมายถึง วิบัติแห่งร่างกาย, รูปกายเสีย 3) กาลวิบัติ หมายถึง วิบัติแห่งกาล กาลเสีย และ 4) ปโยควิบัติ หมายถึง วิบัติแห่งการประกอบกิจการเสีย วิบัติ 4 นี้ เป็นสิ่งที่จะต้องนำมาประกอบการพิจารณาในเรื่องการให้ผลของกรรม เพราะการปรากฏของวิบากกรรม นอกจากอาศัยเหตุหรือกรรมแล้ว ยังต้องอาศัยฐานคือ คติ อุปธิ กาล และ ปโยค เป็นปัจจัยประกอบด้วย โดยเฉพาะกาลสมบัติ เรื่องของกรรมเป็นเรื่องใหญ่แต่ละเอียดอ่อน หลักธรรม 84,000 พระธรรมชั้นนั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกรรม เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับคนส่วนใหญ่ กรรมแรกที่ทำให้คนตายแล้วเกิดเรียกว่า “ชนกรรม” ซึ่งเป็นตัวจำแนกให้เกิดในภพภูมิต่างๆ กัน และถ้าเกิดเป็นคน ชนกรรมจะเป็นตัวนำให้คนเกิดแตกต่างกัน สำหรับกรรมที่จะมีผลต่อชีวิตข้างหน้านั้น แยกได้สุดแต่ชนิดของกรรม คือ “ครุกรรม” หรือกรรมหนัก มีอำนาจเหนือกรรมใดๆ ทั้งสิ้นมีทั้งฝ่ายชั่วอย่างหนัก ฝ่ายดี เช่น การทำกุศลบารมี การทำทาน ซึ่งจะนำไปเกิดสูงแน่นอน ส่วนกรรมฝ่ายชั่วอย่างหนัก ได้แก่ การทำร้ายอรหันต์ การฆ่าพ่อแม่ และสังฆเภท หรือยุยงสงฆ์ให้แตกกัน มีแต่ตนกรอย่างเดียว รองลงมาคือ “อาสันนกรรม” หรือกรรมที่ทำให้ใกล้ตายจะมีผลต่อการเกิดในชาติหน้า ทุกศาสนาจึงให้นึกถึงคุณพระคุณเจ้า ฟังพระสวดมนต์ในเวลาจะสิ้นใจ เป็นต้น

แต่ทั้งนี้ก็สุดแต่จิตขณะดับ ยึดกับสิ่งนี้อยู่หรือไม่ ถ้าอยู่ได้ก็ไปดี ต่อจากนั้นคือ “อาจิณณกรรม” คือ กรรมที่กระทำสม่ำเสมอ ถึงแม้มีน้ำหนักรวม แต่มิอทธิพลต่ำกว่า ในการสร้างภพใหม่ ซึ่งมีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว เช่น คนฆ่าสัตว์ตัดชีวิตอยู่ทุกวัน แล้วเวลาอาสันนกรรม จะให้นึกถึงพระคงเป็นไปได้ยาก คงจะต้องนึกถึงสิ่งที่ทำ

เสมอ และกรรมที่มีผลน้อยที่สุด คือ “กตัตตากรรม” คือ กรรมเล็กน้อย ดังนั้นในเวลาที่จะสิ้นลม จึงมีความสำคัญ ต้องทำจิตใจให้กุศลเข้ามาหา นึกถึงแต่สิ่งดี ที่เป็นกุศล เพื่อให้เป็นชนกรรมนำไปสร้างภพสร้างชาติที่ดีต่อไป เคยมีผู้สงสัยว่า แก่กรรมได้หรือไม่ เพราะมีคนไปทำพิธีแก่กรรมกัน คำตอบคงจะมีทั้งได้และไม่ได้ ที่ไม่ได้ คือ อนันตริยกรรมดังกล่าวแล้วอย่างหนึ่ง และกรรมเขาไม่โอฬารกรรมให้อีกอย่างหนึ่ง แก่อย่างไรก็ได้ อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้ เนื่องจากเราไม่รู้ว่า เคยทำบาปทำกรรมอะไรบ้าง ดังนั้น ตั้งใจแต่ทำกรรมดี และเวลาทำบุญกุศลครั้งใด ก็ได้ตั้งจิตแผ่กุศลนั้น ให้เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลายและสัตว์ทั้งหลาย โดยไม่มีประมาณให้เขา ส่วนเขาจะโอฬารกรรมให้ หรือไม่ก็เป็นเรื่องของวิบากที่เราต้องรับอยู่แล้ว

สังขธรรมที่เกี่ยวกับชีวิตคน “กิเลส” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538) เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดข้อหนึ่ง คนทั่วไปพูดถึงคำว่ากิเลสเสมอ แต่มักจะเข้าใจไม่ถ่องแท้ ถึงความหมายของ “กิเลส” ส่วนใหญ่เข้าใจว่า เป็นสิ่งไม่ดี คำว่ากิเลสทางพุทธศาสนา มีความกว้างขวางลึกซึ้ง และถือว่า มีความสำคัญใหญ่หลวงต่อการดำรงชีวิตของคน จึงควรทำความเข้าใจให้ดี ได้มีผู้จำแนกกิเลสออกได้ถึง 1,500 อย่าง และตามกิเลสวัตถุ 10 คือ 1) โลภะ 2) โทสะ 3) โมหะ 4) มานะ 5) ทิฏฐิ 6) วิจิกิจฉา 7) ถีนะ 8) อุทธัจจะ 9) อหิริกะ และ 10) อนัตตตัปปะ แต่เมื่อรวบรวมเข้าเป็นกลุ่มแล้วย่อได้เพียง 5 อย่าง คือ 1) โลภะ 2) โทสะ 3) โมหะ 4) มานะ และ 5) ทิฏฐิ แต่ที่คนทั่วไป พูดถึงเพียง 3 ข้อแรก คือ โภคะ โกรธ และหลง

ในทางศาสนา “กิเลส” หมายถึง เครื่องเศร้าหมอง อันประกอบด้วย ตัณหา อุปาทาน และ อวิชชา ซึ่งเป็นหัวข้อสำคัญ ในหลักธรรมที่สำคัญ คือ ปฏิจจสมุปบาท อันประกอบด้วย ธรรม 12 ประการ คือ “อวิชชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพชาติ ชรามรณะ” ส่วนกิเลส ตัณหา อุปาทาน สามอย่างนี้เป็นอกุศลธรรม ซึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้เกี่ยวกับเหตุ และหนทางที่จะพ้นทุกข์ อันเป็นเรื่องใหญ่ คือตัณหา เป็นคำที่ฟังดูไม่ดี และเอียงไปทางด้านเกี่ยวกับทางเพศ เช่น ตัณหากลับ หรือมากตัณหา แต่ความหมายทางศาสนา กว้างขวางกว่านี้มาก หมายถึง ความทะยานอยากได้ในสิ่งที่เกินกว่าธรรมชาติ

ในสังคมปัจจุบัน มีปัจจัยส่งเสริมให้คนมีตัณหามากขึ้น กว่าเมื่อหลายสิบปีก่อน ซึ่งคนส่วนใหญ่ ยังอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ และไม่มีข่าวสารทางโลกเข้ามาโหม่นมามากนัก ไม่มีโทรทัศน์ ไม่มีอินเทอร์เน็ต ไม่มีสื่อดิจิทัล เป็นต้น ดังนั้นความทะยานอยากได้สิ่งต่างๆ จึงมีไม่มาก แต่ในปัจจุบันไม่ว่าจะอยู่ในมุมไหนของประเทศ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรศัพท์มือถือ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ต่างก็ติดตามไปถึง เรียกว่า อยู่ในโลกของข่าวสารข้อมูลไร้พรมแดน คนอยู่ชนบทดูโทรทัศน์ เห็นนางเอกบ้านสวยในละครก็อยากมี เบื่อบ้านหลังคามุงแฝกหรือมุงสังกะสี เห็นพระเอกมีรถยนต์หรูหาก็อยากได้ ทั้งๆ ที่เงินจะซื้อจักรยานยนต์ก็ยังไม่พอ คนในเมืองก็อยากได้สิ่งที่ตนเองยังไม่มี ดังนั้นความเจริญของโลก เป็นเหตุกระตุ้นให้คนเกิดตัณหามากขึ้น สอดคล้องกับ (ธงชัย ประดับชนานุรัตน์, พระธรรมยาขอบ, 1:14) กล่าวว่า “แต่ความอยากนี้ก็มีกรรมอันเป็นขอบเขต แต่คนเรามากไม่หยุดอยู่แค่ความอึด เรามักจะมีความอยากเกินขอบเขต คือเกินความจำเป็นสำหรับชีวิต เมื่อความอยากทะยานขึ้นเหนือขอบเขตของความจำเป็นเช่นนี้ ความอยากนั้นจึงกลายเป็นความโลภไป และเมื่อความอยากกลายเป็นความโลภไปแล้ว ความอยากนั้นก็มักจะชักนำ ล่อลวง ให้บุคคลกระทำความผิด แต่ว่าทุกคนก็ถูกล่อลวง เมื่อตัณหาของตัวชักนำตนให้กระทำความผิดแล้วตัณหา ก็กระทำตามความผิดไม่ได้อยู่ที่ตัณหา ความผิดอยู่ที่การกระทำตามตัณหาที่เกินขอบเขตนั้นต่างหาก”

ตัณหา นี้แต่ละคนมีไม่เท่าเทียมกัน และเกิดขึ้นตามช่วงต่างๆ ของชีวิต ได้แก่ ตัณหาที่มีมาตั้งแต่เกิด ติดมา กับปฏิสนธิวิญญาณ รู้จักหิว อยากดื่ม อยากกิน สิ่งที่ชอบ เมื่อคนเจริญเติบโตขึ้นได้รู้เห็นกับสิ่งเร้าต่างๆ ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง ทำให้เกิดตัณหามากขึ้น แต่ละคนมีมากน้อยไม่เท่ากัน ถ้าผู้ใดยังคุมตัณหาให้อยู่ในความพอดี ก็จะไม่เป็นปัญหา ไม่เป็นทุกข์ แต่ถ้าระงับไม่ได้ก็จะทำให้เกิดความผิดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผิดศีลข้อต่างๆ ทำให้เกิดการปฏิบัติในทางมิชอบทั้ง กาย วาจา และใจ ถึงแม้ตัณหาเป็นธรรมชาติฝ่ายอกุศล แต่เมื่อมองอีกมุมหนึ่ง ตัณหาที่มีส่วนดี และเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนที่จะต้องมี จะตัดออกไปไม่ได้ (นอกจากอริยบุคคล) จึงไม่ใช่สิ่งเลวร้ายเสมอไป เพราะตัณหาที่อยากทำดีก็มีมาก และเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญ ก้าวหน้าของตนเองและสังคม แม้แต่ผู้รักาศิล ทำบุญ ทำทาน ภาวนา ก็เพื่อหวังผลในชาติหน้า หรือหวังนิพพาน ซึ่งนับเป็นตัณหาอย่างหนึ่ง ความสำคัญของการดำรงตนของมนุษย์ก็คือ การคุมระดับตัณหาให้อยู่ในความพอดี ตัณหาที่มีตัวเร้าอยู่ 6 ประการ คือ

ความอยากเกี่ยวกับ รูป (รูปตัณหา) รส (รสตัณหา) กลิ่น (คันธตัณหา) เสียง (สัทตัณหา) สัมผัส (โณสุทัณหา) และความอยากเสพอารมณ์ (อัมมตัณหา) จึงเรียกตัณหา 6 และแต่ละอย่างสามารถแยกออกไปอีก 3 อาการ คือ 1) กามตัณหา คือ ความทะยานอยากได้ของตัณหา 2) ภวตัณหา คือ ความทะยานอยากเป็น อยากมี หรืออยากให้อยู่ และ 3) วิภวตัณหา คือ ความทะยานอยากไม่ให้เป็น ไม่ให้อยู่ หรือให้พ้นไป ของสิ่งที่สมควรจะเป็น ในความเป็นจริงลักษณะของตัณหาทั้ง 3 ประการนี้ ไม่ได้เกิดตามลำดับ แต่เกิดต่อเนื่องกัน

“ทำไมพุทธศาสนาไม่เน้นเรื่องความสุขที่ทุกคนต้องการ” ความสุขเป็นสิ่งที่ปรารถนาของมวลมนุษย์ ทุกคนอยากมีอยากได้ อยากยึดรักษาไว้ให้นานที่สุด หรือตลอดกาล ศาสนาต่างๆ จึงเน้นถึงเรื่องความสุข บางศาสนามีพิธีกรรม ที่ชักนำให้เกิดความสุข เช่น การร้องเพลงในโบสถ์ มีการสวดอ้อนวอนขอสิ่งที่ต้องการ การฉลองวาระสำคัญต่างๆ ด้วยพิธีที่มีความสุข เช่น การให้ของขวัญแก่กัน เด็กๆ จะตั้งตารอวาระสำคัญทางศาสนา นับเป็นการชักจูงให้มีศรัทธาต่อศาสนาอย่างยิ่ง แต่เหตุใดในพุทธศาสนาไม่เน้นเรื่องความสุข แม้ในวาระสำคัญทางศาสนาต่างๆ ก็มุ่งในด้านให้เกิดความสงบมากกว่า เช่น การเวียนเทียน เข้าโบสถ์สวดมนต์ เพราะพุทธศาสนาถือว่า “สุขเสมอด้วยความสงบไม่มี” บางคนไม่เข้าใจ ความสงบ ที่พระพุทธองค์หมายถึง คือ ความเยือก ไม่วุ่นวาย ไปจนถึงนิพพาน ซึ่งบางคนพบเข้ากลับมีทุกข์ เพราะอยากสนุกสนาน ความสงบ ที่พระองค์ หมายถึงในด้านธรรมะ ไม่ใช่ทางโลก หมายถึงสงบจากจิตที่เป็นสมาธิ ไม่สอเคลิ้มไปข้างนอก ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ไม่ติดกิเลส ความสุขที่เกิดจากสมาธิ จะเหนือกว่าความสุขทางโลก เพราะทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงของภาวะแวดล้อม พุทธศาสนามีได้ปฏิเสธความสุขเพียงแค่นี้ให้เห็นว่า ความสุขไม่จีรัง แนะนำไม่ให้คนติดยึดกับความสุข ซึ่งมีความไม่แน่นอน ไม่ยั่งยืน เป็นอนิจจัง ไม่ช้าเมื่อความสุขหายไป ก็เกิดความทุกข์ความผิดหวัง ทำให้คนอาจทำอะไรไม่ถูกต้อง บางคนถึงกับฆ่าตัวตาย แต่ถ้าคนใดมองทุกข์เป็นหลัก เมื่อพบความสุข ก็จะนึกอยู่อย่างยั่งยืน เมื่อเกิดปัญหาหมดความสุข จะสามารถทนรับความทุกข์ได้ดีกว่าผู้ที่ยึดความสุขเป็นสรณะ

พุทธศาสนาได้อธิบายถึง กลไกการเกิดความสุขว่า เกิดจากสิ่งเร้าจากภายนอก มากระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย โดยมีใจเป็นตัวรับ โดยมีการปรุงแต่งที่เรียกว่า สังขาร ออกมาเป็นความทุกข์ ความสุข หรืออารมณ์ใดๆ (ไม่ทุกข์ไม่สุข) จะเห็นได้ว่าสิ่งเร้าอย่างเดียวกัน อาจทำให้เกิดผลต่างกัน เช่น การฟังเพลงฯ หนึ่งในบางอารมณ์จะฟังว่าเพราะ เกิดความสุข แต่ในบางอารมณ์เพลงเดียวกันนั้นก็กลับรู้สึกท้อ หนักหน่วงรำคาญเกิดความสุข ถ้าเราพิจารณาให้ดี จะเห็นว่า สุขและทุกข์อยู่ติดกันจนแยกไม่ออก ทางธรรมะระบุว่า ถ้าไม่วางสุขก็ไม่พ้นทุกข์ ถ้าวางสุขทุกข์ไม่ต้องวางก็หายเอง สุขอาจเปลี่ยนเป็นทุกข์ได้ในพริบตา แต่จากทุกข์เป็นสุขเกิดช้ามาก ถ้าเปรียบสุขเป็นสีขาว ทุกข์เป็นสีดำ เอาสีดำขาวผสมลงไป ตามสัดส่วนของประสบการณ์ของชีวิตจริง ผลคงออกมาเป็นดำมาก หรือดำน้อยเท่านั้นไม่มีขาวเหลืออยู่ ศาสนาจึงเรียก สุขทุกข์ และไม่สุขไม่ทุกข์นี้ว่า “เวทนา” ได้แก่ สุขเวทนา ทุกขเวทนา และอทุกขสุขเวทนา ซึ่งคำว่า เวทนาตามตัวแปลว่า ความโง่ ความน่าสงสาร ความไม่รู้จัก (อวิชชา) ซึ่งเป็นปัจจัยต่อเนื่องให้เกิดตัณหา และอุปาทาน พระพุทธศาสนาจึงไม่ได้เน้นเรื่องความสุข ด้วยเหตุตั้งข้างต้นนี้ ไม่สอนให้คนติดอยู่กับความสุขซึ่งไม่ยั่งยืน เพราะขึ้นอยู่กับการปรุงแต่ง อย่าดิ้นรนแสวงหาสุข จนเป็นทุกข์ อย่ายึดถือไว้จนเป็นทุกข์ ถ้าปรับใจตนเองได้อย่างนี้ คงจะอยู่ในโลกนี้ โดยมีสุขพอประมาณและมีทุกข์แต่พอควร

นอกจากความสุขทางโลกที่เรียกว่า โลภียสุข ของคนทั่วไปแล้ว ทางพุทธศาสนาจะเน้นถึงความสุขที่เกิดจากการปฏิบัติภาวนา เพราะเป็นความสุขที่เป็นประโยชน์ และยั่งยืนกว่า ไม่ได้มีการปรุงแต่งด้วยสังขาร ไม่ได้เป็นเวทนา คือ ความสุขที่เกิดจากการปฏิบัติสมาธิ เมื่อเป็นอัปปนาสมาธิ จิตเข้าสู่ปฐมฌาน (ขั้นที่ 1) จะเกิดความรู้สึกวิตกวิจารณ์ ปิติ-สุขที่เกิดจากสมาธิ ซึ่งเมื่อถึงทุติยฌาน (ขั้น 2) วิตกวิจารณ์ดับไป แต่ยังมีปิตีสุขอยู่ เมื่อเข้าตติยฌาน (ขั้น 3) ปิติจดับ เหลือแต่สุข เมื่อถึงจตุตถฌาน (ขั้น 4) สุขจึงดับ เหลือแต่เอกัคคตา และอุเบกขา ดังนั้นผู้ที่แสวงหาความสุขที่แท้จริง พึงได้จากการปฏิบัติสมาธิเท่านั้น นักปฏิบัติจำนวนไม่น้อย ติดอยู่กับสุขนี้ ซึ่งยังถือเป็นสุขทางโลก (โลภียสุข) อยู่ ถึงแม้ว่าสูงกว่าความสุขทางโลกทั่วๆ ไป จนถึงจุดสูงสุดที่ว่า ความสุขเสมอด้วยความสงบไม่มี ซึ่งหมายถึงสุขจากนิพพาน พระพุทธองค์ ได้เทศนาสอนให้ พระอานนท์ ตามความดังนี้ “บุคคลผู้ปรารถนาความสุขในภพนี้ และภพหน้าแล้ว จงรักษาใจให้ได้รับความสุข ส่วนตัวตน ร่างกายภายนอกไม่สำคัญ เมื่อตายแล้วก็ทิ้งอยู่เหนือแผ่นดิน หาประโยชน์มิได้ ส่วนใจนั้น ติดตามตนไปในอนาคตเบื้องหน้า” (วคิน อินทสระ, 2545)

“ทำไมพุทธศาสนาเน้นเรื่องทุกข์” เรื่องของทุกข์ คือองค์ประธานของพุทธศาสนา สิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ และนำมาสั่งสอน คือให้ปวงมนุษย์ปฏิบัติ เพื่อการพ้นทุกข์ ตัวอย่างเช่นในวิชาชีพแพทย์ จะเห็นได้จริงในสังขารธรรม เรื่องทุกข์ได้ดีกว่าคนอื่น เพราะทำงานเกี่ยวกับผู้ที่ทุกข์ทั้งสิ้นในรูปแบบต่างๆ กัน ความรุนแรงต่างกัน มีเหตุหรือจุดเร้าต่างกัน ผลของทุกข์ต่างกัน แต่ก็เป็นทุกข์ทั้งสิ้น แต่ทุกข์ในความหมายของศาสนา เป็นทุกข์ที่ลึกซึ้ง ตามหลักปัจจุสมุปบาท ท่านพุทธทาสภิกขุเปรียบเทียบเหมือนขานา ทำงานตากแดดแล้วร้อนก็เป็นทุกข์ธรรมดา แต่ถ้าร้อนแล้วคิดน้อยใจว่าเป็นขานา เป็นแรมเป็นกรรมอย่างนี้ จึงเป็นทุกข์ตามปัจจุสมุปบาท ซึ่งพุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ใน (โรงมหรสพทางวิญญาน) ตามตัวอย่างที่ว่า “ในการเป็นอยู่ ทุกวันๆ ของคนเรา มีปัจจุสมุปบาท อย่างไร เด็กเล็กๆ คนหนึ่ง ร้องไห้จ้า ขึ้นมา เพราะ ตึกตาดตกแตก พอเขาเห็น ตึกตาดตกแตกนี้ เรียกว่า ตากับรูป กระแทกกัน เกิด จักขุวิญญาน ขึ้นมา รู้ว่า ตึกตาดตกแตก ตามธรรมดา เด็กคนนี้ ประกอบด้วย อวิชชา เพราะว่า เขาไม่เคยรู้ ธรรมะ ไม่รู้อะไรเลย เมื่อตึกตาดตกแตก นั้น ใจของเขา ประกอบอยู่ด้วย อวิชชา อวิชชาจึงปรุงแต่ง ให้เกิด สังขาร คืออำนาจชนิดหนึ่ง ที่จะทำให้เกิดความคิด ความนึกอันหนึ่ง ที่จะเป็นวิญญาน สิ่งนี้เรียกว่า วิญญาน ก็เห็นตึกตาด ตกแตก แล้วรู้ว่า ตึกตาดตกแตก อันนี้ เป็น วิญญานทางตา เพราะอาศัย ตาเห็น ตึกตาดตกแตก แล้วมีอวิชชา อยู่ในขณะนั้น คือ ไม่มีสติ เพราะว่า ไม่มีความรู้ เรื่องธรรมะเลย จึงเรียกว่า ไม่มีสติ และมีอวิชชาอยู่ ฉะนั้น จึงเกิดอำนาจ ปรุงแต่งวิญญาน ที่จะเห็นรูปนี้ไปโนทาง ที่จะ เป็นทุกข์ ความประจวบของ ตากับรูป คือ ตึกตาด กับวิญญาน ที่รู้นี้ รวมกัน เรียกว่า ผัสสะ เดียวนี้ ผัสสะทางตา ได้เกิดขึ้นแก่เด็กคนนี้แล้ว จากผัสสะอันนี้ ถ้าจะพูดให้ละเอียดกว่า ได้เกิด นามรูป คือ ร่างกาย และ ใจของเด็กคนนี้ ขึ้นมา ชนิดที่ พร้อมสำหรับ ที่จะทุกข์” (พุทธทาสภิกขุ, 2541)

นับแต่คนเกิดมาเรียกว่า ชาติ คือ การเกิดของขันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน เมื่อมีชาติ ที่แน่นอนเที่ยงแท้ คือ มีชราและมรณะ ตามภาษาชาวบ้านว่า เกิด-แก่-เจ็บ-ตาย ทั้งหมดนี้เป็นทุกข์ทั้งสิ้น ที่ต้องเกิด แก่ทุกคน โดยไม่มีข้อหลีกเลี่ยง ได้แก่ การเสื่อมโทรมของขันธ์ 5 จนถึงแตกดับสิ้นสุดไป ชาติภพหนึ่งแล้วเริ่มต้นใหม่ ไม่รู้จบ ตามที่ท่านอธิบายละเอียดไว้ว่า “เกิด เป็นทุกข์ แก่ เป็นทุกข์ ตาย เป็นทุกข์ ไม่สบาย คับแค้นกายใจ เป็นทุกข์ ประจวบกับสิ่งที่ไม่รักไม่ต้องการ เป็นทุกข์ พลัดพรากจากสิ่งที่รัก เป็นทุกข์ ความไม่สมหวัง เป็นทุกข์”

สังขารที่พระพุทธองค์ ได้สอนไว้ที่สำคัญก็คือ ไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งหมายความว่า ทุกสิ่งไม่เที่ยง ทุกสิ่งเป็นทุกข์ และทุกสิ่งไม่เป็นตัวตน ไม่เป็นของใคร ก็จะเห็นได้ว่าทุกข์ เป็นองค์สำคัญในสังขารธรรมนี้ ซึ่งเป็นความจริงตลอดกาล ซึ่งคำตอบนี้ คงชัดเจนพอที่เราจะเข้าใจได้ว่า เป็นเพราะเราไปยึดว่า เราเป็นเรา ซึ่งเป็นของยาก ที่เราจะเลิกยึดสิ่งนี้ได้ นอกจากจะเข้าใจ สังขารของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และพยายามปฏิบัติต่อเนื่อง จนกว่าสามารถหลุดพ้นได้ ตามความมุ่งหมายของพระพุทธองค์ ที่พยายามชี้ทางให้เรา ขอให้สังเกตว่า หลักของ อริยสัจ 4 กับหลักการทางวิทยาศาสตร์นั้นจะนำมาพูดคู่กันในเรื่องว่า การใช้หลักเหตุผลเหมือนกันมากกว่า เพื่อหาคำตอบอย่างใดอย่างหนึ่งทางวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ใดๆ ก็ตาม คือ ต้องหาว่าอะไรเป็นเหตุ แก่ไขได้ อย่างไร และวิธีแก้ไขทำอย่างไร เห็นได้ว่า หลักธรรมของพุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงได้ทรงสอนเรื่อง อริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย (เหตุแห่งทุกข์) นิโรธ (ความดับทุกข์) และมรรค (คือทางที่จะพ้นทุกข์)

“อริยสัจ 4 สำคัญอย่างไร” อริยสัจ 4 เป็นแก่นของศาสนาพุทธ ที่ทำให้แตกต่างจากศาสนาอื่น ถ้ากล่าวโดยย่อมีเพียง 4 คำ คือ “ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค” ซึ่งเป็น 4 คำ ที่ลึกซึ้งครอบคลุมคำสอนของพระพุทธองค์ เกือบทั้งหมดที่เกี่ยวกับชีวิตเป็นข้อสรุปมาจาก ปฏิจจสมุปบาท ซึ่งเข้าใจยาก พระพุทธองค์มีวิธีสอนธรรมะได้หลายแบบ จึงได้สรุปง่ายๆ เพียง 4 คำ แต่ละคำมีความขยายออกไปอีกมาก และบางครั้งพระองค์ท่าน ก็สอนเรื่องไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งก็เป็นหลักสำคัญของชีวิต ที่มีตัวทุกข์เป็นตัวร่วม 1) “ทุกข์” เป็นองค์ประธานของศาสนาพุทธ ซึ่งบรรยายถึง ชีวิตของคน ซึ่งประกอบด้วย ขันธ์ 5 (คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน) ซึ่งขันธ์ 5 นี้เต็มไปด้วยความทุกข์ เกิดเป็นทุกข์ แก่เป็นทุกข์ เจ็บป่วยเป็นทุกข์ ตายเป็นทุกข์ ไม่สบายใจ โศกเศร้าเป็นทุกข์ พบสิ่งที่ไม่พอใจเป็นทุกข์ พลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์ ไม่สมหวังเป็นทุกข์ จึงเห็นได้ว่าทุกข์ เป็นองค์ประธานของขันธ์ 5 หรือชีวิตคน 2) “ทุกข์สมุทัย” หรือเหตุแห่งทุกข์ ซึ่งตัวสำคัญได้แก่ ตัณหา ที่มีกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา นอกจากนี้ ยังมีข้อที่เป็นเหตุแห่งทุกข์อีกมากมาย ได้แก่ อกุศลมูล อกุศลกรรมบท 10 นิวรณ์ 5 อุปกิเลส 10 ทุจริต 3 ทั้งสิ้นนี้ เป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้งสิ้น 3) นิโรธ หมายถึง ความพ้นทุกข์ คือการต้องตัดตัณหา อุปาทาน

อวิชา และ 4) มรรค คือ วิถีทางปฏิบัติให้พ้นทุกข์ หมายถึง ไม่กลับเวียนว่ายตายเกิดอีก คือนิพพาน ซึ่งมีอยู่ทางเดียวคือ มรรคมีองค์ 8 ไม่มีทางอื่นมากกว่านี้ ได้แก่ 1) ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) 2) ดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) 3) วาจาชอบ (สัมมาวาจา) 4) ปฏิบัติชอบ (สัมมากัมมันตะ) 5) เลี้ยงชีวิตชอบ (สัมมาอาชีวะ) 6) เพียรชอบ (สัมมาวายามะ) 7) ระลึกชอบ (สัมมาสติ) และ 8) ตั้งมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) เพราะย่อลงได้เพียง 3 คำคือ ศีล (ข้อ 3-5) สมาธิ (ข้อ 6-8) ปัญญา (ข้อ 1-2) แต่ความเป็นจริงยากเย็นมาก ที่จะปฏิบัติทุกข้ออย่างสม่ำเสมอ จนสามารถพ้นทุกข์ได้ พุทธองค์เอาความเห็นชอบ ดำริชอบ ซึ่งตรงกับปัญญาไว้ต้น เพราะเป็นความสำคัญที่สุด ที่จะทำให้นามจะปฏิบัติตามมรรคอื่นๆ เพื่อให้ทุกข์ จะต้องมิ 2 ข้อนี้ก่อน ความจริงทั้ง 8 ข้อ มีความต่อเนื่องกันเป็นวงกลมไม่เป็นเส้นตรง คือ ต้องมีปัญญาทางโลกก่อน จึงจะคิดถือศีล หรือปฏิบัติสมาธิ และเมื่อปฏิบัติแล้วถึงขั้น ตัวปัญญา จึงจะเกิดเป็นปัญญาทางธรรม

“*ปฏิจจสมุปบาทคืออะไร*” ผู้ที่เป็นชาวพุทธหลายคน อาจไม่เคยได้ยินคำนี้ หรือเคยได้ยินแล้วเคยอ่านแล้ว แต่ก็ไม่เข้าใจ เนื่องจากปฏิจจสมุปบาท นี้คือ แก่นแท้ที่สุดของสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ด้วยพระองค์เอง ซึ่งต้องทรงใช้เวลาจนถึง 6 ปี ปฏิบัติด้วยวิธีต่างๆ ด้วยพระองค์เอง รวมทั้งการทรมานพระวรกาย กว่าที่จะทรงเข้าใจธรรมชาติของชีวิตทั้งหมด จนถึงทางแห่งการพ้นทุกข์ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด ทนทุกข์ทรมานอีกต่อไป จึงเรียกได้ว่าเป็นพระพุทธเจ้า เพราะได้ทรงตรัสรู้แจ้งด้วยพระองค์เอง เรื่องอริยสัจ 4 เป็นการสรุปใจความของปฏิจจสมุปบาท เพราะความจริงปฏิจจสมุปบาทก็คือคำอธิบายในเรื่องของชีวิต หรือธรรมชาติของชีวิตนั่นเอง ว่าทุกอย่างเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน เมื่อมีสิ่งหนึ่งจึงเกิดอีกสิ่งหนึ่ง เมื่อสิ่งหนึ่งเป็นเหตุก็ย่อมเกิดผล มีลักษณะเกิดดับเกิดดับ อยู่ตลอดเวลาตามหลักอนิจจัง ตามที่พระพุทธองค์ตรัสว่า (ขุ.อิติ. 25/258-9) “เมื่อสิ่งเหล่านี้มี สิ่งเหล่านั้นจึงมี เพราะสิ่งเหล่านี้เกิด สิ่งเหล่านั้นจึงเกิด เมื่อสิ่งเหล่านี้ไม่มี สิ่งเหล่านั้นจึงไม่มี เพราะสิ่งเหล่านี้ดับ สิ่งเหล่านั้นจึงดับ” สรุป ความทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตามหลักปฏิจจสมุปบาท เกิดจากการกระทำเหตุ หรือปัจจัยที่ไม่เหมาะสม เช่น ความไม่ดี ความประมาท ความเกียจคร้าน เป็นต้น ผลก็เป็นความทุกข์ เช่น ความเดือดร้อน ความไม่เจริญก้าวหน้า ความวิบัติ เป็นต้น

การแก้ไขสภาวะทางจิตใจของคนเราได้อย่างไร ? ถ้าคนยุคใหม่การใช้ชีวิต ที่ไม่รู้จักอดทนรอคอย หากการใช้ชีวิตท่ามกลางสื่อดิจิทัล จะส่งผลต่ออารมณ์ พฤติกรรม และสมองของคนยุคใหม่ได้ เช่น 1) ขาดการควบคุมอารมณ์ เพราะเมื่ออยากได้อะไรแล้วไม่ได้ในทันที คนยุคใหม่จะอละวาด ก้าวร้าว โวยวาย แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และมีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ 2) ขี้หงุดหงิด เมื่อต้องรออะไรนานๆ หรืออาจไม่นานนัก แต่รู้สึกวุ่นวาย เพราะไม่เคยต้องรอ ก็มักเกิดอาการกระวนกระวาย หงุดหงิดรำคาญใจ 3) ขาดความอดทน หนักไม่เอา เบาไม่สู้ ฯลฯ ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนและการทำงานในอนาคต มีการเปลี่ยนงานบ่อย หรือทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่สำเร็จ 4) ขาดสมาธิ เพราะไม่สามารถจดจ่ออยู่กับการทำงาน หรือทำอะไรนานๆ จึงทำงานไม่สำเร็จ เปื่อง่าย เพราะขาดความตั้งใจทำ อาจทำให้ถูกมองว่าไม่มีความรับผิดชอบได้

ความอดทนเริ่มต้นที่บ้าน คุณพ่อคุณแม่สามารถฝึกเรื่องความอดทนให้ลูกยุคใหม่ต่อการใช้ชีวิต ผ่านกิจวัตรประจำวันต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น 1) ฝึกลูกยุคใหม่การใช้ชีวิต ทำงานบ้าน 2) กำหนดข้อแลกเปลี่ยนลูกอยากได้อะไร อย่ายึดในทันที แต่คุณพ่อคุณแม่ ต้องกำหนดข้อแลกเปลี่ยนกับลูกก่อน 3) เข้าใจพัฒนาการของลูก คุณพ่อคุณแม่เองต้องฝึกลูกตามวัย โดยต้องมีความเข้าใจเข้าใจพัฒนาการของลูก (Development) 4) เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก หากอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องรอคอย ไม่ว่าจะในบ้านหรือนอกบ้าน

“*8 วิธีให้อภัยและทำชีวิตให้เป็นสุข*” โกรธ คำเดียวสั้นๆ แต่ส่งผลร้ายให้กับคนที่แสดงอาการได้อย่างมหันต์ เพราะในขณะที่มีอาการโกรธ ผู้นั้นจะมีความรู้สึกวิตกกังวล และวุ่นใจร่วมด้วย ข้อสำคัญ ผู้ที่อยู่ในอารมณ์โกรธแค้นนานๆ และต่อเนื่อง อาจเป็นปัจจัยนำไปสู่การเป็นโรคแผลในกระเพาะอาหาร อาการปวดศีรษะอย่างรุนแรง ความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจ เป็นต้น นอกจากนี้ ความโกรธยังส่งผลเสียต่อบุคลิกภาพ และความสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้น การเรียนรู้ที่จะให้อภัยและขจัดความโกรธ น่าจะเป็นหนทางที่ดีต่อสุขภาพกายใจ และปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ดังคำกล่าวของ มหาตมะ คานธี (ธรรมลีลา, ASTV ผู้จัดการออนไลน์) ว่า “ผู้ที่อโหสิกรรมไม่ให้อภัยใครได้ เพราะการให้อภัยได้นั้นนับเป็นความเข้มแข็งที่แท้จริงและเมื่อหยุดโกรธได้ ชีวิตคุณก็จะเป็นสุข”

(ธรรมลีลา, ASTV ผู้จัดการออนไลน์) 1) ปล่อยวางความโกรธ มีคำกล่าวว่า “ความโกรธ คือ ยาพิษที่คุณกลืนลงคอตัวเอง เพื่อหวังฆ่าคนอื่น” 2) มีความรักและปรารถนาดีต่อผู้อื่น 3) อย่าคิดแค้น อย่ามัวเสียเวลาคิดแค้น คนที่คิดร้ายต่อคุณ ดังคำพูดของ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักฟิสิกส์และนักปรัชญาชื่อก้องโลก ที่กล่าวไว้ว่า “คุณไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือได้ เมื่อคุณหมกมุ่นอยู่กับความคิดและความรู้สึกด้านลบ” 4) สวดมนต์แผ่เมตตา 5) แสวงหาความสุขภายใน (6) อุปสรรคคือบททดสอบชีวิต มีคำสอนในพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า อุปสรรคความทุกข์ยากบางอย่างที่คุณกำลังประสบอยู่นั้น เกิดแต่กรรมเก่า ยิ่งลำบากทุกข์มากเท่าไร นั่นคือคุณกำลังชดใช้กรรมเก่าให้หมดไป (7) มีทัศนคติที่มองที่ดี ดังคำโบราณที่ว่า “ชั่วเจ็ดที ดีเจ็ดหน” นั่นคือ ไม่มีใครสุขตลอด หรือทุกข์ได้ตลอดไป และ (8) เรียนรู้จากบทเรียน ควรพัฒนาจิตใจให้เป็นดัง “ผู้เรียนรู้ มีไข้อยู่” หมายถึง การนำประสบการณ์ของตนเองหรือผู้อื่นมาปรับใช้ เพื่อป้องกัน มิให้ตนเองตกอยู่ในสถานการณ์เลวร้าย

บทสรุป

สุขภาพจิต หมายถึงสภาวะทางจิตใจ อารมณ์ และความคิด ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม และสิ่งแวดล้อมรอบข้างเพื่อให้ดำรงชีวิตเป็นปกติสุข สุขภาพจิตที่ดี จึงเป็นสภาวะที่บุคคลสามารถควบคุมสภาวะทางจิตใจ อารมณ์ และความคิดให้ปรับตัวเข้ากับสังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อมดำเนินชีวิตตามบทบาทหน้าที่ ของตนในสังคมได้อย่างมีความสุข

ลักษณะผู้มีสุขภาพจิตที่ดี 1) มีสติปัญญา และมีความสามารถใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา และอุปสรรคในชีวิต 2) มีอารมณ์มั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ และปัญหาที่เป็นอุปสรรค 3) มีความสดชื่น เบิกบาน แจ่มใส ไม่เครียด ไม่มีความวิตกกังวลใจจนเกินไป 4) มีความตั้งใจ และมุ่งมั่นในสิ่งที่คาดหวังหรือสิ่งที่ทำในปัจจุบัน 5) มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และมั่นใจในสิ่งที่ตนเองกระทำภายใต้ความมีเหตุผล 6) มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่อ่อนไหวต่อปัจจัยภายนอก 7) กล้าเผชิญกับปัญหา และสามารถแก้ไขปัญหาคือได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง 8) รู้จักให้อภัย และเข้าใจผู้อื่น 9) รู้จักตัวเองในจุดเด่น จุดด้อย และพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์หรือสังคมได้ และ 10) รู้จักแสดงความยินดีหรือชมเชยผู้อื่นอย่างจริงใจ

คนเราทุกคนล้วน ปรารถนาความสุขในชีวิต จึงพากันแสวงหาสิ่งที่จะเป็นที่พึงให้แก่ตนเอง ที่พึงที่ระลึก ที่จะนำความสุขมาให้ นั่น ไม่ได้อยู่นอกตัวเลย มีอยู่ในตัวของเรา คือ พระรัตนตรัย ซึ่งเป็นที่พึ่งที่ระลึกอันสูงสุด ปราศจากมลทิน คือกิเลสอาสวะทั้งหลาย เมื่อเข้าถึงพระรัตนตรัยแล้ว จะรู้เรื่องราวของชีวิตได้ เพราะใจบริสุทธิ์ ปราศจากนิวรณ์ธรรม เราจะต้องเดินสายกลางในการดำรงชีวิตรู้เท่าทันตัวต้นเหตุอุปาทาน ก็พอจะแก้ไขให้ได้ต่อตัวเรามากที่สุด เริ่มต้นด้วยการฝึกใจของเราให้หยุดนิ่งอย่างสมบูรณ์ ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 ฐานกาย (คือการใช้ความรู้สึกสัมผัสไม่ใช้การใช้ความคิด) หยุดในหยุด ปล่อยจิตให้ดำเนินเข้าไปสู่เส้นทางสายกลางไปเรื่อยๆ จนกระทั่งใจใสบริสุทธิ์เข้าถึงธรรมกาย ก็จะสามารถรู้เห็นสิ่งต่างๆ ไปตามความเป็นจริง ความอดทน คือการรักษาสภาวะของใจให้เป็นปกติ ไม่ว่าจะมีกระทบกับสิ่งที่พึงปรารถนา หรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม งานทุกชิ้นในโลกที่สำเร็จขึ้นได้ จำเป็นต้องอาศัยขันติความอดทนเป็นพื้นฐาน พระพุทธองค์ตรัส ยกย่องขันติธรรมว่า ยกเว้นปัญญาแล้ว ขันติเป็นคุณธรรมอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *โรคทางตันตกรรมในพุทธศาสนาตัดแปลงพันธุกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2541). *ปฏิกิจสมุปปาทจากพระโฆส*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). สุราษฎร์ธานี: มูลนิธิธรรมทาน.
- มรดกที่ขอลากไว้. (2541). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- ผู้จัดการ (ออนไลน์). (2555). *ASTV, Dhamma*. Class 12, ฉบับที่ 137 พฤษภาคม 2555 จาก <https://mgronline.com>
- วศิน อินทสระ. (2545). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: เรือนธรรม.

บทบาทผู้นำชุมชนกับการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวบ้านท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

The role of community leaders to an Identity maintenance Stars Parade Tradition,
Ban Tha Rae , Tha Rae Sub-district, Muang District, Sakon Nakhon.

วิชิต สุขศิริ¹

Wichit Suksiri

E-mail: Chanchaijew@rsu.ac.th

ชาญชัย จิวจินดา²

Chanchai Jewjinda

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องบทบาทผู้นำกับการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวบ้านท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการของประเพณีแห่ดาว 2) ศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว 3) ศึกษาบทบาทผู้นำในการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูล 20 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนท่าแร่ 10 คน คนในชุมชนท่าแร่ 6 คน คนนอกชุมชนท่าแร่ที่เคยเข้าร่วมประเพณี 4 คน จากนั้นนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอในรูปการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประเพณีแห่ดาวเกิดขึ้นพร้อมกับการตั้งชุมชนท่าแร่ในค.ศ.1884 (พ.ศ.2427) ซึ่งเป็นชุมชนคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก โดยการนำของบาทหลวงเกโก มิซซันนารีชาวฝรั่งเศส และครูทัน ครูคำสอนชาวเวียดนาม ที่ได้นำคริสตชน 40 ครอบครัว (เป็นชาวเวียดนาม คนท้องถิ่นที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นพอบ) ล่องแพข้ามหนองหานมาอีกฝั่งและตั้งเป็นชุมชนท่าแร่ในปัจจุบัน ประเพณีแห่ดาวเกิดจากความเชื่อทางคริสต์ศาสนาในการเฉลิมฉลองการกำเนิดของพระเยซูเจ้า ที่โหราจารย์ได้ตามดวงดาวไปจนพบสถานที่ประสูติ ชาวคริสต์จึงถือกันว่าดวงดาว เป็นสัญลักษณ์แห่งการประสูติในฐานะเป็นพระผู้ช่วยให้รอด จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประเพณีแห่ดาวมีวิวัฒนาการ 3 ช่วง คือ ยุคดั้งเดิม ยุควิวัฒนาการ และยุคการท่องเที่ยว 2) รูปแบบอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว มี 2 ประเภท คือ แห่ดาวแบบดั้งเดิมหรือที่เรียกว่าแห่ดาวมือถือ และแห่ดาวใหญ่หรือขบวนแห่ดาวประกวด ซึ่งทั้งสองเป็นองค์ประกอบหลักของประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมเสริมที่เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้แห่ดาวเป็นที่รับรู้ (Perception) ของคนภายนอก ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนกันและกัน จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวที่มีแห่งเดียวในประเทศไทย 3) ผู้นำชุมชน 3 ประเภท คือ ผู้นำทางสังคม ได้แก่ พระคุณเจ้า ที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณคาทอลิกในมิสซังท่าแร่-หนองแสง และในวัดอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ผู้นำทางการเมือง ได้แก่ เทศบาลตำบลท่าแร่ และผู้นำทางธุรกิจ ได้แก่ ผู้ประกอบการในชุมชน มีบทบาทเป็นอย่างมากในการธำรงอัตลักษณ์ของแห่ดาว โดยเป็นผู้กำหนดทิศทาง รูปแบบขั้นตอน และเป็นผู้บริหารจัดการให้กิจกรรมดำเนินไปตามแผนงานที่วางไว้ โดยผสานความร่วมมือกับชุมชน วัด โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) การสืบสานประเพณีแห่ดาวเป็นหน้าที่ของสถาบันหลักในชุมชนอันได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน ที่ต้องเป็นสานความร่วมมือในการปลูกฝังคติความเชื่อ ค่านิยม การตระหนักรู้ถึงคุณค่าประเพณีแห่ดาวแก่เยาวชน ผู้อาวุโสต้องเป็นผู้นำในการสร้างความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชนและบุคคลภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ชุมชนต้องปรับบทบาทของตนเองให้มีความโดดเด่นเป็นแม่ข่ายหลัก ภาครัฐและเอกชนก็ต้องปรับบทบาทตนเองเป็นเพียงผู้สนับสนุน (Supporter) และผู้ประชาสัมพันธ์ (Promoter) อันจะทำให้แห่ดาวธำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: บทบาทผู้นำชุมชน การธำรงอัตลักษณ์ ประเพณีแห่ดาว

¹ นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขานำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

² อาจารย์ประจำ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขานำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

In this research The role of community leaders to an Identity maintenance Stars Parade Ban Tha Rae Tha Rae Sub-district Muang District Sakon Nakhon; aimed to 1) study History and Evolution of Stars Parade Tradition 2) study type of an identity stars parade tradition 3) study The role of community leaders to an Identity maintenance Stars Parade Tradition. The qualitative research by means of in-depth interview, 20 informants, 10 community leaders, 10 community members, 6 community members, outsiders, community members. People then categorize information. Analyze data and presented in descriptive form.

The results of the study revealed that 1) The Star of the Stars was formed in 1884 with the establishment of the Community of Minerals, a Christian Catholic community. By the introduction of the goggles. French missionary and Vietnamese teachers. The church has 40 families (Vietnamese people). Vietnam, the local people accused of ghouls. Rafting across the Nonghua to the other side and the community is the current mineral. The Star Parade is based on Christian faith in celebrating the birth of Jesus. The astrologer follows the star to find the place of birth. Christians are considered to be stars. Is a symbol of birth as the Savior? From the past to the present day, the Star Parade has evolved into three phases: the traditional era of evolution and the tourism era. 2) There are two types of star identities: a traditional star or a mobile star. And the big star parade or star parade. Both are the main components of the current Stargate tradition. There is also an extra activity that is another factor that causes the star to perception of the outside, which serves to promote each other. It became the identity of the only star in Thailand. 3) There are three types of community leaders, namely, the Monsignor, the spiritual leader of the Catholic Church in Miss Sangang. And in the temple of angels, angels, angels. Political leaders include Tambon Tha Min And business leaders are entrepreneurs in the community. Plays a very important role in the identity of the star. It is the direction. Step pattern And manage the activities to follow the plan. By integrating with the community, schools, temples and related organizations. 4) Celebrating the star traditions is the duty of the main institutions in the community, including temples, temples, and schools to integrate the cooperation in cultivating the beliefs, values, awareness, values, traditions, stars, youth. Seniors must be leaders in collaborating with the government. Private individuals and outsiders who take part in the operation The community needs to adjust its role to be dominant as the main task. The public and private sectors need to adjust themselves to be supporters and promoters that will keep the star in a sustainable way.

Keywords: The role of community Leaders, Identity maintenance, Stars Parade Tradition

บทนำ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณีมากที่สุดในโลก เพราะภายในประเทศมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่กระจุกกระจายทั่วไปในแต่ละภูมิภาค คติความเชื่อของคนกลุ่มต่างๆจะเป็นมูลเหตุให้เกิดระบบของการอยู่ร่วมกัน ทั้งยังเป็นรากฐานของวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่มีความแตกต่างกันออกไป หลายวัฒนธรรมประเพณีเป็นที่รู้จักขณะที่มีอีกหลายประเพณีที่กำลังเลือนหายไป เนื่องจากไม่สามารถทรงคุณค่าของตัวเองได้ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ ประเพณีที่ยั่งยืนอยู่ได้ล้วนผ่านกระบวนการสร้างเสริมคุณค่าโดยวิธีการปรับ แต่ง เติม ลดทอน บางสิ่งจนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ที่สร้างชื่อเสียง ความภาคภูมิใจให้คนท้องถิ่นนั้นๆ สิ่งหนึ่งที่ทำให้คงอยู่ได้คือการเข้ามามีบทบาทขององค์กรภาครัฐและเอกชน ที่นำเอาทุนทางวัฒนธรรมอันเป็นจุดเด่นของแต่ละประเพณีมาตีค่า เสริมราคาในมิติทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างจุดขายและส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว การเข้ามาของนักท่องเที่ยวเป็นการนำมาซึ่งเม็ดเงินหมุนเวียนอันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากให้ขับเคลื่อนไป เมื่อมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักประเพณีจะกลายเป็นสิ่งดึงดูดงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ชุมชนก็มีศักยภาพในการสร้างสรรค์ แต่งเติมกิจกรรมให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้ทั้งด้านแนวคิดและปฏิบัติการซึ่งเป็นเหตุทำให้รูปแบบประเพณีเริ่มเปลี่ยนไป หลายประเพณีที่ถูกปรับกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการด้านการท่องเที่ยวให้มีกิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมเพื่อความผ่อนคลาย จนในที่สุดประเพณีอันดีงามกลายเป็นเพียงการแสดงโชว์ที่เน้นกิจกรรมมากกว่าพิธีกรรม ตัวอย่างเช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ที่มีคุณค่าแต่กระพี้ไม่มีแก่นแท้ ดังคำกล่าวของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ (Koonphol, 2016)

ภายใต้บริบทดังกล่าวชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นชุมชนชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่มีประชากรมากที่สุดในประเทศไทย มีประเพณีที่ตึงตังคอยยึดเหนี่ยวจิตใจ ผสานความคิด กำลังทรัพย์ และกำลังกายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนคือ ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ในวันที่ 24 ธันวาคมของทุกปี ซึ่ง ดาว เป็นสัญลักษณ์แห่งการประสูติของพระเยซูเจ้าและเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ที่โหราจารย์ติดตามดวงดาวไปจนพบสถานที่ประสูติของพระกุมาร ทำให้ชาวคริสต์ถือเอาเป็นสัญลักษณ์ในคติความเชื่อทางศาสนา ในวันดังกล่าวชาวท่าแร่จะนำดาวมาแห่เป็นขบวนรอบชุมชนไปจนถึงวัดอาสวิหารอัครเทวดามีคาแอลอันเป็นวัดประจำหมู่บ้าน จากนั้นจะมีการแสดงละครเทวดาและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งเป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ในอดีตประเพณีแห่ดาวเป็นเพียง วัฒนธรรมชายขอบ ของชุมชนชาวคริสต์ที่อาศัยท่ามกลางวัฒนธรรมพุทธส่วนใหญ่ในพื้นที่ แต่ในปัจจุบันประเพณีแห่ดาวได้กลายมาเป็นหนึ่งภาพลักษณ์ของจังหวัดสกลนครในเวทีการท่องเที่ยว

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาที่มาของประเพณีพร้อมวิวัฒนาการจากอดีตถึงปัจจุบันอันกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งปัจจัยด้านผู้นำซึ่งเป็นหนึ่งในพลวัตการดำรงอยู่ของประเพณีแห่ดาว ที่สามารถช่วงชิงพื้นที่ในการแสดง อัตลักษณ์ให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มวัฒนธรรมกระแสหลักและมีบทบาทเป็นหนึ่งในภาพลักษณ์ใหม่ของจังหวัดสกลนคร และในท้ายที่สุดก็จะทำการนำเสนอแผนการสืบสานประเพณีแห่ดาวที่เหมาะสมกับชุมชนเพื่อใช้ในการอนุรักษ์สืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการของประเพณีแห่ดาว
2. ศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาว
3. ศึกษาบทบาทผู้นำชุมชนในการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว

วิธีการดำเนินการวิจัย

กระบวนการวิจัย (Methodology) ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากนั้นนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) มีกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ บ้านท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการประเพณีแห่ดาวจากเอกสาร สัมภาษณ์ และการลงพื้นที่สำรวจชุมชน

ขอบเขตด้านระยะเวลา คือ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในช่วงระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2560 – เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2560

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน 2) กลุ่มคนในพื้นที่ 6 คน 3) กลุ่มคนนอกพื้นที่ 4 คน

โดยผู้วิจัย มุ่งศึกษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นภายใต้การนำของผู้นำชุมชนว่า มีบทบาทและอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง การเกิดขึ้นของรูปแบบลักษณะประเพณีแห่ดาวปัจจุบันอย่างไร เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงภายใต้บริบททางสังคม ข้อค้นพบจะถูกนำมาทบทวน วิเคราะห์ ปรับปรุง สรุปอภิปรายผล เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้เป็นแผนการสืบสานประเพณีแห่ดาวต่อไป

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. ประเพณีแห่ดาวของชุมชนท่าแร่เป็นประเพณีทางคริสต์ศาสนาที่มีแห่งเดียวในประเทศ ที่กำลังเป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ ที่แสวงหาการท่องเที่ยวเชิงบริโภคความเป็นอดีต ซึ่งเป็นสื่อสะท้อนย้อนกลับไปเห็นภาพรากเหง้าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในด้านคติความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต ว่ามีลักษณะเช่นไรจนมาถึง

ภาพลักษณ์ในปัจจุบัน ประเพณีแห่ดาวเป็นประเพณีที่สร้างความความภาคภูมิใจให้ชาวท่าแร่และชาวคริสต์ทุกคน เพราะ เป็นพื้นที่ที่รองรับแสดงตัวตนให้สังคมภายนอกรับรู้และยอมรับว่าเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมของชาติ การยอมรับเกิดขึ้นจากความเห็นพ้องที่ต้องการเสนอภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ดีงามที่มีความเป็นสากล ด้วยการปรับปรุงยุคสมัยภายใต้แนวคิดการประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว

2. ประเพณีแห่ดาวเกิดขึ้นครั้งแรกตั้งแต่เริ่มมีการก่อตั้งชุมชนท่าแร่ จากการนำของบาทหลวงชาเวียร์ เกโก มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1884 (พ.ศ. 2427) ที่นำคริสต์ชนมาตั้งชุมชนและเผยแพร่คริสต์ศาสนาให้จนกลายเป็นศาสนาประจำชุมชน ซึ่งการแห่ดาวเป็นหนึ่งในรูปแบบการแสดงออกทางความเชื่อที่ถือปฏิบัติในวันคริสต์มาส เป็นการรำลึกถึงเหตุการณ์ในวันประสูติพระกุมาร โดยมีการจุดเทียนแล้วเวียนรอบโบสถ์ และเข้าไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แสดงเทียนนั้นอุปมาเป็นแสดงของดวงดาวประจำตัวพระกุมารที่นำทางโหราจารย์ให้ไปพบ และเป็นแสงนำทางไปสู่ทางรอดตามความเชื่อ เมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคการเปลี่ยนแปลง ประเพณีแห่ดาวของชาวท่าแร่จึงมีพัฒนาการด้านแนวคิด รูปแบบ วิธีการ ต่างๆ ขึ้น ซึ่งแบ่งได้ 3 ยุค คือ 1) ยุคดั้งเดิม ค.ศ. 1884 - 1980 (พ.ศ. 2427 - พ.ศ. 2523) การแห่ดาวใช้เทียนจุดให้ส่องสว่างเพื่อใช้แห่รอบชุมชนและโบสถ์ ซึ่งการแห่เป็นการแสดงออกแทนความเชื่อมีแสงเทียนเป็นสัญลักษณ์แทนดาว ต่อมามีการประดิษฐ์ดาวขนาดเล็กที่เรียกว่าดาวมือถือทำจากไม้ไผ่ 5 แฉกและนำเทียนมาใส่ไว้ตรงกลาง แห่รอบหมู่บ้าน พร้อมกับการร้องเพลงคริสต์มาสสลับกับสวดภาวนาเข้ามาบริเวณโบสถ์ และเข้าไปประกอบพิธีมิสซา 2) ยุคการเปลี่ยนแปลง ค.ศ. 1981-2002 (พ.ศ. 2524-2545) พระคุณเจ้าคายน แสนพลอ่อน ได้ทำการปรับเปลี่ยนแนวคิดให้เปิดกว้างเพื่อการเผยแพร่ สร้างความสามัคคี การรับนโยบายจากกรุงโรม นำมาปรับปรุงรูปแบบประเพณี ให้มีการทำดาวขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อนำมาแห่ใส่รถ จัดทำเป็นขบวน มีการแห่ 2 ครั้ง คือ วันที่ 24 ธันวาคมแห่ที่ชุมชนท่าแร่ และวันที่ 25 ธันวาคมตัวเมืองสกลนคร 3) ยุคการท่องเที่ยว ค.ศ. 2003 - 2017 (พ.ศ. 2546 - 2560) นายปรานชัย บวรรัตนปราน ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้บรรจุแห่ดาวให้เป็นประเพณีประจำจังหวัด เป็นการต่อยอดจากยุคที่ 2 มีการนำระบบเทคโนโลยี การบริหารจัดการ และการประกวดเข้ามาใช้ แห่ดาวจึงมีรูปแบบแตกต่างจากเดิม ด้านแนวคิด มีการเพิ่มแนวคิดการจัดการให้มากขึ้นสนองตอบคนหลายกลุ่ม เช่น เพื่ออนุรักษ์สืบสานประเพณี เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เพื่อสานสัมพันธ์คริสตชนในเขตปกครอง เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน เพื่อสนับสนุนงานการเผยแพร่ เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ภาพในครัวเรือนให้แน่นแฟ้น ด้านรูปแบบ มีการเพิ่มจำนวนวัน จากเดิมในชุมชนท่าแร่วันที่ 24 และตัวเมืองวันที่ 25 มาเป็นวันที่ 21 - วันที่ 25 ธันวาคม กิจกรรมมีความหลากหลาย การแห่มี 2 แบบ คือแห่แบบดั้งเดิม เป็นการแห่แบบเดินเท้า มือถือดาวขนาดเล็กแห่รอบชุมชนและโบสถ์ และแห่แบบรถขบวน จะเป็นการแห่โดยใช้รถ ดาวจะมีขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 เมตร มีการตกแต่งอย่างสวยงาม มีกิจกรรมเสริมเพื่อการท่องเที่ยวมากมาย

ลักษณะการก่อตัวของอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว เกิดจากการเปลี่ยนแนวคิดในการจัดงานให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยมีการหยิบยกเอาทุนทางวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนมาสร้างคุณค่า ตีราคา นำเสนอภาพลักษณ์ชุมชนในด้านความเป็นอารยะและสากล เป็นการประดิษฐ์ใหม่ทางวัฒนธรรมนั้นเป็นการแสดงออกถึงความพยายามในการทรงคุณค่าให้ได้ในสภาวะการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง การก่อตัวของอัตลักษณ์ปัจจุบันนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อพระสังฆราชคายน แสนพลอ่อน พยายามผลักดันให้แห่ดาวออกสู่สายตาคนภายนอกด้วยให้ชุมชนท่าแร่และชุมชนชาวคริสต์อื่นทำดาวเพื่อการแห่ ในลักษณะเป็นขบวนโดยบรรพบุรุษภรรยา สามล้อ บ้าง นำมาแห่ในบริเวณตัวเมือง อันเป็นที่ตั้งของสำนักมิสซังท่าแร่ -หนองแสง แต่ไม่ประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง จนกระทั่งได้มีการบรรจุให้เป็นประเพณีของจังหวัดสกลนคร ททท. ได้เข้ามามีส่วนในการส่งเสริม ทำให้รูปแบบของประเพณีแห่ดาวเปลี่ยนไป คือ มีการประดิษฐ์ดาวหลากหลาย ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น ไฟนีออน กระดาษสี โฟม รถบรรทุกขนาดใหญ่ มีองค์ประกอบเสริมในรถขบวน เช่น กวางเรนเดียร์ ถ้ำแม่พระ มินิคาร์แสดงนั่งบนขบวน เป็นต้น การจัดการมีการขยายเพิ่มวันจัดงานให้มีหลายวันขึ้นครอบคลุมวันที่ 24 และ 25 และมีการจัดแบบคู่ขนานคือบริเวณชุมชนท่าแร่และตัวเมืองสกลนคร และในงานยังมีกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวอื่นๆ อีกจำนวนมาก ทั้งนี้เห็นได้ว่า ประเพณีแห่ดาวมีความหลากหลายและยิ่งใหญ่ขึ้น ซึ่งความยิ่งใหญ่ อลังการ สวยงามนี้ล้วนแล้วแต่เป็นอัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน

3. บทบาทผู้นำในการก่อรูปและการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว ผู้นำชุมชนทำแร่ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน มีส่วนร่วมในกระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวด้านปฏิบัติ ซึ่งผู้นำเหล่านี้ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาหรือมีอิทธิพลทางความเชื่อเท่ากับนักบวช ดังนั้นในแง่ของการกำหนดแนวคิด หรือการเสนอสัญลักษณ์เพื่อการสื่อความหมายอันเป็นกรอบแนวคิดในโครงสร้างประเพณีจึงเป็นหน้าที่ของนักบวช ในแง่การบริหารจัดการเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวก็ไม่ได้มีความเชี่ยวชาญ ไม่มีอำนาจหน้าที่พอที่จะดึงเครือข่ายองค์กรต่างๆ มาร่วมงานได้ ซึ่งทท.และหน่วยงานรัฐอื่นๆ สามารถทำได้ ฉะนั้นบทบาทผู้นำชุมชนจึงถูกตีกรอบให้เป็นเพียงผู้นำปฏิบัติการเท่านั้น ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจะทำหน้าที่ในการพาชาวบ้านประดิษฐ์ดาวแห่ ตกแต่งขบวน จัดอาคารสถานที่ ดูแลอำนวยความสะดวกในงาน ประสานงาน เป็นต้น

บทบาทด้านการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว ผู้นำภายในมีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อต่างๆ เข้ามาช่วย เช่น วิทยุชุมชน โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา อินเทอร์เน็ต เสียงตามสาย และการบอกปากต่อปาก ด้านการจัดแสดงโชว์ มีการจัดอย่างยิ่งใหญ่ อลังการไปด้วยขบวนแห่และแสงสีจำนวนมากหลายร้อยขบวน ด้านเรื่องการแข่งขัน มีการจัดการประกวดเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมงานให้เกิดขึ้นกับชุมชนชาวคริสต์และชุมชนอื่นๆ โดยมีเงินรางวัลสำหรับผู้ชนะเลิศ ซึ่งถือเป็นสิ่งจูงใจที่ขาดเสียไม่ได้ ด้านการบรรจุในหลักสูตร เป็นการปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม ให้แก่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน นำไปสู่การตระหนักรู้ถึงคุณค่าความสำคัญ และจะช่วยกันรักษาและสืบต่อเมื่อถึงยุคของตน

แนวทางการสืบสานประเพณีแห่ดาวนั้นควรกระทำดังนี้ 1) ปลูกฝังเด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากสนับสนุนให้ไปเรียนคำสอนทุกเช้าจนกลายเป็นกิจวัตร เพื่อให้รับรู้ถึงคำสอน ความสำคัญ ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ในคุณค่า และจะมีความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อถึงช่วงเวลาแห่งเทศกาลด้วยวิธีการต่างๆ ตามวัย เช่น ประดิษฐ์ดาว แห่ดาว ชมหรือแสดงละครเทวดา ประกอบพิธีมิสซา แม้กระทั่งเข้าร่วมในกิจกรรมเสริมต่าง ๆ 2) ปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้นำต้องประสานร่วมมือและเป็นแกนนำพาชาวบ้านร่วมปฏิบัติด้วยตนเอง ต้องจัดสรรเพื่อหาเวลาเข้าร่วมให้ได้เพราะการเข้าร่วมเป็นการแสดงศรัทธาที่มีต่อศาสนาซึ่งจะเป็นการสืบต่อเพราะเป็นการปฏิบัติเป็นตัวอย่างแก่เด็ก เยาวชน และบุคคลภายนอก ให้เห็นว่าสิ่งที่กำลังปฏิบัติอยู่เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามที่ชุมชนยึดถือ และยังเป็นการตอกย้ำให้ศรัทธาเหนียวแน่น มั่นคงขึ้น ด้วยการผลิตซ้ำคุณค่าและปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการรักษาขนบประเพณีโดยพฤตินัย

อภิปรายผล

1. อัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยชี้ว่า ประเพณีแห่ดาวเป็นประเพณีเฉพาะถิ่นของชาวท่าแร่ ที่มีความโดดเด่นและมีพัฒนาการมากที่สุดในประเทศไทย แห่ดาวภาพสะท้อนแนวคิดการช่วงชิงพื้นที่ที่แสดงตัวตนของชาวท่าแร่ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี (เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์, 2549) การนำทุนทางวัฒนธรรมที่ชุมชนยึดถือมาเป็นเครื่องมือถือในการต่อรองกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง แม้จะกระแสความเปลี่ยนแปลงทางบริบทดังกล่าวจะมีความเชียวกราด แต่ประเพณีแห่ดาวยังคงยืนหยัดอยู่ได้ พร้อมกับมีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นต่อผู้คนในสังคม ซึ่งเกิดจากความพยายามของชุมชนและรัฐที่ต้องการให้แห่ดาวเป็นมากกว่าประเพณีที่แสดงการรำลึก ดังนั้นอัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวท่าแร่ในปัจจุบันจึงเป็นผลผลิตใหม่ทางวัฒนธรรมที่มีการปรับประยุกต์แล้ว พร้อมทั้งเป็นที่ยอมรับและยึดถือเป็นรูปแบบหลักในการผลิตซ้ำและถ่ายทอดอัตลักษณ์ดังกล่าวชาวท่าแร่ให้ค่านิยมว่า “ความยิ่งใหญ่อลังการ” ซึ่งเป็นคำที่บ่งบอกถึงว่า งานจัดต้องจัดอย่างยิ่งใหญ่ สวยงามตระการตา มีการจัดงานหลายวัน มีกิจกรรมมากมาย มีรถแห่ดาวเข้าร่วม 200 คัน แต่ละคันมีสีสันทันสมัยเปรียบได้กับดาวบนท้องฟ้า มีการนำแนวคิดการบริหารจัดการ เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดใจ แก้วแวว (2551) ที่ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีสงกรานต์ของชุมชนมอญ ตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร กับชุมชนมอญตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า เอกลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของทั้ง 2 ชุมชนที่เหมือนกันคือ การจัดให้มีพิธีการอย่างยิ่งใหญ่ มีขบวนแห่ธงชาและแห่ข้าว

แช่ ทำนองเดียวกันงานวิจัยของอำพร ปวงรังสี (2551) ที่ศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม กรณีศึกษา ประเพณีแข่งเรือ ชุมชนบ้านดอนไชย ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พบว่า ประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ และความภูมิใจของชุมชนนั้น ต้องมีความสนุกสนาน สร้างสามัคคีให้เกิดขึ้น ซึ่งในการจัดมีการนำระบบการจัดการสมัยใหม่เข้ามาใช้ มีการวางแผน ฝึกซ้อม นำเทคโนโลยีเข้ามาประกอบใช้ ขณะเดียวกันยังต้องรักษาระบบคุณค่าเดิม ให้มีความโดดเด่น

2. การก่อตัวทางอัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาว ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยชี้ว่า เนื่องจากท่าแร่ เป็นชุมชนเก่าแก่มียาวกว่า 130 ปี มีประชากรชาวคริสต์ 12,000 คน ซึ่งถือเป็นชุมชนชาวคริสต์ที่มีประชากรมากที่สุดในประเทศไทย ด้วยเหตุนี้ทำให้ได้รับการยกฐานะเป็นตำบลท่าแร่ โดยมีเทศบาลทำหน้าที่บริการชุมชน ภายในตำบลประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ในจำนวนเหล่านั้นมี 7 หมู่บ้านที่เป็นผู้นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งเพื่อให้เกิดความทั่วถึง ในการปกครองจึงมีการแบ่ง 8 หมู่บ้านนั้นแยกเป็น 12 ชุมชน ท่าแร่มีลักษณะที่โดดเด่นในท่ามกลางภูมิศาสตร์ที่แวดล้อมไปด้วยชาวพุทธและโดดเด่นในเวทีชุมชนคริสต์ด้วยกัน เพราะมีศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและหลอมรวมให้เป็นเอกภาพ แม้จะในชุมชนจะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อาศัยร่วมกันอยู่ อาทิเช่น ไทยเวียดนาม ไทยย้อ ไทยลาว ทั้งหมดมีคติความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเดียวกันที่มีคำสอนในศาสนาคริสต์ เป็นพื้นฐาน ดังนั้นพฤติกรรมที่แสดงออกจึงเป็นไปในแนวทางเดียวกันสอดคล้องกับบรรทัดฐานชุมชน มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประกอบสัมมาอาชีพในการหาเลี้ยงชีวิต และใช้ชีวิตให้เป็นไปตามหลักการทางศาสนา ประเพณีแห่ดาวเกิดขึ้นพร้อมกับการก่อตั้งชุมชน นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาประเพณีแห่ดาวมีพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา เพื่อให้มีปฏิสัมพันธ์กับบริบทสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ในช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นความตั้งใจของผู้นำที่ต้องการสร้างเสริมคุณค่าให้มีความสำคัญในมโนสำนึกของศาสนิกและที่มีใช้ศาสนิก ด้วยความพยายามดังกล่าวปัจจุบันจึงได้รับการบรรจุเป็นหนึ่งในประเพณีประจำจังหวัดสกลนคร เป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดเป็นความภาคภูมิใจร่วมชาวท่าแร่และชาวสกลนคร สิ่งที่ทำให้ประเพณีแห่ดาวเป็นที่ยอมรับ คือ การประดิษฐ์สร้างใหม่ โดยผู้นำชุมชนและผู้นำทางการภายนอก ที่ผลักดันพร้อมกับสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

เงื่อนไขที่ทำให้แห่ดาวมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ 1) ชุมชนมีจำนวนประชากรมาก 2) ชุมชนก่อตั้งมาอย่างยาวนานกว่า 1 ศตวรรษ 3) มีคริสต์ศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอมผสมผสานความต่างทางชาติพันธุ์ให้เป็นหนึ่ง ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีหลักความเชื่อ วิถีปฏิบัติในการดำรงชีวิตแบบเดียวกัน การปฏิบัติบูชาแสดงความศรัทธาในวันที่ 24 และ 25 ธันวาคม นับเป็นการแสดงการชื่นชมยินดี การต้อนรับการกำเนิด

จากคตินี้มาสู่จุดเริ่มต้นการก่อตัวของประเพณีแห่ดาว ซึ่งเป็นพื้นที่แสดงตัวตนของชาวท่าแร่ซึ่งมีสถานะทางสังคมเป็นชุมชนชายขอบ ให้สังคมภายนอกยอมรับด้วยนำเสนอภาพลักษณ์ที่เป็นกิจกรรม แฝงคติความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต

แห่ดาวของท่าแร่ เป็นรูปแบบการแสดงออกประเภทหนึ่งที่มีการดัดแปลงรูปแบบให้สอดคล้องกับชุมชนสภาพแวดล้อมที่ตั้ง โดยรูปแบบเดิมนั้นมีลักษณะที่อิงกับแนวปฏิบัติของชาวยุโรปอันเป็นต้นกำเนิดของคริสต์ศาสนา เช่น การเฉลิมฉลองของชาวยุโรปที่พูดภาษาสเปน เด็กจะนำของขวัญไปมอบให้นักเดินทางที่ซื้อธูปเป็นพาหนะ และเตรียมอาหารเครื่องดื่มไว้ต้อนรับ ในยุโรปกลาง เด็กจะแต่งตัวเป็นพญา 3 องค์ (โหราจารย์ทั้ง 3) แบกดาวและร้องเพลงคริสต์มาสไปตามบ้านเพื่อขอรับบริจาคเงินไปทำสาธารณประโยชน์ เป็นต้น เมื่อคริสต์ศาสนาแพร่เข้ามายังประเทศไทย ความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม วิธีการเหล่านี้จึงแพร่กระจายเข้ามาด้วยและมีการผสมผสานจนกลายเป็นรูปแบบที่มีความเฉพาะในเวลาต่อมา มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chansiri (2006) ที่ทำการศึกษาจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย พบว่า เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอาณาจักรไทย ชาวจีนมีการปรับตัวด้วยการผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากอิทธิพล 2 ประการ คือ 1) ชาวจีนค้นพบธรรมชาติที่เอื้อต่อการบูรณาการทางสังคมวัฒนธรรมด้วยตนเอง 2) ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐของทั้งสองประเทศเพื่อสนับสนุนการกลมกลืนทางวัฒนธรรมสองชนชาติ ทำนองเดียวกับ เจือจันทร วงศ์พลกานันท์ (2549) ที่ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญ พบว่า ปฏิสัมพันธ์ในชีวิตแต่ละวัน การถูกเบียดขับจากกระแสสังคมหลัก จนกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดให้อยากมีพื้นที่อันอย่าง

มีศักดิ์ศรี และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากร บริการ สิทธิขั้นพื้นฐาน เป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ของชาวมอญในจังหวัดกาญจนบุรีขึ้น

กระแสความเปลี่ยนแปลง ที่รุนแรงตามบริบทโลกภายใต้เงื่อนไขการพัฒนากำลังคาโหมมายังประเทศไทยทุกภาค เป็นการเปิดทางให้ระบบทุนนิยมเข้ามามีอิทธิพลในชีวิต ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อเดิมจึงถึงผสากสั่นกลายเป็นเชิงวัตถุนิยมมากขึ้น ผู้ที่ปรับตัวได้คือผู้อยู่รอด ในขณะที่ท้องถื่นหลายแห่งยืนหยัดต่อสู้กับกระแสการเปลี่ยนแปลงนี้ในทุกมิติ คือ 1) ทางวัตถุ เช่น อาคารบ้านเรือน เครื่องอุปโภคต่างๆ 2) ทางความคิด เช่น ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ 3) ทางพฤติกรรม เช่น วิถีชีวิต จารีตประเพณี กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ลำพังชุมชนไม่อาจต้านทานความเกรี้ยวกราดอันฉาบฉวยรวดเร็วได้ ทำให้สูญเสียตัวตนกลายเป็นชุมชนไร้ราก คือปราศจากหลักยึดในการการดำเนินชีวิต ไร้ดุลยภาพด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณและหลักพื้นฐานการดำเนินชีวิตเป็นผู้ที่มีความหลกลอย ในท้ายที่สุดก็กลายเป็นผู้พ่ายแพ้ในสังเวียนแห่งการต่อสู้เพื่อความอยู่รอด มีอีกหลายชุมชนที่ยืนหยัดอยู่ได้เพราะมีเสาหลักชุมชนที่แข็งแรง คำจูนและเชื่อมโยงสมาชิกให้มีความมั่นคงเหนียวแน่นสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุตตรา มาลาवाल (2558) ที่ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์และการดำรงอยู่ของชุมชนคาทอลิกอาสนวิหารแม่พระบังเกิด บางนกแขวก จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ถึงแม้หลายอย่างในชุมชนจะเปลี่ยนไป แต่หลักศีลธรรมจริยธรรมยังเข้มแข็ง เพราะชุมชนนำคำสอนมาใช้ในการดำเนินชีวิต ภายในชุมชนมีบาทหลวงปกครองใช้หลักการอภิบาล (Pastoral Care) ที่เน้นคุณธรรม ความซื่อสัตย์ทำให้ชุมชนเข้มแข็งมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนต่างศาสนาอันชวนรับกับแนวคิดศาสนาสัมพันธ์

ชุมชนท่าแร่เป็นหนึ่งในชุมชนที่ยืนหยัดต่อสู้กับการเปลี่ยนผ่านโดยการสร้างเอกภาพทางความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม ทศนคติ แนวทางการดำเนินชีวิต นำมาซึ่งอัตลักษณ์ชุมชน 3 ประการ คือ อัตลักษณ์ด้านความเป็นคาทอลิก อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม และอัตลักษณ์ด้านประเพณี ด้านวัฒนธรรมประเพณีชุมชนท่าแร่ก็มีเหมือนกับชุมชนคริสต์ทั่วไป คือ เทศกาลวันอีสเตอร์ (Easter) วันสมโภชปัสกา (Pasqua) วันฮาโลวีน (Halloween) วันขอบคุณพระเจ้า (Thanksgiving Day) วันคริสต์มาส (Christmas) เป็นต้น หากมองในมุมมองคริสต์ชนทั่วไปท่าแร่ก็มีได้แตกต่างเท่าใดนัก แต่ที่ทำได้โดดเด่นกว่าชุมชนอื่นเพราะได้พัฒนาประเพณีการเฉลิมฉลองในวันคริสต์มาสให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยใช้กระบวนการประดิษฐ์ใหม่ทางวัฒนธรรม มีการรื้อฟื้นเพื่อสร้างความเชื่อมโยงอดีต นำมาเสนอในมิติทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน อีกทั้งยังมีการผลิตซ้ำจนกลายเป็นวิถีปฏิบัติที่คนภายในภายนอก ยอมรับ ประเพณีแห่ดาว ในช่วงต้นยุคการเปลี่ยนแปลง กระบวนปรับเปลี่ยนประเพณีแห่ดาวมีความเสี่ยงสูง เพราะในยุคชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนปิด ยังไม่มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนรอบข้างเท่าใดนัก เกิดจากคติความเชื่อเดิมที่ยังคงฝังติดอยู่ทำให้การทำกิจกรรมประเพณีต่างๆ รวมถึงการดำเนินชีวิตจะวนเวียนอยู่ภายในกรอบชุมชนเท่านั้น ขณะเดียวกันชุมชนชาวพุทธแวดล้อมก็ยังไม่เปิดกว้างพอที่จะยอมรับความแตกต่างได้ ทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายตั้งแง่คัดต่อกัน ซึ่งเป็นกำแพงที่ต้องเผชิญ นับเป็นงานที่หนักเพราะครั้งแรกที่จัดก็เกิดคำถามถึงความคุ้มค่าและผลประโยชน์ที่ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) จะพึงได้รับ อย่างไรก็ตามการจัดงานยังคงดำเนินต่อมา ถือเป็นความชาญฉลาดเพราะการกระทำเช่นนี้เป็นการผลิตซ้ำ (Repetition) ที่เน้นย้ำกระบวนการรับรู้ให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคง อันเป็นแนวทางในการนิยามความหมายของประเพณีแห่ดาวใหม่ ที่ไม่ใช่เพียงรักษาศรัทธาเดิมไว้แต่เป็นการสนับสนุนให้เกิดศรัทธาใหม่ขึ้นในคนกลุ่มอื่น จะเห็นได้ว่าแต่ละยุคสมัยเงื่อนไขพัฒนาการประเพณีนั้นมีความเหมือนและแตกต่างกัน กล่าวคือเหมือนกันในมิติการแสวงหาพื้นที่ในการแสดงตัวตนผ่านประเพณีอันเป็นทุนทางวัฒนธรรมเดิมที่หลอมรวมความเชื่อ ความสามัคคีให้เป็นหนึ่ง ในยุคแรกแห่ดาวเป็นกิจกรรมในชุมชนเท่านั้น ทุกคนจะเข้าร่วมด้วยมีจิตสำนึกในบรรทัดฐานชุมชน ผู้อาวุโสจะนำพาลูกหลานร่วมพิธี ต่อมาการแห่ดาวมีความมุ่งหวังและมืองค์ประกอบมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท่าแร่ ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง คือด้านสังคม 1) ประชากรคริสต์ง มีการเพิ่มขึ้นลดลงเป็นเหตุให้มีการเคลื่อนที่ เช่น ย้ายถิ่น เปลี่ยนสถานะภาพ เปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ 2) เศรษฐกิจ มีอาชีพหลากหลาย มีความรู้ทักษะสูง มีการเปลี่ยนงานมากขึ้น 3) การเมือง มีการกำเนิดขึ้นของระบบการเมืองท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรม 1) ทางวัตถุ วัตถุมีจำนวนมากและคุณภาพดีตอบสนองความต้องการคนได้ คริสต์งท่าแร่ให้ความสำคัญด้านวัตถุเพิ่มมากขึ้น 2) ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์ บรรทัดฐานทาง

สังคมที่แสดงออกและข้อบังคับ มีความละเอียดถี่ถ้วนระเบียบสลับซับซ้อนผู้คนที่ต้องการเหตุและผลมากขึ้น ทำให้ผู้นำทางศาสนาขณะนั้นทำสิ่งที่ชุมชนและสังคมคาดไม่ถึงคือประยุกต์ประเพณีด้วยการนำเอาคติวัฒนธรรมกระแสหลักมาปรับใช้ หมายถึง การนำรูปแบบการแห่ธูปเป็นวิถีปฏิบัติของชาวพุทธสกนครหรือชาวอีสานมาประยุกต์ใช้ในประเพณีแห่ดาว จึงเห็นแห่ดาวในรูปของขบวนแห่เริ่มออกสู่สายตา พร้อมกับบูรณาการกิจกรรมอื่นเข้ามาเสริมเพื่อสานสัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่มคริสต์ชนในเครือข่ายและสนับสนุนงานการเผยแพร่ การที่ประเพณีแห่ดาวมีการเปลี่ยนไปนั้น สืบเนื่องจากผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขวางอันเกิดจากองค์ความรู้ ประสบการณ์การเข้าร่วมพิธีกรรมของท้องถิ่นอื่น โดยเฉพาะในยุโรปทำให้ได้แนวคิดมาปรับใช้เพื่อขยายรับพันธกิจใหม่ที่ทางศาสนจักรกรุงโรมประกาศขึ้นคือแนวคิดศาสนสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุตตรา มาลาवाल (2558) ที่พบว่า การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชุมชนชาวคาทอลิกนั้นเกิด ส่วนหนึ่งเกิดจากการรับแนวคิดศาสนสัมพันธ์มาปรับใช้ ซึ่งหลักการดังกล่าวประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่น โดยยึดจิตตารมณ์ ความรัก ความเห็นอกเห็นใจเป็นหลัก เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน รับรู้คุณค่าที่มีในศาสนาของกันและกัน ร่วมกันสร้างสรรค์ภาพลักษณ์และสันติภาพในสังคม มีหลักปฏิบัติดังนี้ 1) เคารพกันและกัน 2) สุภาพถ่อมตน 3) มีฉลาดรอบคอบ 4) เข้าอกเข้าใจกัน 5) ดำเนินชีวิตที่ซื่อสัตย์ด้วยศาสนา ทำนองเดียวกับงานวิจัยของ เมธินา อุทราส (2552) ที่ศึกษาพัฒนาการและการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชุมชนวัดโรมันคาทอลิก จังหวัดจันทบุรี พบว่า เพื่อความอยู่รอดชุมชนต้องปรับตัวคือช่วงการนิยามความเป็นพลเมืองไทย และช่วงการปฏิรูปคำสอน ในการสังคายนาว่าติกันครั้งที่ 2 ซึ่งใจความหลักเป็นการนำเสนอแนวคิดศาสนสัมพันธ์ให้มาปรับใช้ในแต่ละท้องถิ่น

ยุคการท่องเที่ยวเป็นยุคที่รัฐเข้ามามีบทบาท เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญให้ทำประเพณีแห่ดาวกลายเป็นสัญลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัด การเข้ามามีบทบาทของภาครัฐเป็นการต่อยอดแนวคิดเดิม ด้วยการประดิษฐ์กิจกรรมเสริมขึ้นมาประกอบ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงการจัดการ มีหลักกฎเกณฑ์พิธีการมากขึ้น เช่น กิจกรรมเที่ยวชมสถาปัตยกรรมชุมชนในตอนกลางวัน ขบวนแห่ธูปตอนกลางคืน พิธีมิสซา เกมสและกิจกรรมสันตนาการ การซื้อขายสินค้าบนเส้นทางถนนคนเดิน มีการแข่งขัน การประกวดขบวนธูปดาว เป็นต้น ซึ่งถือเป็นเส้นแบ่งสู่ความเป็นสมัยใหม่ เป็นการยกระดับให้ยิ่งใหญ่เพื่อตอบสนองความต้องการการท่องเที่ยวด้วยการเพิ่มกิจกรรมเข้าไป ขยายวันจัดงานเป็น 4-5 วันจากเดิมที่เพียงวันที่ 24 ธันวาคมเท่านั้น ทำให้เทศกาลมีความยิ่งใหญ่สืบต่อมา สอดคล้องกับแนวคิด Hobsbawm & Ranger (1983, pp.4) ที่แสดงทัศนะว่า ประเพณีประติสุขเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ปรับเปลี่ยนวิถีประเพณีเก่าที่ขาดคุณสมบัติที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมขณะนั้น โดยการสร้าง ผลิตภัณฑ์และปรับเปลี่ยนระบบคุณค่า ที่อ้างอิงวัตถุดิบโบราณ (Ancient Material) เพื่อรับใช้บริบทสังคมที่กำลังเผชิญ แห่ดาวดั้งเดิมแต่เพียงภายในชุมชนเทียนจุดแสดงสว่างแล้วแต่ และพัฒนามาเป็นการใช้ดาวไม้ไผ่ ซึ่งเป็นการปฏิบัติเชิงสัญลักษณ์ที่สนองตอบคติความเชื่อมิติเดียวที่สอดคล้องกับค่านิยมที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติ ด้วยบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป ค่านิยมจึงเปลี่ยนเป็นวิถีปฏิบัติแบบใหม่ ซึ่งแห่ดาวในอดีตอย่างเดียวไม่สามารถทรงคุณค่าได้ในโนอันสัก จึงมีการทำให้ร่วมสมัยโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ พร้อมกับเปิดกว้างให้ความคิดสร้างสรรค์ขณะเดียวกันยังคงไว้ซึ่งกลิ่นอายวัฒนธรรมเดิมผ่านวาทะกรรมการสื่อความหมาย เป็นผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ขึ้น คือ แห่ดาวในรูปลักษณะใหม่ที่ตอบสนองความต้องการคนกลุ่มใหม่ด้วย ต่อมากลายเป็นบรรทัดฐานของประเพณีแห่ดาวในการรับรู้ (Perception) ของผู้คน เพราะรูปแบบใหม่นี้ให้ประโยชน์แก่ชุมชนหลายด้านมิใช่เพียงการสืบสานรักษาไว้ซึ่งประเพณีอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่ม โดยการนำเอาสินค้า อาหาร ของที่ระลึก บริการ และกลิ่นอายทางวัฒนธรรมมาขาย ทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนและเศรษฐกิจดีขึ้น การจัดประเพณีขึ้นทุกปีถือเป็นการผลิตซ้ำกระบวนการที่ศาสนาคาทอลิกมีผลทำให้สามารถดำรงอยู่ได้ การให้ความสำคัญกับการเรียนคำสอนของเยาวชน การร่วมทำกิจกรรมของวัด การทำกิจกรรม BEC เป็นประจำ การร่วมงานประเพณีทุกอย่างของชุมชนก็เป็นกระบวนการผลิตซ้ำเช่นเดียวกัน เพราะเป็นการทบทวน เน้นย้ำ คุณค่าความสำคัญของค่านิยมทางศาสนาที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคมให้มั่นคงถาวรในโนอันสักผู้คนและเป็นแก่นแท้ของประเพณีแห่ดาว การปรับเปลี่ยนคุณค่า คือ การสร้างแห่ดาวให้สนองตอบในหลายมิติต่อชุมชน บุคคลภายนอก รัฐและเอกชนที่มีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิตา ชิตบัณฑิตย์ (2543) ศึกษาเรื่อง ประเพณีประติสุข การเกิดขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงโยทยา

อดีตของสังคมไทย กรณีศึกษา งานวิถีไท ภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งตนเองและงานสงกรานต์วัดโพธิ์ท่าเตียน พบว่า การขายสินค้า สร้างจุดต่าง เป็นการนำภูมิปัญญามาสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อตอบสนองความต้องการที่แปลกใหม่ ทำนองเดียวกับงานวิจัยของ ปราโมทย์ ภักดีณรงค์ (2548) ที่ศึกษาประเพณีประเพณี งานเทศกาลมหรพราโมทย์พื้นบ้านแม่แจ่ม พบว่า เทศกาลนี้จัดขึ้นทุกปี เป็นการผลิตซ้ำให้สำนึกในความเป็นไทย จุลลัญพยายามเข้าไปในบริบทชาวบ้าน แต่มุ่งทำให้สอดคล้องกับรสนิยมนักท่องเที่ยวมากกว่า จากเนื้อความเบื้องต้นนำไปสู่การเกิดปรากฏการณ์การสร้างดาวที่มีขนาดใหญ่ หลากสีสัน หลากองค์ประกอบขึ้น ซึ่งเป็นพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน เพราะหากทำแล้วไม่ปรับเสริมประเพณีให้ดาวก็คงเป็นเพียงวิถีปฏิบัติดั้งเดิมที่นับวันจะเลือนหายไปตามคนรุ่นเก่า เช่นเดียวกับชุมชนคาทอลิกอื่นในประเทศที่กำลังเผชิญปัญหาเหล่านี้

สิ่งที่โดดเด่นในชุมชนท่าแร่ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีให้ดาวให้มั่นคงยิ่งขึ้น คือ 1) ความเป็นชุมชนชาวคริสต์ ที่มีบรรยากาศ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต มีความแปลกใหม่สำหรับนักท่องเที่ยว เมื่อเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล บ้านเรือน สถานที่สำคัญ พื้นที่สาธารณะทุกแห่งจะถูกประดับด้วยดาวหางและไฟวิทยาศาสตร์รวมถึงต้นไม้ รั้วและกำแพงจะถูกจัดเตรียมเพื่อเข้าสู่เทศกาลทั้งหมด 2) การต้อนรับ เมื่อมีนักท่องเที่ยวบุคคลภายนอกเข้าไปจะได้รับการต้อนรับด้วยไมตรีจากชาวบ้าน 3) ตัวประเพณีมีความยิ่งใหญ่ มีรถแห่ดาวมาร่วมจำนวนมาก การแห่มี 2 รอบ รอบแรกแห่แบบขบวนผสม คือขบวนมีทั้งขบวนเดินเท้าและขบวนรถแห่ ขบวนเดินเท้าจะนำหน้ารถแห่จะตามหลังทำการแห่ในวันที่ 24 ธันวาคม ในบริเวณชุมชนและเข้ามาทำพิธีกรรมที่ศาลาการเปรียญวัดอาสนวิหารอัครเทวดามิคาแอล มีขบวนแห่ประมาณ 60 คันเรียกว่า แห่ดาวแบบดั้งเดิม

ผู้วิจัยเห็นว่า คำว่าดั้งเดิมตามความหมายของชุมชนหมายถึง 3.1) ขบวนแห่ที่ใช้วิธีการเดินเท้า 3.2) คำคืนวันที่ 24 อันเป็นวันเวลาเดิมที่สืบต่อมาจากบรรพบุรุษ 3.3) ดาวมือถือ 3.4) การแสดงละครเทวดาและประกอบพิธีมิสซาเวลาเที่ยงคืน แต่ปัจจุบันสิ่งที่เรียกว่าแห่ดาวแบบดั้งเดิมมีการเพิ่มองค์ประกอบเข้ามาคือ รถขบวนแห่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนิยามแห่ดาวดั้งเดิมใหม่ว่าเป็นการแห่ดาวแบบผสม รอบที่สองคือแห่ในวันที่ 25 ธันวาคมบริเวณรอบตัวเมืองสกลนคร และเข้ามาประกอบพิธีกรรมที่สำนักมิสซัง การแห่มีเพียงรถดาวขนาดใหญ่อย่างเดียว มีจำนวน 200 กว่าคัน 4) มีระยะเวลาการจัดงานหลายวัน ซึ่งแต่ละปีจะไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับที่ประชุมจะกำหนด ส่วนใหญ่จะคาบเกี่ยวเอาวันที่ 24 และ 25 5) มีพิธีกรรมนี้คริสต์ชนที่มาร่วมงานได้ร่วมปฏิบัติ คือ การชมการแสดงละครเทวดาของเยาวชนในชุมชนท่าแร่และที่สำนักมิสซัง ปิดท้ายด้วยพิธีการสำคัญคือ พิธีมิสซาบูชาขอบพระคุณ กระทำเพื่อขอบพระคุณที่พระเจ้าส่งพระบุตรคือพระเยซูมาสละชีวิตเพื่อไถ่บาปแทนคริสต์ชนทั้งมวลตามคติความเชื่อ 6) มีกิจกรรมเสริมให้ผู้มาร่วมงานได้มีส่วนร่วม เช่น กิจกรรม DIY การแสดงประกอบดนตรีพื้นบ้าน นิทรรศการแสดงสินค้า OTOP การกินเที่ยวบนถนนคนเดินในชุมชน เป็นต้น สำหรับประโยชน์ของประเพณีแห่ดาวนั้นมีดังนี้คือ 1) เป็นพื้นที่ดึงดูดคนในชุมชนกลับมา ทำให้ครอบครัว ชุมชนได้ใช้เวลาด้วยกันอย่างพร้อมหน้า 2) เป็นพื้นที่ผลิตซ้ำซึ่งกระบวนทัศน์คาทอลิกเพื่อให้เกิดศรัทธาที่มั่นคงในใจของคริสต์ชน 3) เป็นการสนับสนุนงานด้านการเผยแผ่ให้เกิดกลุ่มศรัทธาใหม่ขึ้น 4) เป็นพื้นที่แสดงศักยภาพการบูรณาการด้านความคิดสร้างสรรค์ ปฏิบัติการ การจัดการของผู้นำชุมชน คนในชุมชน รัฐและเอกชน 5) เป็นพื้นที่ส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนและ คริสต์ชนอื่น 6) สร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น 7) เป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงคือชุมชนกล่าวโดยสรุป สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวนั้นมี 5 ประการ 1) สภาพแวดล้อม ทั้งชุมชนถูกตกแต่งเพื่อต้อนรับประเพณีแห่ดาว 2) ดาวมี 3 ขนาด ใช้ในวัตถุประสงค์ต่างกัน คือประดับบ้าน ถือแห่และจัดเป็นรถขบวนประดับด้วยแสงสี เทคโนโลยีที่ทันสมัยจัดให้สวยงามตามความคิดสร้างสรรค์ 3) มีการแห่ 2 รอบ คือในชุมชนท่าแร่และสำนักมิสซัง 4) มีระยะเวลาในการจัดหลายวัน 5) มีกิจกรรมเสริมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของบุษบา กิตติจันทร์โรภาส (2554) ที่ศึกษาเทียนพรรษา รูปแบบการจัดการเพื่อสร้างความร่วมมือในการสืบสานประเพณีแห่เทียนพรรษาของชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ประเพณีแห่เทียนปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาประกอบการประดิษฐ์ตกแต่ง เพื่อหวังชัยชนะการประกวด และคิดทำรำ เครื่องแต่งกายมาเพิ่มเติมในขบวนแห่ อันเป็นพลวัตการเปลี่ยนแปลงนำมาสู่อัตลักษณ์ประเพณีในปัจจุบัน

3. บทบาทผู้นำในการสืบสานธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว ตามจุดประสงค์ที่ 3 จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับผู้นำในหัวข้อนี้สามารถจำแนกอภิปรายได้เป็น 2 หัวข้อ คือ บทบาทผู้นำชุมชนในการธำรงอัตลักษณ์ และแผนการสืบสานประเพณีแห่ดาวโดยผู้นำชุมชน

3.1 บทบาทผู้นำชุมชนในการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว

ผู้นำชุมชนท่าแร่สามารถแบ่งได้ 2 ประเภทคือ แบบเป็นปัจเจกบุคคล เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และแบบองค์กร เช่น เทศบาลตำบลท่าแร่ ททท.สำนักงานนครพนม ที่มีบทบาทสำคัญในประเพณีแห่ดาว ซึ่งผู้นำดังกล่าวสามารถนำมาจัดกลุ่มให้มีลักษณะเป็นทางการมากขึ้นได้ 2 ประเภทคือ ผู้นำทางการ ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และผู้นำไม่เป็นทางการ มีปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำทางศาสนา และผู้อาวุโส ในการจำแนกประเภทผู้นำเช่นนี้สอดคล้อง (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543, น.229) ที่ได้แบ่งผู้นำชุมชนออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ (Formal Leader) และผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leader) ผู้นำแบบเป็นทางการ เป็นผู้นำที่มีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ที่ได้รับการคัดเลือก แต่งตั้งอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร โดยต้องมีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนดไว้ในตำแหน่งอย่างครบถ้วน ส่วนผู้นำแบบไม่เป็นทางการ เป็นผู้นำตามธรรมชาติ คือมีภาวะผู้นำอยู่ในตัวเองแม้จะไม่มียศ ตำแหน่งการันตี แต่ก็สามารถนำพาผู้คนได้ ซึ่งสภาวะดังกล่าวเกิดจากการมีสัมพันธภาพกับสมาชิกในชุมชนมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้ผู้คนไว้วางใจให้เป็นผู้นำทางความคิด การกระทำ เช่น ผู้อาวุโสในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ที่มีความสามารถเฉพาะด้าน ที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ผู้ที่มีบทบาทต่อการสืบสานประเพณีแห่ดาวชุมชนท่าแร่มากที่สุดคือ เทศบาลตำบลท่าแร่ รองลงมาคือ ผู้นำปัจเจกบุคคล ด้วยเหตุที่ชาวท่าแร่มีโน้มน้าร่วมกันในการปกป้องรักษาประเพณีแห่ดาวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพชนถ่ายทอดมาหลายชั่วอายุคน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ แอดสกุล (2542) ที่ทำการศึกษาดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญ ชุมชนมอญบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งพบว่า ชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานในถิ่นเดิมมาต่อเนื่องยาวนานและได้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมประเพณีสืบต่อมาหลายชั่วอายุคนนั้นเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความผูกพันและเป็นการผลิตซ้ำซึ่งกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ในแง่ภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นภาพสะท้อนความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันของชาวมอญ ด้านศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ ชาวมอญทั้งหมดนับถือพุทธศาสนา และนับถือผี ซึ่งมีความเกี่ยวข้องผูกพันกับการดำรงชีวิตในแต่ละวัน ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพทางคติความเชื่อที่อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกันและด้านขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย มีการยึดรูปแบบดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างตามยุคสมัย แต่หลักคิตความเชื่อยังคงมุ่งสู่จุดประสงค์หลัก และให้ความสำคัญตามความหมายที่บรรพบุรุษได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อมา

ความสำเร็จในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีแห่ดาวชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนครนั้น พบว่า มีการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่คู่ชุมชนโดยนำเสนอวาทกรรมความเป็นดั้งเดิมและความอลังการของประเพณีแห่ดาว ให้เป็นสื่อสะท้อนภาพลักษณ์ชุมชน ในการจัดงานแต่ละครั้งมีประชาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก

ผู้นำชุมชนจะต้องมีบทบาทในการสืบสานเป็นแนวทางที่ชัดเจน มีวิธีการที่จะประสานในด้านต่างๆ ที่จะส่งผลให้วัฒนธรรมดำรงอยู่ไว้ ดึงศักยภาพภาวะผู้นำที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้ โดยไม่จำเป็นต้องรอการแต่งตั้ง ส่วนคนในชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือและเห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีของตน กระตุ้นจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์และลงมือปฏิบัติให้เป็นส่วนหนึ่งในงาน ส่วนภาครัฐจะต้องเข้ามามีส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้วัฒนธรรมประเพณีแห่ดาวดำรงอยู่ ทั้งในด้านงบประมาณ และการให้ความรู้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3.2 แผนการสืบสานประเพณีแห่ดาวโดยผู้นำ

อัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวชุมชนท่าแร่ อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร เป็นผลผลิตที่ถูกประดิษฐ์สร้างขึ้นมาเพื่อการบริโภค โดยมีการควบคุมจัดการด้วยการกำหนดสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ต่างๆ ผ่านระบบการสร้างภาพตัวแทน ซึ่งเป็นภาพสะท้อนสังคม วัฒนธรรม ของท่าแร่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นมรดกทางวัฒนธรรมที่

ก่อกำเนิดขึ้นจากภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นนี้จึงมีความแตกต่างและเป็นหนึ่งเดียวในประเทศที่สมควรได้รับการสืบทอด เพราะวัฒนธรรมประเพณีเป็นตัวชี้วัดความเป็นอารยะของสังคมนั้นๆ

ผู้วิจัยเห็นว่าการสืบสานประเพณีแห่ดาวโดยผู้นำ เป็นการส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนได้แสดงศักยภาพความเป็นผู้นำของตนออกมาอย่างเต็มที่ ด้วยการเข้ามาแสดงบทบาทในกลไกการสืบสาน ถึงแม้จะไม่มีหน้าที่รับผิดชอบในฐานะกรรมการที่มาจาก การแต่งตั้งก็ตาม แท้จริงแล้วผู้ที่มีส่วนในกระบวนการสืบสานมิได้มีเพียงผู้นำเท่านั้น แต่ต้องเป็นสมาชิกในชุมชนทุกเพศวัย หน่วยงานภาครัฐ เอกชนจากภายนอก รวมถึงนักท่องเที่ยวด้วย ที่ต้องประสานความร่วมมือในด้านแรงงาน แรงทุนทรัพย์ องค์ความรู้ ในการบูรณาการร่วมกันเพื่อให้ประเพณีแห่ดาวออกมาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ร่วม ขณะเดียวกันก็ยังคงอัตลักษณ์ของประเพณีไว้อย่างเหนียวแน่น อย่างไรก็ตามในที่นี้จะขอกกล่าวถึงเพียงผู้นำเท่านั้น ซึ่งในกระบวนการสืบสานผู้นำควรผลักดันตนเองให้มีบทบาทดังนี้

1. บทบาทในการอนุรักษ์

การรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว การรักษาในงานวิจัยนี้คือการอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง การปกป้องรักษาไว้ทำนุบำรุง อนุรักษ์ไว้มิให้สูญหายคอยดูแลเอาใจใส่มิให้ถูกทำลาย และบูรณะซ่อมแซม มีความสอดคล้องกับ (เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2528, น.9) ที่ให้ความหมายการอนุรักษ์ ว่าเป็นการสร้างสรรค์ การรวบรวม การสงวน การรักษาไว้ การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน การทดแทนและการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมใน ทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต จะสืบทอดประเพณีแห่ดาวให้เป็นสมบัติของชุมชนได้ ต้องทำการเฝ้าระวัง ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นขณะเดียวกันก็ต้องทำการแก้ไขหรือซ่อมแซมส่วนที่บกพร่องเพื่อให้ยังคงความบริสุทธิ์มากที่สุด แผนการอนุรักษ์นั้นต้องทำเป็นขั้นตอน โดยมีผู้นำทั้ง 2 ประเภทเป็นแกนนำพร้อมกับประสานความร่วมมือกับสมาชิกและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดำเนินการดังนี้

1) ทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเด็กและเยาวชน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ฝึกฝนทักษะที่จำเป็นในกระบวนการสืบสาน เช่น การประดิษฐ์ดาวมือถือ ดาวหาง และดาวใหญ่ การจัดตกแต่งขบวน การเรียนรู้แนวคิด รูปแบบแห่ดาวแบบดั้งเดิมและแห่ดาวปัจจุบัน การบูรณาการความคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีวัตถุประติมากรรมที่หลากหลาย

2) ฝึกอบรมเด็กเยาวชนและประชาชน โดยภาครัฐ เอกชน นักวิชาการให้การสนับสนุนทางด้านความรู้งบประมาณ เพื่อพัฒนาศักยภาพให้เกิดความคิดสร้างสรรค์มีความชำนาญ

3) การทำสื่อประชาสัมพันธ์ คือ ประชาสัมพันธ์โครงการฝึกอบรมและหลักสูตรเพื่อกระจายข่าวสารไปยังเครือข่ายที่สนใจเข้าร่วม และประชาสัมพันธ์งานประเพณี ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งตัวประเพณี พื้นที่จัดงาน และวันเวลาในการจัดเป็นต้น

4) จัดลานวัฒนธรรม เวทีสำหรับเด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไป ให้มีกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมกับท้องถิ่น เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีพื้นที่แสดงออกซึ่งเป็นผลเกิดจากการเรียนรู้ฝึกฝนตามหลักสูตร เช่น การแสดงรำดาว การร้องเพลงประสานเสียง การแสดงละครเทวดา การจัดประกวดดาวประดิษฐ์และแห่ดาวสำหรับเด็กเยาวชน เป็นการสร้างแรงจูงใจดึงดูดความสนใจให้เด็กเยาวชน ประชาชนทั่วไปได้ให้ความสำคัญกับงานประเพณีแห่ดาว (เอื้องฟ้า ถาวรรัช, 2555)

5) ตั้งกลุ่มอนุรักษ์การประดิษฐ์ดาว เป็นสิ่งที่ชุมชนทำแล้วควรกระทำให้เป็นการเร่งด่วน เพราะในปัจจุบันใน 12 ชุมชนมีกลุ่มทำดาวเพื่อแห่เพียง 2-3 กลุ่มเท่านั้น และแต่ละกลุ่มจะมีการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ มีจำนวนสมาชิกที่ไม่แน่นอน หมู่ 1 ลักษณะกลุ่มเป็นการรวมตัวกันของเยาวชน 10-15 คน ส่วนหมู่อื่นเป็นการรวมตัวกันของชาวบ้านที่ว่างเว้นจากการงาน และมีความสามารถด้านการประดิษฐ์การตกแต่งประดับ บางชุมชนทำดาวและขบวนแห่ไม่เป็นกลุ่มของเยาวชนหมู่ 1 จึงมีการรับจ้างจัด ในแง่การอนุรักษ์ถือว่ามิชอบเพราะมีผู้ที่ทำดาวและขบวนแห่จำนวนน้อยหากเทียบกับปริมาณสมาชิกในชุมชน ซึ่งส่งผลต่อการสูญหายของภูมิปัญญาการประดิษฐ์ดาว ดังนั้นแต่ละชุมชนจึงต้องมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้น รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น สมาชิกกลุ่มควรมีคนทั้ง 3 วัยเป็นสมาชิกได้แก่ เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนขององค์ความรู้ เทคนิค คติความเชื่อค่านิยม ความไว้วางใจ และความร่วมมือและถ่ายทอดส่งต่อให้คนรุ่นใหม่

6) ทำการอนุรักษ์หลายมิติควบคู่กันไป เนื่องจากแห่ดาวเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนาและการท่องเที่ยวของโลกนิยม สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวปัจจุบันเป็นสิ่งสะท้อนถึงความหลากหลายด้านแนวคิด รูปแบบ เนื้อหา วิธีการ จึงต้องทำการปกป้องรักษา แก่ไขในสิ่งเหล่านี้ที่เป็นหนึ่งใน 3 ของอัตลักษณ์ชุมชน ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างสมดุลทางอัตลักษณ์ด้วยการอนุรักษ์วิถีชีวิตคาทอลิกและสถาปัตยกรรมชุมชน เพราะทั้ง 3 เชื่อมประสานสนับสนุนกันและกันอยู่ เป็นลักษณะพิเศษที่ทำให้ชุมชนท่าแร่มีความความเข้มแข็งยืนหยัดอยู่ได้

7) เน้นความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และประชาชน แห่ดาวเป็นพื้นที่แห่งความร่วมมือที่รัฐและเอกชนเข้ามาทำงานร่วมกับชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของประเพณี การทำงานร่วมกันต้องมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูล การจัดการ การปฏิบัติงาน เพื่อเสริมจุดแข็ง แก้ไขจุดด้อย สร้างโอกาส ขจัดอุปสรรค ที่มีผลต่องานให้มีราบรื่นตามความคาดหวังของทุกฝ่าย ด้วยเหตุที่ต้องอาศัยกันและกัน จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจ ให้เป็นเอกภาพในเบื้องต้น ประนีประนอมขณะปฏิบัติงาน จะทำให้ความร่วมมือในการการอนุรักษ์แห่ดาวมีประสิทธิภาพ

8) ไม่ควรมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเดียว เพราะหากมุ่งในมิติเดียวจะทำให้คุณค่าทางคติความเชื่อเสื่อมถอย เพราะผู้จัดงานจะมุ่งตอบสนองความสนุก บันเทิง จัดงานเชิงบริโภคนิยม ทำให้แนวคิด รูปแบบ วิธีการ เนื้อหาประเพณีผิดเพี้ยนไป นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมผู้คน มีต่อบรรทัดฐานของชุมชน เสี่ยงต่อการสูญเสียอัตลักษณ์ ฉะนั้นการคงไว้ซึ่งแก่นความเชื่อหลักและผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง ในเวลาเทศกาลและในเทศกาล จึงเป็นการสร้างดุลยภาพทางจิตนิยมและบริโภคนิยมให้สมดุลกัน

2. บทบาทในการสืบสาน

กระบวนการสืบสานหรือการสืบทอด (Inheritance) คือ กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นจากคนในชุมชน ชัดเจนที่สุดคือพ่อแม่สอนลูกว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เป็นการสอนถึงพฤติกรรมและถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ การถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณี คือสอนให้คนรุ่นหลังได้รู้ระบบสัญลักษณ์ของชุมชน ที่มีการตกลงกันไว้ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง ซึ่งเป็นหลักยึดของสมาชิกชุมชนถือปฏิบัติจนกลายเป็นบรรทัดฐานและค่านิยม บรรทัดฐานคือ แนวทางการปฏิบัติที่สมาชิกส่วนใหญ่ยึดถือ ค่านิยม คือ ความคิดและแนวปฏิบัติที่สมาชิกส่วนใหญ่เห็น ว่าถูกต้องดีงาม กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีนั้นประกอบด้วย 1) แนวคิด (Concept) การสืบทอดแนวคิดหลักของประเพณี 2) รูปแบบ (Form) สืบทอดรูปแบบของประเพณีให้มีกลิ่นอายดั้งเดิมไว้ 3) เนื้อหา (Content) การสื่อความหมายในแนวคิดและรูปแบบ 4) วิธีการ (Method) ขั้นตอนการดำเนินงานประเพณี การสืบทอดพิจารณาได้ 3 มิติ คือ มิติบุคคล (Human) สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกคนรุ่นหนึ่ง มิติพื้นที่ (Space) สืบทอดจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง และมิติเวลา (Time) สืบทอดจากช่วงเวลาหนึ่งไปยังอีกเวลาหนึ่ง (ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2561) สำหรับประเพณีแห่ดาวเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนท่าแร่ที่เชิดชูความเป็นคริสต์ศาสนาออกมาในลักษณะการประยุกต์ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวอยากมาท่องเที่ยวเพื่อร่วมสัมผัสบรรยากาศแห่งความเชื่อ ขบวนแห่ตระการตา และร่วมเฉลิมฉลอง การสืบสานในงานวิจัยนี้จึงหมายถึง การส่งต่ออัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวไปยังคนรุ่นต่อไป ซึ่งในที่นี้จะเจาะจงเฉพาะมิติของผู้นำชุมชนเท่านั้น ประกอบด้วย

1) เผยแพร่ประเพณีแห่ดาวและการประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ หมายถึง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นการที่ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่ ประเพณีแห่ดาวเป้าหมายของการเผยแพร่นี้มี 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน คือกลุ่มคริสต์ดั่งในเขตปกครองของสำนักมิสซังและนอกเขตปกครองทั่วประเทศ เพื่อให้ได้รู้ว่ามีมีการจัดงานเทศกาลขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ 2) กลุ่มบุคคลต่างวัฒนธรรม ให้ได้รู้ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนครผ่านประเพณีแห่ดาว และนำเสนอภาพลักษณ์ท่าแร่ในมิติทางวัฒนธรรม สร้างการรับรู้ใหม่แก่กลุ่มคนต่างวัฒนธรรมในพื้นที่และนอกพื้นที่ ใช้การประชาสัมพันธ์เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ ใช้เทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนให้มีประสิทธิภาพ อาทิเช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ ป้ายโฆษณา เมื่อนำมาใช้ประเพณีแห่ดาวจะเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางเป็นขั้นตอนที่ผู้นำชุมชนต้องผสมผสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชนในการดำเนินการ

2) จัดตั้งกลุ่ม เช่นเดียวกับการอนุรักษ์ เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากฐานสู่ฐานซึ่งเป็นกระบวนการสืบสานที่สำคัญ โดยผู้นำชุมชนต้องผลักดันให้ทุกชุมชนจัดตั้งกลุ่มเด็ก กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่ขึ้น และนำหลักสูตรกิจกรรมที่จัดทำขึ้นในขั้นตอนการอนุรักษ์มาให้กับกลุ่มได้ศึกษา นำไปปฏิบัติให้เหมาะสม

3) ฝึกอบรมเสริมทักษะ องค์ความรู้และการบูรณาการเพื่อสร้างความมั่นใจและความชำนาญ สามารถนำองค์ความรู้มาต่อยอด สร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์เดิมไป เป้าหมายคือกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น และขยายผลไปยังบุคคลที่ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่ม โดยสร้างแรงจูงใจดึงให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งให้ได้

4) สร้างเครือข่ายทางประเพณีแห่ดาว ในระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับมิสซัง เพื่อให้แต่ละชุมชนนำแนวคิด รูปแบบ วิธีการแห่ดาวของท่าแร่ไปจัดในพื้นที่ชุมชนของตน เพื่อรักษาคติความเชื่อทางศาสนา การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนคาทอลิกและก่อให้เกิดความสามัคคีที่เกิดในชุมชน เมื่อเครือข่ายเกิดขึ้นแต่ละมิสซังจะจัดงานรูปแบบเดียวกันหรือปรับให้มีเอกลักษณ์ตามแบบฉบับของแต่ละพื้นที่ที่ยอมรับได้แต่ต้องคงไว้ซึ่งหัวใจของประเพณี แห่ดาวจะสามารถหาเหตุโดยไมยาก

5) การสนับสนุนจากผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำต้องให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ในแง่การจัดการและการปฏิบัติการ เพื่อให้งานแห่ดาวประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง เทศบาลควรปรับบทบาทตนให้เป็นผู้อยู่เบื้องหลังแทนการทำงานเบื้องหน้า จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณี การเข้ามาของหน่วยงานรัฐ เอกชน ควรอยู่ในสถานะเสมือนพี่เลี้ยงที่คอยให้คำแนะนำ ให้การช่วยเหลือให้มีความเหมาะสมต่อความต้องการทางการท่องเที่ยว ทุกฝ่ายต้องให้การสนับสนุนที่เอื้อต่อกัน โดยอาศัยการประนีประนอมในการทำงานเพื่อตักตวงศักยภาพของประเพณีแห่ดาวออกมานำเสนออย่างเต็มที่

แนมโน้มของประเพณีแห่ดาวที่พบจะต้องมีพัฒนาการต่อไปอย่างต่อเนื่อง การต่อยอดเพื่อการพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ผู้นำต้องคิดเพื่อเป็นการเตรียมตัวรับมือไว้ เพื่อมิให้ประเพณีแห่ดาวสูญหายไป การพัฒนาจึงเป็นการเตรียมพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลงมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า มีการกำหนดกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ ไว้อย่างชัดเจนว่าต้องการให้ประเพณีแห่ดาวออกมาในรูปแบบใด ซึ่งแห่ดาวมีการเปลี่ยนรูปแบบโดยตลอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในด้านแนวคิด ที่จัดงานเพื่อสนองความต้องการทางการท่องเที่ยว ทำให้รูปแบบ เนื้อหา พิธีการของประเพณีเปลี่ยนรูปไป อย่างไรก็ตามถึงจะเปลี่ยนไปแต่แก่นแท้ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมยังคงปรากฏให้เห็นได้ สิ่งที่ต้องพัฒนา ได้แก่ การจัดการและปฏิบัติการ เนื่องจาก 2 อย่างนี้มีเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและนโยบายรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้มีการผันแปรไปในแต่ละปี

การจัดการ (Management) คือ การจัดการกิจกรรมใดๆก็ตาม ต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ 1) การวางแผน (Planning) ว่าจะทำอะไร ทำไมต้องทำ ทำที่ไหน ใครทำ และทำอย่างไร 2) จัดเตรียมคนและสถานที่ (Organizing) ตามที่วางแผนไว้ให้พร้อม 3) การลงมือทำ (Implementing) คือให้ลงมือปฏิบัติตามแผนและสถานที่ 4) การประเมินผล (Evaluation) เพื่อให้รู้ว่าการดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น มีขั้นตอนการพัฒนาดังนี้

1) แนวคิด มีการสอดแทรกแนวคิดรองเพื่อสร้างจุดประสงค์ที่หลากหลายขึ้น อันจะตอบสนองความต้องการของคนหลายกลุ่ม เช่น ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การสร้างเครือข่ายขยายผลการเผยแพร่ การสร้างความสามัคคีและเข้มแข็งในชุมชน การสร้างให้เป็นชุมชนมรดกทางวัฒนธรรม เป็นต้น ขณะเดียวกันแนวคิดหลักก็ยังคงยึดไว้อย่างเหนียวแน่นไม่เปลี่ยนแปลง

2) รูปแบบ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบแห่ดาวให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดนโยบายแต่ละปี เช่น 1) นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ เพราะวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีสมัยใหม่มีความสวยงามที่มีประสิทธิภาพสูง มีความหลากหลาย ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในขบวนแห่และระบบการปฏิบัติงานได้ ดังนั้นจึงควรมีให้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาประกอบ ต้องให้ความรู้ฝึกฝนคนในชุมชนให้รู้เท่าทัน ให้มีความชำนาญในเทคโนโลยีที่นำมาใช้ ด้วยการสนับสนุนของรัฐและเอกชน 2) ขบวนแห่ มีการจัดองค์ประกอบเสริมเข้าไป เพื่อสร้างความแปลกใหม่เป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เข้าร่วม 3) กิจกรรมเสริม รัฐ เอกชน และชุมชนต้องสร้างกิจกรรมขึ้น หรือประยุกต์ให้มีความน่าสนใจในแต่ละปี ให้ครอบคลุมพฤติกรรมกรรมการบริโภคของผู้คน คือ กิน เที่ยว โดยนำเสนอความเป็นท้องถิ่นเป็นชุมพลทางทรัพยากรและวัฒนธรรมท่าแร่อยู่แล้ว

3) เนื้อหา สร้างเนื้อหาที่มีความสอดคล้องเชื่อมประสานกันระหว่างศาสนนิยมและโลกนิยมและนำเสนอออกมาในรูปของกิจกรรม ใช้วิธีการสร้างเรื่องราวให้รับรู้และสัมผัสได้

4) วิธีการ พิธีการในแต่ละช่วงมีการปรับให้เหมาะสม รูปแบบประเพณี เช่น การแห่ดาว การแสดงละครเทวดา พิธีมิสซา ที่จัดเฉพาะตอนค่ำเพราะมีปัจจัยด้านแสงสว่างมาเป็นตัวช่วยให้ชวนให้มีความสวยงามและโดดเด่น ขณะที่การแสดงละครก็ต้องต่อจากพิธีแห่และปิดท้ายด้วยการประกอบพิธีมิสซาบูชาขอบพระคุณ กิจกรรมอื่นก็สามารถปรับได้ตามความเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป แผนการสืบสานประเพณีแห่ดาวโดยผู้นำของชุมชนท่าแร่ นั้น ผู้นำต้องทราบบทบาทของตนให้มีความเด่นชัดเป็นผู้นำในการคิด การตัดสินใจ การปฏิบัติ และรับผล และต้องให้การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนทุกเพศวัยเข้าร่วมในกระบวนการจัดงานในด้านการจัดการและปฏิบัติการ เพื่อสร้างความสามัคคี แรงจูงใจและจิตสำนึกที่ดี ทำให้คนทุกเพศวัยมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองและพร้อมสืบต่อด้วยความเต็มใจ ชุมชนต้องเป็นแม่ข่ายหลักในการกำหนดทิศทางของประเพณีว่าจะให้เป็นไปในทิศทางใด มีองค์ประกอบได้บ้าง สื่อความหมายอย่างไร ขณะที่หน่วยงานองค์กรต่างๆ เป็นเพียงผู้สนับสนุน ส่งเสริม ทำหน้าที่ในการเป็นที่เลี้ยงเท่านั้น เพราะเมื่อใดที่ชุมชนสูญเสียบทบาท ความภาคภูมิใจ การเห็นคุณค่าประเพณีจะค่อยๆ เลือนหายไป จากนั้นความสำคัญจะถูกตีความหมายใหม่ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการเห็นกระพริตกว่าแก่นแท้ เพื่อให้แห่ดาวยังคงดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนชุมชนต้องเป็นผู้นำ ในระดับหน่วยย่อยของชุมชนต้องมีกระบวนการผลิตซ้ำทางคติความเชื่อ เพื่อให้คนในชุมชนทุกเพศวัยได้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญอันเป็นการทำความเข้าใจตนนำไปสู่การให้คุณค่าความสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามการเป็นส่วนหนึ่งของประเพณี จะก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านต่างๆ เช่น การสืบทอดภูมิปัญญา การสร้างเครือข่าย การเผยแพร่องค์ความรู้ ตามทัศนะของ บุษบา กิตติจันทรโรภาส (2554) กาปฏิบัติอย่างเป็นทางการ คือการใช้แนวคิดการจัดการอันเป็นแนวคิดของโลกนิยมเข้ามาเป็นเครื่องมือในการเสริมอัตลักษณ์ โดยใช้องค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ประสบการณ์ของชุมชนมาประกอบกันสร้างแบบแผนให้สอดคล้องกับหลักการทางศาสนา สื่อความหมายให้ตรงกับคติความเชื่อมากที่สุด ปฏิบัติอย่างมีพิธีกรรม คือการ ถวายทาน แต่งเติม กิจกรรมอื่นๆ ได้ แต่พิธีกรรมทางศาสนาจะให้ผดืดยื่นไปจากเดิมไม่ได้ เพราะเป็นหนึ่งในหัวใจของประเพณี พร้อมกับนำกำหนดการมาใช้เพื่อเรียบเรียงกิจกรรมให้ดำเนินไปเป็นขั้นตอนตามแผนงาน ทั้งหมดต้องอาศัยปัจจัย 2 ส่วน คือ ทรัพยากรมนุษย์และระบบการจัดการสมัยใหม่ นำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างและเพิ่มคุณค่า จัดหาทุนสนับสนุนจะเป็นการสร้างบรรทัดฐานใหม่เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวให้ยิ่งใหญ่ โดดเด่น พร้อมทั้งจะดำรงอยู่และได้รับการสืบสานต่อไปภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1. ชาวท่าแร่ จังหวัดสกลนครควรได้นำแนวทางการสืบสานจากงานวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการสืบสานประเพณีแห่ดาว

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้ผลจากงานวิจัยนี้เป็นสารสนเทศในการสนับสนุนส่งเสริมการสืบสานประเพณีแห่ดาว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 เนื่องจากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ประเพณีแห่ดาวมีการเปลี่ยนแปลงไปนั้น เกิดจากอิทธิพลของกระแสความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง มีการรับวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามา และละเลยในประเพณีของชุมชน ดังนั้นจึงควรศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของประเพณีแห่ดาวชุมชนท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เพื่อสืบหาว่ามีเงื่อนไขอะไรบ้าง

2.2 ปัจจุบันประเพณีแห่ดาวมีพัฒนาการสูง และได้รับการจับตามองจากนักวิชาการ นักท่องเที่ยวว่าแห่ดาวในปัจจุบันถือว่าประสบความสำเร็จแล้วหรือยัง ถ้าถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว ควรทำการศึกษาว่ามีอะไรเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในกระบวนการสร้าง ดำรงไว้และสืบสาน อัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว

2.3 ควรทำการศึกษาเงื่อนไขที่มีผลต่อความร่วมมือของผู้นำชุมชน รัฐ และชาวท่าแร่ในการสืบสาน ประเพณีแห่ดาว

2.4 ควรทำการศึกษาประเพณีแห่ดาวด้วยแนวคิดมิติอื่นๆ อาทิเช่น แนวคิดทางเศรษฐกิจ ทางสังคม หรือการเมือง เพื่อจะทำให้เห็นภาพประเพณีแห่ดาวในหลากหลายมิติ

เอกสารอ้างอิง

- เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2528). *การอนุรักษ์และพัฒนาประเทศไทยในการอนุรักษ์ธรรมชาติในประเทศไทยในแง่การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: ชุติมาการพิมพ์.
- เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์. (2549). *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญและปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มพม่าและไทย กรณีศึกษาชุมชนมอญในจังหวัดกาญจนบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทระดับบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ชนิดา ชิตบัณฑิต. (2543). การท่องเที่ยวไทย อุตสาหกรรมการขาย สังคมอุดมคติในโลกทุนนิยม. *วารสารธรรมศาสตร์*, 26(3), 72-102.
- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. *การสืบทอดทางวัฒนธรรม (Cultural inheritance) ที่ประสบความสำเร็จ*. สืบค้น 18 กุมภาพันธ์ 2561. จาก <http://nattawats.blogspot.com/2013/04/cultural-inheritance.html>.
- บุษบา กิตติจันทร์ภาส. (2554). *เทียนพรรษา รูปแบบการจัดการเพื่อสร้างความร่วมมือในการสืบสานประเพณีแห่เทียนพรรษาของชุมชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทระดับบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, จังหวัดอุบลราชธานี.
- ปราโมทย์ ภักดีณรงค์. (2548). *การเมืองสุนทรียภาพผ้าขึ้นดินจากแม่แจ่ม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). *กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เมทินา อุทาส. (2552). *พัฒนาการและการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ ชุมชนวัดโรมันคาทอลิก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทระดับบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยบูรพา, จังหวัดชลบุรี.
- สุดใจ แก้วแว. (2551). *การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีสงกรานต์ของชุมชนมอญ ตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร กับชุมชนมอญ ตำบลเกาะเกร็ด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทระดับบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, จังหวัดนนทบุรี.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2542). *การดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญ กรณีศึกษาชุมชนมอญบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุตตรา มลาลาล. (2558). *อัตลักษณ์และการดำรงอยู่ของชุมชนคาทอลิกอาสนวิหารแม่พระบังเกิด บางนกแขวก จังหวัดสมุทรสงคราม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทระดับบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยบูรพา, จังหวัดสมุทรสงคราม.
- เอื้องฟ้า ถาวรรัช. (2555). *การอนุรักษ์ สืบทอดศิลปกรรมแสดงพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง รำตง อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี*. กาญจนบุรี: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี.
- อำพร ปวงรังสี. (2551). *กระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม กรณีศึกษา ประเพณีแข่งเรือ ชุมชนบ้านดอนไชย ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทระดับบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, จังหวัดน่าน.
- Chansiri, Disaphol. (2006). Overseas Chinese in Thailand : A Case Study of Chinese Emigres in Thailand in the Twentieth Century. *Dissertation Abstract International*, 66(12), 24-26.
- Hobsbawm, Eric., & Ranger, Terence. (1983). *Terrence. The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University press.
- Koonphol, Suwitch. (2016). *Prapenee Hae Tian Pansa Kue Phumpunya Thongtin*, (In Thai) [The Candle Festival is a Local Wisdom 2011. Retrieved February 17, 2018, from http://guideubon.com/news/view.php?t=34&s_id=4&d_id=4

การสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษา เฟซบุ๊กเพจ SUTHEP
THAUGSUBAN (สุเทพ เทือกสุบรรณ) ช่วงเวลา 31 ตุลาคม 2556 ถึง 22 พฤษภาคม 2557
Analysis of Thai political communication in social media context :
case study on Suthep Thuagsuban's facebook page
for the period of 31 october 2013 - 22 May 2014

ชัยนัท สุขไชยะ¹

Chainat Sukchaiya
E-mail: Chanchaijew@rsu.ac.th

ชาญชัย จิวจินดา²

Chanchai Jewjinda

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษา เฟซบุ๊กเพจ SUTHEP THAUGSUBAN (สุเทพ เทือกสุบรรณ) ช่วงเวลา 31 ตุลาคม 2556 ถึง 22 พฤษภาคม 2557 การวิจัยดังกล่าว เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติจากผู้ติดตาม เพจ เฟซบุ๊กและวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูล 3 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่าการสื่อสารทางการเมืองผ่านเฟซบุ๊ก นำมาใช้ในเมืองไทยเป็นครั้งแรก หลังจาก การสื่อสารผ่านทีวีดาวเทียม และการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน โดย การศึกษานี้พยายามทำความเข้าใจการเคลื่อนไหวทางการเมืองออนไลน์และความเชื่อมโยงกับออฟไลน์ผ่านเครือข่าย การพัฒนาโครงข่ายสื่อสารไร้สายที่รวดเร็วขึ้นและครอบคลุมมากขึ้น ทำให้ความรู้ต่อสภาพแวดล้อมของเรามีประสิทธิภาพข้อมูลด้านต่างๆ ที่รับรู้ผ่านทางออนไลน์เข้ามาเสริมด้วย พื้นที่ออนไลน์/ออฟไลน์เองก็กำลังค่อยๆ เปลี่ยนหน้าตาไป มีผลทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และกำลังจะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมือง และเพื่อเป็นแนวทางในรูปแบบการพัฒนาการสื่อสารของผู้นำทางการเมืองไทยในอนาคต

คำสำคัญ: การสื่อสาร, การเมืองไทย, สื่อสังคมออนไลน์, สุเทพ เทือกสุบรรณ

Abstract

This study is about "Thai Political Communication through Social Media : The Case Study of Suthep Thuagsuban's Facebook Page from 31 October 2013 - 22 May 2014. This research combines the methods of collecting statistical data from followers of Facebook Page and In-depth Interview from 3 interviewees.

The results explain that political communication through Facebook was used in Thailand for the first time after political communications through satellite cable television channels and community radios. This study tries to understand the political movements online and their connection with offline movements through the development of faster and more accessible wireless networks, which makes our perception of various information more dependent on the online sector. The online and offline spaces are changing their forms, and that makes them to be important factors in political communication. This study aims to give a guideline in developing the communication of Thai leaders in the future.

Keywords: Communication, Thai political, Social media, Suthep Thuagsuban

¹ นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขานำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

² อาจารย์ประจำ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขานำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

บทนำ

หลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 หรือเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” การสื่อสารทางการเมืองไทยเปลี่ยนมาเป็นการสื่อสารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ไร้สาย หรือ “มือถือ” เพราะประชาชนไม่ให้ความเชื่อถือสื่อมวลชนของรัฐ โดยเฉพาะสถานีวิทยุกระจายเสียงในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ และสถานีโทรทัศน์ในกำกับของรัฐบาล เมื่อการสื่อสารทางการเมืองในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬใช้โทรสาร และโทรศัพท์มือถือเป็นสื่อหลัก ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือความจริงจากเวทีปราศรัยของแกนนำ ทั้งในส่วนกลาง และหัวเมืองใหญ่ทั่วประเทศ (จรรยา หยุทอง, 2560)

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2554 ปราบฏการณ์ของ “โซเซียลมีเดีย” ถือเป็นครั้งแรกที่เมืองไทยที่นำสื่อสังคมออนไลน์ อย่างเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ โดยพรรคการเมืองใหญ่ 2 คือพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคเพื่อไทย นำมาใช้ ที่แข่งขันอย่างหนัก จนทำให้การเลือกตั้งครั้งนี้มีสีสัน โดยได้ใช้สื่อในการสื่อสารนโยบายของพรรค ผ่านลิงค์เมื่อเข้าเว็บไซต์เพจของพรรค ดุคิลิวิตีโอ ถ่ายทอดสด และรับฟังความเห็น ซึ่งพรรคการเมืองหรือนักการเมือง ก็ไม่ต่างอะไรจากสินค้าที่หวังว่ากลุ่มเป้าหมาย จะซื้อ ใช้แล้วชอบ พร้อมบอกต่อ และยอดขายที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องคือฐานคะแนนเสียงที่แข็งแกร่งเพื่อนำไปสู่การเป็นพรรครัฐบาลหรือผู้นำประเทศในอนาคต

ล่าสุดจากการลุกฮือของประชาชนเพื่อต่อต้าน พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ที่ได้มีการ “ลักไก่” ผ่านสภาผู้แทนราษฎร โดยมีนัยทางการเมือง ที่กำลังสั่นคลอนรัฐบาล “นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร” โดยการเคลื่อนไหวของชนชั้นกลางและปัญญาชนในครั้งนี้ นอกจากจะมีผู้นำฝ่ายค้านและกลุ่มต่างๆ เป็นผู้จุดประเด็นแล้ว โซเซียลมีเดียได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ทำให้กระแสการคัดค้านแพร่กระจายไปได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง กลายมาเป็นการรวมตัวกันของ “มวลมหาประชาชน” ตามที่คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) เรียกขานนั้น มี “โซเซียลมีเดีย” ถือว่าเป็น “พระเอก” หรือ “ตัวชูโรง” ที่ก่อร่างสร้างกระแสปลุกผู้คนในสังคมให้แสดงออกทางการเมืองอย่างเปิดเผยมากขึ้น และมี “ตัวตน” ที่โดดเด่นจนกลายเป็นประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของการเมืองไทย

สื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเฟซบุ๊กแฟนเพจของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการ กปปส. ที่มีผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก ในช่วงเวลา 31 ตุลาคม 2556 ถึง 22 พฤษภาคม 2557 เป็นอีกหนึ่งสื่อรูปแบบใหม่ที่น่าสนใจ เพราะจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล เห็นได้ชัดว่า ประชาชนที่ติดตามหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการชุมนุมเลือกที่จะติดตามข้อมูล ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของการชุมนุมผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจดังกล่าว เพราะมีความถูกต้องชัดเจน จากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือได้ ทั้งการเชิญชวนให้ประชาชนออกมาชุมนุมทางการเมืองตามสถานที่ต่างๆ รวมไปถึงภาพเหตุการณ์สำคัญ ที่เป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชนออกมามีส่วนร่วมทางการเมืองในครั้งนี้ จึงเห็นได้ว่าควรที่จะศึกษาในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กรอบของงานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์โดยมีพื้นที่วิจัยหลัก เป็นพื้นที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครประเทศไทยโดยผู้วิจัยจำกัดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แอดมิน เฟซบุ๊กเพจ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ และนายเอกนัฏ พร้อมพันธุ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาพฤติกรรมและรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ผ่านเฟซบุ๊ก
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารของผู้นำทางการเมืองไทยในอนาคต

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กระบวนการวิธีวิจัย (Methodology) ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) มีกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและรวมถึงข้อคำถามที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการสังเกต โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2 การบันทึกเสียง คำสัมภาษณ์บทสนทนา ผู้วิจัยจะใช้วิธีการบันทึกเสียงเพื่อเป็นการช่วยความจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ในการสนทนากับผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนเสมอเมื่อได้รับอนุญาตจึงจะทำการบันทึก

1.3 การบันทึกภาพผู้วิจัย จะใช้วิธีการถ่ายภาพเพื่อนำมาสะท้อนเตือนความจำเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถระลึกถึงบริบทบรรยากาศที่เกิดขึ้นโดยการสังเกตและระหว่างการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่มหากจะมีการนำภาพถ่ายต่างๆ ไปใช้ในการยืนยัน หรือใด ๆ ก็ตาม ผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ที่อยู่ในภาพก่อนเสมอ

1.4 การจดบันทึก ในการลงพื้นที่ภาคสนามผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นคำให้สัมภาษณ์และการสนทนา ในช่วงแรกจะทำการจดบันทึกอย่างย่อๆ ก่อน แล้วจึงนำมาขยายความ ทันทีหลังจากการสัมภาษณ์และการสนทนา ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการเก็บรักษาสมุดบันทึกไว้เป็นอย่างดี

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นองค์รวมและสมบูรณ์มากที่สุดผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ เช่น บทความ หนังสือรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ เอกสารเผยแพร่ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากห้องสมุดและสถาบันการศึกษาต่างๆ และจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยในช่วงแรกเดือนกรกฎาคม 2560 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล และได้นำส่งหนังสือด้วยตนเองพร้อมแนบนำตัวชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งนัดหมายช่วงระยะเวลาที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

ช่วงที่สอง ระหว่างเดือนสิงหาคม 2560 ถึงเดือน กันยายน 2560 ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมในการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีการจดบันทึก และการเขียนข้อมูล ที่พบเพื่อสรุปหาข้อค้นพบที่ได้ และเพื่อให้เกิดการขยายความให้เกิดความคิดใหม่อย่างอิสระ และเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนเป็นการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป อีกทั้งเป็นการนำมาใช้ในขั้นตอนของการลงรหัสเพื่อให้เกิดการพัฒนาความคิดในเรื่องที่ศึกษา และในการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมนั้น ผู้วิจัยจะจดบันทึกข้อมูลควบคู่ไปด้วย เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้น

4. ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยตามรูปแบบของการศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามประเด็นการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลระดับบุคคล ประกอบด้วย นายสุเทพ เทือกสุบรรณ นายเอกนัฏ พร้อมพันธุ์ นักวิชาการ และประชากรที่มาร่วมชุมนุม เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจ การสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์กรณีศึกษา เฟซบุ๊กเพจ Suthep Thaugsuban (สุเทพ เทือกสุบรรณ)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมเนื้อหาจากผู้ติดตาม เพจเฟซบุ๊กและวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูล 3 ท่าน กรอบของงานวิจัยการสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีพื้นที่วิจัยหลัก เป็นพื้นที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย โดยผู้วิจัยจำกักรวบรวมตัวอย่าง ได้แก่ แอดมิน เฟซบุ๊กเพจ สุเทพ เทือกสุบรรณ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ และนายเอก

นัก พร้อมพันธุ์ การโพส เฟซบุ๊กเพจ สุเทพ เทือกสุบรรณ ช่วงเวลา 31 ตุลาคม 2556 - 22 พฤษภาคม 2557 ทางผู้วิจัยได้สรุป ยุทธวิธีและรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้คือ

1. เพื่อปลุกกระตม เชิญชวนให้ประชาชนมาเข้าร่วมการประชุม

ด้วยช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊กเพจ สุเทพ เทือกสุบรรณ การโพสเชิญชวนประชาชนมาร่วมชุมนุม ปลุกกระตม โดยมุ่งเน้นใช้คำพูด ประโยคที่โดนใจ ประโยคที่สร้างความรู้สึกร่วมอีกทีม ต้องมาชุมนุมให้ได้ นอกจากนี้ เพจยังทำให้ประชาชนที่รับสื่อ สามารถแสดงความคิดเห็นส่งสื่อต่อกันและกัน เป็นวงกว้างผ่านการกดไลค์ กดแชร์ ไปยังเครือข่ายของสื่อสังคมออนไลน์ จากหนึ่งไปสอง จากสองไปพัน จากพันไปแสน จากแสนไปล้านคน ดังที่ได้ปรากฏภาพของผู้ที่มาร่วมชุมนุมจำนวนมากที่ทราบข่าวจากเฟซบุ๊กเพจของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ที่ได้ทำการโพสอย่างต่อเนื่องเพื่อปลุกกระตมและเชื้อเชิญประชาชนให้มาเข้าร่วมแสดงพลังผ่านการชุมนุม เมื่อร่างพระราชบัญญัติ นิรโทษกรรมถูกผลักดันโดยรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ทำให้เกิดกระแสความไม่พอใจอย่างมาก ในหมู่ประชาชนทั่วไป ในขณะที่พรรคเพื่อไทยยังคงคุมที่นั่งส่วนมากในสภาผู้แทนราษฎร จนกระทั่งสามารถเรียกผู้ชุมนุมทั้งหมดกว่า 2 ล้านคน ผ่านการปลุกกระตมมวลชนด้วยช่องทางเฟซบุ๊ก ซึ่งประชาชนสามารถรับสื่อและส่งสื่อต่อกัน และกันเป็นวงกว้างผ่านการกดไลค์ การกดแชร์ไปยังเครือข่ายเพื่อนฝูงของแต่ละคน โดยเมื่อประกอบกับความรวดเร็วในการส่งต่อในยุคดิจิทัล ทำให้สามารถระดมมวลชนมาเข้าร่วมการประชุมได้เป็นจำนวนมากในระยะเวลาไม่นาน นอกจากนี้ ข้อความที่โพสต์ลง ยังสามารถสร้างความรู้สึกร่วมที่สื่ออารมณ์แบบอีกทีม อาทิ การประกาศชัยชนะในด้านการระดมคน การกล่าวไม่ให้เวลารัฐบาลเมื่อวิเคราะห์ถึงการเลือกใช้คำ จะเห็นได้ว่าการมุ่งเน้นใช้คำพูดที่ทำให้การประชุมมีราคา อาทิ การ “สร้างประวัติศาสตร์” การสามารถนำไปบอกลูกบอกหลานต่อได้ ล้วนสร้างความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในหมู่ประชาชนธรรมดาจากหลายภาคส่วน ทำให้เกิดความรู้สึกว่าการชุมนุมเป็นการมุ่งเน้นที่จะสร้างประวัติศาสตร์ในครั้งที่ประชาชนที่เข้าร่วมชุมนุมจะได้รับโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการผลักดัน จึงทำให้เกิดความต้องการที่จะมีส่วนร่วมเป็นอย่างยิ่ง และทำให้จำนวนประชาชนที่มาเข้าร่วมเป็นฐานการประชุมเพิ่มพูนขึ้นอย่างรวดเร็วและมั่นคง

1) นำเสนอความคิดเห็นของนักวิชาการ บุคคลที่มีชื่อเสียง ต่อการประชุมในครั้งนี้

คำพูด ขอเสนอแนะ ความคิดเห็น ของนักวิชาการ บุคคลที่มีชื่อเสียงในหลากหลายด้าน ที่เข้ามามีส่วนร่วมชุมนุม เป็นอีกจุดหนึ่งที่ สื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊กเพจ สุเทพ เทือกสุบรรณ นำมาโพสย้ำในเฟซบุ๊กเพจดังกล่าวนี้ ถือเป็นการเปิดหน้าเลือกข้างชั่วคราว ของนักวิชาการ บุคคลที่มีชื่อเสียง ในการเป็นต้นแบบความคิด อันจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ติดตามในคนๆนั้น สามารถที่จะเพื่อโน้มน้าวใจให้เข้าร่วมหรือตัดสินใจที่จะมาร่วมชุมนุมได้ สะดวกใจมากยิ่งขึ้น อีกทั้งจะทำให้ภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือของการชุมนุมประท้วงมีสาระ มีข้อมูลเพียงพอ ที่ทำให้การระดมประชาชนมาเข้าร่วมชุมนุมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เฟซบุ๊กจึงได้กลายมาเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนจำนวนมาก รวมถึงสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นจุดสนใจหลักของคนจำนวนมาก จึงทำให้การแสดงหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของนักวิชาการ บุคคลที่มีชื่อเสียง ต่อการประชุมในครั้งนี้ ทางการเมืองปรากฏขึ้นในเฟซบุ๊กอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการใช้เฟซบุ๊กเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยตรงอย่างเช่นการรายงานสถานการณ์ กระจายข่าว หรือนัดหมายของกลุ่มการเมืองต่างๆ เท่านั้น แต่ในช่วงของความขัดแย้งทางการเมืองนั้น เฟซบุ๊กกลายมาเป็นสนามต่อสู้ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในทางการเมือง หรืออาจบอกได้ว่า เมื่อการเมืองเป็นเรื่องที่แทรกตัวในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ ดังนั้นแล้วเฟซบุ๊กซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในชีวิตประจำวันของคนจำนวนมากก็ได้กลายมาเป็นพื้นที่ปะทะของความคิดทางการเมืองชุดต่างๆของผู้ใช้งานไปแล้ว

2) ตอบโต้รัฐบาลทั้งในและต่างประเทศในประเด็นทางการเมือง

ในช่วงการประชุมดังกล่าว สื่อหลักได้มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารการประชุมเพียงด้านเดียว เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น ทำให้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊กเพจ สุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นทางเลือกสำคัญที่สามารถจะเป็นสื่อที่สามารถส่งข้อมูลข่าวสารได้ รวดเร็ว ประหยัด และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของผู้รับสารและกลุ่มเป้าหมายของผู้ที่มาร่วมชุมนุมได้มากที่สุด โดยเฉพาะประเด็นตอบโต้รัฐบาลในเรื่องต่างๆ สามารถทำได้ทันที ไม่ต้องรอสื่อหลักอย่าง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือแม้กระทั่งวิทยุที่ไม่รู้ว่าจะลงข่าวให้หรือไม่ ซึ่งเมื่อ

วิเคราะห์ดูแล้ว ทราบว่านายเอกนัฏ พร้อมพันธุ์เน้นการสื่อสารตอบโต้ประเด็นโดยการนำนโยบายที่เป็นข้อผิดพลาดในสมัยรัฐบาลตระกูลชินวัตร เพื่อนำมาโจมตีรัฐบาล ซึ่งสามารถเรียกเสียงตอบรับจากประชาชนได้เป็นอย่างมาก และทำให้ประชาชนได้ทราบนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาลชุดก่อนๆ หน้า ซึ่งก่อนหน้านี้อาจตกกระแลไปนานแล้ว นอกเหนือจากการตอบโต้รัฐบาลแล้ว ในเพจยังได้ตอบโต้จากการที่รัฐบาลของต่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาได้ออกประกาศเตือนพลเรือนชาวอเมริกันให้หลีกเลี่ยงการเดินทางมายังไทย จนสร้างความวิตกกังวลให้กับผู้นำนานาชาติ ท่อออกประกาศเตือนพลเรือนให้หลีกเลี่ยงการเดินทางมายังไทย สุเทพ เทือกสุบรรณ จึงได้เขียนจดหมายชี้แจงหนึ่งฉบับส่งตรงถึงประธานาธิบดี บารัค โอบามาแห่งสหรัฐที่ทำเนียบขาว โดยนายสุเทพ เทือกสุบรรณได้ตอบโต้มาตรการเตือนพลเมืองสหรัฐอเมริกาในการมาเยือนประเทศไทย ทำให้เกิดความสนใจในหมู่คนไทยด้วยกันเอง และเรียกความฮือฮาได้อย่างมากมาย โดยเฉพาะเมื่อจดหมายเปิดผนึกที่ถูกโพสต์ลงไปในเฟซบุ๊ก ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ทำให้เกิดการแชร์ต่ออย่างมากมาย รวมทั้งได้เป็นการยืนยันจุดยืน และทำให้มีคนอีกมากมายที่ต้องการติดตามร่วมชุมนุมและเกิดความคล้อยตามจุดยืนของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ และอุดมการณ์ในการชุมนุม

2. แนวทางในการปฏิรูปประเทศตามแนวทางของกลุ่ม กปปส.

สื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊กเพจ สุเทพ เทือกสุบรรณ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ไม่ใช่เพียงมาฟัง หรือติดตามข่าวสารผ่านเฟซบุ๊กอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังสามารถร่วมแสดงความคิดเห็น คอมเมนต์ในแง่บวกต่างๆ ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่มีความเปิดกว้าง อีกทั้งการรวบรวมคนจำนวนมากมารวมตัวกันเพื่อจุดประสงค์เดียวกันสามารถมีแนวคิดการร่วมกันนำเสนอถึงการปฏิรูปประเทศไทย เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้สังคมในมิติต่างๆ ได้ ทั้งผ่านเฟซบุ๊ก หรือสื่อสังคมออนไลน์อย่างสะดวก อีกทั้งช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลรักษาการณ์และกองทัพ ไม่สามารถหาทางออกให้กับประเทศได้ การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองไทยผ่านเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม ซึ่งผลการศึกษาพบว่านักการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในประเทศไทยสื่อสารทางการเมืองโดยอาศัยรูปแบบการสื่อสาร 5 รูปแบบ คือ ตัวอักษร ภาพ เสียง วีดิโอคลิป และลิงก์รูปแบบของการสื่อสารของนักการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองยังคงนิยมใช้การสื่อสารแบบตัวอักษรและรูปภาพมากกว่าการสื่อสารรูปแบบอื่น และพบว่าเนื้อหาของการสื่อสารมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประกาศจุดยืนทางความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง 2) การแสดงความคิดเห็น 3) การระดมสรรพกำลัง 4) การสำรวจความคิดเห็นของสมาชิก 5) การประชาสัมพันธ์และสร้างความนิยมจากการวิจัยทำให้ทราบว่ารูปแบบของเนื้อหาที่มีความเป็นกันเองมากขึ้น แต่ว่าวัตถุประสงค์ ในการสื่อสารยังคงเป็นไปเพื่อการประชาสัมพันธ์ตนเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการสื่อสารกับประชาชนโดยตรงในเรื่องการสื่อสารแบบสองทางเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มีการโต้ตอบใดๆ กับการแสดงความคิดเห็นของประชาชน คล้ายกับการสื่อสารทางเดียวเหมือนสื่อเก่าเรียกได้ว่าเพื่อที่จะสร้างกลุ่มเครือข่ายของคนที่ยืนชอบและประชาสัมพันธ์ตนเองเท่านั้น

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ : กรณีศึกษา เฟซบุ๊กเพจ SUTHEP THAUGSUBAN (สุเทพ เทือกสุบรรณ) ช่วงเวลา 31 ตุลาคม 2556 - 22 พฤษภาคม 2557 เมื่อพิจารณาจากการศึกษาจะพบว่าการใช้โซเชียลมีเดีย เพื่อจุดประสงค์ทั้งการเพื่อปลุกระดม เชิญชวนให้ประชาชนมาเข้าร่วมการชุมนุม การนำเสนอความคิดเห็นของนักวิชาการ บุคคลที่มีชื่อเสียง ต่อการชุมนุมในครั้งนี้ การตอบโต้รัฐบาลทั้งในและต่างประเทศในประเด็นทางการเมือง และนำเสนอแนวทางในการปฏิรูปประเทศตามแนวทางของกลุ่ม กปปส. ทั้งหมดนั้น เป็นการนำสื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่ใช้สื่อสารข้อมูลถึงกันและกันผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งสื่อที่ผู้ส่งสารแบ่งปันสารจะอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ และถูกส่งไปยังผู้รับสารผ่าน เครือข่ายออนไลน์ ทำให้เกิดการโต้ตอบระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร หรือ ผู้รับสารด้วยตนเอง เป็นการประชาสัมพันธ์แบบ Two Way Communication โดยสามารถสื่อสารได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารเกิดการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง แนวคิดและทฤษฎีด้านการสื่อสารถือกำเนิดมาตั้งแต่กลางยุค 50 จนถึงปัจจุบันการสื่อสารในโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่

ตลอดเวลา จึงได้รวบรวมข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารมาใช้และเชื่อมโยงเป็นการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์โดยมีรายละเอียดดังนี้ ภัทวลี นิตเกษรสุนทร (2546, น. 131) ได้กล่าวถึงเดวิด เค เบอร์โล (Berlo, 1960) ว่าได้จัดพิมพ์รายชื่อ “กระบวนการทางการสื่อสาร” หรือ The Process of Communication ขึ้นมาในปี ค.ศ. 1960 โดยได้พัฒนาแบบจำลอง S M C R ผู้ส่ง (Sender) สาร (Message) สื่อ (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ขึ้นมาเพื่ออธิบายให้เห็นถึงซับซ้อนของกระบวนการสื่อสาร ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสารและปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดผลของการสื่อสาร รัตนวดี เกียรตินิยมศักดิ์ (2542, น. 192-193) ยังได้อธิบายลักษณะของการสื่อสารผ่านสื่อกลางอินเทอร์เน็ตผ่านองค์ประกอบการสื่อสารคือผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่องทาง (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) มาเปรียบเทียบกับโดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Sender) สำหรับการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ ผู้ส่งสาร คือ ผู้ใช้งานที่สามารถเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารได้เพราะด้วยลักษณะเฉพาะของสื่อที่สามารถมีปฏิภพในการสื่อสารได้ทันที (Interactive) ผู้ส่งสารที่มีลักษณะไม่เป็นทางการและไม่จำเป็นต้องมีพิธีรีตองในการสื่อสารเนื่องจากการสื่อสารจากการที่ส่วนตัว (Private Space) ไปยังที่สาธารณะ (Public Space)

ผู้ส่งสารอาจจะเป็นผู้ที่มีอาชีพในการสื่อสารมวลชนหรือไม่ได้เป็นก็ได้ ผู้ส่งสารจะเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่นำเสนอหรือไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นก็ได้เพราะการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์มีลักษณะไม่ปรากฏอย่างเฉพาะเจาะจงว่าใครเป็นผู้ส่งสารถือเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Way Communication) ผู้ส่งสารยึดติดกับสิ่งที่นำเสนอ มีอคติ (Bias) ต่อเรื่องที่นำเสนอ ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะมีอำนาจเท่าเทียมกันอันเป็นลักษณะของการสื่อสารแบบแนวนอน (Horizontal Communication) ที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานมีส่วนร่วมในการสื่อสารได้อย่างเสรี

2. สาร (Message) เนื้อหาที่เกิดขึ้นในการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์มีลักษณะแยกย่อย (Demassified) ตามความสนใจของผู้ใช้งาน สารที่เกิดขึ้นไม่จำกัดแหล่งข้อมูล (Hyper Text) และมาจากหลาย ๆ ทางไม่จำเป็นต้องมาจากผู้มีอาชีพเป็นสื่อมวลชนอย่างเดียว เนื้อหาสารที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นสินค้าทางเศรษฐกิจแต่เป็นสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งาน สามารถเลือกเปิดหรือปิดรับเนื้อหาที่ต้องการหรือไม่ต้องการก็ได้ เนื้อหาที่เกิดขึ้นในเว็บอร์จะเน้นความสนใจเฉพาะกลุ่ม และมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ใช้งาน สารที่เกิดขึ้นจึงตอบสนองความต้องการเฉพาะกลุ่มคนมากกว่า

3. ช่องทาง (Channel) การสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์เป็นการมีปฏิสัมพันธ์กับเครื่องคอมพิวเตอร์ (Machine interactivity) โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องสถานที่และเวลา ผู้ใช้งานสามารถเลือกเปิดรับสารในเวลาและสถานที่ใดก็ได้ นอกจากนี้แล้วผู้ใช้งานมีกิจกรรมเคลื่อนไหวในการ รับสารที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เช่น การเข้าไปตั้งกระทู้ หรือการเข้าไปแสดงความคิดเห็นผู้ใช้งาน ไม่เห็นหน้าที่ซึ่งกันและกันแต่ก็สามารถติดต่อกันได้ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์

4. ผู้รับสาร (Receiver) ผู้รับสารมีลักษณะเฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจร่วมกัน ผู้ใช้งาน สามารถรวมกลุ่มกันถึงแม้ว่าจะไม่เห็นหน้าซึ่งกันและกัน แต่ก็ทำความรู้จักกันได้ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์มีเอกลักษณ์ มีจุดประสงค์มีกิจกรรมประจำกลุ่ม และเลือกที่จะกลับเข้ามาในกลุ่มหรือไม่กลับเข้ามาก็ได้

โดยทั่วไปการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์หรือการสื่อสารในรูปแบบใหม่ๆ ที่ใช้เทคโนโลยีจะเน้นและให้ความสำคัญต่อการโต้ตอบ (Interactive) หรือมีลักษณะของการสื่อสารแบบสองทาง (Two Way Communication) จนกลายเป็นคุณลักษณะสำคัญของสื่อ (New Media) ไปโดยปริยายจะเห็นได้ว่าการโพสต์ข้อความในกระตู่ก็ถือเป็นลักษณะหนึ่งของการสื่อสารแบบสองทาง การสื่อสารแบบสองทาง (Two Way Communication) ก็คือกระบวนการสื่อสารที่ผู้รับสารสามารถหรือมีโอกาสส่งถ่ายทอดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารที่ได้จากผู้ส่งสาร อาทิ ความรู้สึก ความคิดเห็นที่มีต่อข่าวสาร การซักถามเพื่อความเข้าใจ ฯลฯ

ซึ่งปรากฏการณ์ของ นายสุเทพ เทือกสุบรรณนี้ ถือเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่ถือเป็นการค้นพบการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่สามารถปลุกกระตมคนได้เข้ามาร่วมชุมนุมเป็นจำนวนมาก กลายเป็นสื่อหลักทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลังจากการสื่อสารทางการเมืองก่อนหน้านี้จะเป็นโทรทัศน์ ดาวเทียมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือวิทยุชุมชน ของกลุ่ม นปช.

ถ้านำไปเชื่อมโยงกับ ทฤษฎีการสื่อสาร ของเดวิด เค เบอร์โล (David, 1960) ตามแบบจำลอง SMCR ผู้ส่ง (Sender) คือนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการ กปปส. สาร (Message) คือสิ่งที่นำเสนอในการเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามาร่วมชุมนุมทางการเมือง สื่อ (Channel) ก็คือสื่อทางสังคมออนไลน์ หรือ เฟซบุ๊กเพจ และผู้รับสาร (Receiver) คือประชาชนที่ติดตามรับข่าวสารผ่านเฟซบุ๊กนั่นเอง

ดังนั้นจึงสามารถอธิบายได้ว่าประชาชนได้เสฟสื่อ รวมไปถึงได้เปิดรับข่าวสารอย่างต่อเนื่องผ่านเฟซบุ๊กเพจ SUTHEP THAUGSUBAN (สุเทพ เทือกสุบรรณ) ช่วงเวลา 31 ตุลาคม 2556 - 22 พฤษภาคม 2557 มีผลต่อการตัดสินใจต่อการมาร่วมชุมนุมทางการเมืองกับคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือ กปปส. ถ้านับจากยอดคนติดตาม เฟซบุ๊กเพจ Suthep Thaugsuban (สุเทพ เทือกสุบรรณ) จากวันที่ 31 ธันวาคม 2556 ที่มีผู้ติดตามเพียง 863,671 โลก ก็ถือเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์นี้ สามารถรวบรวม ระดมพล คนที่มีความชื่นชอบในเรื่องเดียวให้ให้เข้ามาติดตามได้ในเฟซบุ๊กเพจดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อวิเคราะห์ถึงสภาพแวดล้อมและอิทธิพลภายนอกของการชุมนุมในช่วงเวลาที่มีการโพสต์ลงสื่อสังคมออนไลน์ ผ่านทางเพจเฟซบุ๊กส่วนตัวของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ แล้ว พบว่าสื่อกระแสหลักถูกควบคุมโดยรัฐบาลภายใต้นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ทำให้ประชาชนหลายคนหันมาพึ่งพาการใช้สื่อกระแสรอง หรือสื่อสังคมออนไลน์ที่เปรียบเสมือนเป็นคลื่นลูกใหม่และมีความหลากหลาย โดยประชาชนสามารถเลือกเสฟและส่งต่อได้อย่างเต็มที่ตามเสรีภาพส่วนบุคคลของแต่ละคน ทำให้การเผยแพร่ข่าวผ่านทางโซเชียลมีเดียสามารถทำได้อย่างรวดเร็วและเต็มที่ โดยไม่ถูกกีดกันจากภาครัฐ

เมื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายนอกในขณะนั้น พบว่ามีบรรดานักวิชาการหลายคนที่ไม่เห็นด้วยกับความพยายามผลักดันพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมของรัฐบาลภายใต้นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดยที่บุคคลเหล่านั้นมักไม่สามารถอธิบายถึงจุดยืนของตนเองผ่านสื่อกระแสหลักได้ เนื่องจากหลากหลายสื่อยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐบาลในขณะนั้น จึงทำให้บรรดานักวิชาการใช้วิธีการแสดงออกผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้นายสุเทพ เทือกสุบรรณสามารถที่จะหยิบยืมคำพูดของบุคคลเหล่านั้นได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การที่บุคคลเหล่านั้นได้หันมาแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย นั้น ส่งผลทำให้ประชาชนที่เสฟสื่อบนโซเชียลสามารถที่จะส่งต่อหรือกดแชร์ข้อความเหล่านั้นเป็นวงกว้าง ยิ่งทำให้เกิดกระแสทางการเมืองเพื่อช่วยส่งเสริม และยกระดับการชุมนุมซึ่งนำโดยนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ให้มีข้อมูล หลักฐาน ความน่าเชื่อถือตามมามากอีกด้วย

ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการตอบโต้รัฐบาลในช่วงที่มีการชุมนุมประท้วง เกิดจากการชุมนุม ซึ่งเดิมที่มีจุดยืนเพื่อเรียกร้องการคว่ำร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมสุดซอย ต่อไปได้เพิ่มเป้าหมายเป็นการขับไล่รัฐบาลภายใต้นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรและระบอบทักษิณ เพื่อทำการปฏิรูปประเทศไทยตามข้อเสนอของทางคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เป็นจำนวนมากจากบุคคลฝ่ายรัฐบาลและผู้เห็นชอบกับการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย ทำให้การสื่อสารทางการเมืองเพื่อตอบโต้ต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ตรงประเด็น และมีผลในการทำให้เกิดการติดตามโดยมวลชน ดังนั้น ทางแกนนำจึงได้อาศัยโซเชียลมีเดียในการตอบโต้ เพื่อให้ง่ายต่อการส่งต่อ หรือแชร์ต่อโดยประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ เนื่องจากบุคคลฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้นได้ประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่นกัน

ความตื่นตันท่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ของสังคมไทยปรากฏชัดเจขึ้นในระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมาควบคู่ไปกับการพัฒนาของเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยมากขึ้นเรื่อย ๆ ตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือ การนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน เช่น โทรศัพท์มือถือ หรือหนังสือพิมพ์ที่เริ่มให้ความสำคัญกับความคิดเห็นหรือกระแสความเคลื่อนไหวของผู้คนในโลกอินเทอร์เน็ต ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวของสังคมไทยในฐานะสื่อใหม่ ที่เปิดพื้นที่ของการถกเถียงและเชื่อมโยงผู้คนได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบายยิ่งขึ้น การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อาจมีลักษณะคล้ายกับนั่งชมรายการโทรทัศน์เป็นกลุ่มในห้องนั่งเล่น เว็บไซต์เครือข่ายสังคมอนุญาตให้ผู้คนแสดงความคิดเห็นความรู้สึกต่อสิ่งที่พวกเขาพบเจอได้โดยฉับพลัน เช่น การรายงานข่าว การบอกเล่าเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน การพูดคุยวิจารณ์รายการโทรทัศน์หรือวงเสวนาในระหว่างที่กิจกรรมดังกล่าวกำลังดำเนินอยู่อย่าง

สดๆ การสื่อสารแรงค์ของพรรคการเมืองและนักการเมืองผ่านเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ การที่รัฐจับตาและควบคุมจับตาสื่อเหล่านั้น การที่นักข่าวของสื่อกระแสหลักต้องคอยติดตามความเคลื่อนไหวของนักการเมือง แกนนำนักวิชาการ สังคม นักกิจกรรมในเครือข่ายสังคมดังกล่าว เพื่อตั้งประเด็นไปทำข่าวในทีวีและหนังสือพิมพ์ และการโต้ตอบแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชนด้วยกันผ่านไลน์และดราม่ารายวัน ทำให้เราปฏิเสธไม่ได้ว่าเครื่องมือสื่อสารที่มีลักษณะของเครือข่ายสังคมหรือสื่อสังคม (Social Media) ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมทางการเมืองด้วย

ข้อเสนอแนะ

สื่อสังคมออนไลน์ ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในประเทศไทย ระบบการสื่อสารยุคใหม่ทำให้ทุกคนมีเครื่องมือสื่อสารในมือ ที่ใช้ได้ทั้งรับและส่งได้ในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นข้อเขียน ภาพถ่าย ภาพวิดีโอ หรือกระทั่งถ่ายทอดสดเรื่องราวต่างๆ ออกสู่สังคมได้ทันที ทำให้บรรดานักการเมือง นักกิจกรรมภาคประชาสังคม นักวิชาการพากันหันไปใช้สื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสารกับประชาชน เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร เป็นเวทีวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็น ที่ไม่สามารถอภิปรายได้ในสื่อกระแสหลัก สามารถจุดฉนวนความคิดก่อให้เกิดพลังประชาชนอันมหาศาลที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และสามารถต่อยอดความคิดการสื่อสารรูปแบบนี้ได้อย่างยิ่ง

สื่อสังคมออนไลน์จากที่เคยเป็นเพียงเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อการเข้าสังคมถึงตอนนี้สื่อสังคมออนไลน์กำลังก้าวเข้าสู่บทบาทใหม่ เพราะเป็นเครื่องมือสื่อสารที่รวดเร็ว ราคาถูก และมีกลไกการใช้งานที่ทันสมัย เทคโนโลยีทำให้คนเสกข่าวได้รวดเร็วยิ่งขึ้นผิดกับสมัยก่อน ซึ่งจะเป็นช่องทางที่นักการเมืองจะสามารถกระจายข่าวสารได้รวดเร็ว อีกทั้งยังให้อ่านง่ายประชาชนในการมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็น ความสนใจ ความพอใจของประชาชน และทำให้สังคมโลกเปิดกว้างและเชื่อมโยงถึงกัน แต่สิ่งที่น่ากังวลคือ สิทธิเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นของประชาชนที่เกินขอบเขต ขณะที่รัฐบาลเองก็มีความพยายามให้การตรวจสอบการใช้โซเชียลมีเดียมากขึ้น อีกทั้งสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการหาเสียง และมีผลต่อการเลือกตั้งที่จะมาถึง ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าสื่ออื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- จรูญ หยุทอง. (2560). *การวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์*. สืบค้น 3 เมษายน 2560, จาก <http://www.manager.co.th>
- ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสารและพฤติกรรมสื่อสาร*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัตนวดี เกียรตินิยมศักดิ์. (2542). *มณฑลของสาธารณะของการสื่อสารตัวกลางของคอมพิวเตอร์กรณีศึกษา* www.pantip.com และ www.sanook.com (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์).
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Berlo, David K. (1960). *The Process of communication*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

**ผลสัมฤทธิ์และเจตคติทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบซิปปา**
**Science Learning Achievement and Attitudes of the Ninth Graders Students
Learning through the CIPPA Model**

จิตรลดา เสงชัยโย¹

Jitrada Hengchaiyo

E-mail: jitrada_nutna@hotmail.com

อินทิรา รอบรู้²

Intira Robroo

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอนแบบซิปปา (CIPPA Model) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการใช้วิธีวัดผลสัมฤทธิ์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบซิปปาและการเรียนการสอนแบบปกติ 2) เพื่อเปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบซิปปาและการเรียนการสอนปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตรุนาราชบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ทั้งหมด 2 ห้องเรียน จำนวน 80 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์มีค่าความเชื่อมั่น 0.898 และแบบวัดเจตคติทางการเรียนวิทยาศาสตร์มีค่าความเชื่อมั่น 0.709 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบซิปปาส่งผลดีสูงกว่าการเรียนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) เจตคติทางการเรียนวิทยาศาสตร์ที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบซิปปาส่งผลดีสูงกว่าการเรียนการสอนแบบปกติ

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอนแบบซิปปา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, เจตคติทางการเรียนซิปปา

Abstract

The CIPPA instructional model learning activities (CIPPA model) was focus on the learner as a centre in learning activities. The purposes of this research were to 1) comparisons of science learning achievement of the ninth graders students learning through CIPPA Model and normal lesson plans 2) comparisons of scientific attitudes of the ninth graders students learning through CIPPA Model and normal lesson plans. The sample in this were 80 students ninth graders students at Darunaratburi School during the second semester of the 2016 academic year. The sample was randomly selected by using cluster random sampling method. The tools of the research consisted of learning achievement test of which the reliability was 0.898 and scientific attitude test of which the reliability was 0.709

The result of this research found that 1) The learning achievement of students provided by CIPPA instructional model were higher than those of the students taught with the conventional method at the .05 level of significance. 2) The scientific attitudes of students provided by CIPPA instructional model were higher than those of the students taught with the conventional method.

Key words: The CIPPA model Teaching, Learning Achievement in Science Subject, Scientific Attitudes in Science Subject

¹ นักศึกษาลัทธิสุตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

² อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบการเรียนการสอนมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทนำ

วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งความรู้ (Knowledge based society) พร้อมทั้งมีบทบาทสำคัญในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและอุตสาหกรรมในปัจจุบันความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้นอีกด้วย ในการเรียนรู้ให้เกิดความรู้วิทยาศาสตร์ยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนา เศรษฐกิจ สามารถแข่งขันกับนานาประเทศและดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข การที่จะสร้างความเข้มแข็งทางด้านวิทยาศาสตร์ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือ การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมคนให้อยู่ในสังคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ที่มีประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำให้เด็ก เยาวชน และผู้เรียนทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตามที่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” มาตรา 24 ระบุว่ากระบวนการเรียนรู้ต้องจัดเนื้อหากิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิดการจัดการเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้คิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยให้คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลทั้งให้ผู้เรียนนั้นสัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเพื่อนมนุษย์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, น. 9)

สถาบันการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์ จึงได้ปรับปรุงหลักสูตรวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นมาใหม่ โดยมีการยึดปรัชญาในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ว่า การเรียนรู้วิทยาศาสตร์จะต้องครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้งพัฒนาให้ผู้เรียนมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากจุดประสงค์ของหลักสูตรวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ใช้ในปัจจุบัน คือ เพื่อให้เข้าใจหลักการ ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในวิทยาศาสตร์ ให้ผู้เรียนเข้าใจขอบเขต ธรรมชาติและข้อจำกัดของวิทยาศาสตร์ มีทักษะที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าและคิดค้นทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนากระบวนการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา และให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี มวลมนุษย์และสภาพแวดล้อมในเชิงที่มีอิทธิพลและผลกระทบซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งนำความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและดำรงชีวิต (สถาบันการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2546, น. 3)

จากการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นช่วงวัยที่ต้องพัฒนาทางด้านสังคมและสติปัญญา ซึ่งผู้เรียนในวัยนี้จะมีการพัฒนาทางด้านสังคมค่อนข้างแบ่งแยก และไม่ค่อยกล้าแสดงออกหน้าชั้นเรียนหรือแสดงต่อหน้าผู้คนหมู่มาก ดังนั้นกิจกรรมที่ครูผู้สอนควรส่งเสริมต้องเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจ ต้องเน้นกิจกรรมที่มีความคิดริเริ่ม ทำทายต่อการจินตนาการของผู้เรียน พร้อมทั้งให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หากครูผู้สอนเน้นการจัดการเรียนรู้ด้านเนื้อหา และยึดครูผู้สอนเป็นศูนย์กลางจะทำให้ผู้เรียนนั้นเกิดการเบื่อหน่ายและไม่อยากเรียนวิชานั้น ๆ และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลง ฉะนั้นครูผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ซึ่งการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สามารถจัดได้หลายรูปแบบ โดยทุกรูปแบบมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ซึ่งมุ่งหวังให้มีการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดระบบการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้สอนมีความเข้าใจความเกี่ยวเนื่องของระบบการสอนโดยตลอด จึงทำให้รู้วิธีการจัดประสบการณ์ในการเรียนการสอนให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสมตามความสามารถในลักษณะต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างง่ายขึ้น โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการเรียนที่เป็นระบบจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหาของการเรียนได้รับรู้และพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองจึงทำให้มีความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงตนเองตลอดเวลา นักเรียนจึงให้ความสนใจการเรียนมากขึ้นส่งผลให้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นด้วย ส่วนเจตคติทางวิทยาศาสตร์เป็นส่วนที่ฝังอยู่ในจิตใจของนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการคิด การกระทำ และการตัดสินใจตลอดเวลาที่มีการปฏิบัติงานวิทยาศาสตร์ เพราะคนเราเมื่อมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วก็จะโน้มเอียงที่จะกระทำสิ่งนั้นออกมาโดยจะไม่คิดว่ายุ่งยากหรือเสียเวลาเลย เจตคติทางวิทยาศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการเรียนที่ต้องปลูกฝังในจิตใจของผู้เรียน ครูผู้สอนต้องจัดกระบวนการสอนที่เน้นผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนเองอย่างเต็มศักยภาพมีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญาและสังคม เป็นผู้ที่สามารถคิดวิเคราะห์ รักการเรียนรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง มีเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ มีความรับผิดชอบ มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต สามารถพึ่งตนเองและร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ ดังเช่น การจัดการเรียนการสอนแบบซิปปา ซึ่งเป็นรูปแบบของการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การจัดการเรียนการสอนแบบซิปปาของทีศนา แคมมณี (2542, น. 23) เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยการจัดการเรียนการสอนแบบซิปปาจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลักการอยู่ 5 ประการ ดังนี้ 1) การให้ผู้เรียนนั้นสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง 2) การให้ผู้เรียนนั้นมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน 3) การให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด 4) การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการทักษะความรู้ และ 5) การให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนแบบซิปปา เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญโดยมีการทำงานเป็นกลุ่มผู้เรียนมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหาและสามารถค้นพบคำตอบในบทเรียนที่เราศึกษาได้ โดยลักษณะการเรียน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านสังคม และทางด้านอารมณ์ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนนั้นได้เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้และทำให้เกิดชิ้นงานของตนเองทำให้ผู้เรียนนั้นเกิดความรู้สึกในตัวเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนนั้นสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้ โดยผู้วิจัยหาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่สามารถดึงความสนใจของผู้เรียนให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนนั้นมีเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์สูงขึ้น โดยจากการศึกษาพบว่าผลการวิจัยของกาญจนา ภาพักดี (2550) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและค่านิยมทางวิทยาศาสตร์ด้านการมีเหตุผลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบซิปปา ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและค่านิยมทางวิทยาศาสตร์ด้านการมีเหตุผลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ จึงมีความสนใจหลักการจัดการเรียนการสอนแบบซิปปา นำมาประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนตรุณราชบุรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตรุณราชบุรี ผู้เรียนยังขาดความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอน มีความกระตือรือร้นน้อย มองไม่เห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหา ขาดทักษะการคิด และทักษะกระบวนการกลุ่มส่งผลให้ผู้เรียนส่วนมากมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ต่ำ โดยการจัดการเรียนการสอนแบบซิปปานั้นช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพนั้น จะช่วยในการพัฒนาเจตคติทางวิทยาศาสตร์ให้กับผู้เรียน โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้สึกรู้สึกต่อการคิด การกระทำและการตัดสินใจในการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ปรากฏให้เห็นเป็นพฤติกรรมได้แก่ ความมีเหตุผล ความอยากรู้อยากเห็น ความเพียรพยายาม ความซื่อสัตย์ ความละเอียดรอบคอบ โดยการสอนให้นักเรียนรู้จักคิดนั้นสามารถพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างกระตือรือร้น ผู้วิจัยจึงนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบซิปปามาเป็นแนวทางในการสอนวิชาวิทยาศาสตร์เพื่อเน้นให้ผู้เรียนนั้นสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากสภาพแวดล้อมโดยมีปฏิสัมพันธ์กัน สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการเรียนรู้จากสภาพจริงหรือจากการปฏิบัติจริง พร้อมทั้งนำผลวิจัยที่ได้มาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบซิปปาและการเรียนการสอนแบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบซิปปาและการเรียนการสอนปกติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนตรุนาราชบุรี (ฝ่ายมัธยม) อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำนวน 10 ห้อง 400 คน กลุ่มตัวอย่างครั้งนี้จำนวน 80 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องละ 40 คน และจับฉลากกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้ โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/3 เป็นกลุ่มทดลอง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 เป็นกลุ่มควบคุม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบซิปปา จำนวน 12 แผน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนตรุนาราชบุรี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน คุณภาพของแผนการจัดการเรียนการสอนแบบซิปปา ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67 – 1.00

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ จำนวน 80 ข้อ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนตรุนาราชบุรี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน คุณภาพของแบบทดสอบ ได้แก่ ค่าความยากง่าย (p) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.50-0.79 ค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.20-0.60 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) Kuder-Richardson Formula (20) ของข้อสอบเท่ากับ 0.898

2.3 แบบวัดเจตคติทางการเรียนวิทยาศาสตร์ จำนวน 30 ข้อ ไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนตรุนาราชบุรี จำนวน 40 คน หาคุณภาพของแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67 – 1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) Kuder-Richardson Formula (20) ของข้อสอบเท่ากับ 0.709

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการทดลองเก็บข้อมูลจากนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบซิปปา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตรุนาราชบุรี มีขั้นตอนดังนี้

3.1 สุ่มผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 2 ห้องเรียน เข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมห้องละ 40 คน คือ ม.3/1 เป็นกลุ่มควบคุมและ ม.3/3 เป็นกลุ่มทดลอง

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (pre-test) ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ และนำผลการสอบมาตรวจให้คะแนน

3.3 ดำเนินการทดลองโดยผู้วิจัยดำเนินการสอนเองให้นักเรียน โดยเนื้อหาเดียวกันทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และใช้ระยะเวลาเท่ากัน คือดำเนินการฝึกเป็นเวลากลุ่มละ 12 คาบ สัปดาห์ละ 3 คาบ คาบละ 50 นาที เป็นเวลา 4 สัปดาห์ ดังนี้ 1) กลุ่มทดลอง สอนโดยใช้รูปแบบซิปปา 2) กลุ่มควบคุม สอนโดยรูปแบบการสอนปกติ

3.4 เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนดแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ไปทดสอบนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบชุดเดิมหลังเรียนอีกครั้ง (post-test)

3.5 ทำการตรวจสอบให้คะแนนการทำแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ทั้ง 2 กลุ่ม ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 หาคุณภาพเครื่องมือ

หาความเชื่อมั่น (Reliability) Kuder-Richardson Formula (20) ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์

หาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ชิปปา แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์

วิเคราะห์หาความยากง่าย (p) และอำนาจการจำแนก (r) ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์

4.2 หาค่าสถิติเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนน

เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ชิปปาและการเรียนการสอนแบบปกติ โดยใช้ t-test Independent

วิเคราะห์เจตคติทางวิทยาศาสตร์ต่อการใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบชิปปาและการเรียนการสอนแบบปกติ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบชิปปาและรูปแบบปกติ

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบชิปปากับการสอนแบบปกติ โดยใช้การทดสอบ Independent - Samples t-test ดังตารางที่ 1 - 2

ตารางที่ 1 คะแนนก่อนเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบชิปปากับการสอนแบบปกติ

การจัดการเรียนรู้ (ก่อนเรียน)	N	$\bar{X}$	S.D.	T	df	p-value
กลุ่มทดลอง	40	15.62	4.58	0.43	78	.76
กลุ่มควบคุม	40	15.17	4.77		77.88	

จากผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 1 พบว่า คะแนนก่อนเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบชิปปาไม่แตกต่างกับการเรียนการสอนแบบปกติ

ตารางที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบชิปปากับการสอนแบบปกติ

ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน(หลังเรียน)	N	$\bar{X}$	S.D.	T	df	p-value
กลุ่มทดลอง	40	50.63	13.89	1.87*	78	.02
กลุ่มควบคุม	40	45.28	12.345		75.52	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบซิปปาสูงกว่าการเรียนการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบซิปปาและรูปแบบปกติ

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบซิปปาและรูปแบบปกติ แสดงผลโดยใช้ตารางประกอบบรรยาย ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบ เจตคติทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบซิปปากับการเรียนการสอนแบบปกติ

ลำดับ	เจตคติทางวิทยาศาสตร์	แบบปกติ		ระดับ เจตคติ	แบบซิปปา		ระดับ เจตคติ
		$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.	
1	เจตคติวิทยาศาสตร์ด้าน ความสนใจใฝ่รู้	3.77	.81	มาก	4.24	.86	มากที่สุด
2	เจตคติวิทยาศาสตร์ด้าน ความมีเหตุผล	3.89	.85	มาก	3.70	.79	มาก
3	เจตคติวิทยาศาสตร์ด้าน ความซื่อสัตย์	3.64	.84	มาก	3.96	.91	มาก
4	เจตคติวิทยาศาสตร์ด้าน ความรับผิดชอบ	3.80	.94	มาก	4.37	.91	มากที่สุด
5	เจตคติวิทยาศาสตร์ด้าน ยอมรับฟังผู้อื่น	3.53	.83	มาก	4.39	.96	มากที่สุด
6	เจตคติวิทยาศาสตร์ด้าน ความอยากรู้อยากเห็น	3.43	1.05	มาก	4.27	.98	มากที่สุด
7	เจตคติวิทยาศาสตร์ด้านมี ความระเอียดรอบคอบ	3.40	1.10	ปานกลาง	4.04	1.13	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า หลังการเรียนเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนได้รับการเรียนการสอนแบบซิปปาและการเรียนการสอนแบบปกติ โดยภาพรวมเจตคติด้านความสนใจใฝ่รู้แบบปกติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.81) การเรียนการสอนแบบซิปปาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.86) เจตคติด้านความมีเหตุผลแบบปกติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.85) การเรียนการสอนแบบซิปปาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.79) เจตคติด้านความซื่อสัตย์แบบปกติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.94) การเรียนการสอนแบบซิปปาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.91) เจตคติด้านความรับผิดชอบแบบปกติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.91) การเรียนการสอนแบบซิปปาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.91) เจตคติด้านการยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นแบบปกติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 1.05) การเรียนการสอนแบบซิปปาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.98) เจตคติด้านความละเอียดรอบคอบแบบปกติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 1.10) การเรียนการสอนแบบซิปปาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 1.13)

อภิปรายผล

จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยรูปแบบชิปปากับรูปแบบการสอนปกติ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

นักเรียนที่ได้รับการสอนรูปแบบชิปปาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการเรียนการสอนรูปแบบชิปปานี้เน้นการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้รูปแบบชิปปาโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1963) การเรียนรู้โดยการกระทำ หรือ “learning by doing” กิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เปิดโอกาสลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการใช้กระบวนการทางด้านสติปัญญา และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยในขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน โดยเริ่มจากขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนทบทวนความรู้เดิม เป็นการสำรวจความรู้เดิมหรือเสริมในสิ่งที่ผู้เรียนยังไม่มีหรือตรวจสอบทักษะทางวิทยาศาสตร์และเป็นการกระตุ้นสติปัญญาให้นักเรียนดึงความรู้เดิมมาใช้ ขั้นที่ 2 ขั้นการสร้างแสวงหาความรู้ใหม่ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยและอยากรู้อยากเห็น พยายามแสวงหาคำตอบของข้อสงสัย เกิดทักษะกระบวนการต่าง ๆ ขั้นที่ 3 ขั้นศึกษาทำความเข้าใจ ข้อมูล/ความรู้ใหม่และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม เป็นการนำความรู้ที่ผู้เรียนได้รวบรวมมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้เรียนนั้นเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยมีการเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ฝึกให้ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งในคำตอบ เช่น การเรียนแบบร่วมมือกัน การลงมือปฏิบัติ ทดลอง การลงพื้นที่สำรวจสถานที่จริง ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม โดยเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและพบข้อมูลใหม่จากกิจกรรมต่าง ๆ โดยขั้นตอนนี้เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนั้นกล้าคิดและกล้าแสดงออก รู้จักตั้งถาม พร้อมเตรียมคำตอบโดยครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียน และที่สำคัญผู้เรียนยังมีปฏิสัมพันธ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและจัดระเบียบความรู้ หลังจากมีการอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน ครูและนักเรียนจะช่วยกันสรุปความรู้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น และมีความคงทนในการเรียนรู้ ทำให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลาย ทำให้ผู้เรียนจัดเรียงความรู้อย่างเป็นระบบ ง่ายต่อการจำ ขั้นที่ 6 ขั้นแสดงผลงาน เมื่อแสดงผลงานทางวิทยาศาสตร์และเป็นการประเมินผล เป็นการฝึกเสนอความคิดของการจัดการเรียนการสอนเสร็จในแต่ละครั้ง นักเรียนจะมีผลงานของกลุ่มออกมาแสดงให้เพื่อนต่างกลุ่มดู และขั้นตอนที่ 7 เป็นขั้นประยุกต์ใช้ เป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้รู้จักส่งเสริมความรู้ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการแก้ปัญหา ตลอดจนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การผสมเทียมการใช้จุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ไปใช้ทางอุตสาหกรรมอาหาร เป็นต้น และเป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในเรื่องที่เรียน ทำให้มีความกระตือรือร้นซึ่งสอดคล้องทฤษฎีของ บุนยราศรี (2557) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง หิน และการเปลี่ยนแปลง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบชิปปากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ผลการวิจัยพบว่าจัดการเรียนรู้แบบชิปปาสูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์มากขึ้น เช่น การค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง การทำงานร่วมกันเป็นทีม การสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะในขั้นสรุปจัดระเบียบความรู้ทางวิทยาศาสตร์ผู้เรียนจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ ในการร่วมกันสรุปความรู้ของกลุ่มออกมาเป็นแผนผังความรู้ ซึ่งนักเรียนแต่ละกลุ่มจะช่วยกันคิด และออกแบบผังของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งจากกิจกรรมตรงนี้แสดงให้เห็นว่านักเรียนต่างช่วยกันสรุป ความรู้ที่ตนได้มาจัดทำเป็นผังความรู้ทำให้นักเรียนสามารถจดจำและเข้าใจเนื้อหาที่เรียนไปได้ดียิ่งขึ้น อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมก็คือการที่ผู้เรียนพยายามที่จะตั้งคำถามและตอบคำถาม เป็นการฝึกใช้ความรู้ที่เรียนมาไปอย่างไม่รู้ตัว ซึ่งต่างไปจากการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามปกติ ที่เป็นการเรียนการสอนโดยเน้นการบอก การอธิบาย การสาธิต และการซักถาม เนื้อหาในการเรียนของครูหรือโน้ต โดยมีเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ ฝึก

กระบวนการ ค้นคว้า กระบวนการคิด กระบวนการทำงาน กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทักษะอันเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการเรียนการสอน (ทีศนา ขมมณี, 2544, น. 53) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศวิน พุ่มรินทร์ (2556) การวิจัยครั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบความในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบซิปปา พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้แบบซิปปา สูงกว่าก่อนได้รับได้รับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบซิปปาผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิดและการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองในทุกด้านอย่างเหมาะสม

นักเรียนที่ได้รับการสอนรูปแบบซิปปาปกติ มีเจตคติทางการเรียนวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบปกติ มีเจตคติทางการเรียนวิทยาศาสตร์ด้านความใฝ่เรียนรู้ ของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบซิปปาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และการเรียนการสอนแบบปกติโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านความมีเหตุผลของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบซิปปาเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก และการเรียนการสอนแบบปกติเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบซิปปาเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก กับการเรียนการสอนแบบปกติเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความรับผิดชอบ ของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบซิปปาเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด กับการเรียนการสอนแบบปกติเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบซิปปาเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด กับการเรียนการสอนแบบปกติเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบซิปปาเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด กับการเรียนการสอนแบบปกติเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านความกระตือรือร้นของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบซิปปาเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก กับการเรียนการสอนแบบปกติเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความรอบคอบของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบซิปปาเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก กับการเรียนการสอนแบบปกติเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากการสอนวิทยาศาสตร์รูปแบบซิปปา มีการจัดกิจกรรมการสอนที่มีหลากหลายขั้นตอนและหลากหลายให้ผู้เรียนนั้นมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชั้นเรียน มีบรรยากาศการเรียนที่ท้าทายความสามารถและมีการแก้ปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้เมื่อนำผลงานออกมาเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ๆ ทำให้นักเรียนได้ฝึกการคิดและช่วยกันอภิปรายข้อคิดเห็นและเป็นการเปิดใจยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การที่นักเรียนได้ฝึกเจตคติทางวิทยาศาสตร์อยู่ต่อเนื่องจะทำให้ผู้เรียนเกิดเป็นนิสัยที่ติดตัวและเคยชินจนสามารถนำไปพัฒนาชีวิต หรือนำไปใช้กับวิชาอื่นได้อีกสอดคล้องกับ ประวิตร ชูศิลป์ (2545) ที่กล่าวว่า เจตคติทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง พฤติกรรมด้านความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรม การสอนให้ผู้เรียนสะสมคุณลักษณะของความเป็นนักวิทยาศาสตร์ไว้ทีละน้อย ๆ ก็จะเป็นการสร้างเจตคติทางวิทยาศาสตร์ขึ้นในตัวผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำการทดลองด้วยตนเอง ดารินทร์ ตนะทิพย์ (2545) การวิจัยนี้ศึกษาผลของการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนซิปปาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลวิจัย พบว่า 1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2 คะแนนเจตคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนซิปปาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนรูปแบบซิปปามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และเจตคติทางวิทยาศาสตร์หลังเรียน สูงกว่าการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ เพราะการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์การเรียนการสอนรูปแบบซิปปา เป็นการจัดรูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ผู้เรียนนั้นมีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ และค้นคว้าสร้างความรู้ด้วยตนเอง เกิดความกระตือรือร้นและการมีส่วนร่วม ฝึกการใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ รวมถึงกระบวนการทางด้านสติปัญญาและกระบวนการทางด้านสังคมการทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีม มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวตนเอง ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนรูปแบบซิปปา ครูสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอน เพราะสามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางการเรียนให้สูงขึ้น

ด้วยแต่ควรเพิ่มเทคนิคการสอนของท่านเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนรูปแบบซิปปาไปใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ในเรื่องอื่น ๆ อีก เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่คงทน และผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

2. ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนนั้นเกิดทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต การวัด การจำแนกประเภท การตีความหมายข้อมูลการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามรูปแบบซิปปาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบทเรียนอื่น และระดับชั้นอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ดารินทร์ ตนะทิพย์. (2545). ผลของการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนซิปปาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และเจตคติการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิศนา ขัมมณี. (2542). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: CIPPA MODEL. วารสารวิชาการ, 3(1), 2-30.
- ประวิตร ชูศิลป์. (2542). หลักการประเมินผลวิชาวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัด.
- วชิรญาณ บัญราศรี. (2557). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง หินและการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับการจัดการเรียนแบบซิปปา (CIPPA) กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สถาบันการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2546). สารและมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานวิชาวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ: สถาบันฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2542 – 2549). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- อัศวิน พุ่มรินทร์. (2556). ผลการจัดการเรียนรู้แบบซิปปา (CIPPA) เรื่อง ลำดับอนุกรมที่มีต่อความสามารถที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Dewey, J. (1963). *Experience and Education*. New York: Macmillan Publishing Company.

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4

Guidelines for Developing Quality of Life with Security in Accordance with Philosophy of Sufficiency Economy of Educational Personnel under Chiang Mai Primary Educational Area Office 4

ภูเบศ พวงแก้ว¹

Phubet Pongkaew

E-mail: phubetk@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจ 2) ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคง และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 จำนวน 80 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับน้อย 2) ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 พบว่า ควรดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) วางแผนการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับการพัฒนาตนเองอย่างเป็นขั้นตอนตามศักยภาพไม่สุดโต่งหรือเบียดเบียนผู้อื่น อย่างมีภูมิรู้และภูมิธรรม 2) เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ความเข้าใจคำว่า พอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันความรู้ ทางด้านทฤษฎีและตัวอย่างการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม 3) ให้ประสบ การณ์ตรงที่เป็นรูปธรรม คือ พาไปศึกษาดูงานของผู้ที่ดำเนินชีวิต/การทำงานที่ของผู้ที่ประสบความสำเร็จของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำผู้บริหารและบุคลากรเข้าค่ายคุณธรรม ปฏิบัติธรรมของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ที่จะเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ 4) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความตระหนัก และมีจิตใจอยากนำไปประยุกต์ใช้ 5) กำหนดให้ข้าราชการและลูกจ้างหน่วยงานภาครัฐ ทำหน้าที่ ให้ดีที่สุด เป็นตัวอย่างการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ 6) จัดทำแผนบัญชีรายรับ รายจ่ายของแต่ละคน แต่ละเดือนในครอบครัว 7) ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยผู้บริหารทำตนเองเป็นแบบอย่าง 8) จัดอบรม HA แก่ทีมงานอย่างน้อย 3 ครั้ง/ปี 9) พัฒนาหลักสูตรการบริหารความเสี่ยงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของบุคลากรโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาใช้ในการทำงานและดำเนินชีวิต 10) ส่งเสริมการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจคุณธรรมทางวิชาการในการทำงาน การดำเนินชีวิตที่หลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิต เพราะองค์ความรู้จะมีการพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, บุคลากรทางการศึกษา, เชียงใหม่เขต 4

Abstract

The objectives of this research were 1) to study levels of knowledge and understanding, 2) a level of developing quality of life with security, and 3) to propose guidelines for developing quality of life with security in accordance with the philosophy of sufficiency economy of educational personnel under Chiang Mai Primary Educational Area Office 4. Instrument used for collecting data composed of a questionnaire and an interview form. Populations of this research were 40 educational personnel under Chiang Mai Primary Educational Area Office 4. Data were analyzed by using frequency, percentage, mean, and standard deviation.

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

The research results revealed that: 1) the level of knowledge and understanding for developing quality of life with security in accordance with the philosophy of sufficiency economy of educational personnel under Chiang Mai Primary Educational Area Office 4 was overall at a low level, 2) the level of developing quality of life with security was overall at the lowest level of educational personnel under Chiang Mai Primary Educational Area Office 4, and 3) the guidelines for developing quality of life with security in accordance with the philosophy of sufficiency economy of educational personnel under Chiang Mai Primary Educational Area Office 4 should be as follows: 1) Plan your lifestyle to suit your own development in a step by step in accordance with potential, not extreme or exploit others with knowledge and moral ethos. 2) Invite resource persons to educate the knowledge and understanding concerning the words ‘moderation, reasonableness, self-immunity, knowledge concerning both theory and practical examples actually. 3) Provide direct experiences actually such as taking field trip to have a look at someone who lived / worked at the success of lifestyle in accordance with the philosophy of sufficiency economy and bring the administrators and personnel to participate a moral camp to practice dharma of Foundation of Virtuous Youth which were gives more than recipients. 4) Organize the learning exchange to make an understanding, to raise awareness, and to pay attention to apply for using. 5) Define the government officials and government employees to do their best as examples to adopt the philosophy of sufficiency economy. 6) Prepare income and expenditure account of each person for each month of the family. 7) Study at a Higher education cause the administrators acting as role models. 8) Provide a training courses “HA” for the teamwork at least 3 times per year. 9) Develop risk management curriculum for developing quality of life with security in accordance with the philosophy of sufficiency economy by using 3 main principles and 2 conditions to apply for working and living. 10) Promote the training courses for knowledge and understanding concerning academic moral in working, a variety of lifestyle and lifelong because of the holistic knowledge will be developed eternally.

Keywords: Guidelines for Developing Quality of Life, Philosophy of Sufficiency Economy, Educational Personnel, Chiang Mai Primary Educational Area Office 4,

บทนำ

การพัฒนาประเทศในปัจจุบัน เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน หรือคนในสังคมให้เป็นคนดีคนเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความสุขสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุขเศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีหลักธรรมาภิบาล จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้แทบทั้งสิ้น ครูและบุคลากรทางการศึกษาบางกลุ่มประสบกับปัญหาการขาดความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ การเงิน ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ขาดความเชื่อมั่นในองค์กร ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงาน และเป็นผลสืบเนื่องต่อไปทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี ในการทำงาน ขาดความใส่ใจ สนใจในงาน ผลของงานที่เกิดขึ้นขาดประสิทธิภาพต่อองค์กร ซึ่งเป็นองค์กรสำคัญองค์กรหนึ่งที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการในองค์กรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง องค์กรทุกองค์กรจะประสบความสำเร็จ และบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

คุณภาพชีวิตที่ดีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาตลอดนานกว่า 25 ปีเพื่อบริหารปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและกว้างขวาง โดยได้มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ขับเคลื่อนกลไกการทำงานขององค์กรอย่างทั่วถึง สำนักงานเลขาธิการสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (2560) ในปัจจุบันองค์กรส่วนใหญ่เริ่มเปิดรับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ไปปรับใช้ในหลาย ๆ องค์กรทั้งภาคราชการและภาคเอกชน เพิ่มมากขึ้น โดยนำไปพัฒนาการมีชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจมีความสุขมีความเพียบพร้อมและมีความสามารถที่จะดำรงสถานภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมของสังคม โดยยึดถือหลักของการพึ่งพาตนเอง พร้อมความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

รวมถึงปัญหาที่ซับซ้อนได้ โดยไม่ทำตนเองให้เป็นภาระและก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นชีวิตที่รู้จักการเรียนรู้ที่จะมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ให้มีความยืดหยุ่นต่อการพึ่งพาตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Work Life) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำงานในปัจจุบัน เพราะคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีคุณค่า ในปัจจุบันคนส่วนใหญ่ ต้องเข้าสู่ระบบการทำงาน ต้องทำงานเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ และตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เมื่อคนต้องทำงานในที่ทำงานเป็นส่วนใหญ่ จึงควรมีสภาวะที่เหมาะสม ทำให้เกิดความสุขทั้งร่างกาย และจิตใจ มีความรู้สึกมั่นคงทั้งสภาวะทางกาย สภาวะทางอารมณ์ สภาวะทางจิตวิญญาณ และสภาวะทางสังคม (บุญโชติ เกตุแก้ว, 2556, น. 94-95) ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 สังคมไทยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางทุกภาคส่วน ส่งผลให้ประเทศไทยเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันสูงขึ้นในหลายด้าน และสามารถปรับตัวรับกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนได้จากดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยโดยรวมที่ไม่ได้รับผลกระทบ มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง การมีงานทำ ความเข้มแข็งของชุมชน และความอบอุ่นของครอบครัวที่ส่งผลต่อความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างไรรก็ตาม ปัจจัยที่ยังเป็นอุปสรรคได้แก่ความสมานฉันท์ในสังคม สภาพแวดล้อมและ ระบบนิเวศทางสังคม ความเสี่ยงจากภัยพิบัติที่เพิ่มขึ้น รวมถึงสภาวะของคนไทยลดลง แต่ต้องให้ความสำคัญต่อเนื่องกับการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความโปร่งใสในการบริหารจัดการภาครัฐ รวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม และการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย (อนุชา พินายนอก 2558, น. 581)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, น. 1-2) ดูแลสถานศึกษาในเขตบริการ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสันป่าตอง หางดง สารภี แม่วาง และดอยหล่อ มีโรงเรียน ในสังกัด จำนวน 100 โรงเรียน 1 สาขา มีภารกิจในการวิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา รวมทั้งแจ้งจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้รับทราบ กำกับตรวจสอบ และติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษาหากมีการดำเนินการในด้านงบประมาณที่ดีมีประสิทธิภาพ ก็จะส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปด้วยความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเสริมสร้างพัฒนา ความรู้ ความสามารถ ปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นบุคลากรและข้าราชการยุคใหม่ที่เปี่ยมด้วยการมีสมรรถนะหลัก มีคุณสมบัติ พิเศษสำหรับภาระงานในหน้าที่ความรับผิดชอบที่เป็นผลมาจากการสร้างขบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานขององค์กรโดยการสร้างบุคลากรขององค์กรให้เรียนรู้ปัญหา อยู่กับปัญหา และเรียนรู้แนวทางแก้ปัญหา เพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดหลักการเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายหลักของการสร้างขบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างกระแสสังคมให้มีการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบแนวคิดหรือส่วนของวิถีชีวิต ในหมู่ประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับโดยมีวัตถุประสงค์ของการสร้างขบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสนับสนุนประชาชนทุก ภาคส่วนและทุกระดับให้สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในลักษณะที่สอดคล้องกับหน้าที่และกระบวนการ ทัศนคติในการดำรงชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับปรุงระบบและโครงสร้างการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุขในการดำรงชีวิต โดยเน้นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองและการอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรีในเวทีโลก เพราะแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมในระดับรากหญ้าให้เข้มแข็ง ในขณะที่ส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้มีเสถียรภาพในระดับระหว่างประเทศ สามารถ

ปรับตัวเลือกรับสิ่งที่เป็นประโยชน์และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ และนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในที่สุด (กำธร ทาเวียง, 2553, น. 4-5)

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 ทำการศึกษาค้นคว้าความรู้ความเข้าใจของบุคลากรทางการศึกษาในปัจจุบันและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาว่าเป็นอย่างไร มีปัจจัยสำคัญอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์ต่อบุคลากรทางการศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาหน่วยงานและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีระดับคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4
2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4
- 2) เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4

การวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากร ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 จำนวนทั้งสิ้น 80 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive selection) ได้แก่ ศึกษาธิการจังหวัดลำพูน 1 คน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 34 จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 2 คน ตัวแทนบุคลากรทางการศึกษาคือผู้อำนวยการกลุ่มงาน จำนวน 11 คน และผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนในการทำวิจัยประกอบไปด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณโดยกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นจึงให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยสามารถนำเสนอการวิจัยได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4

ขั้นที่ 2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4

ขั้นที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสัมภาษณ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 1 และลำพูนเขต 1 จำนวน 2 คน ศึกษาธิการจังหวัดลำพูน 1 คน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 34 จำนวน 1 คน ตัวแทนบุคลากรทางการศึกษาคือผู้อำนวยการกลุ่มงาน จำนวน 11 คน และผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามและแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

1. แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
2. แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณมาพัฒนาขึ้นเป็นแนวคำถามเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร วารสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แล้วนำมาประมวลเพื่อกำหนดขอบเขตการวิจัย และการสร้างเครื่องมือเพื่อให้ครบถ้วนครอบคลุมตามวัตถุประสงค์
2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย
3. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองเสนอที่ปรึกษาทางวิจัยตรวจสอบความถูกต้อง และให้คำแนะนำเพิ่มเติมปรับปรุงแก้ไขให้ตรงกับเนื้อหาตลอดจนภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม
4. นำแบบสอบถามที่ปรึกษาการวิจัยพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาเพื่อหาความเที่ยงตรงในด้านเนื้อหาภาษาที่ใช้โดยการหาค่า IOC รายข้อ โดยผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00
5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรทางการศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน จากนั้นนำไปหาความเชื่อมั่น ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.918
6. นำแบบสอบถามที่หาความเชื่อมั่นเรียบร้อยแล้ว จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์นำเสนอที่ปรึกษาทางวิจัยตรวจสอบอีกครั้งก่อน จากนั้นจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในเขต 4
2. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถาม ให้กับประชากรของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 และเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับด้วยตนเอง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ แล้วนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ การวิจัยต่อไป

3. ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยผู้ทรงคุณวุฒิ มีทั้งสิ้น 16 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 1 และลำพูนเขต 1 จำนวน 2 คน ศึกษาธิการจังหวัดลำพูน 1 คน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 34 จำนวน 1 คน ตัวแทนบุคลากรทางการศึกษาคือผู้อำนวยการกลุ่มงาน จำนวน 11 คน และผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน

4. ผู้วิจัยถอดบันทึกเสียงการสัมภาษณ์และนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าร้อยละ
2. การวิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับคุณภาพชีวิต และระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคง โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

เกณฑ์การแปลผล

การดำเนินชีวิตภายใต้แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันลักษณะข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scales) ที่ให้ผู้ตอบเลือกตอบได้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด (2556, น. 121) ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงมากที่สุด
คะแนน 4 หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงมาก
คะแนน 3 หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงปานกลาง
คะแนน 2 หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงน้อย
คะแนน 1 หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์การแปลความหมายแบ่งออกเป็น 5 ระดับดังนี้

4.51-5.00	แปลความว่า	มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงมากที่สุด
3.51-4.50	แปลความว่า	มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงมาก
2.51-3.50	แปลความว่า	มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงปานกลาง
1.51-2.50	แปลความว่า	มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงน้อย
1.00-1.50	แปลความว่า	มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงน้อยที่สุด

ความรู้ความเข้าใจการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นลักษณะของคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 3 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกคำตอบ ดังนี้

3 หมายถึง	ใช่
2 หมายถึง	ไม่แน่ใจ
1 หมายถึง	ไม่ใช่

การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์การแปลความหมายแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34 – 3.00	หมายถึง ใช่
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.68 – 2.33	หมายถึง ไม่แน่ใจ
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.67	หมายถึง ไม่ใช่

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 45 ปี ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ รองลงมาเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญทั่วไป ส่วนใหญ่มีอายุการทำงานอยู่ระหว่าง 11-20 ปี บุคลากรส่วนใหญ่มีความเข้าใจคำว่า “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และเข้าใจคำว่า “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” สถานะส่วนใหญ่เป็นเจ้าบ้าน นับถือศาสนาพุทธ รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงทางสื่อโทรทัศน์ และเคยได้อบรมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินชีวิตภายใต้แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า การดำเนินชีวิตภายใต้แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านความพอประมาณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความมีเหตุผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านด้านความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ทักษะด้านการคิด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่าทุกประเด็นอยู่ในระดับมากได้แก่ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เช่น การวางแผนในการใช้จ่าย การทำบัญชีรายรับ รายจ่าย แนวคิดใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาบนหลักของความพอประมาณ และมีเหตุผล สามารถคิดอย่างมีเหตุผล โดยยึดหลัก ทางสายกลางในการดำเนินชีวิต พิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง การดำเนินชีวิตตามแผนการไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ สนใจการอ่านและมีการค้นคว้า เพื่อเพิ่มพูนทักษะการคิดอย่างสม่ำเสมอ ความสามารถในการสร้างความรู้ใหม่ ที่ได้จากประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง การวางแผนในการใช้จ่ายอย่าง ประหยัดตามฐานะของตนเอง ยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมใน กระบวนการคิดทักษะด้านเจตคติ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า คิดว่าการออมเป็นประโยชน์สำหรับท่าน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สามารถเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ตามความเป็นจริง พึงพอใจและมีความสุขกับสถานการณ์ ปัจจุบันของตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ในการเผชิญ กับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน คำนึงถึงความจำเป็นและประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ และชื่นชมผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทักษะด้านการปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากได้แก่ ใช้ทรัพยากรทุกประเภทอย่างคุ้มค่า และประหยัด แสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเองอย่างมีเหตุผล สื่อสาร และแสดงความคิดเห็นในเรื่องการออมได้อย่างเหมาะสม ช่วยเหลือคนด้อยโอกาสตามแต่สถานการณ์ จัดการปัญหาและความขัดแย้ง ได้อย่างเหมาะสม รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง คือใช้เวลาว่างในการทำงานเสริมเพื่อหารายได้พิเศษ

ระดับความรู้ความเข้าใจการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า บุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 มีความรู้ความเข้าใจการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่สามารถใช้กับคนที่มึนสิน และเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้ผลิตเพื่อบริโภคเองเท่านั้น แต่ไม่ส่งเสริมการผลิตเพื่อค้าขาย อยู่ในระดับปานกลางปานกลาง รองลงมาอยู่ในระดับน้อยได้แก่ การพัฒนาประเทศใช้กลไก การถ่ายโอนเทคโนโลยี จากต่างประเทศจะขัดกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รายจ่ายที่จำเป็นส่วนใหญ่หมดไปกับความสะดวกสบาย การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงคือการเดินทางสายกลาง และพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญไม่แก่งแย่งแข่งขันกับใครไม่ก่อนนี้ไม่ลงทุนทำกิจการ เศรษฐกิจพอเพียงในความหมายระดับประเทศ คือเน้นการส่งออกมากกว่าบริโภคภายในประเทศ การดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เรียกว่า พออยู่พอกิน หมายถึง กินอยู่ตามมีตามเกิด ไม่พึ่งใคร กินอยู่จากทรัพย์สินที่บรรพบุรุษหาไว้ให้ และระดับน้อยที่สุดได้แก่ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรเริ่มต้นจากเข้าใจความหมายและหลักการใช้กับตนเองและครอบครัวก่อน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความเชื่อมโยงกับความเป็นชุมชนเข้มแข็ง การวางแผนระยะยาวที่เตรียมพร้อมกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดถือว่าเป็นภูมิคุ้มกันตามแนวเศรษฐกิจ

พอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายตรงกับการอยู่ดีกินดีตามมาตรฐานสากลใช้จ่ายตามกำลังฐานะของตนเองมีคุณภาพชีวิตที่ดีกินอยู่พอประมาณไม่ฟุ้งเฟ้อ

ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ทุกประเด็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านเห็นว่าการออมเงินให้กับตนเอง หรือครอบครัวเป็นการวางแผนเมื่อมีความจำเป็นหรือใช้จ่ายยามฉุกเฉิน ท่านได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้ การช่วยการดูแลรักษาทรัพยากรขององค์กรเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายของรัฐได้ การไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ความรู้ความสามารถและทักษะในการทำงานสามารถพัฒนาได้หากใช้สติและความอดทน แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับความมีเหตุผล ทำให้ท่านใช้สติปัญญาและเหตุผลไตร่ตรองหาสาเหตุ เป็นสิ่งสำคัญในการแก้ปัญหาการทำงานหรือการเขียนได้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หรือการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ เป็นการช่วยเหลือสังคมทางหนึ่ง ท่านเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงนำไปใช้กับการปฏิบัติและการบริหารงานได้ทุกรูปแบบ เช่น การเงิน การบัญชี การตลาด การจัดการ ท่านควรเป็นบุคคลหนึ่งที่จะเผยแพร่ประโยชน์ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับบุคคลอื่นได้ทราบ

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 ควรดำเนินการดังนี้ 1) วางแผนการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับการพัฒนาตนเองอย่างเป็นขั้นตอนตามศักยภาพไม่สุดโต่งหรือเบียดเบียนผู้อื่น อย่างมีภูมิรู้และภูมิธรรม 2) เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ความเข้าใจคำว่า พอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน ความรู้ ทางด้านทฤษฎีและตัวอย่างการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม 3) ให้ประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรม คือ พาไปศึกษาดูงานของผู้ที่ดำเนินชีวิต/การทำงานที่ของผู้ที่ประสบความสำเร็จของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำผู้บริหารและบุคลากรเข้าค่ายคุณธรรม ปฏิบัติธรรมของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ที่จะเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ 4) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความตระหนัก และมีจิตใจอยากนำไปประยุกต์ใช้ 5) กำหนดให้ข้าราชการและลูกจ้างหน่วยงานภาครัฐ ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด เป็นตัวอย่างการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ 6) จัดทำแผนบัญชีรายรับ รายจ่ายของแต่ละคน แต่ละเดือนในครอบครัว 7) ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยผู้บริหารทำตนเองเป็นแบบอย่าง 8. จัดอบรม HA แก่ทีมงานอย่างน้อย 3 ครั้ง/ปี 9) พัฒนาหลักสูตรการบริหารความเสี่ยงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาใช้ในการทำงานและดำเนินชีวิต 10) ส่งเสริมการการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจคุณธรรมทางวิชาการในการทำงาน การดำเนินชีวิตที่หลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิต เพราะองค์ความรู้จะมีการพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง

การอภิปรายผล

1. การดำเนินชีวิตภายใต้แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านด้านความรู้ และด้านคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าบุคลากรในสำนักงาน ฯ ได้มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการปฏิบัติตนและการดำรงตนบนพื้นฐานแห่งความพอเพียง โดยมีความพอประมาณ ความมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับ นาฬารณ วงศ์มณี (2553) ได้ทำการศึกษาการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนทรายทอง ตำบลเจริญเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ระดับการการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตของประชาชนโดยรวม ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 มีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายใน มีการตรวจสอบสุขภาพเป็นประจำทุกปี ออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อการมีสุขภาพแข็งแรง มีการวางแผนการออมเงินเพื่อใช้จ่ายยามจำเป็นหรือใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น. 13-16) ได้กล่าวไว้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทาง

สายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทยให้ความสำคัญภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

2. คุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 ทักษะด้านการปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า การใช้เวลารว่างในการทำงานเสริมเพื่อหารายได้พิเศษ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2545) ที่ว่าอย่ากรวยต้องรู้จักพอ และประหยัดคอตอม บางคนทำมาหากินขยันขันแข็ง แต่ไม่ประหยัดคอตอม หามาได้เท่าไรก็ใช้หมด อย่างนี้คงไม่มีโอกาสรวย ลักษณะการประหยัดนั้นมิใช่ว่ารัดเข็มขัดจนไม่ยอมซื้ออะไรกินเลย เราต้องประหยัดในสิ่งที่ควรประหยัด ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยเกินพอดี หรือเกินความต้องการ การใช้จ่ายควรพิจารณาว่าอะไรควรซื้อ ซื้อแต่สิ่งที่มีประโยชน์เท่านั้น ควรแบ่งส่วนในการใช้จ่ายให้ดี อะไรควรซื้อ อะไรควรเก็บ ส่วนที่ต้องซื้อก็ซื้อ ส่วนที่ต้องเก็บก็เก็บ ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 มีภารกิจหลักในการรับผิดชอบงานแต่ละวันมากอยู่แล้ว พอกลับบ้านก็ไม่มีแรงที่จะหารายได้อย่างอื่นได้อีก และในเวลาราชการก็ไม่สามารถทำงานธุรกิจบนออนไลน์ได้ เนื่องจากระเบียบข้อบังคับห้ามข้าราชการใช้กระแสไฟฟ้าในหน่วยงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

3. บุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 มีความรู้ความเข้าใจการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรเริ่มต้นจากเข้าใจความหมายและหลักการใช้กับตนเองและครอบครัวก่อน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความเชื่อมโยงกับความเป็นชุมชนเข้มแข็ง การวางแผนระยะยาวที่เตรียมพร้อมกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดถือว่าเป็นภูมิคุ้มกันตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายตรงกับการอยู่ดีกินดีตามมาตรฐานสากลใช้จ่ายตามกำลังฐานะของตนเองมีคุณภาพชีวิตที่ดีกินอยู่พอประมาณไม่ฟุ้งเฟ้อ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.). 2541 อ่างในกันตยา มานะกุล (2550, น. 28) ปัญหาทางสังคม การเลี้ยงดูอบรม และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของครอบครัวบางอย่างทำให้สมาชิกมีพฤติกรรมสังคม เป็นไปในทางที่สังคมไม่พึงปรารถนา ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 ในเรื่องศาสตร์พระราชามีเพียงผู้บริหารเสียส่วนใหญ่จะรับรู้และรับทราบ เพราะต้องเข้ารับการอบรมหรือรับฟังนโยบาย ส่วนบุคลากรทั่วไปในสำนักงานต้องไปหาความรู้จากเว็บไซต์ ยูทูบ ด้วยตนเอง ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว และการให้การศึกษาในครอบครัว มีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและบุคลิกภาพของคน ซึ่งรวมทั้งค่านิยม เจตคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน วิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อกันและกัน

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ทุกประเด็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ การออมเงินให้กับตนเอง หรือครอบครัว เป็นการวางแผนเมื่อมีความจำเป็นหรือใช้จ่ายยามฉุกเฉิน นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้ การช่วยการดูแลรักษาทรัพยากรขององค์กรเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายของรัฐได้ การไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ความรู้ความสามารถและทักษะในการทำงานสามารถพัฒนาได้ หากใช้สติและความอดทน แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับความมีเหตุผล ทำให้ท่านใช้สติปัญญาและเหตุผลไตร่ตรองหาสาเหตุ เป็นสิ่งสำคัญในการแก้ปัญหาการทำงานหรือการเขียนได้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หรือการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ เป็นการช่วยเหลือสังคมทางหนึ่ง เศรษฐกิจพอเพียงนำไปใช้กับการปฏิบัติและการบริหารงานได้ทุกรูปแบบ เช่น การเงิน การบัญชี การตลาด การจัดการ ท่านควรเป็นบุคคลหนึ่งที่จะเผยแพร่ประโยชน์ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับบุคคลอื่นได้ทราบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความจำเป็นพื้นฐานของไอ แอล โอ (ILO = International Labour Office) อ้างถึงใน กันตยา มานะกุล (2550, น. 13-14) ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยนี้ไปวิเคราะห์ และหาแนวทางแก้ไขช่วยเหลือบุคลากรในสำนักงานให้สามารถประกอบอาชีพที่

หลากหลายเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากอาชีพรับราชการ หรือพนักงานจ้างให้มีรายได้ที่เพียงพอต่อการยังชีพ และมีเงินคงเหลือเพื่อการออมเพิ่มขึ้น ระดับของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีคือ ต้องมีความสุข มีความพึงพอใจในชีวิต ในการบริโภคของครอบครัว ในเรื่องของการมีอาหารเพียงพอ มีที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือ เครื่องใช้ในบ้านและเฟอร์นิเจอร์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ดี เป็นต้น

5. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 มีดังนี้ 1) วางแผนการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับการพัฒนาตนเองอย่างเป็นขั้นตอนตามศักยภาพไม่สุดโต่งหรือเบียดเบียนผู้อื่น อย่างมีภูมิรู้และภูมิธรรม 2) เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ความเข้าใจคำว่า พอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน ความรู้ ทางด้านทฤษฎีและตัวอย่างการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม 3) ให้ประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรม คือ พาไปศึกษาดูงานของผู้ที่ดำเนินชีวิต/การทำงานที่ของผู้ที่ประสบความสำเร็จของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำผู้บริหารและบุคลากรเข้าค่ายคุณธรรม ปฏิบัติธรรมของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ที่จะเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ 4) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความตระหนัก และมีจิตใจอยากนำไปประยุกต์ใช้ 5) กำหนดให้ข้าราชการและลูกจ้างหน่วยงานภาครัฐ ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด เป็นตัวอย่างการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ 6) จัดทำแผนบัญชีรายรับ รายจ่ายของแต่ละคน แต่ละเดือนในครอบครัว 7) ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยผู้บริหารทำตนเองเป็นแบบอย่าง 8) จัดอบรม HA แก่ทีมงานอย่างน้อย 3 ครั้ง/ปี 9) พัฒนาหลักสูตรการบริหารความเสี่ยงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาใช้ในการทำงานและดำเนินชีวิต 10) ส่งเสริมการการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจคุณธรรมทางวิชาการในการทำงาน การดำเนินชีวิตที่หลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิต เพราะองค์ความรู้จะมีการพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร (2554) และกันตยา มานะกุล (2550) การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่สำคัญที่สุดคือ ภาครัฐ หรือมหาวิทยาลัยในเขตบริการของชุมชนควรจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนในเรื่องการทำบัญชีการออม และให้ความรู้ด้านแนวทางการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงต่ออบายมุขโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน และคนวัยทำงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรได้ ดังนั้นองค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลคุณภาพชีวิตบุคลากรในเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดอบรม ศึกษาดูงานและจัดเวทีเสวนาเพื่อให้บุคลากรเข้าใจเข้าถึงและพัฒนาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ ทุกเขตพื้นที่
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อาทิความผูกพันต่อองค์การประสิทธิภาพในการทำงาน และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน
3. ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ ในเชิงลึกมากขึ้น เช่น วิเคราะห์ปัจจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในลักษณะต่างๆ ตามกลุ่มเป้าหมายที่มุ่งเน้น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ: ศรสภา
- กันตยา มานะกุล. (2550). การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านจอมจันทร์ หมู่ที่ 2 ตำบลสันทราย อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย. (ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- กำธร ทาเวียง . (2553). การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 2. (การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- นภาพรณ วงศ์มณี. (2553). การนำแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน : กรณีศึกษา ชุมชนทรายทอง ตำบลเจริญเมือง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุริยาสาน.
- บุญโชติ เกตุแก้ว. (2556). คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรฝ่ายช่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 6(2), 43-56.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2545, 25 พฤศจิกายน). รื่นรมย์-รมเยศ. มติชนรายวัน, น. 5.
- สำนักงานเลขาธิการสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. (2560). รายงานความคืบหน้าของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา เรื่อง การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาเพื่อการปฏิรูปประเทศ สำนักกรรมการ 1 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- อมรวิชัย นาคทรรพ. (2550). การพัฒนาครูเป็นยุทธศาสตร์แห่งชาติ. สืบค้น 7 กุมภาพันธ์ 2560 จาก <http://school.obec.go.th/kroosakon/news/view.php?no=107>.
- อนุชา พิมายนอก (2558). ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านน้ำซับ ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “สร้างสรรค์และพัฒนา เพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน” ครั้งที่ 2. นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

Role of Buddhist monks in preserving the archaeological site of Wiang Kum Kam, Tha Wang Tan sub-district, Saraphi district, Chiang Mai province

พระบุญช่วย ฐิตจิตโต (ยังสามาร)¹

Boonchuay Thitacitto (Yongsamar)

E-Mail: Boonchuy_2522@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย คือ เจ้าอาวาสวัดในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรศึกษาได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางบุญ ในพื้นที่เวียงกุมกาม ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 รูป/คนโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม โดยมุ่งเน้นในด้านการดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ด้านการให้ความรู้ในการดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และด้านความร่วมมือในการดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ร่วมกับหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามในปัจจุบัน คือ การดูแลรักษาความสะอาดโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเวียงกุมกามที่อยู่ในวัด ชาวบ้านในชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร และพระสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในด้านต่างๆ 3) แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้มีแนวคิดริเริ่มในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน ดังนั้น พระสงฆ์ควรร่วมมือประสานความคิดระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน และ โดยประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรม และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดอบรมถวายความรู้แก่คณะพระสงฆ์ตำบลท่าวังตาล ซึ่งเป็นที่ตั้งเก็บรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบต่อไป

คำสำคัญ: พระสงฆ์, การอนุรักษ์, โบราณสถานเวียงกุมกาม

Abstract

This thesis was aimed as follows; 1) to study the roles of Buddhist monks in preserving the archaeological site of Wiang Kum Kam, 2) to study the problems and obstacles in preserving the archaeological site of Wiang Kum Kam, and 3) to study the ways to develop the roles of monks in preserving the archaeological site of Wiang Kum Kam. The research was conducted by in-depth interviews with target group that were the abbots of temples in Tha Wang Tan sub-district, Saraphi district, Chiang Mai province. The population being studied were 15 people from community leaders, merit-making leaders in Wiang Kum Kam area and representatives of relevant agencies. The instrument being used to collect data was the in-depth interview.

The research found that 1) The monks played roles in preserving archaeological site of Wiang Kum Kam by focusing on the preservation of antiques and artifacts, on the education in preservation of antiques and artifacts and on the cooperation in preservation of antiques and artifacts with government sectors, community leaders and related organizations. 2) The barriers of monks in the preservation of archaeological site of Wiang Kum Kam at present was that the villagers in the community did not give much significance in the supervision of cleanliness of archaeological site, antiques and artifacts of Wiang Kum Kam in the temples as they should do and the monks lacked knowledge and understanding of the preservation of archaeological site, antiques and artifacts

¹ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

in many field. 3) The guideline for developing the role of monks was that in the preservation of archaeological site of Wiang Kum Kam, monks were considered to be the initiators of the preservation of archaeological site. Therefore, the monks should cooperate with the community leaders and villagers by co-ordination with the Fine Arts Department, Cultural Office and the agencies involved to provide training to all Buddhist monks in Tha Wang Tan sub-district which was the storage location of archaeological site of Wiang Kum Kam to transfer knowledge for development in the preservation of archaeological site, antiques and artifacts of Wiang Kum Kam in an effective and sustainable manner.

Keywords: Buddhist monks, preserving, The Archaeological, Wiang Kum Kam

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าเท่าเทียมกับอารยประเทศ สิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ หลักการในการพัฒนาโดยไม่ต้องทำลาย และต้องพยายามที่จะรักษา ดุลยภาพระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาให้เหมาะสม กับการยอมรับในข้อที่วามรุดก ด้านอารยธรรมที่เป็นสถาปัตยกรรมอันล้ำค่าของโลก ซึ่งมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาต่างเป็นเจ้าของ และปกป้องรักษา ฉะนั้น เราทุกคนต้องมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันสิ่งต่างๆ เหล่านี้ให้รอดพ้นจากอันตรายร้ายแรงนานัปการ ซึ่งได้แก่การพังทลายอันเกิดขึ้น จากการละเลยไม่เอาใจใส่ หรือมลพิษในอากาศหรือสาเหตุอื่นๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะการพิจารณาอย่างรอบคอบในเรื่องการรื้อทำลายเพราะสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาแผนใหม่

หนทางหนึ่งในการอนุรักษ์ให้ได้ผลนั้น คือการดัดแปลงนำเอาสถาปัตยกรรมต่างๆ และโบราณสถาน นำมาใช้ในลักษณะการดำเนินการอย่างใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมและเกิดความสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน แต่กิจการดังกล่าวจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสามารถรักษาหลักการของการอนุรักษ์ไว้ได้ คือผลของการดัดแปลงจะต้องยังคงไว้ ซึ่งลักษณะส่วนใหญ่และรายละเอียดส่วนสำคัญของสถาปัตยกรรมหรือโบราณสถานนั้น เช่นเดียวกับคงไว้ซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม คงไว้ซึ่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและวิชาที่เกี่ยวข้องจากแนวความคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ในปัจจุบันแนวความคิดในด้านการอนุรักษ์มิใช่การอนุรักษ์ในลักษณะที่แต่ต้องไม่ได้ แต่จะต้องอนุรักษ์ในลักษณะที่สามารถผสมกลมกลืนกับชีวิต และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน (วีรวิทย์ โอตระกูล, 2520)

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 มาตรา 4 ให้ความหมายของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ไว้ว่า

“โบราณสถาน” หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดีด้วย ส่วนคำว่า “โบราณวัตถุ” หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ โดยอายุหรือลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ส่วนคำว่า “ศิลปวัตถุ” หมายถึง สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ (กรมศิลปากร, 2544)

โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นมรดกอันสำคัญที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ให้กับแผ่นดิน อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองในยุคนั้น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุมีความสำคัญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างยิ่งทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมการศึกษาและการเมืองการปกครองโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ จึงมีคุณค่าสมควรแก่การเอาใจใส่ดูแลรักษาไว้เป็นมรดกสำหรับคนรุ่นหลังให้ได้สัมผัสและชื่นชมความสำคัญในคุณค่า ซึ่งมีได้อยู่ที่การตีราคาเป็นมูลค่า หากแต่อยู่ที่ไม่อาจหาสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจและความภาคภูมิใจอื่นทดแทนได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

วัดและพระสงฆ์ คือ สถาบันทางรูปธรรมของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ หน้าที่หลักของพระสงฆ์คือ การสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาให้แพร่หลายและสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาวัด

ในฐานะองค์กรที่สำคัญองค์กรหนึ่งในสังคม เป็นศูนย์กลางของชุมชนไทย เป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพนับถือและเป็นศูนย์รวมในด้านจัดกิจกรรมต่างๆ โดยนัยนี้วัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักที่สำคัญของประเทศชาติ ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมใจประชาชนให้มีความสามัคคีและรวมตัวเข้าเป็นหน่วยหนึ่งได้ วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนและของสังคมไทยทุกระดับเพราะนอกจากจะทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านที่ส่งบุตรหลานมาอยู่รับใช้พระ บวชเรียนและศึกษาวิชาการต่างๆ เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครองที่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอจะเรียกลูกบ้านประชาชนมาประชุม รวมทั้งเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์พักผ่อนหย่อนใจ ในการบันเทิง มหรสพ กระทำกิจการและกิจกรรมร่วมกันตลอดจนการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

วัดและพระสงฆ์จึงมีบทบาทหรือภารกิจต่อสังคมและชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบันอย่างมากมาย เป็นสถานศึกษากลางสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในด้านต่างๆ ที่เป็นความรู้เพื่อการดำรงรักษาสังคม ได้แก่ วิชาก่อสร้าง ช่างฝีมือ จิตกรรมประติมากรรม สถาปัตยกรรม เกษัตริกรรม นิติศาสตร์ พงศาวดาร ตำนานเมืองและท้องถิ่น วัดจึงเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในสังคม และพระสงฆ์มีบทบาทในการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงการอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุอีกด้วยดังที่ พระราชวรมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต)(2526) ได้กล่าวถึงบทบาทความสำคัญของวัดโดยมีใจความตอนหนึ่งว่า “วัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเสมือนพิพิธภัณฑ์”

เวียงกุมกาม (ไกรสร อุ๋นใจ, 2548) เป็นอดีตเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนา ที่พญามังรายโปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1892 เวียงกุมกามเป็นเมืองที่พญามังรายทดลองสร้างขึ้นเพื่อจะให้ เป็นเมืองหลวงของล้านนา แต่เกิดปัญหาน้ำท่วมทุกปี จนพญามังรายจึงทรงต้องไปปรึกษาพระสหาย คือ พ่อขุนรามคำแหงแห่งสุโขทัย และพญาเจ้าเมืองแห่งอาณาจักรพะเยา หลังจากทรงปรึกษากันแล้วจึงทรงตัดสินใจไปหาที่สร้างเมืองใหม่ ในที่สุดจึงได้พื้นที่นครพิงค์เชียงใหม่เป็นเมืองใหม่ และ เป็นเมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนาต่อมา เวียงกุมกามตั้งอยู่ที่ ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีระยะห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร เวียงกุมกามล่มสลายลงเพราะเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ โดยช่วงเวลานี้อยู่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2101-2317 ซึ่งตรงกับสมัยพม่าปกครองล้านนา พม่าปกครองล้านนาเป็นเวลาสองร้อยกว่าปี แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่กล่าวถึงเวียงกุมกาม ทั้งๆ ที่เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่นี้เป็นเรื่องร้ายแรงมากและสมควรที่จะบันทึกไว้ แต่ก็ไม่มีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ใดเลย ผลของการเกิดน้ำท่วมนี้ทำให้เวียงกุมกามถูกฝังจมลงอยู่ใต้ตะกอนดินจนยากที่จะฟื้นฟูลกลับมา ในปี พ.ศ. 2527 เรื่องราวของเวียงกุมกามก็เริ่มเป็นที่สนใจของนักวิชาการ และประชาชนทั่วไป ทำให้หน่วยศิลปากรที่ 4 ขุดแต่งบูรณะวัดร้าง (ขุดแต่งวิหารกานโถม ณ วัดช้างค้ำ) และบริเวณโดยรอบเวียงกุมกามอย่างต่อเนื่องจนถึง พ.ศ. 2545 ปัจจุบันเวียงกุมกามก็ได้รับการพัฒนาให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ เพราะเห็นว่าเวียงกุมกามมีความสมบูรณ์ และเป็นแหล่งความรู้การศึกษาในแบบของเรื่องราวทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมตลอดจนวัฒนธรรมล้านนา โดยศูนย์กลางของการนำเที่ยวชมโบราณสถานต่างๆ ในเขตเวียงกุมกามอยู่ที่วัดช้างค้ำ

โบราณสถานในเวียงกุมกามส่วนใหญ่ เป็นวัดมากกว่า 20 วัดศูนย์กลางของการนำเที่ยวชมโบราณสถานต่างๆ ในเขตเวียงกุมกามอยู่ที่วัดช้างค้ำ เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ พระครูสถิตวิริวัตร มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเป็นแหล่งเรียนรู้ นับได้ว่าท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามแห่งนี้ การอนุรักษ์โบราณสถานเชื่อว่าจะสามารถทำแต่เพียงผู้เดียวได้ ต้องได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากทุกฝ่าย

ในตำบลท่าวังตาลพระสงฆ์บุคคลที่มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม เพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน สามารถเป็นตัวกลางสำคัญในการเชิญชวน สนับสนุนให้ทุกองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาบทบาทพระสงฆ์และแนวทางการดำเนินการในการดูแลอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามของพระสงฆ์
2. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ วัด ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

1. บทบาทพระสงฆ์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความต้องการโดยมุ่งถึงเป้าหมายที่ตนเองวางไว้เป็นสำคัญ ทั้งเป็นแบบแผนที่ตนแสดงออกถึงการกระทำที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ไม่ว่าจะแสดงออกหรือไม่ก็ตาม ซึ่งในที่นี้ หมายถึงบทบาทของพระสงฆ์ ในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
2. โบราณสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี และยักรวมถึงสถานที่หรือเนินดินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอย กิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอยู่ ซึ่งในที่นี้หมายถึง แหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม ที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
3. การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาความสำคัญและหลักฐานในการเป็นเครื่องชี้ให้เห็นวิวัฒนาการ ความรุ่งโรจน์ของศิลปวัฒนธรรมไว้ โดยปรับสภาพให้เข้ากับสภาพสังคมและเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนในสังคมสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าในด้านศิลปกรรมในปัจจุบันและอนาคตต่อไปได้ ซึ่งในที่นี้หมายถึง แหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม ที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
2. ทราบถึงปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
3. ทราบถึงแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

สรุปผลของการวิจัย

การศึกษาเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อต้องการศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ตำบลท่าวังตาลในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม โดยเลือกพื้นที่กรณีศึกษาแบบเจาะจงและใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและบุคคลในภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากแนวคำถาม และแบบสอบถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม และจากการสังเกต ผู้วิจัยสามารถสรุปผลจากการศึกษาได้ ต่อไปนี้

1. บทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม มุ่งเน้นในด้านการดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ด้านการให้ความรู้ในการดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และด้านความร่วมมือในการดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน ในอดีตมักดำเนินการตามกำลังเท่าที่จะกระทำได้ ด้วยถือว่าเป็นการซ่อมแซม ศาสนวัตถุเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ความสามารถด้านงานช่างของตน และในปัจจุบันยังเน้นด้านการณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อร่วมกันดูแลรักษาโบราณสถาน โดยมีการจัดอบรมเชิงวิทยากรที่มีองค์ความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อให้พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน ชาวบ้านและหน่วยงานกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นคุณค่าในฐานะมรดกวัฒนธรรมของชาติ โดยร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อการดูแลรักษาโบราณสถานในท้องถิ่นให้มั่นคงสวยงามทรงคุณค่าอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมหรือเป็นการกระทำที่ดำเนินการตามความเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีในปัจจุบัน

2. ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ในปัจจุบันการดูแลรักษาความสะอาดโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ที่อยู่ในวัด ชาวบ้านในชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร และพระสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในการปลูกฝังประชาชนให้มีจิตสำนึกในการรักษาและเล็งเห็นถึงความสำคัญในอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ที่อยู่ในท้องถิ่นของตน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการอนุรักษ์โบราณ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ที่ยั่งยืนในอนาคตสืบต่อไป

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามพระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นผู้มีแนวคิดริเริ่มในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานที่ค้นพบในแหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม แต่โดยลำพังเพียงพระสงฆ์ฝ่ายเดียว ไม่อาจทำให้การอนุรักษ์เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยชาวบ้านให้ความร่วมมือกัน ดังนั้น พระสงฆ์ควรมีแนวคิดในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ด้วยวิธีการประสานความคิดระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน และ ควรประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรม และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม จัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม จัดอบรมเชิงวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในการอนุรักษ์โบราณ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นในการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น คือ

1. จากผลการวิจัยพบว่า การดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับโบราณสถานเวียงกุมกามเป็นอย่างมาก หากวัดใดในเขตปกครองสงฆ์แล้วมีโบราณสถานที่อยู่ในพื้นที่ของวัดที่ตนปกครองเป็นเจ้าของอาศัย อยู่ได้มีการทำนุบำรุงปิดกวาดเช็ดถูเก็บรักษาความสะอาด หาวีธีการป้องกันภัยต่างๆเพื่อรักษาไว้ซึ่งโบราณสถานให้คงสภาพสมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาสุพจน์ อธิวัตร

โส ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีพบว่า

พระสงฆ์ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลในด้านสถานะภายในวัด อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษา นักธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนพระสงฆ์ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลในด้านพรรษา และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ตามรายละเอียดด้านการวิจัย ดังนี้

1.1 ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดตั้ง กองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุร่วมกับพระสงฆ์ พร้อมทั้งติดตั้งกล้องวงจรปิด เพื่อสามารถติดตามภาพเหตุการณ์โจรกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้และ ควรประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

1.2 ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุแก่ประชาชน มีข้อเสนอแนะว่า พระสงฆ์ควรรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ประชาชน และควรมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชน โดยการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และ ควรจัดอบรมหลักสูตรบุคลากรเฉพาะด้านการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุ ประจำท้องถิ่น แล้วคัดเลือก/แต่งตั้งบุคลากรผู้มีความสามารถที่ผ่านการอบรมให้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ประจำชุมชน

1.3 ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีข้อเสนอแนะว่า ทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และชุมชน ควรทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกันในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ และคณะสงฆ์และภาครัฐ ควรให้อำนาจรับผิดชอบแก่พระภิกษุผู้มีตำแหน่งเป็นผู้ดูแลโบราณสถาน ให้สามารถประสานงานกับหน่วยงานราชการผู้รับผิดชอบได้โดยตรง โดยข้ามขั้นตอนของสายการบังคับบัญชาบางส่วนที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ทันการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น

2. จากการวิจัยพบว่า การให้ความรู้ในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม พระสงฆ์ให้ความสำคัญและความร่วมมือ ในการเป็นที่ปรึกษาให้กับหน่วยงานภาคเอกชนและกับทางราชการในการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจมุมมองต่างๆเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นเกิดความตื่นตัวและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนให้เข้มแข็ง นำความรู้มาใช้ในการดูแลรักษาโบราณสถาน สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจต่อพระสงฆ์ ในการดูแลรักษาโบราณเวียงกุมกามมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดเกษม ฐิตสมปนโน ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โดยฐานะผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เกิดเนื่องจากความเป็นผู้มีพื้นฐานทางจิตใจที่รักการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และชอบเสียสละ ดังนี้ เมื่อพระสงฆ์ได้ออกธุดงค์ไปในพื้นที่ต่างๆ จึงปลุกเร้าพื้นฐานทางจิตใจและพยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน ดังเช่น กรณีการบูรณปฏิสังขรณ์ตามแบบอย่างครุฑาครีวชัย ที่ได้เป็นแกนนำในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานทางภาคเหนือของประเทศไทย ด้วยแนวคิดที่ว่า หากวัดวาอารามอันเก่าแก่ เป็นที่ชำรุดทรุดโทรม หากผู้ปฏิสังขรณ์บำรุงไว้ในพระพุทธศาสนาสืบต่อไปมิได้ ท่านจึงสมควรที่จะปฏิสังขรณ์เพื่อสืบ

ศาสนาต่อไป โดยใช้เงินทุนจากการรวบรวมเอาจากแรงศรัทธาของประชาชนชาวเหนืออย่างแท้จริง ซึ่งแม้จะขัดแย้งกับนโยบายในยุคเริ่มต้นของรัฐในภาคกลาง ที่เริ่มเห็นคุณค่าของความเก่าแก่ดั้งเดิม จึงกล่าวได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยฐานะของความเป็นผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ บูรณะ และปฏิสังขรณ์สมบัติของพระศาสนา นั้นเอง

3. พบว่าการให้ร่วมมือในการดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม คณะสงฆ์ตำบลท่าวังตาล และเจ้าอาวาสทุกวัดในตำบลท่าวังตาล ได้ให้ความสำคัญโดยเชิญผู้วิทยากรจากหน่วยงานราชการให้ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์โบราณสถาน ร่วมจัดทำแผนพัฒนาแหล่งโบราณสถาน เข้าร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม และเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการขุดค้นแหล่งโบราณสถานในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาถาวร ธิรจิตโต ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ มากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานในปัจจุบันที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือการดูแลรักษาความสะอาดในโบราณสถาน ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติน้อย คือ การปลูกฝังประชาชนในการมีจิตสำนึกรักษ์ และเล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์โบราณสถานที่ยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรหันมาสนใจในการจัดทำแผนพัฒนาโบราณสถานเวียงกุมกาม ให้มากกว่านี้ เพราะเป็นหน้าเป็นตาให้การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ และประเทศของเรา ควรจะทำงานให้มีศักยภาพมากกว่านี้ หรือควรที่จะมอบให้หน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ได้ดูแลรับผิดชอบเพราะเป็นผู้ที่เข้าใจในบริบทมากที่สุด

2. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกัน จัดระเบียบในการเข้าชมของ นักท่องเที่ยวให้ดีและฟื้นฟูสิ่งที่ไม่ดีให้ดีขึ้น บุคลากรที่ให้ความรู้ในเรื่องโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ของเราไม่มีความรู้ในเรื่องนี้มากพอให้หน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าที่เข้ามาอบรมบุคลากรในพื้นที่ให้มีความรู้มากขึ้น การพัฒนาและดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ตลอดถึงของความร่วมมือกับชุมชน

3. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ต้องประชุมวางแผนประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายจังหวัด ตำรวจและกรมศิลปากร ให้ความรู้แก่ชุมชน ควรจะดูแลให้มากกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ จัดการอบรมชุมชนปีละ 1 ครั้งโดยผู้ชำนาญการโดยตรง หน่วยงานราชการควรเข้ามาดูแลทุกอาทิตย์หรือทุกเดือนพร้อมชุมชน

4. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรม ถ่ายทอดความรู้ด้านต่างๆในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่พระสงฆ์ในตำบลท่าวังตาล โดยเฉพาะระดับเจ้าอาวาสทุกวัด และผู้นำชุมชน ชาวบ้านและเยาวชนในท้องถิ่นให้มีความรู้และความรักในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานอย่างยั่งยืน ปีละ 3 ครั้งโดยผู้ชำนาญการโดยตรง

5. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกันในการพัฒนาแหล่งโบราณสถาน อย่างมีระบบในเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อประชาชน เพื่อประเทศชาติ มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนอย่างมีระบบ เป็นแหล่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง มิใช่มีแต่โบราณวัตถุตั้งเอาไว้เฉยๆ ปราศจากจิตวิญญาณ ควรบอกประวัติความเป็นมา คุณค่าของโบราณวัตถุสถาน และจะต้องใช้สื่อสมัยใหม่มาจัดเป็นระบบ

6. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรม วางกลยุทธ์ให้ประชาชนและชุมชนในพื้นที่ ของจังหวัดเชียงใหม่ ได้ตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถาน

เวียงกุมกาม ผู้นำชุมชน ทั้งนักการเมืองท้องถิ่น จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ในการเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ ไม่คิดแทนผู้อื่น โปร่งใส ผู้นำทุกองค์กร ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีที่มีความเข้าใจ การให้เกียรติ แต่ละองค์กรและชุมชน การไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม กางวางแผนที่ดีรองรับ แบบยั่งยืน บูรณาการ รู้จักวิธีพึ่งพาตนเอง ระดมสมอง ระดมความคิด ด้านทักษะ พัฒนาแบบมีส่วนร่วมสืบต่อไป

7. ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลของการศึกษาของพระสงฆ์ที่มีบทบาท ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม โดยนำบทบาทของพระสงฆ์แต่ละด้านมาบูรณาการกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งโบราณสถานเวียงกุมกามสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. การวิจัยในลักษณะแบบนี้ผู้ที่วิจัยจะต้องศึกษารายละเอียดให้ลึกซึ้งโดยเฉพาะการศึกษาเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตำบลท่าวังตาล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้องที่สุด

2. ภาครัฐหรือภาคเอกชนควรมีการส่งเสริมการทำวิจัยในลักษณะนี้ให้มากและอย่างต่อเนื่อง ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

3. ควรทำการศึกษาวิจัยในเรื่องแบบนี้จะลึก เพื่อเป็นการต่อยอดให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ในเรื่องอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2544). *คู่มือถวายเป็นความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สมาพันธ์.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). *คู่มือการจัดทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ไกรสิน อุ่นใจ. (2548). *ประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม*. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2561, จาก <https://th.wikipedia.com>
พระปลัดเกษม ฐิตสมปนโน. (2554). *บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุใน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504. (2548). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาพันธ์.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2526). *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทยการพิมพ์.

วีรภูมิ โอตระกูล. (2520). *มานุษยวิทยาถิ่นเกิด ฉบับ 200 ปีกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

**ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT**
Learning Achievement Study of Science Subject in Primary 2 students
Conducted by Using The 4 MAT System Lesson Plans

นฤมล ทลายประเสริฐพร¹

Narumon Laiprasertporn

Narumon_0212@hotmail.com

อินทิรา รอบรู้²

Intira Robroo

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 60 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT จำนวน 8 แผน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 35 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT และการจัดการเรียนรู้แบบปกติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT การสอนแบบปกติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์

Abstract

The objective of this research was to compare Primary 2 students' learning achievement in science subject between studying conducted by the 4 MAT system lesson plans and normal lesson plans. The sample group was 60 Primary 2 students gotten by cluster random sampling at Demonstration School Suan Sunandha Rajabhat University, in the second semester, Academic year 2018. The instruments for this research were 8 4MAT system lesson plans and 35 items of achievement test. The data was analyzed by using mean, standard deviation and T-test. The result of this research found that learning achievement in science subject of Primary 2 students whose study conducted by the 4 MAT system lesson plans and normal lesson plans was different with statistical significance equaled .05.

Keywords: 4 MAT system teaching, normal teaching, science subject learning achievement

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งกับชีวิตมนุษย์เพราะในชีวิตประจำวันและการดำเนินงานอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้ ล้วนมาจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ในศาสตร์อื่น ๆ อีกทั้งวิทยาศาสตร์ยังช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิด คิดอย่างเป็นระบบ มีระเบียบแบบแผน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ มีทักษะที่สำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งถือได้ว่า วิทยาศาสตร์เป็น

¹ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

² อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge-based society) ดังนั้น ทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ เพื่อก้าวทันสังคมโลก มีความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น รวมถึงการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีเหตุผลและมีคุณธรรม นอกจากนี้วิทยาศาสตร์ยังเป็นวิชาที่ประกอบด้วยความรู้และกระบวนการแสวงหาความรู้ ซึ่งในการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์จำเป็นต้องใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ดังที่ ดวงจันทร์ แก้วพวงพาน (2552) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การสอนวิทยาศาสตร์ต้องมีจุดมุ่งหมาย 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และด้านเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจุบันการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนแต่ละคน เป็นการสร้างและใช้ความคิดอย่างกว้างขวางรวมทั้งกลยุทธ์ในการใช้ปัญญาสร้างเพิ่มเติมในความเข้าใจแก่ผู้เรียน ซึ่งการศึกษานับเป็นสิ่งสำคัญต่อการเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างยิ่งเพราะมนุษย์ใช้ความรู้และความสามารถอันเกิดจากการได้รับการศึกษาสำหรับพัฒนาตนเองและสังคม

การศึกษาในปัจจุบันมีรูปแบบ วิธีการและจุดมุ่งหมายที่แตกต่างไปจากอดีต เนื่องจากสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนควรเน้นนักเรียนให้เป็นผู้สร้างและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่อยู่ในช่วงวัยเจริญเติบโตมีการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา การให้ความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ควรจะให้ทั้งความรู้และฝึกให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนากระบวนการคิด ไม่ควรเน้นวิชาการอย่างเดียว ดังนั้นการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาจึงควรให้เด็ก ๆ เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมที่สนุกเพื่อความเพลิดเพลินกับการเรียนรู้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ซึ่งมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอนทั้งครูผู้สอนและผู้เรียน กล่าวคือ ครูผู้สอนลดบทบาทจากการเป็นผู้บอกเล่า บรรยาย สาธิต เปลี่ยนเป็นการวางแผนการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ และคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน เพิ่มบทบาทของผู้เรียนเพื่อให้สอดคล้องกับแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะเหตุนี้ การใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนจึงจำเป็นในการเรียนวิทยาศาสตร์ ซึ่งจุดมุ่งหมายของการศึกษาควรเน้นการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักและใช้ทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจทางเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เน้นทักษะกระบวนการที่ผู้เรียนเป็นผู้คิด ลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้าด้วยกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนที่จบช่วงชั้นที่ 1 เกิดการเรียนรู้และมีคุณภาพดังที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดไว้

จากการศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT เป็นรูปแบบหนึ่งที่มีการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนเป็นสำคัญ เน้นการพัฒนาสมองทั้งสองซีก และเป็นกระบวนการเรียนจากการใช้ความรู้สึกรับรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่จะเรียนและมีจินตนาการเกี่ยวกับสิ่งนั้น โดยเริ่มจากการเรียนรู้โดยใช้สมองซีกขวาต่อด้วยสมองซีกซ้ายสลับกันไปเป็นวัฏจักรและจบลงด้วยการใช้สมองซีกขวา ซึ่งในขณะที่เรียนรู้ผู้เรียนจะผ่านกระบวนการแสวงหาความรู้ ทักษะความคิด และการลงมือปฏิบัติจนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ผู้เรียนมีการเรียนรู้สองแบบคือ จาครูปธรรมและนามธรรม นำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างของผู้เรียน 4 แบบ คือ แบบที่ 1 ผู้เรียนที่ถนัดจินตนาการ แบบที่ 2 ผู้เรียนถนัดการวิเคราะห์ แบบที่ 3 ผู้เรียนที่ถนัดใช้สามัญสำนึกและแบบที่ 4 ผู้เรียนที่ถนัดในการปรับเปลี่ยน โดยให้ผู้เรียนทุกคนผ่านกระบวนการทุกขั้นตอนเป็นวัฏจักรซึ่งมีทั้งหมด 8 ขั้นตอน และนอกจากนี้ยังได้นำแนวคิดในการพัฒนาสมองเข้ามาช่วย ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยอาศัยเทคนิคการพัฒนาสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาการเรียนรู้รูปแบบนี้ทำให้ผู้เรียนได้เรียนตามลักษณะและความถนัดของตนเองอย่างเหมาะสม กิจกรรมบางช่วงจะตอบสนองให้ผู้เรียนแต่ละแบบมีความสุขในการเรียนในช่วงกิจกรรมที่ตนถนัดและรู้สึกท้าทายจึงทำให้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกันทั้งโครงสร้างทางสติปัญญา กลไกการเรียนรู้ และการทำงานของสมองที่แตกต่างกัน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มประสิทธิภาพ

วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง แม่เหล็กและไฟฟ้า เป็นเนื้อหาที่ยากต่อการเข้าใจ ครูส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีการสอนแบบอธิบายเป็นหลัก ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่ถนัดการใช้สมองซีกซ้ายเพียงกลุ่มเดียว ผู้เรียนที่ถนัดการใช้สมองซีกซ้ายจะมีความสุขในการเรียนรู้ แต่ในทางตรงข้ามวิธีการสอนนี้จะทำให้ผู้เรียนที่ถนัดการใช้สมองซีกขวาในการคิดจินตนาการและลงมือปฏิบัติรู้สึกเบื่อหน่ายและขาดความสุขในการเรียน ไม่กระตือรือร้นในการเรียนขาดความเอาใจใส่ เรียนไม่เข้าใจ จึงทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้เท่าที่ควร ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT จึงเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนแต่ละช่วงที่ตนถนัด ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการจัดสภาพการเรียนรู้ในปัจจุบันที่คำนึงถึงความสมดุลของสมองทั้งสองซีกและมีความสุขในการเรียนของผู้เรียน จึงสนใจที่จะนำการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT มาจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษา เพราะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ 4 แบบ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพในการแสวงหาความรู้ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้เรียนแต่ละคนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข จึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT สำหรับรายวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นและให้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย เนื้อหาสาระการเรียนรู้ สาระที่ 4 แรงและการเคลื่อนที่ และสาระที่ 5 พลังงาน เรื่อง แม่เหล็กและไฟฟ้า ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ พุทธศักราช 2551

1.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2559 จำนวน 3 ห้องเรียน กลุ่มตัวอย่างครั้งนี้จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องละ 30 คน และจับฉลากกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้ โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 เป็นกลุ่มทดลองและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/1 เป็นกลุ่มควบคุม

1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent variables) คือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT และการจัดการเรียนแบบปกติ สำหรับการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

ตัวแปรตาม (Dependent variables) คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง แม่เหล็กและไฟฟ้า

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ ดำเนินการช่วงภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559

2. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ให้ตรงกัน ผู้วิจัยได้นิยามความหมายของคำต่าง ๆ ไว้ดังนี้

2.1 การสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนการสอน ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนและพัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกขวา เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

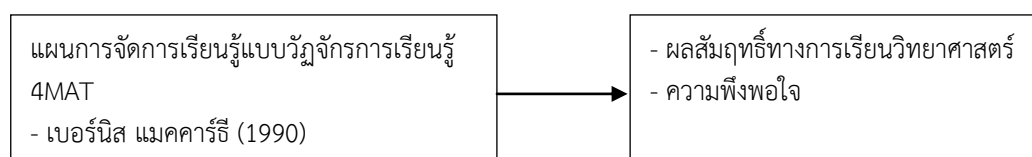
สอน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเป็นกิจกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่างแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน 4 แบบ โดยมีลำดับขั้นตอน 8 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างคุณค่าและประสบการณ์ของสิ่งที่เรียน ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด ขั้นตอนที่ 4 ขั้นพัฒนาความคิดรวบยอด ขั้นตอนที่ 5 ขั้นลงมือปฏิบัติจากกรอบความคิดที่กำหนด ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง ขั้นตอนที่ 7 ขั้นวิเคราะห์คุณค่าและการประยุกต์ใช้ ขั้นตอนที่ 8 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้กับผู้อื่น

2.2 การสอนแบบปกติ หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยครูเป็นผู้เตรียมการศึกษาค้นคว้าความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะสอนจากตำรา แบบเรียนหรือหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ แล้วรวบรวมเรื่องราวทั้งหมดมาถ่ายทอดให้นักเรียนโดยการบรรยาย การบอก การใช้สื่อประกอบการสอน ซึ่งการสอนแบบปกติมีขั้นตอน 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นที่ 2 ขั้นกิจกรรมการเรียนการสอน ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปผล และขั้นที่ 4 ขั้นวัดผลประเมินผล

2.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ไปใช้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยวัดจากคะแนนที่ผู้เรียนได้รับจากการทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำมากำหนดเป็นแนวทางในการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้



4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 จำนวน 8 แผน และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 8 แผน

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน จำนวน 35 ข้อและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน จำนวน 35 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ

4.2 การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1) ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติผ่านการพิจารณาความเหมาะสมของมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 -1.00 ผ่านเกณฑ์ใช้ได้

2) ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ผ่านการประเมินดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบและจุดประสงค์การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อทำการวิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบ พบว่า มีค่าความยากง่าย ตั้งแต่ 0.50-0.63 มีค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.20-0.80 ค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบเท่ากับ 0.99

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยดำเนินการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน โดยให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน จำนวน 35 ข้อ

5.2 ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT กับกลุ่มทดลองและดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติกับกลุ่มควบคุม

5.3 เมื่อสิ้นสุดการสอน ให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT และจัดการเรียนรู้แบบปกติ

5.4 ตรวจให้คะแนน หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ โดยวิธีการทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ได้จากการเก็บคะแนนก่อนเรียน และคะแนนหลังเรียนมาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพร้อมทั้งเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ โดยใช้การทดสอบค่าที (Independent - samples t-test)

6.2 หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ โดยใช้การทดสอบค่าที (independent - samples t-test)

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น

7.2 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (independent - samples t-test)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพร้อมทั้งเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักร การเรียนรู้ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ โดยใช้การทดสอบค่าที (Independent - samples t-test) ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 1 วิเคราะห์คะแนนก่อนเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT กับการสอนแบบปกติ

การจัดการเรียนรู้ (ก่อนเรียน)	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig.
แบบปกติ	30	7.07	2.38	.05	58	.96
แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT	30	7.10	3.03			

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนก่อนเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

การจัดการเรียนรู้ (หลังเรียน)	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig
แบบปกติ	30	19.53	3.81	3.94*	58	.00
แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT	30	24.04	4.97			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ผู้วิจัยได้นำมาอภิปราย ดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง แม่เหล็กและไฟฟ้า สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องมาจาก การจัดการเรียนการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT เป็นการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ทำลายความสามารถของผู้เรียน ได้พัฒนาศักยภาพที่อยู่ในตัวผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิบัติจริงและมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนการสังเกตโดยใช้ความคิดอย่างไตร่ตรอง (McCarthy, 1990) จึงก่อให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เมื่อผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาพอสมควรจะทำให้เกิดความรู้ที่ฝังแน่นอยู่ในตัวของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความจำในเนื้อหา ส่งผลให้ผู้เรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ยังคำนึงถึงลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 4 แบบโดยแบบที่ 1 คือ ผู้เรียนที่ถนัดจินตนาการ แบบที่ 2 ผู้เรียนที่ถนัดการวิเคราะห์ แบบที่ 3 ผู้เรียนที่ถนัดการใช้สามัญสำนึก และแบบที่ 4 ผู้เรียนที่ถนัดการรับรู้จากประสบการณ์ไปสู่การลงมือปฏิบัติ ซึ่งตรงกับแนวคิดของจอยซ์ วิลและแคลฮัน (Joyce, Weil & Calhoun, 2000, pp. 397-398) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้เร็วขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น อีกทั้งการเรียนการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงได้สัมผัสรู้สึกและเห็นความสำคัญสิ่งที่เรียนทำให้ผู้เรียนรับรู้จุดมุ่งหมายและมีแรงจูงใจในการเรียนและยังสอดคล้องกับแนวคิดของยังและบลาคีสลี (Young & Blakeslee, 1986) กล่าวว่า ลำดับขั้นของกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ 4MAT ใช้วิธีการสอนที่หลากหลายทำให้ผู้เรียนทั้ง 4 ลักษณะมีการเรียนรู้สามารถสร้างความคิดรวบยอดด้วยตนเอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นจะเห็นได้จากผลการวิจัยของวันศิริ สมบุญ (2557) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ปริมาณสารสัมพันธ์และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4MAT พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4MAT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการวิจัยของสุริยานี สือนิ (2554) ที่ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ชั้นผสมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนควรนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์กับเรื่องอื่น ๆ หรือวิชาอื่น ๆ
2. ครูผู้สอนควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจก่อนเริ่มทำการเรียน และควรแบ่งกลุ่มให้นักเรียนแต่ละกลุ่มมีความสามารถระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อนคละกัน เพื่อฝึกให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
3. ครูผู้สอนควรคำนึงถึงระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม และคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ ยืดหยุ่นในด้านเวลาเรียนได้บ้าง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับรูปแบบการสอนแบบอื่น ๆ อาทิ การสอนแบบร่วมมือ การสอนด้วยเทคนิคการสืบเสาะหาความรู้ 5E หรือ 7E หรือเทคนิคการสอนอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อที่จะเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละแบบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ดวงจันทร์ แก้วพพาน. (2552). *การใช้เกมส์เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3*. (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- วันศิริ สมบุญ. (2557). *การศึกษามูลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ปริมาณสารสัมพันธ์และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4MAT*. (ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- สุริยานี สือนิ. (2554). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ชั้นผสมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่จัดการเรียนรู้ แบบ 4MAT กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ*. (ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ).
- Joyce B., Weil, M. & Calhoun. (2000). *E. Models of teaching America*. USA: [n.p.].
- McCarthy, Bernice. (1990). *Theaching and Learning Principles for Developing Common Units : Learning Styls and the 4MAT System: A Cycle of Learning. Dissertation Abstracts International*, 9, 17.
- Young, Jr. and Blakeslee, D. (1986). *Administrative implications of instructional strategies and student learning style preferences on science achievement of seventh grade students*. Retrieved May 23, 2017, from <http://www.aboutklearning.com>.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง
Life quality development according to Buddhaddhamma in Pong-Sa-Nook
Community, Muang District, Lampang Province

พระอธิการสาธิต ชินวโธ¹

Pra-Adhikan-Saad Chinawangso

E-mail: saad.lannajo@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง” ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยเชิงปริมาณ และเชิงสัมภาษณ์

ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ของกลุ่มตัวอย่าง ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง จำนวน 317 คน พบว่า ด้านการตระหนักรู้ถึงความจำเป็นโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ด้านการวิเคราะห์ตนเองโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 ด้านการวางแผน โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ด้านการตั้งเป้าหมาย โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 และด้านการปฏิบัติตามแผน โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ด้านการตระหนักรู้ถึงความจำเป็น ให้เน้นหน้าที่ของตนสอดคล้องกับสถานการณ์และบทบาทของตนมีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามภารกิจหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่นจริงจังด้านการวิเคราะห์ตนเองให้ไตร่ตรองทุกสิ่งที่พบเห็น เมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์ ควรนำมาทบทวนให้ถูกต้องและเหมาะสม ด้านการวางแผน ให้พิจารณาแผนนั้นๆ ให้สอดคล้องกับความสามารถของตน และบริบททางสังคม ด้านการตั้งเป้าหมาย ให้พิจารณาความสามารถและสติปัญญาและทุนทรัพย์ของตน หากมีความพร้อมจึงค่อยตั้งเป้าหมาย ด้านการปฏิบัติตามแผน ควรมีความตั้งใจมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานตามแผน ไม่ทำงานที่รับผิดชอบ รู้จักฟังคำแนะนำ และมีการยืดหยุ่นวิธีปฏิบัติตามสถานการณ์นั้นๆ

เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมด้านการตระหนักรู้ถึงความจำเป็นต้องเป็นนักฟังที่ดีแล้วนำมาพิจารณานำส่วนดีนั้นมาทดลองใช้ด้านการวิเคราะห์ตนเองการยอมรับฟังคำติชม หรือคำแนะนำจากบุคคลอื่นๆ จะทำให้เห็นตัวตนที่แท้จริงของตนยิ่งขึ้นด้านการวางแผนควรต้องมีจิตมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามวิธีการที่ระบุในแผนนั้นด้านการตั้งเป้าหมายจำต้องพิจารณาความสามารถและสติปัญญาของตนอย่างรอบครอบว่า จะปฏิบัติงานอย่างไรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และด้านการปฏิบัติตามแผนการไม่เรียนรู้ เข้าหาผู้รู้ น้อมรับคำแนะนำต่างๆ รู้จักแยกแยะพิจารณาและนำมาทดลองปฏิบัติ จะทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: ชีวิต, คุณภาพ, การพัฒนา

Abstract

The research of The development of quality of life according to Buddhist principles in Pong-Sa-Nook Community, Muang District, Lampang Province intends to, 1) study the opinions on the development of the quality of life according to Buddhist principles in Pong-Sa-Nook Community, Muang District, Lampang Province, 2) study the recommendations on the development of the quality of life according to Buddhist principles in Pong-Sa-Nook Community, Muang District, Lampang Province, and 3) propose ways to improve the quality of life according to Buddhist principles in Pong-Sa-Nook Community, Muang District, Lampang Province. This research is a mixed methods research including quantitative and qualitative research.

¹ นิสิตพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

The result showed that the opinions on the developmental guidelines of the quality of life according to the Buddhist principles of Pong-Sa-Nook community, Muang Lampang with the amount of 317 people found that the overall perception of opinion was at the highest level of 4.44, the overall level of self-evaluation was 4.35, the overall level of planning was at the highest level of 4.32, the overall level of goal setting was at the highest level of 4.32, and the overall performance of the plan was at the highest level of 4.58.

The suggestions on the way to improve the quality of life according to the Buddhist principles of the interviewers who are highly qualified found that, on awareness of necessity is to emphasize their duties in accordance with their status and roles, be responsible, and carry out their duties with a serious commitment. On self-analysis is to contemplate on everything that is seen when it is useful and it should be used to correct and appropriate.

On planning is to consider the plan in accordance with their capabilities and social context. On setting goals is to consider the ability, intellect, and capital of oneself if you are ready to set goals. On Implementation of the plan, it should be committed to the plan, not to leave the responsible work, listen to some advice, and have a firm stand of how to practice with that situation.

The suggestion on developmental guidelines of the quality of life according to the Buddhist principle of awareness is to be good listeners, and then take the good part to consider in using. On self-analysis is to accept the feedback, or suggestions from others which will allow us to see the true identity even better. On planning, it should be committed to following the methodology outlined in the plan. On setting goal is to consider its ability and intelligence around of how to accomplish its goals, and the implementation of the leaning plan is to approach the knower, get some advice, recognize, consider and try to practice that will be self confidence in performing the work.

Keywords: life, quality, development

บทนำ

มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการชีวิตที่ดีที่พร้อมสมบูรณ์ ปราศจากความทุกข์ความสลาย ความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ทุกชีวิตที่เกิดขึ้นในโลกนี้จึงแสวงหาความสุขด้วยกันทั้งสิ้น แต่ก็เชื่อว่าทุกคนจะได้ตั้งใจตัวเองปราศจากความทุกข์ที่มีชีวิตที่มีความสุขนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ต้องผสมกลมกลืนกันหลายอย่าง การแสวงหาความสุขนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละคน เพราะว่าคนเรานั้นมีความแตกต่างกันเช่น ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ เป็นต้น แต่ความสุขที่มนุษย์ได้รับมักเน้นทางด้านวัตถุมากกว่า เป็นความสุขที่อิงอาศัยวัตถุสิ่งของที่สนองความต้องการเท่านั้น ธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นเช่นนี้เพราะถูกอำนาจของกิเลสครอบงำ ทำให้มีความปราศจากความไม่สิ้นสุด ถูกอวิชชาปิดบังทั้งตนเองและผู้อื่น จึงเกิดปัญหาทางสังคม ปัญหาทุจริตเพื่อการแข่งขัน การแก่งแย่งทำทุกวิถีทางที่จะได้ครอบครองเป็นเจ้าของสิ่งเหล่านั้น มนุษย์จำนวนมากในโลกเป็นเช่นนี้ คือเมื่ออยู่ไปๆ ชีวิตและความสุขของตนก็ไปขึ้นกับวัตถุภายนอกหมด ถ้าขาดวัตถุที่จะเสพแล้วอยู่ไม่ได้ กระวนกระวายทรมานทุกข์หาความสุขไม่ได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551, น. 99) ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก ประกอบกับการทบทวนผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาบ่งชี้ว่าเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศมีความเจริญก้าวหน้าในหลายด้าน แต่ขณะเดียวกันยังคงมีปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการประเทศที่มีความบิดเบือน ไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งยังเป็นความเสี่ยงที่อาจทำให้เกิดปัญหาต่างๆ รุนแรงมากขึ้น และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555, น. 18)

หลักการการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาเป็นความเข้าใจว่า “เป็นของสมัยใหม่” เพราะว่าทำให้เกิดความเจริญด้านวัตถุที่สามารถสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งต่างจากการพัฒนาตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ที่เน้นคุณภาพชีวิต ให้ความสำคัญที่การพัฒนาคนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีหลักการดำรงชีวิตแบบพอดีให้ประโยชน์สูงสุด ปรับสภาพเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี วิธีการพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนาได้เน้นทั้งร่างกายและจิตใจให้มีความสุขทั้งภายนอกและภายใน เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน กระบวนการพัฒนาคนตามหลักการของพระพุทธศาสนาได้

เน้นการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตของคนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา เพื่อให้เป็นปัจจัยหลักในการประสานและบูรณาการระบบความสัมพันธ์แบบองค์รวมเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขร่วมกัน ระหว่างบุคคล สังคมและสภาพแวดล้อม อันหมายถึงธรรมชาติให้ดำรงอยู่ได้ด้วยดีอย่างเกื้อกูลต่อเนื่องสม่ำเสมอ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2539, น. 75)

ผู้วิจัยในฐานะเป็นเจ้าของาวาสวัดปงสนุกใต้ ได้ทราบถึงวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง ซึ่งมีอยู่ 576 หลังคาเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 1,797 คน แยกเป็นชาย 812 คน และหญิง 985 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและค้าขาย มีจำนวนมากยังดิ้นรนแสวงหาวัตถุภายนอกเป็นสำคัญ บางคนขาดการพิจารณาว่า วัตถุหรือปัจจัยที่ได้มานั้น ได้มาโดยชอบธรรมหรือไม่ บางครั้ง จึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ในชีวิต เพราะไม่ได้นำพุทธวิธีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตของตนเอง ดังนั้น จึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง” เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความสมบูรณ์ และมีความคุ้มค่าต่อตนและสังคม ตามสมควรแก่สถานภาพและศักยภาพของแต่ละบุคคลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง ด้านการตระหนักรู้ถึงความจำเป็นด้านการวิเคราะห์ตนเอง ด้านการวางแผน ด้านการตั้งเป้าหมาย และด้านการปฏิบัติตามแผนโดยอาศัยพุทธวิธี 4 ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นฐานการพัฒนา ได้แก่ ปรัตถุ โฆสะ คือการเรียนรู้จากสื่อต่างๆ โยนิโสมนสิการ คือการพิจารณาสิ่งที่เรียนรู้มาโดยแยกกาย วิริยะ คือความเพียรพยายามมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติในสิ่งที่เรียนรู้แล้ว และธัมมานุธัมมปฏิบัติ คือการทดลองปฏิบัติตามศักยภาพแห่งตนในสิ่งที่เรียนรู้มาแล้วนั้น จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ แล้วนำมาสังเคราะห์เนื้อหาของการพัฒนา

2. ขอบเขตด้านประชากร

2.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปางจำนวน 317 คน จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,797 โดยเทียบตามตารางคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซ์และมอร์แกน เป็นผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

2.2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่สำหรับใช้ศึกษาวิจัย ได้แก่ ชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาสำหรับการศึกษาวิจัย เริ่มตั้งแต่ เดือนกรกฎาคม 2561 ถึงเดือนธันวาคม 2561 รวม 6 เดือน

การตั้งสมมติฐาน

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน ย่อมไม่สัมพันธ์ หรือไม่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม โดยกำหนดนัยสำคัญไว้ที่ 0.05

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ
2. ที่มาของข้อมูลการวิจัย

2.1 ข้อมูลเอกสาร

1) เอกสารแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้จากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) เอกสารเกี่ยวกับหลักธรรมที่นำมาใช้เป็นฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้จากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

2.2 ข้อมูลประชากร

1) กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 1,797 คน ได้มาโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ด้วยวิธีการแบบบังเอิญ ได้กลุ่มตัวอย่าง 317 คน

2) กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน ได้มาโดยวิธีเจาะจง

เครื่องมือการวิจัย

1. ใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะปลายปิดเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม จากกลุ่มตัวอย่าง โดยการสร้างแบบสอบถามขึ้นเองจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นเองจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี และหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

2. การหาค่าสมมติฐาน ได้ใช้สถิติไค-สแควร์ (χ^2) หาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล คืออายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส และอาชีพ รายได้ต่อเดือน ที่มีต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ของกลุ่มตัวอย่าง

3. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้มีการวิเคราะห์ ประมวลผล และนำเสนอในรูปการบรรยาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่สามารถนำมาประกอบการพิจารณากำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

2. ได้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และสามารถนำไปใช้เป็นกรอบกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมได้

3. สามารถเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวพุทธ ในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปางได้

ผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ด้านการตระหนักรู้ถึงความจำเป็นโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุดได้แก่ ข้อว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ จะต้องเริ่มด้วยการเป็นนักฟังที่ดี แล้วนำมาพิจารณาให้เห็นส่วนดีและส่วนเสีย แล้วนำส่วนดีนั้นมาทดลองใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57

1.2 ด้านการวิเคราะห์ตนเองโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุดได้แก่ ข้อว่า การยอมรับฟังคำติชม หรือคำแนะนำ จากบุคคลอื่นๆ จะช่วยให้คุณเห็นตัวตนที่แท้จริงของตนยิ่งขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50

1.3 ด้านการวางแผน โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุดได้แก่ ข้อว่า การวางแผนที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าประสงค์ บุคคลจะต้องมีจิตมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามวิธีการที่ระบุในแผนนั้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41

1.4 ด้านการตั้งเป้าหมาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุดได้แก่ 1. ข้อว่า การตั้งเป้าหมายใดๆ ประการสำคัญ จำต้องพิจารณาความสามารถและสติ ปัญญาของตนอย่างรอบคอบว่า จะปฏิบัติงานอย่างไรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36

1.5 ด้านการปฏิบัติตามแผน โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุดได้แก่ ข้อว่า บุคคลที่เฝ้ารอการเรียนรู้ เข้าหาผู้รู้ น้อมรับคำแนะนำต่างๆ รู้จักแยกแยะพิจารณา และนำมาทดลองปฏิบัติ จะทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58

2. การวิเคราะห์สมมติฐานข้อมูลความสัมพันธ์ของปัจจัยปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม สรุปความได้ว่าเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ของผู้ตอบแบบสอบถามที่ต่างกัน ย่อมไม่สัมพันธ์ หรือไม่เกี่ยวข้องกับความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ของผู้ให้สัมภาษณ์

3.1 ด้านการตระหนักรู้ถึงความจำเป็น ให้เน้นหน้าที่ของตนสอดคล้องกับสถานภาพและบทบาทของตนเป็นนักฟังที่ดี แล้วพิจารณานำส่วนดีนั้นมาทดลองปฏิบัติและต้องมีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามภารกิจหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่นจริงจัง

3.2 ด้านการวิเคราะห์ตนเองให้ไตร่ตรองทุกสิ่งที่พบเห็น เมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์ ควรนำมาทดลองใช้ภายในกรอบของความถูกต้องและเหมาะสม

3.3 ด้านการวางแผน ให้พิจารณาแผนนั้นๆ ให้สอดคล้องกับความสามารถของตน และบริบททางสังคม ไม่ให้มีผลเสียต่อผู้อื่นและส่วนรวม

3.4 ด้านการตั้งเป้าหมาย ให้พิจารณาความสามารถและสติปัญญาและทุนทรัพย์ของตนอย่างรอบคอบก่อนว่า มีความพร้อมเพียงใดจึงค่อยตั้งเป้าหมาย

3.5 ด้านการปฏิบัติตามแผน ควรมีความตั้งใจมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานตามแผน ไม่ทำงานที่รับผิดชอบรู้จักฟังคำแนะนำ และมีการยืดหยุ่นวิธีปฏิบัติตามสถานการณ์นั้นๆ

4. เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม

4.1 ด้านการตระหนักรู้ถึงการจำเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ จะต้องเริ่มด้วยการเป็นนักฟังที่ดีแล้วนำมาพิจารณาให้เห็นส่วนดีและส่วนเสียแล้วนำส่วนดีนั้นมาทดลองใช้

4.2 ด้านการวิเคราะห์ตนเองการยอมรับฟังคำติชม หรือคำแนะนำจากบุคคลอื่นๆ จะช่วยให้คุณเห็นตัวตนที่แท้จริงของตนยิ่งขึ้น

4.3 ด้านการวางแผนการวางแผนที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าประสงค์ ควรต้องมีจิตมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามวิธีการที่ระบุในแผนนั้น

4.4 ด้านการตั้งเป้าหมายการตั้งเป้าหมายใดๆ ประการสำคัญ จำต้องพิจารณาความสามารถและสติปัญญาของตนอย่างรอบครอบว่า จะปฏิบัติงานอย่างไรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

4.5 ด้านการปฏิบัติตามแผนการใฝ่เรียนรู้ เข้าหาผู้รู้ น้อมรับคำแนะนำต่างๆ รู้จักแยกแยะพิจารณาและนำมาทดลองปฏิบัติ จะทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมในชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยในข้อที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับสูงสุดได้ ดังนี้

ด้านการตระหนักรู้ถึงความจำเป็นข้อที่อยู่ในระดับสูงสุดที่สุดได้แก่ ข้อว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ จะต้องเริ่มด้วยการเป็นนั้่งฟังที่ดี แล้วนำมาพิจารณาให้เห็นส่วนดีและส่วนเสีย แล้วนำส่วนดีนั้นมาทดลองใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า บุคคลทุกคนจะพัฒนาตนเองได้ ต้องเรียนรู้จากการฟังผู้อื่นก่อนเสมอ เช่น ลูกฟังพ่อแม่สอนเกี่ยวกับการมีมารยาทที่ดี ศิษย์ฟังอาจารย์บรรยายวิชาการ และวิชาชีพ ประชาชนฟังข่าวสารบ้านเมือง เป็นต้น แล้วนำมาพิจารณา เมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ตน ก็นำมาทดลองปฏิบัติ เช่นนี้ จึงทำให้มีชีวิตดีขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของการตระหนักรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของมยุรี บุญเยี่ยม (2546, น. 60) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “ความตระหนัก คือการที่บุคคลแสดงถึงการรับรู้ การคิดได้ และการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบ เมื่อเผชิญปัญหา เหตุการณ์หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง”

ด้านการวิเคราะห์ตนเองข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ข้อว่า การยอมรับฟังคำติชม หรือคำแนะนำจากบุคคลอื่น ๆ จะช่วยให้ตนเห็นตัวตนที่แท้จริงของตนยิ่งขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า บุคคลส่วนใหญ่มักคิดว่าสิ่งที่ตนคิด พูด หรือกระทำไปแล้วนั้น ถูกต้องและเหมาะสมเสมอ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหลงตัวเอง แต่หากเปิดใจรับฟังคำติชมหรือแนะนำจากคนรอบข้างที่ตนปฏิสัมพันธ์ด้วย แล้ววิเคราะห์คำติชมหรือแนะนำ ก็อาจทำให้รู้จักจุดดีจุดด้อยของตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ จะช่วยให้สามารถวางแผนการทำงานตามศักยภาพแห่งตนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของกรรณิการ์ สุวรรณโคตร (2528, น. 464) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “พฤติกรรมของบุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ได้รับอย่างไร ขึ้นอยู่กับผลการทำงานของกระบวนการรับรู้ และยิ่งกล่าวอีกว่าการรับรู้ทำให้บุคคลตระหนักถึงตนเอง บุคคลอื่น สิ่งของ และเหตุการณ์ในสิ่งแวดล้อมในโลกแห่งความเป็นจริง”

ด้านการวางแผนข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ข้อว่า การวางแผนที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าประสงค์ บุคคลจะต้องมีจิตมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามวิธีการที่ระบุในแผนนั้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า การทำงานอาจมีวิธีการหลายแนวทางให้เลือก แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ก็ควรมีใจมุ่งมั่นปฏิบัติตามแผนงานที่ตนได้กำหนดกรอบไว้แล้วเท่านั้น จึงจะทำให้งานนั้นบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย หากไม่ยึดแผนงานนั้นเป็นแนวปฏิบัติ อาจทำให้การปฏิบัติงานนั้นไร้ทิศทางหรืออาจหลงทางได้สอดคล้องกับแนวคิดของเสถียร เหลืองอร่าม (2517, น. 294) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า “การวางแผน คือการเลือกวิถีทางในอนาคตจากทางเลือกหลายๆ ทางสำหรับที่จะให้กิจการทั้งหมด หรือเฉพาะบางแผนงานดำเนินไปตามวิถีทางนั้น”

ด้านการตั้งเป้าหมายข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ข้อว่า การตั้งเป้าหมายใด ๆ ประการสำคัญ จำต้องพิจารณาความสามารถและสติปัญญาของตนอย่างรอบครอบว่า จะปฏิบัติงานอย่างไรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า บุคคลแต่ละคนมีความสามารถและสติปัญญาไม่เท่ากัน จึงทำให้การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายแตกต่างกันและได้รับผลไม่เหมือนกัน บางคนเห็นคนอื่นประสบความสำเร็จในงานที่ต้องใช้ทักษะสูง แต่ตนเองขาดทักษะเช่นนั้น ก็อาจไม่ประสบความสำเร็จได้ จึงต้องพิจารณาความสามารถและสติปัญญาของตนอย่างรอบครอบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura

(2553, น. 56) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “การรับรู้ความสามารถของตนเองมีผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมใดหรือไม่มันขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัยคือการประเมินความสามารถของบุคคลว่าสามารถแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่กำหนดไว้ได้เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น และการคาดหวังในผลที่จะเกิดขึ้นที่สืบเนื่องจากพฤติกรรมที่ได้ทำ”

ด้านการปฏิบัติตามแผนข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ข้อว่า บุคคลที่ใฝ่การเรียนรู้ เข้าหาผู้รู้ น้อมรับคำแนะนำต่างๆ รู้จักแยกแยะพิจารณา และนำมาทดลองปฏิบัติ จะทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าการจะทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำต้องอาศัยการเรียนรู้จากสื่อและผู้รู้ทั้งหลาย และนำสิ่งที่เรียนรู้นั้นมาพิจารณาถึงความเหมาะสมแก่ตน แล้วทดลองปฏิบัติจนได้รับผลตามที่ต้องการ สอดคล้องกับแนวคิดของคีโรรัตน์ แก้วมงคล (ออนไลน์) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “การพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ต้องหัดคิดในมุมสร้างสรรค์ เป็นการคิดเชิงบวก คิดแต่เรื่องที่ดีงาม มองปัญหาต่างๆ ให้เป็นเรื่องเล็กที่สามารถ แก้ไขได้ การหัดเปิดมุมมองใหม่ๆ กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รายล้อมรอบๆ ตัวนั้น เป็นการพัฒนาระบบการทางความคิดและสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้น หลักเรื่องการมองตนเองเป็นศูนย์กลาง พร้อมกันนั้นควรหัดรับฟังให้มาก และสละเวลาบางส่วนแลกเปลี่ยนเสวนาแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่นอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาความสมบูรณ์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม: การเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความสามารถในการปรับตัว ยอมรับความสามารถและความสำคัญของผู้อื่น เป็นผู้ให้เห็นคุณค่าของบุคคลและสิ่งแวดล้อม และการมีความคิดที่จะปรับปรุงพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมให้คงคุณค่าและเป็นประโยชน์ตลอดไป การพัฒนาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเช่นนี้ จะช่วยให้บุคคลมีชีวิตที่เหมาะสมกลมกลืน และเข้ากันได้กับสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น หลักพุทธธรรมที่ควรนำมาใช้เป็นฐานการพัฒนา ก็คือ หลักอรรถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อคนรอบข้าง และสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัย การกระทำเช่นนี้ จะช่วยให้ตนมีคุณค่าในสายตาของผู้พบเห็น และเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ สุวรรณโคตร. (2528). *บทบาทพยาบาลด้านการปรับสภาพการรับรู้ต่อภาวะเครียด*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานกัมพิมพ์.
- ธรรณชนก ศรีทิพย์รัตน์. (2557). *ภาวะผู้นำ กระบวนการในการวางแผน การประสานงานและการดำเนินงานที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานในองค์กร : กรณีศึกษาพนักงานบริษัท เทเลคอม ในเขตกรุงเทพมหานคร*. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- มยุรี บุญเยี่ยม. (2546). *การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่องความน่าจะเป็นโดยใช้วิธีการแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการคิดของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล*. (ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- เสถียร เหลืองอร่าม . (2517). *การจัดองค์การและวิธีปฏิบัติงาน*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2543). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักฯ.
- คีโรรัตน์ แก้วมงคล. (2546). *การพัฒนาคุณภาพชีวิต*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2549, จาก <https://www.gotoknow.org>

บทบาทของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

The roles of good son and daughter according corner Buddhism in Ban Dong Chai Community, Muang District, Lampang Province

พระขวัญมนัส กम्मสุโก (แก้วกุล)¹

Pra Khanmanas Kammasupo (Kaewkool)

E-mail: khanmanas.lannajo@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง บทบาทของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณสมบัติของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของบุตรธิดาที่ดี กรณีศึกษาชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 3) เพื่อสังเคราะห์บทบาทของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเอกสาร และการวิจัยข้อมูลการให้สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อย

ผลการวิจัย พบว่า คุณสมบัติของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา บุตรธิดาประพฤติตนด้วยการเว้นอบายมุข ที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม ปฏิบัติตนตามแนวทางของความจริง ตั้งใจศึกษาศิลปวิทยา โดยอาศัยกระบวนการอิทธิบาท 4 คือ มีความพอใจ มีความเพียร มีใจจดจ่อ และมีการไตร่ตรอง เชื้อพืงมารดาบิดาในการเลือกคู่ครองที่มีพื้นฐานแห่งเบญจธรรม และมีความสามารถทำงานบริหารทรัพยากรให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น

คุณลักษณะของบุตรธิดาที่ดี กรณีศึกษาชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง บุตรธิดาที่ดีควรดูแลเอาใจใส่ท่านไม่ว่าท่านจะอยู่กับเราหรือไม่ก็ตาม หมั่นไปเยี่ยมเยียนท่านบ่อยๆ อย่าปล่อยให้ท่านอ้างว้างในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ดูแลท่านให้ดี ไม่ทำให้ท่านเสียใจ ไม่ทอดทิ้งท่านให้อยู่โดยลำพังและต้องเคารพคุณธรรม และต้องดูแลท่านไปตลอดชีวิต

บทบาทของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง บุตรธิดาที่ดีควรเลี้ยงดูบิดามารดา ด้วยการหมั่นดูแลเอาใจใส่ท่านด้วยความระมัดระวังอันตราย อยู่ใกล้ชิดท่านให้มากๆ ช่วยดูแลในทุกๆ ด้านขออะไร ก็จัดหามาให้ติดต่อท่านเสมอ คอยดูแลท่านให้ดี ตั้งแต่เรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า ยารักษาโรค ให้เงินใช้จ่ายสิ่งจำเป็นในชีวิต ทำบุญตามศรัทธาท่านทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ช่วยทำงานแทนท่านด้วยความตั้งใจ ปฏิบัติตนตั้งอยู่บนฐานแห่งความดี สร้างฐานะให้มั่นคงส่งเสริมให้ท่านทำบุญทุกโอกาสที่มีอยู่ตลอดปี โดยมีหลักธรรมข้อ “กตัญญูตเวที” คือ การรำลึกบุญคุณของท่านแล้วทำตอบแทนเป็นฐานการปฏิบัติ เช่นนี้ ย่อมได้ชื่อว่าบุตรธิดาที่ดี เพราะทำให้บิดามารดามีความสุข

คำสำคัญ : บทบาท, บุตร, พุทธศาสนา

Abstract

The research of "The role of good children according to the Buddhist motto of Ban Dong Chai community, Muang District, Lampang Province " intends to; 1) study the characteristics of children according to the Buddhist motto, 2) study the characteristics of good children; A case study of Ban Dong Chai community, Muang district, Lampang province, and 3) synthesize the role of good children according to the Buddhist motto of Ban Dong Chai Community, Muang District, Lampang. This research is a mixed methods research among the research from papers, interview, and subgroup discussion.

The results showed that the characteristics of good children according to the Buddhist motto are well behaved with the abduction which is the cause of deterioration, act according to the guideline of honesty, intent to study the arts and sciences by 4 path of accomplishment (Iddhipada 4) namely; (Chanda: aspiration), (Viriya: effort), (Citta: thoughtfulness), and (Vimamsa: investigation or examination), obeys the parents in choosing the couples that based on five dharma, and have the ability to manage their property legally.

¹ นิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

The characteristics of good children; A case study of Ban Dong Chai community, Muang district, Lampang province, good children should take good care of the parents whether they are with us or not, always visit them, and not to let them to be lonely while they are alive. Good children also try not to make them sorry or disappointed in doing bad deeds, and must show love and respect and take good care of them for the rest of their lives.

The roles of good children according to the Buddhist motto of Ban Dong Chai Community, Muang District, Lampang Province, good children should be parenting the parents by taking care of them with caution, stay close to them much, help in every care, and find something they like as much as the children can such as; food, houses, clothes, medicines, handing some money in order for them to use with needed etc. Children may lead them to make merit, observe the precepts, and do meditation, and also work on your behalf with a willingness to work on the basis of good.

Good children also create a stable position and encourage the parents to make merit all the opportunities that are available throughout the year with the principle of “Gratitude” which is to remember their merit, and do something in return. This practice is called good children in making parents happy.

Keywords: role, children, Buddhism

บทนำ

ปัจจุบันตามที่ปรากฏให้เห็นทางสื่อมวลชนต่างๆ ทั้งทางสื่อสิ่งพิมพ์วิทยุหรือโทรทัศน์จะปรากฏอยู่เสมอว่ามีผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการเอาใจใส่เลี้ยงดูจากลูกหลานบางคนก็อาศัยอยู่บ้านตนเองแต่อยู่อย่างยากลำบากด้วยความซราของร่างกายที่ไม่สามารถประกอบหน้าที่การงานได้ทำให้มีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นต่างๆ ที่ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งเหล่านี้หลายๆ คนมีบุตรธิดาหลายๆ คนแต่ละคนมีหน้าที่การงานที่ดีๆ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญในการที่จะดูแลบิดามารดาผู้สูงวัยเมื่อบิดามารดาไม่ร้องขอก็ไม่ใส่ใจผู้สูงอายุหลายๆ คนไม่ได้อาศัยอยู่บ้านของตนเองแต่ถูกส่งให้ไปอยู่บ้านพักคนชราซึ่งโดยความเป็นอยู่อาจจะสะดวกสบายกว่าการอยู่ลำพังแต่โดยสภาพจิตใจแล้วผู้สูงอายุทั้งหลายต่างโหยหาความรักความอบอุ่นในครอบครัวที่แวดล้อมด้วยลูกหลานยุคปัจจุบันปัญหาสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากมายเริ่มจากมนุษย์ส่วนหนึ่ง ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีขาดการเอาใจใส่และมองข้ามความสำคัญของบุคคลรอบข้างดังเช่น บุตรธิดาไม่รู้จักทำหน้าที่ของตนแก่บิดามารดาไม่ใส่ใจต่อบิดามารดาจนในที่สุดก็เนรคุณผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูฉะนั้น เมื่อมองเห็นพื้นฐานแห่งปัญหาอย่างนี้แล้วถ้าต่างคนต่างยึดมั่นในหน้าที่ของตนและตั้งใจทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุตรธิดาพยายามทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แบบปัญหาการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมก็จะบรรเทาเบาบางลงในที่สุด (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2541, น. 30)

ชุมชนบ้านดงไชย ถนนวังขวา ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีครัวเรือน จำนวน 1,408 ครัวเรือน มีประชากรชาย จำนวน 1,778 คน และหญิง จำนวน 1,975 คน รวม 3,753 คน สภาพความเป็นอยู่ในฐานะบิดามารดาส่วนใหญ่ต้องอยู่โดดเดี่ยว เนื่องจากบุตรธิดาจะต้องออกไปประกอบอาชีพของตน จึงไม่ได้มาดูแลบิดามารดาบ่อยนัก บางรายก็ส่งแต่เงินมาให้ใช้จ่ายบ้างเท่านั้น โดยเน้นการดูแลด้านสุขภาพทางกาย แต่ไม่ค่อยคำนึงถึงสุขภาพจิตของบิดามารดาว่าจะรู้สึกอย่างไรที่ต้องอยู่โดดเดี่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “บทบาทของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” ทั้งนี้ เพราะพิจารณาเห็นว่า คุณสมบัติของบุตรธิดาที่ดีที่ประกอบด้วยภูมิรู้ ภูมิธรรม และเข้าใจบทบาทของตน จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้ผู้ที่เป็นบุตรธิดาได้ทำหน้าที่ต่อบิดามารดาของตนอย่างสมบูรณ์ และที่สำคัญที่สุด บุตรธิดาผู้มีภูมิธรรม ย่อมชักนำบิดามารดาของตน ผู้หลงผิด เป็นมิชฌาปฏิญญา ให้กลับมาเป็นสัมมาปฏิญญา ตั้งตนอยู่ในการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา อันเป็นการปิดกั้นหนทางไปอบายภูมิให้แก่บิดามารดา และทำให้ท่านทั้งสองมีความสุขอย่างถาวร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณสมบัติของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของบุตรธิดาที่ดี กรณีศึกษาชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

3. เพื่อสังเคราะห์บทบาทของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอมือง จังหวัดลำปาง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเอกสาร และการวิจัยข้อมูลการให้สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อย ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร ศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ตามที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาบทบาทของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอมือง จังหวัดลำปาง

3. ขอบเขตด้านประชากร

3.1 กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นบุคคลที่เลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่งดี จำนวน 10 ราย

3.2 กลุ่มสนทนา ได้แก่ พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 8 รูป/คน

4. ขอบเขตด้านเวลา จะทำการศึกษาวิจัย ระหว่างเดือน กรกฎาคม- ธันวาคม พ.ศ. 2561 รวมเวลา 6 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเอกสาร และการวิจัยข้อมูลการให้สัมภาษณ์

2. ที่มาของข้อมูล

2.1 เอกสาร ได้แก่ คัมภีร์พระพุทธศาสนา และตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบุตริตาที่พึงปฏิบัติต่อบุติธรรม

2.2 กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอมือง จังหวัดลำปาง โดยคัดเลือกบุคคลที่เลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่งดี จำนวน 10 ราย

2.3 กลุ่มสนทนา ได้แก่ พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา โดยการสรรหาแบบเจาะจงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 8 รูป/คน

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบเอกสาร แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอมือง จังหวัดลำปาง โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

3.1 เอกสาร ใช้คัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา

3.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งจะใช้กับทุกคนในกลุ่มเป้าหมาย เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุตริตาที่ดี กรณีศึกษาชุมชนบ้านดงไชย อำเภอมือง จังหวัดลำปาง โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นเอง

3.3 แบบสนทนากลุ่มย่อย ใช้การกำหนดหัวข้อการสนทนา ซึ่งวางกรอบไว้กว้างๆ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอมือง จังหวัดลำปาง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลเอกสาร รวบรวมคุณสมบัติของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา จากคัมภีร์พระพุทธศาสนา อันได้แก่ พระไตรปิฎก และปกรณ์พิเศษต่างๆ

4.2 ข้อมูลการให้สัมภาษณ์ ได้นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุตริตาที่ดีจากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้แล้ว จำนวน 10 รูป/คน โดยสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเจาะจง และดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4.3 ข้อมูลการสนทนากลุ่มย่อย ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์ และนักวิชาการ รวมจำนวน 8 รูป/คน มาประชุมเกี่ยวกับบทบาทของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ตามหัวข้อที่กำหนดไว้แบบกว้างๆ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลทางเอกสาร ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวปรัชญา ในลักษณะของการตีความ แล้วนำเสนอในรูปแบบการบรรยาย

5.2 ข้อมูลการให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่มีเนื้อหาเหมือนกันหรือเป็นไปในแนวเดียวกัน ไปจัดไว้ในกลุ่มเดียวกัน เรียบเรียงตามลำดับความสำคัญมากไปหาน้อย แล้ววิเคราะห์เนื้อหาตามแนวปรัชญา ในลักษณะของการตีความ แล้วนำเสนอในรูปแบบการบรรยาย

5.3 ข้อมูลการสนทนากลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เป็นมติของที่ประชุมมาวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวปรัชญา ในลักษณะของการตีความ แล้วเรียบเรียงตามลำดับความสำคัญ และนำเสนอในรูปแบบการบรรยาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ทราบคุณสมบัติของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา
2. ได้ทราบคุณลักษณะของบุตริตาที่ดี กรณีศึกษาชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
3. ได้ทราบบทบาทของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
4. สามารถนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ในสื่อต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่สมาชิกครอบครัวที่ได้ศึกษา และปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนต่อไป

ผลการวิจัย

1. คุณสมบัติของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุตริตาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา พบว่า คุณสมบัติของบุตริตาที่ดี ได้แก่ ความถึงพร้อมด้วยความดีงามของบุคคลผู้เป็นบุตริตา หรือ คุณลักษณะที่ดีของบุตริตาที่ดีในพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของบุตริตาที่ดี ตามความคาดหวังของมารดาบิดาไว้ (ที.ปา. (ไทย) 11/167/212) ดังนี้

- 1.1 ไม่ทำความชั่วทั้งปวงด้วยสอนให้บุตริตาเว้นจากความชั่ว
- 1.2 ทำแต่ความดีด้วยสอนให้บุตริตาทำแต่ความดี
- 1.3 ตั้งใจศึกษาศิลปวิทยาด้วยการให้บุตริตาศึกษาศิลปวิทยา
- 1.4 มีครอบครัวที่มั่นคงด้วยการเสาะหาคู่ครองที่สมควรให้แก่บุตริตา
- 1.5 ทำตนให้เป็นทายาทที่ดีด้วยการฝึกฝนให้บุตริตามีความพร้อมที่จะเป็นผู้รับมรดก

ไม่ทำความชั่วทั้งปวง บุตริตาที่ดี จะต้องไม่ทำความชั่ว คือ เว้นเหตุแห่งความเสื่อมมารดาบิดาย่อมคาดหวังให้บุตริตาของตน ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งหลาย เพราะอบายมุขเหล่านี้ เป็นต้นเหตุให้เกิดความเสื่อมทั้งทางเศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตตกอยู่ในอันตราย ทำให้ครอบครัวแตกแยกได้ง่าย สังคมรังเกียจ และทำให้สภาพจิต

เป็นทุกข์ หากบุตรธิดาเชื่อฟังคำสอนของมารดาบิดา ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ท่านทั้งสองย่อมมีความสุขสบายใจ คลายกังวล

ทำแต่ความดี บุตรธิดาที่ดี ควรปฏิบัติตนให้เป็นคนดี ตามแนวทางแห่งสุจริต คือ ประพฤติดีทั้งกาย หมายถึง การกระทำการใดๆ ที่ไม่มีโทษคือ ไม่ผิดธรรมเนียม ไม่ผิดจารีต และไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง ดำรงตนตามบรรทัดฐานของสังคม ประพฤติดีทั้งวาจา หมายถึง พูดในเรื่องที่สร้างสรรค์ประโยชน์เป็นจริง เหมาะสมกับสถานการณ์ สถานที่ เวลา และบุคคล รู้ว่าเรื่องใด เมื่อพูดแล้ว จะเป็นโทษแก่ตนหรือผู้อื่น และไม่ก่อให้เกิดความสงบ ก็จะไม่พูดส่วนประพฤติดีทั้งใจ หมายถึง คิดในเรื่องที่สร้างสรรค์ชีวิตและการงานให้ดีขึ้น โดยปราศจากการเพ่งโทษผู้อื่น มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ดังนั้น บุตรธิดาผู้ประพฤติดีทั้งสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ ตามแนวดังกล่าว ย่อมทำให้มารดาบิดาภาคภูมิใจว่า “ตนมีลูกดี” และทำให้ท่านทั้งสองกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นเรื่องต่างๆ ร่วมกับชุมชน

ตั้งใจศึกษาศิลปวิทยา บุตรธิดาที่ดี จะต้องมุ่งมั่นในการศึกษา แสวงหาความรู้ทั้งวิชาชีพที่จะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต วิชาการ ที่เป็นเครื่องพัฒนาสติปัญญาให้คิดทันโลก ทันเหตุการณ์ โดยใช้กระบวนการแห่งอิทธิบาท 4 ฉันทะ ความสนใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความมุ่งมั่น และวิมังสะ การหมั่นพิจารณาเป็นหลักปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ทั้งการงาน และการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น บุตรธิดา เมื่อมารดาบิดา ส่งให้ศึกษาเล่าเรียน ก็ควรใช้หลักอิทธิบาท 4 นี้ เป็นฐานขับเคลื่อนการศึกษาเล่าเรียนให้ถึงเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ เพื่อความเจริญมั่นคงของชีวิต และเป็นการเติมเต็มความสุขของมารดาบิดาที่เห็นความสำเร็จของบุตรธิดา

มีครอบครัวที่มั่นคง บุตรธิดาที่ดี ควรเชื่อฟังมารดาบิดาในการเลือกคู่ครอง เพราะท่านทั้งสองมีความปรารถนาดี และมีประสบการณ์ในการสร้างครอบครัวมายาวนาน ย่อมเห็นจุดเด่น และจุดด้อยของหญิงหรือชาย ที่จะมาเป็นคู่ครองของบุตรธิดาของตน โดยคุณธรรมพื้นฐานแล้ว คู่ครองของบุตรธิดา ที่มารดาบิดาต้องการ ได้แก่ หญิงหรือชาย ที่ประพฤติดีอยู่ในเบญจธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานแห่งความเป็นภรรยาคน คือ คนดี อันประกอบด้วยความเมตตา กรุณา มีสัมมาอาชีวะ สำรวมในกาม ความมีสัจย์ และมีสติยั้งคิด

ทำตนให้เป็นทายาทที่ดี ทายาทที่ดี ที่มารดาบิดาคาดหวัง ก็คือ บุตรธิดามีความสามารถทำงานบริหารทรัพย์สินมรดกให้มีจำนวนเพิ่มพูนขึ้น ครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งหลักการสำคัญของการทำงานให้มีทรัพย์สินเพิ่มพูน ควรต้องปฏิบัติตามหลักสันโดษ 3 ประการ อันประกอบด้วย ยถาลาภสันโดษคือ ยินดีตามที่ได้ ยถาพลสันโดษ คือ ยินดีตามกำลัง และสารูปสันโดษ คือ ยินดีตามสมควรแก่ฐานะแห่งตน

สุชีราภรณ์ บริสุทธิ์ (2549, น. 38) ได้กล่าวถึงการบำรุงบิดามารดาว่า หมายถึง การตอบแทนพระคุณบิดามารดา ช่วยเหลือกิจการงานของท่าน เลี้ยงดูท่านเมื่อยามท่านแก่ชรา ดูแลปรนนิบัติการกินอยู่ของท่านให้สะดวกสบาย และเอาใจใส่ช่วยเหลือเมื่อท่านเจ็บป่วย และได้ประมวลหน้าที่ของบุตรที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดา ตามหลักการพระพุทธศาสนา 5 ประการ คือ 1) เลี้ยงดูท่านให้มีความสุข 2) ช่วยทำกิจการงานของท่าน 3) ดำรงวงศ์ตระกูลของท่าน 4) ทำตนให้เป็นผู้สมควรรับทรัพย์มรดก และ 5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พมพ ธรรมโร) (2539, น. 65) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการปฏิบัติบูชาต่อบิดามารดา มีอยู่ 4 ประการคือ

1) สักการะเคารพ สักการะนี้ ในความหมายของกิริยา คือ การทำดี การแสดงกิริยาสุภาพ เช่น ไม่แสดงอาการเดินกระเทาะเท้าใส่ กล่าววาจาสุภาพ ไพเราะ นุ่มนวล แฝงด้วยความเคารพและใจสุภาพ คือไม่แสดงอาการบั่นปึงใส่ หรืออารมณ์ไม่ดีกับท่าน มีความรู้สึกที่ดีงามเคารพมารดาบิดา

2) ครุการะ หมายถึงความรัก ความห่วงใย บุตรที่มีความรักความห่วงใยในมารดาบิดา พยายามรักษาน้ำใจ กระทำตนให้เป็นที่น่าพอใจของมารดาบิดาประพฤติดีเป็นคนว่าง่ายสอนง่ายอยู่ในโอวาทของมารดาบิดา

3) มานนา แปลว่า ความนบถือ ยกย่อง เชิดชู มีกิริยาวาจาที่ดีงาม ประพฤติตนยกย่อง เชิดชู รักใคร่ยำเกรงมารดาบิดา ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ไม่นินทา ไม่ทะเลาะโต้เถียงมารดาบิดา หรือต้องกล้าที่จะบอกกับบุคคลอื่นว่าบุคคลนี้เป็นมารดาบิดาของตน

4) วันทนา การเคารพ กราบไหว้และชมเชย คุณความดีของมารดาบิดา คือกล้าที่จะกล่าวหรือพรรณนาคุณงามความดีของมารดาบิดา

2. คุณลักษณะของบุตรธิดาที่ดี กรณีศึกษาชุมชนบ้านดงไชย อำเภอมือง จังหวัดลำปาง

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุตรธิดาที่ดี ของบุคคลในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอมือง จังหวัดลำปางพบว่า

2.1 ด้านความซื่อสัตย์ กตัญญูทวดเวทิต่อบิดามารดา : บุตรธิดาควรประพฤติปฏิบัติเพื่อตอบแทนบุญคุณบิดามารดา โดยการดูแลเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งท่าน เช่นการดูแลทางกาย ด้วยอาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย พาไปหาหมอตามนัด และการรักษาพยาบาล และการดูแลทางใจ เช่น ทำให้ท่านมีความสุข สนุกสนาน ผ่อนคลาย โดยพาไปพักผ่อนนอกบ้าน เข้าวัดทำบุญ และรับประทานอาหารนอกบ้านในโอกาสต่างๆ และควรช่วยเหลือแบ่งเบาภาระครอบครัว ไม่ให้ทางบิดามารดาผิดหวังในสิ่งที่เราทำความซื่อสัตย์นี้ ต้องกระทำทั้งกาย วาจา ใจ คือ ทำดี พูดดี คิดดีส่วนความกตัญญูทวดเวทิต้นั้น ต้องระลึกถึงคุณของบิดามารดาผู้ให้กำเนิด แล้วเลี้ยงดูตอบแทนคุณท่านตามฐานะของแต่ละคนที่จะพึงกระทำ

2.2 ด้านความอดกลั้นต่อพฤติกรรมของบิดามารดา : บุตรธิดาควรรู้จักวางอุเบกขาวางเฉยอดทนต่อคำพูดของท่าน ควรเจียบ พึ่งท่านอย่างสงบไม่ควรโต้เถียงท่านยอมรับในสิ่งที่ท่านเป็น และคิดว่าควรแก้ไขอย่างไรต่อพฤติกรรมของท่าน ต้องใจเย็นและเข้าใจพฤติกรรมอย่างเป็นเหตุเป็นผล เช่นการหว่านมากเกินไป การพูดซ้ำๆ ซากๆ ทุกสิ่งล้วนประกอบด้วยความรักจากท่าน อะไรที่ท่านทำไม่ถูกต้อง เราต้องคอยอธิบายให้ท่านเข้าใจอย่างมีเหตุผล และมีสติในการควบคุมอารมณ์ตนเองอยู่เสมอ ด้วยการสำนึกเสมอว่า บิดามารดาอยู่ในฐานะที่บุตรธิดาต้องเคารพบูชาสูงสุด

2.3 ด้านความอดทนในการดูแลบิดามารดา : บุตรธิดาไม่บ่นหรือพูดกระทบกระทั่งจิตใจท่าน ทำให้ท่านมีความสุขกายสบายใจต้องดูแลท่านไม่ว่าจะเจ็บป่วยหรือไม่ ให้ท่านได้สบายไม่ต้องลำบาก ไม่ให้ทางบิดามารดาผิดหวังในสิ่งที่เราทำ และทำสิ่งที่ดีเลี้ยงดูท่าน โดยทั่วไปแล้วการดูแลบิดามารดานั้นเป็นหน้าที่ของบุตรพึงกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการนั้นจะเหนื่อยเพียงใด บุตรต้องมีความอดทนและระลึกเสมอว่าบิดามารดานั้นก็ได้เลี้ยงดูเรามาก่อนเช่นกัน ควรยินดีที่ได้ทำหน้าที่และจงทำหน้าที่ให้ดีที่สุด ควรสร้างพลังบวก สร้างเสียงหัวเราะ และทำให้ท่านสุขใจเพื่อที่ท่านจะได้มีจิตใจเข้มแข็งและพร้อมจะเผชิญอุปสรรคต่างๆ ได้

2.4 ด้านการสื่อสารกับบิดามารดา : บุตรธิดาควรใช้คำพูดด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนโยน ไม่พูดส่อเสียดเสียงดังหรือหยาดคายไม่แสดงอารมณ์ที่ไม่ดีต่อท่านฟังให้เข้าใจในการสื่อสารของท่าน และคิดตามการสื่อสารของท่านควรหรือไม่ควร และใช้คำพูดอย่างชัดเจนในการสื่อสารเพื่อให้ท่านเข้าใจง่ายขึ้นจากที่ใช้สื่อสารควรมีความนอบน้อมและแสดงออกถึงความเคารพที่มีต่อท่าน ใช้คำพูดที่ท่านฟังดูแล้ว รู้สึกว่าท่านมีคุณค่าเป็นที่พึงของลูกหลาน ไม่ได้อยู่ไปวันๆ โดยไม่มีคุณค่า และควรพูดจาอย่างมีมารยาทให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของท่านเพื่อที่จะได้พิจารณาไตร่ตรองหาแนวทางร่วมกัน

2.5 ด้านการทำการกิจแทนบิดามารดา : การทำการกิจแทนบิดามารดา หากเป็นสิ่งที่เราทำได้ เมื่อท่านไว้ใจให้เราทำหน้าที่แทน ก็ควรตอบแทนท่านด้วยการช่วยงานเพื่อแบ่งเบาภาระงานของท่าน และควรรีบไปทำให้ท่านเสร็จสิ้นภารกิจโดยเร็วด้วยความเต็มใจ และทำให้ดีที่สุดตามที่บิดามารดาปรารถนา เช่น การช่วยยกของเตรียมอาหาร ทำความสะอาดที่อยู่อาศัย หรือช่วยกิจการงานที่บ้านตามที่ถนัด เป็นต้น

2.6 ด้านการแสดงมารยาทต่อบิดามารดา : บุตรธิดาควรมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ทำในสิ่งที่ควรทำ ไม่ก้าวร้าว เสียงดัง ดุด่า หรือใช้ภาษาไม่สุภาพปฏิบัติต่อท่านด้วยความเคารพให้เกียรติท่าน พูดไพเราะน่าฟังด้วยน้ำเสียงอ่อนหวาน เช่น ขอบคุณ หรือกล่าวคำขอโทษเพื่อแสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนและอยู่ในโอวาทของบิดามารดาหากขัดแย้งในเรื่องใด ต้องใช้เหตุผลและผลแสดงชี้แจงซึ่งกันและกัน

3. บทบาทของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
 บทบาทของบุตรธิดาที่ดีตามคติพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านดงไชย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จากการ
 สัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย พบว่า

3.1 บทบาทในการปฏิบัติตนต่อบิดามารดา บุตรธิดาที่ดี ควรปฏิบัติตน

1) เลี้ยงดูบิดามารดา ด้วยการหมั่นดูแลเอาใจใส่ท่านด้วยความระมัดระวังอันตราย อยู่ใกล้ชิด
 ท่านให้มากๆ ช่วยดูแลในทุกๆ ด้านขอบอะไร ก็จัดหามาให้ติดต่อกันเสมอ คอยดูแลท่านให้ดี ตั้งแต่เรื่องอาหาร ที่
 อยู่อาศัย เสื้อผ้า ยารักษาโรค ให้เงินใช้จ่ายสิ่งจำเป็นในชีวิต ทำบุญตามศรัทธาพาท่านทำทาน รักษาศีล และเจริญ
 ภาวนา โดยมีหลักธรรมข้อ “กตัญญูกตเวที” คือ การรำลึกบุญคุณของท่านแล้วทำตอบแทน เป็นฐานการปฏิบัติ
 เช่นนี้ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดี เพราะทำให้บิดามารดามีความสุข

2) ทำภารกิจแทนบิดามารดาด้วยการช่วยทำงานแทนท่านด้วยความตั้งใจทำภาระ หน้าที่แทน
 ท่านให้ดีที่สุดและทำทุกอย่างให้ท่านทั้งสองสบายใจ โดยมีหลักธรรมข้อ “สัจจะ และ ขันติ” ความซื่อตรง และความ
 อุตุน เป็นฐานการปฏิบัติ เช่นนี้ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดี เพราะทำให้บิดามารดาหมดกังวลในกิจการที่ท่าน
 ดูแล

3) ดำรงวงศ์ตระกูลด้วยการปฏิบัติตนตั้งอยู่บนฐานแห่งความดี ไม่นำความเสื่อมเสียมาให้ตระกูล
 สร้างชื่อเสียง และดำรงไว้ซึ่งคุณงามความดีของวงศ์ตระกูลโดยมีหลักธรรมข้อ “ปรโต โฆสะ-โยนิโสมนสิการ” การฟัง
 เสียงจากผู้อื่น แล้วพิจารณาโดยแยบคาย เป็นฐานการปฏิบัติ เช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดี เพราะทำให้บิดา
 มารดามั่นใจในการสืบทอดวงศ์ตระกูลของบุตรธิดา

4) ทำตนเป็นทายาทที่ดีด้วยการสร้างฐานะให้มั่นคง และสร้างความไว้วางใจต่อวงศ์ตระกูล
 ทำแต่ความดีมีมานะอุตสาหะในการสร้างฐานะ โดยมีหลักธรรมข้อ “ฉันทะ” ความเต็มใจ “วิริยะ” ความเพียร
 พยายาม “จิตตะ” ความมุ่งมั่นให้สำเร็จ “วิมังสา” การสำรวจไตร่ตรองงานที่ทำ เป็นฐานการปฏิบัติ เช่นนี้ย่อมได้ชื่อ
 ว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดาหมดความกังวลในบุตรธิดาผู้ที่จะรับช่วงมรดกของตน

5) ทำบุญอุทิศให้บิดามารดา ด้วยการส่งเสริมให้ท่านรับบุญอย่างเต็มที่ด้วยความเต็มใจ ทุก
 โอกาสที่มีอยู่ตลอดปี โดยมีหลักธรรมข้อ “เวทยาวัจจมย” บุญอันสำเร็จด้วยการช่วยเหลือในกิจของผู้อื่น เป็นฐาน
 การปฏิบัติ เช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดามีความสุขในสุดภูมิ

3.2 การสื่อสารกับบิดามารดา : บุตรธิดาที่ดี ควรปฏิบัติตน

1) เลี้ยงดูบิดามารดา ด้วยการพูดคุยทำความเข้าใจ และถามไถ่เป็นประจำ ไม่ให้ท่านรู้สึกเหงา
 ให้กำลังใจกับท่าน แม้มายทุกข์ เจ็บไข้ได้ป่วย พุดจาไพเราะกับท่านโดยมีหลักธรรมข้อ “สัมมาวาจา” เจรจาชอบ
 “ปิยวาจา” ถ้อยคำอันเป็นที่รักเป็นฐานการปฏิบัติ เช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดามี
 ความรู้สึกที่ดีในตัวบุตรธิดา

2) ทำภารกิจแทนบิดามารดาด้วยการไม่บ่นหรือปฏิเสธเมื่อท่านร้องขอ พุดในทางที่ดี ช่วยเจรจา
 ธุรกิจหรือธุระของท่านหากมีปัญหาที่ควรหันหน้ามาคุยกันโดยไม่ใช้อารมณ์เหนือเหตุผล แต่พุดคุยปรับความเข้าใจ
 ต่อกันโดยมีหลักธรรมข้อ “สัมมาวาจา” เจรจาชอบ “ปิยวาจา” ถ้อยคำอันเป็นที่รักเป็นฐานการปฏิบัติ เช่นนี้ย่อมได้
 ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดาสบายใจ

3) ดำรงวงศ์ตระกูลด้วยการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดสมกับเป็นบุตรธิดาของท่านสร้างชื่อเสียง
 ให้แก่วงศ์ตระกูลด้วยการทำความดีละเว้นความชั่วทั้งกายและใจ หมั่นปรึกษากิจการกับบิดามารดาด้วยดีอย่างมี
 เหตุมีผลโดยมีหลักธรรมข้อ “สติมา” การมีสติระลึกสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำเป็นฐานการปฏิบัติ เช่นนี้ย่อมได้ชื่อ
 ว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดาอบอุ่นใจในความเป็นผู้มีหลักการและเหตุผลของบุตรธิดา

4) ทำตนเป็นทายาทที่ดีด้วยการไม่นำเอาเรื่องภายในครอบครัวไปคุยข้างนอก ปกป้องชื่อเสียง
 วงศ์ตระกูลเชื้อพืงบิดามารดาแนะนำอนมนำเอาธรรมะมาปรับใช้ในชีวิตโดยมีหลักธรรมข้อ “อัปมาทการวตา”
 ความเคารพในความไม่ประมาทเป็นฐานการปฏิบัติ เช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดาคลาย
 ความเป็นห่วงในตัวบุตรธิดา

5) ทำบุญอุทิศให้บิดามารดา ด้วยการอธิฐานจิตบอกท่านขณะที่เราทำบุญให้ พาบิดาหรือมารดาไปทำบุญหรือสนับสนุนเรื่องการทำบุญทำทาน โดยมีหลักธรรมข้อ “เวยยาวัจจมัย” บุญอันสำเร็จด้วยการช่วยเหลือในกิจของผู้อื่นเป็นฐานการปฏิบัติ เช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดามีสุขภาพจิตที่ดี

3.3 การแสดงความผูกพันกับบิดามารดา : บุตรธิดาที่ดี ควรปฏิบัติตน

1) เลี้ยงดูบิดามารดา ด้วยการดูแลเอาใจใส่ ไม่ทอดทิ้งให้อยู่โดยลำพังพาไปเที่ยวบ้าง ทำบุญบ้างในโอกาสสำคัญๆ ไปเยี่ยมเยียนท่าน เมื่อมีโอกาส ดิถีต่อพูดคุยกับท่านเพื่อไม่ให้ท่านเหงา โดยมีหลักธรรมข้อ “เวยยาวัจจมัย” บุญอันสำเร็จด้วยการช่วยเหลือในกิจของผู้อื่นเป็นฐานการปฏิบัติเช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดาเพลิดเพลินใจ

2) ทำภารกิจแทนบิดามารดาด้วยการไม่ทอดทิ้งภารกิจที่ท่านทำไว้ สานต่อให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทำโดยไม่หวังผลตอบแทน โดยมีหลักธรรมข้อ “วิริยะ” ความเพียรพยายาม “จิตตะ” ความมุ่งมั่นให้สำเร็จเป็นฐานการปฏิบัติเช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดาหมดความลำบากใจ

3) ดำรงวงศ์ตระกูลด้วยการรักษาเกียรติของวงศ์ตระกูล หมั่นไปเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องทางบิดาและมารดา ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบนัดรวมญาติพี่น้องพบปะสังสรรค์ในโอกาสสำคัญๆ สร้างไมตรีจิตที่ดีต่อกัน โดยมีหลักธรรมข้อ “ปิยวาจา” ถ้อยคำอันเป็นที่รัก “ปรโตโฆสะ-โยนิโสมนสิการ” การฟังเสียงจากผู้อื่น แล้วพิจารณาโดยแยบคายเป็นฐานการปฏิบัติเช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดาได้รับเกียรติและเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ

4) ทำตนเป็นทายาทที่ดีด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีให้บิดามารดาได้ภูมิใจการไปมาหาสู่กับเครือญาติ อยู่สม่ำเสมอ โดยมีหลักธรรมข้อ “โสรัจจะ” ความสงบเสงี่ยม “เวยยาวัจจมัย” บุญอันสำเร็จด้วยการช่วยเหลือในกิจของผู้อื่นเป็นฐานการปฏิบัติเช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดาอบอุ่นในความสัมพันธ์ที่ดีของเครือญาติ

5) ทำบุญอุทิศให้บิดามารดา ด้วยการเข้าวัดปฏิบัติธรรม สวดมนต์ไหว้พระแผ่ส่วนกุศลให้ท่านได้ หลุดพ้นจากบ่วงกรรม โดยมีหลักธรรมข้อ “เวยยาวัจจมัย” บุญอันสำเร็จด้วยการช่วยเหลือในกิจของผู้อื่นเป็นฐานการปฏิบัติเช่นนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรธิดาที่ดีเพราะทำให้บิดามารดามีวิถีจิตเป็นกุศล

อภิปรายผล

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมด้านการวางแผน โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า การวางแผนเป็นหัวใจของการทำงาน เพราะจะช่วยให้การทำงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ คือ ผลของงานนั้นจะเสริมความสุขและความก้าวหน้าในชีวิตของตน สอดคล้องกับแนวคิดของปราชญ์ กล้าผจญ (2545, น. 8) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “เมื่อมนุษย์เติบโตขึ้นต้องหางานทำก็ปรารถนาที่จะมีชีวิตการทำงานที่มีคุณภาพอีกด้วยงานนั้นต้องเป็นงานที่ทำแล้วให้ตนเองเกิดความสุขจากการปฏิบัติหน้าที่การงานนั้นๆ ด้วยทำแล้วมองเห็นหนทางที่จะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป”

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ การวางแผนที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย บุคคลจะต้องมีจิตมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามวิธีการที่ระบุในแผนนั้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า การทำงานอาจมีวิธีการหลายแนวทางให้เลือก แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ก็ควรมีใจมุ่งมั่นปฏิบัติตามแผนงานที่ตนได้กำหนดกรอบไว้แล้วเท่านั้น จึงจะทำให้งานนั้นบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย หากไม่ยึดแผนงานนั้นเป็นแนวปฏิบัติ อาจทำให้การปฏิบัติงานนั้นไร้ทิศทางหรืออาจหลงทางได้สอดคล้องกับแนวคิดของเสถียร เหลืองอร่าม (2517, น. 294) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า “การวางแผน คือการเลือกวิถีทางในอนาคตจากทางเลือกหลายๆ ทางสำหรับที่จะให้กิจการทั้งหมด หรือเฉพาะบางแผนงานดำเนินไปตามวิถีทางนั้น” ส่วนข้อที่อยู่ในระดับต่ำสุด ได้แก่ การวางแผนการดำเนินชีวิตที่ดี จะต้องพิจารณาแผนนั้นๆ ให้สอดคล้องกับความสามารถของตน และไม่มีผลเสียต่อส่วนรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่งเห็นว่า การดำเนินชีวิตของบุคคลจะให้ประสบความสำเร็จและความสุขสมหวังได้นั้น จะต้องพิจารณาแผนการดำเนินการให้

สอดคล้องกับความสามารถของตน ทั้งในด้านการใช้จ่ายทรัพย์ กำลังกาย และข้อจำกัดด้านสถานภาพทางสังคมว่า จะดำเนินการได้แค่ไหนอย่างไร แล้วจึงค่อยจัดทำแผนให้สอดคล้องกับความสามารถของตน สอดคล้องกับแนวคิดของ พรณี ประเสริฐวงศ์ (2515, น.44-45) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “การวางแผน เป็นการใช้ความคิดมองจินตนาการ ตระเตรียมวิธีการต่างๆ เพื่อคัดเลือกทางที่ดีที่สุดทางหนึ่ง กำหนดเป้าหมาย และวางหมายกำหนดการกระทำนั้น เพื่อให้สำเร็จลุล่วงไปตามจุดประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้”

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ด้านการตั้งเป้าหมาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ชีวิตของคนเราจำเป็นต้องมีเป้าหมายในการก้าวเดิน เพื่อป้องกันการเดินทางผิด การตั้งเป้าหมายที่ดีที่เหมาะสมกับความสามารถในการปฏิบัติของตน จะทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะไปให้ถึงเป้าหมายนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของชนิษฐา สุวรรณนิตย์ (2533, น. 5-11) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “การตั้งเป้าหมายในการเรียนซึ่งถ้าผู้เรียนเป็นผู้ตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง จะทำให้เกิดแรงจูงใจมีความพยายามที่จะกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายมากขึ้นและมีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีความสามารถที่จะทำให้สำเร็จได้”

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ การตั้งเป้าหมายใดๆ ประการสำคัญ จำต้องพิจารณาความสามารถและสติปัญญาของตนอย่างรอบครอบว่า จะปฏิบัติงานอย่างไรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า บุคคลแต่ละคนมีความสามารถและสติปัญญาไม่เท่ากัน จึงทำให้การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายแตกต่างกันและได้รับผลไม่เหมือนกัน บางคนเห็นคนอื่นประสบความสำเร็จในงานที่ต้องใช้ทักษะสูง แต่ตนเองขาดทักษะเช่นนั้น ก็อาจไม่ประสบความสำเร็จได้จึงต้องพิจารณาความสามารถและสติปัญญาของตนอย่างรอบครอบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura (2543, น. 56-59) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “การรับรู้ความสามารถของตนเองมีผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมใดหรือไม่ขึ้นอยู่กับการประเมินความสามารถของบุคคลว่าสามารถแสดงพฤติกรรมต่างๆที่กำหนดไว้ได้เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น และการคาดหวังในผลที่จะเกิดขึ้นที่สืบเนื่องจากพฤติกรรมที่ได้ทำ” ส่วนข้อที่อยู่ในระดับต่ำสุด ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการความมุ่งมั่นในการพัฒนา จะช่วยให้ได้รับความร่วมมือจากคนที่เกี่ยวข้องด้วยดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่งเห็นว่า การแสดงความมุ่งมั่นในการพัฒนาในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น จะทำให้ผู้อื่นเห็นความตั้งใจในการพัฒนาและให้ความร่วมมือเพราะคาดหวังว่าตนเองจะได้รับประโยชน์ร่วมด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของสมนึก เหลี่ยมศรีที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “การพัฒนาตนเอง หมายถึง การเพิ่มและแสวงหาความรู้ ความสามารถในการบริหารปฏิบัติงาน เพื่อให้ทำงานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้องพึงพอใจ หรือเป็นการสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้า เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ให้บรรลุจุดหมายแห่งชีวิต”

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม ด้านการปฏิบัติตามแผน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ โอกาสที่จะปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนนั้นมีมาก เพราะไม่หลงทิศทางการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของเรียม ศรีทอง (2542, น. 164) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “กระบวนการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง เป็นระบบการควบคุม และส่งเสริมการสร้างความงอกงามให้แก่ชีวิต ช่วยเพิ่มคุณค่าชีวิตและการรู้จักตนเองที่แท้จริง” เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ บุคคลที่ใฝ่การเรียนรู้ เข้าหาผู้รู้ น้อมรับคำแนะนำต่างๆ รู้จักแยกแยะพิจารณา และนำมาทดลองปฏิบัติ จะทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า การจะทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำต้องอาศัยการเรียนรู้จากสื่อและผู้รู้ทั้งหลาย และนำสิ่งที่เรียนรู้นั้นมาพิจารณาถึงความเหมาะสมแก่ตน แล้วทดลองปฏิบัติงานได้รับผลตามที่ต้องการ สอดคล้องกับแนวคิดของศิริรัตน์ แก้วมงคล (2556) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า “การพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ต้องหัดคิดในมุมสร้างสรรค์ เป็นการคิดเชิงบวก คิดแต่เรื่องที่ดีงาม มองปัญหาต่างๆ ให้เป็นเรื่องเล็กที่สามารถ แก้ไขได้ การหัดเปิดมุมมองใหม่ๆ กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รายล้อมรอบๆ ตัวนั้น เป็นการพัฒนาระบบการ

ทางความคิดและสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้น หลักเรื่องการมองตนเองเป็นศูนย์กลาง พร้อมกันนั้นควรหัดรับฟังให้มาก และสละเวลาบางส่วนแลกเปลี่ยนเสวนาแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่นอยู่เสมอ ส่วนข้อที่อยู่ในระดับต่ำสุด ได้แก่ การปฏิบัติงานตามแผน ควรกำหนดเวลา และเครื่องมือที่จะนำไปใช้ปฏิบัติงานให้ชัดเจน แล้วพิจารณาให้เหมาะสมกับแผนงานนั้น จะทำให้การปฏิบัติงานสำเร็จด้วยดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่งเห็นว่า การทำงานใดๆ สิ่งสำคัญพื้นฐานก็คือ กรอบเวลา และเครื่องมือสำหรับใช้ในการงานนั้นๆ เพราะการทำงานตามกรอบเวลาจะได้ไม่ทับซ้อนกับงานอื่นๆ ซึ่งอาจทำให้เสียงานได้ ส่วนเครื่องมือในการงานนั้น จำต้องเลือกสรรให้เหมาะสมกับงาน มีความปลอดภัย และใช้ได้จริงสอดคล้องกับแนวคิดของ Megginson and Pedler (1992, pp. 4-7) ที่กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านตนเองโดยมีลักษณะปรารถนาในการเรียนรู้การวินิจฉัยตนเอง การกำหนดเป้าหมายการแสวงหาทรัพยากรที่เหมาะสมการสรรหาเพื่อนความอดทน ต่อสู้ และความพยายาม และการประเมินผลด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. บุตรธิดาต้องขยันเล่าเรียนให้มากๆ และเรียนให้สูงขึ้นสุดความสามารถ สุดกำลังสติปัญญาของตน และหากเป็นไปได้ ควรศึกษาเล่าเรียนตามที่บิดามารดาแนะนำ เมื่อศึกษาเล่าเรียนได้เช่นนี้ โอกาสการใช้วุฒิการศึกษาสมัครเข้าทำงานจะมีมากกว่าผู้มีการศึกษาน้อย และข้อสำคัญ จะทำให้บิดามารดามีความสุขที่เห็นบุตรธิดาของตนประสบความสำเร็จสูงสุดในการศึกษา

2. บุตรธิดาเมื่อศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จตามเป้าประสงค์แล้ว จะต้องนำความรู้ที่ศึกษามานั้น ฝึกฝนภาคปฏิบัติให้เกิดทักษะ ความชำนาญ จนถึงขั้นเชี่ยวชาญ จึงจะสามารถใช้ความรู้ที่มีอยู่นั้นสร้างงานสร้างอาชีพให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างดีเยี่ยม หากเรียนมาแล้ว แต่ไม่ฝึกทักษะ จะเข้าทำนองว่า “ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด” ความมีศิลปะเชี่ยวชาญในอาชีพเช่นนี้ของบุตรธิดา เป็นความปรารถนาอย่างยิ่งของบิดามารดา เพราะท่านต้องการให้บุตรธิดาช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่ต้องภาระของใคร

3. บุตรธิดาเมื่อมีการศึกษาที่ดี มีความเชี่ยวชาญในอาชีพแล้ว ขั้นสำคัญอีกข้อหนึ่งก็คือ ความมีวินัยในตนเอง คือ มีความสามารถควบคุมตนเองให้เหมาะสมกับอาชีพที่ตนทำ และเหมาะสมกับความเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม หากบุตรธิดาปฏิบัติได้เช่นนี้ จะทำให้บิดามารดากล้าพูด กล้าแสดงออกต่อสังคมด้วยความมั่นใจว่าสังคมนั้นๆ จะยอมรับ ทั้งนี้เพราะความที่ท่านมีบุตรธิดาที่เป็นคนดีนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- ชนินฐา สุวรรณนิตย์. (2543). *ปัจจัยคัดสรรที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ปราษฎา กล้าผจญ. (2545). *คุณภาพชีวิตของมนุษย์นักรับการออกกำลังกาย*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- พรณี ประเสริฐวงศ์. (2515). *การพัฒนาชุมชน: หลักการวิธีปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ศูรสภา.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2541). *พระในบ้าน*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรียม ศรีทอง. (2542). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาดน*. กรุงเทพฯ: เจริญเวชเอดเคชั่น.
- ศิริรัตน์ แก้วมงคล. (2546). *การพัฒนาคุณภาพชีวิต* สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2561 จาก <https://www.gotoknow.org>
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร). (2539). *มงคลยอตชีวิตฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- สุชีราภรณ์ บริสุทธิ์. (2549). *มงคลชีวิต 365 ฉบับเยาวชน*. กรุงเทพฯ: อักษรภาพิพัฒน์.
- เสถียร เหลืองอร่าม. (2517). *การจัดองค์การและวิธีปฏิบัติงาน*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- Bandura. (2543). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Megginson D and Pedler. (1992) *Self-development: a facilitator's guide*. London: McGraw Hill.

การสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสเชิงพุทธ The Relationship of Householders of Spouse in Buddhist Perspective

ศิวาพัชร ฉัตรเท¹

Sivapat Chattae

E-mail: sivapat@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสเชิงพุทธ” ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส 2) เพื่อศึกษาหลักอภิปาธ 4 และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกื้อหนุนต่อการใช้เป็นฐานการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส 3) เพื่อสังเคราะห์และเสนอแนวทางการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร และเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่อยู่ในสถานภาพสามีหรือภรรยา จำนวน 16 ราย ได้มาโดยวิธีเจาะจง

ผลการวิจัย พบว่า สังคมเกิดขึ้นได้จากครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยคู่สมรส คือ สามีและภรรยา และอาจมีบุตรธิดา และเครือญาติอยู่ร่วมด้วย การเสริมสร้างชีวิตครอบครัวของคู่สมรสให้มีคุณภาพ ควรประกอบด้วยความรักอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมภารกิจซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์ต่อกัน ให้เกียรติและไว้วางใจกัน ให้ความเคารพบุพการีของกันและกันและร่วมกันสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว

การสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส ควรใช้หลักอภิปาธ 4 คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความตั้งใจ) และ วิมังสา (การไตร่ตรอง) เป็นฐานเกื้อหนุนการดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือกัน การร่วมกันแก้ไขข้อบกพร่องของกันและกัน การรักษาคือครอบครัวมีความสุข การร่วมกันรับผิดชอบภารกิจการสร้างบารมีในครอบครัวให้น่าอยู่และการเอาใจใส่ สงเคราะห์คนใกล้ชิด รวมทั้งการรู้จักการใช้จ่ายเงินทองอย่างประหยัด

แนวทางการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสตามแนวพระพุทธศาสนา ทุกคนในครอบครัวควรทำหน้าที่รับผิดชอบตามภาระของตนเอง ช่วยกันทำงานในครอบครัว ดูแลช่วยเหลือญาติพี่น้องและคนข้างเคียงตามความจำเป็นแล้วแต่กรณี ควรปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน เคารพในสิทธิของทุกคนในครอบครัว รู้จักเก็บออมเงินไว้ส่วนหนึ่งเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น และใช้ความรู้ประสบการณ์ ทักษะ ในการทำงานต่างๆ ให้เกิดรายได้ ควรให้ความร่วมมือ ให้คำปรึกษาแนะนำตามความสามารถของตน ตลอดจนแบ่งปันความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ให้แก่ชุมชนด้วยความเต็มใจ อุตสาหะ ตั้งใจ และไตร่ตรอง

คำสำคัญ: สัมพันธภาพ, การครองเรือน, คู่สมรส

Abstract

The research of "The relationship of spouse's household according to Buddhist perspective" has three purposes; 1) to study the concept of relationship building in the spouse's household, 2) to study the 4 path of accomplishment (Iddhipada 4) and other principles that support the use of a spouse's relationship, and 3) to synthesize and propose the ways to build the relationship of the spouse's household in accordance with Buddhism. This research is a mixed methods research Included documentary research and qualitative. The interview groups were 16 individuals who are in the status of husband or wife with a specific method.

The results showed that the society comes from a family consisting of spouses namely; husband and wife and maybe children, relative living together. Enhancing the family life of the spouse to quality should consist of love reasonably, promote each other, be honest with each other, honor and trust each other, give respect to each other's parents, and together build family's stability. The relationship of the spouse's household should be based on the 4 path of accomplishment (Iddhipada 4) that is; (Chanda: aspiration), (Viriya: effort), (Citta: thoughtfulness), and (Vimamsa: investigation or examination). These principles are supportive base in helping each other, commonly fixing each other's flaws, keeping the family happy, sharing responsibility for the mission to

¹ นิสิตพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

create a family atmosphere to live and enjoy, and supporting to all close friends including the use of gold savings.³

The way in building relationships in the spouse's household of Buddhism that is everyone in the family should response their duty and help working in the family. They should take care of their relatives and neighbors as necessary, follow the mutual agreement, respect the rights of all family members, know how to save money in part to spend in need, and use the knowledge, experience, skills to work, earn some income, cooperate in provided counseling based on their abilities, share knowledge, experience, and empathy with the community with willingness, diligence, determination, and contemplation.

Keywords: relationship, household, spouse

บทนำ

สามีและภรรยาเป็นจุดเริ่มต้นของสัมพันธภาพที่สำคัญที่สุดในครอบครัว ถ้าสามีและภรรยามีความรักใคร่เข้าใจซึ่งกันและกัน พยายามปรับตัวเข้าหากัน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในครอบครัว มีการสื่อสารที่ดีต่อกันตลอดจนรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัวร่วมกัน ก็แสดงถึงคุณภาพชีวิตสมรสที่ดีของคู่สามีภรรยา แต่ในทางตรงกันข้าม หากสามีภรรยามีสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกัน ขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่รักใคร่ปรองดองกัน และขาดความรับผิดชอบร่วมกันแล้วไซ้ ย่อมเกิดความขัดแย้งรุนแรงถึงขั้นทำให้ครอบครัวต้องแตกแยกสลายลง หรือทำให้ครอบครัวขาดความสุขและมีปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาสังคมในที่สุด

ปัญหาครอบครัวเป็นเหตุการณ์ที่ครอบครัวไม่ได้คาดหวังหรือปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้น เช่น การไม่มีบุตรไว้สืบสกุล การมีบุตรผิดปกติ การเจ็บป่วย การนอกใจคู่สมรส การว่างงานหรือตกงาน เป็นต้น เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวขึ้นแล้ว สมาชิกในครอบครัวจะได้รับความกดดันและคับข้องใจเป็นอย่างมาก บางปัญหาก่อให้เกิดความอับอายขายหน้าและไม่สามารถแก้ปัญหาได้ คู่สมรสอาจต้องการแยกกันอยู่ชั่วคราว หรืออาจต้องหย่าร้างกัน การแยกกันอยู่หรือหย่าร้างกันในสังคมไทยสมัยใหม่ สังคมยอมรับมากขึ้น ไม่ใช่เรื่องที่น่าอับอายต่อไป เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากทางตะวันตกที่ส่งผลให้แบบแผนการสมรสของสังคมสมัยใหม่เปลี่ยนเป็น “การแต่งงานเปิด” ซึ่งหนุ่มสาวไม่มีพันธต่อกันและมีอิสระมาก การแต่งงานเปิดจึงเป็นวิถีชีวิตคู่ที่นิยมกันแพร่หลายในหมู่คนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ นอกจากนี้ สังคมไทยสมัยใหม่ ซึ่งมีสภาพการดำเนินชีวิตในเมืองที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน ตัวใครตัวมัน เน้นในเรื่องผลประโยชน์และความพอใจส่วนตัวเป็นเรื่องสำคัญ โดยมีความคิดว่าหากอยู่กันไปแล้วไม่มีความสุข ก็ควรหย่ากันไปจะดีกว่า

การที่คู่สมรสจะเป็นคู่ชีวิตกันได้อย่างยืนและยาวนานนั้น นอกจากกามคุณแล้ว คู่สมรสจะต้องมีข้อประพฤติดี มีหลักธรรมเป็นพื้นฐานอันมั่นคงที่จะทำให้อยู่ครองคู่กันได้ยืนยาว และทำให้คู่สมรสมีชีวิตสอดคล้องกลมกลืนกันในหลักพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการครองเรือน หลายหลักธรรม ซึ่งคู่สมรสสามารถเลือกปฏิบัติได้ตามอุปนิสัยแห่งตน เป็นต้นว่า หลักฆราวาสธรรม 4 ประการ ประกอบด้วย 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ 2) ทมะ ความอดกลั้น 3) ขันติ ความอดทน และ 4) จาคะ ความเสียสละ หรือ หลักสังคหวัตถุ 4 ประการ ประกอบด้วย 1) ทาน การแบ่งปัน 2) ปิยวาจา การพูดสุภาพ 3) อตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ และ 4) สมานัตตา การวางตนเหมาะสม และยังมีการทำหน้าที่อนุเคราะห์กันตามหลักทศ 6 เกี่ยวกับทิศเบื้องหลัง นอกจากนี้ ในทางพระพุทธศาสนายังมี หลักอิทธิบาท 4 เป็นกระบวนการขับเคลื่อนภารกิจต่างๆ ทั้งที่เป็นส่วนตน ครอบครัว และสังคม ให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ต้องการ ซึ่งประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความเต็มใจที่ทำ 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ ความตั้งใจ และ 4) วิมังสา การไตร่ตรอง หากคู่สมรสรู้จักเลือกใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสถานภาพและบทบาทของตนแล้ว ผู้วิจัยเชื่อว่า การดำเนินชีวิตครอบครัวของคู่สมรสจะประสบความเจริญรุ่งเรือง และมีความสุข ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สวัสดิภาพ ครอบครัว สังคม และจิตใจ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส
2. เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาท 4 และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกื้อหนุนต่อการใช้เป็นฐานการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส
3. เพื่อสังเคราะห์และเสนอแนวทางการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสตามแนวพระพุทธศาสนา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร
 - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส ศึกษาจากตำราวิชาการทางสังคมวิทยา ตลอดถึงสื่อออนไลน์ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 หลักอิทธิบาท 4 สำหรับใช้เป็นฐานการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และหนังสือต่างๆ เกี่ยวกับหลักธรรมพระพุทธศาสนา ที่นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้เรียบเรียงและอธิบายไว้ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการสร้างสัมพันธภาพครอบครัวของคู่สมรส โดยเน้นการใช้หลักอิทธิบาทเป็นฐานดำเนินการ 4 ด้าน คือ
 - 2.1 ด้านการทำหน้าที่ตามสถานภาพของคู่สมรส
 - 2.2 ด้านการสร้างความสัมพันธ์ของคู่สมรส
 - 2.3 ด้านการพึ่งตนเองของคู่สมรส
 - 2.4 ด้านการเกื้อกูลต่อสังคมของคู่สมรส
3. ขอบเขตด้านประชากร สัมภาษณ์คู่สมรส ชาย 8 ราย หญิง 8 ราย รวมทั้งสิ้น 16 ราย เป็นกรณีศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย เชิงวิจัยเอกสาร และเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ
 - 1.1 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส จากตำราวิชาการด้านสังคมวิทยา ตามที่นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เรียบเรียงขึ้นไว้
 - 1.2 ศึกษาหลักอิทธิบาท 4 และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกื้อหนุนต่อการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
 - 1.3 ศึกษาการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้อยู่ในสถานภาพสามีหรือภรรยา จำนวน 16 ราย ได้มาโดยวิธีเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะคำสัมภาษณ์แบบกว้างๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ
 - 2.1 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส จากเอกสารสิ่งตีพิมพ์ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2 ศึกษาคำอธิบายหลักอิทธิบาท 4 และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกื้อหนุนต่อการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส จากเอกสารสิ่งตีพิมพ์ด้านพระพุทธศาสนา สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ และขั้นทุติยภูมิด้วยวิธีการทางปรัชญา
4. วิเคราะห์แนวทางการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสตามแนวพระพุทธศาสนา จากการศึกษาแนวคิด หลักธรรม และคำให้สัมภาษณ์ โดยอาศัยศาสตร์แห่งการตีความ ตามวิธีการทางปรัชญา

5. สังเคราะห์และกำหนดแนวทางการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางใหม่
6. เรียบเรียงเนื้อหาให้ตรงประเด็นของวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อที่ตั้งไว้
7. สรุปผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้
2. ได้ทราบหลักอิทธิบาท 4 และหลักธรรมอื่นๆที่เกื้อหนุนต่อการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส และสามารถนำไปใช้เป็นฐานการสร้างสัมพันธภาพได้
3. ได้ทราบการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสตามแนวพุทธศาสตร์ ที่เป็นแนวทางใหม่
4. สามารถนำผลการวิจัย ไปเผยแพร่ทางสื่อตีพิมพ์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ผู้ประสงค์จะสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือน

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส
คุณภาพชีวิตสมรส คือ ลักษณะทั้งด้านคุณภาพ และปริมาณของปฏิสัมพันธ์ และการทำหน้าที่ของคู่สมรสหลายด้าน เช่น การปรับตัวเข้าหากันได้ดี มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างเหมาะสม มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความสุขและความพึงพอใจในชีวิตสมรส
องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตสมรส ประกอบด้วย การปรับตัวในชีวิตสมรส ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ความสุขในชีวิตสมรส ความสำเร็จในชีวิตสมรส การวัดคุณภาพชีวิตสมรส มีหลายวิธี อาทิ
 - 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส หมายถึง ความสัมพันธ์ของผู้เป็นสามีและภรรยา กับคู่สมรสของตน ทั้งในด้านดีและไม่ดี เกี่ยวกับการแสดงความรักซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือกัน ตลอดจนปริมาณความขัดแย้งทางเห็น ไม่เข้าใจกัน มีน้อยลง
 - 1.2 การปรับตัวระหว่างคู่สมรส หมายถึง ปริมาณความสัมพันธ์ระหว่างกัน 4 ด้าน คือ การมีความคิดและการกระทำที่สอดคล้องกัน ความพึงพอใจต่อกัน การยึดเหนี่ยวผูกพันกัน และการแสดงความรักต่อกัน ส่วนปัจจัยพื้นฐานของการเสริมสร้างชีวิตครอบครัวให้มีคุณภาพ 10 ประการ คือ
 - 1) รักอย่างมีเหตุผล ครอบครัวควรเริ่มต้นจากรากฐานของความรักอย่างมีเหตุผล ไม่ใช่ความหลงใหลซึ่งไม่ยั่งยืน คนที่จะมีรักอย่างมีเหตุผลได้นั้น ต้องมีวุฒิภาวะพอสมควร และอยู่ในวัยที่สามารถเข้าใจเหตุผลของการมีครอบครัวและบทบาทหน้าที่ในครอบครัว
 - 2) ไม่แต่งงานด้วยเหตุผลทางการหาผลประโยชน์จากกันเป็นหลัก เช่น ฐานะการเงิน ความมีชื่อเสียงยศ ตำแหน่ง เป็นต้น ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกันแบบมีเงื่อนไข ไม่มีความจริงใจต่อกัน ชีวิตคู่สมรสจะไม่ประสบความสำเร็จและความสุข
 - 3) มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความเข้าใจเกิดขึ้นด้วยความสนใจและใส่ใจความรู้สึกของกันและกัน และมีการรับฟังสมาชิกในครอบครัว ต้องแสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผย และพร้อมช่วยเหลือกัน การที่คนเราเข้าใจกันและกัน จะลดปัญหาความขัดแย้งลงได้
 - 4) เห็นประโยชน์ของครอบครัวมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว คู่สมรสต้องมีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัวพร้อมที่จะเป็นผู้ให้มากกว่าการเป็นผู้รับ ความต้องการให้ครอบครัวเป็นสุข จำต้องลดสิ่งที่เป็นส่วนตัวลงบ้าง
 - 5) มีการส่งเสริมซึ่งกันและกัน คู่สมรสต้องส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน และยินดีในความสำเร็จของคู่ครอง โดยถือว่า ความสำเร็จของคู่ครองเป็นความสำเร็จของตน
 - 6) มีความซื่อสัตย์ต่อกัน คู่สมรสต้องประพฤติตนให้เป็นที่น่าเชื่อถือไว้วางใจเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน สร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นในครอบครัว

7) ให้เกียรติและไว้วางใจกัน คู่สมรสต้องยกย่องให้เกียรติกันอย่างสม่ำเสมอ ไม่ก้าวก่ายหน้าที่งาน และเคารพสิทธิของกันและกัน

8) ให้ความเคารพบุพการีของกันและกัน คู่สมรสต้องปฏิบัติต่อญาติของสามีหรือภรรยา ด้วยดีของตนเพื่อช่วยให้เกิดความรักกลมเกลียวกันมากขึ้น

9) แสวงหาความสอดคล้องให้มาก คนแต่ละคนอาจมีภูมิหลังต่างกัน แต่เมื่อมาใช้ชีวิตคู่ก็ควรหาจุดร่วมที่มีความสอดคล้องกันให้มากที่สุด ทั้งค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม และรสนิยมต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ชีวิตสมรสมีความราบรื่นและลดความขัดแย้งลงได้

10) สร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว การสร้างครอบครัวต้องคำนึงถึงความมั่นคง โดยให้มีผลระยะยาว เพราะชีวิตครอบครัวนั้นต้องอยู่ร่วมกันยาวนาน

2. หลักธรรมที่เกื้อหนุนต่อการใช้เป็นฐานการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรส

อิทธิบาท เป็นศัพท์ในพระพุทธศาสนา หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ และคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย จำแนกออกเป็น 4 อย่าง คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ ความมุ่งมั่น และ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง

อิทธิบาท 4 คือ สูตรสำเร็จของชีวิต ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า จิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย จิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จได้ด้วยจิต เพราะฉะนั้น ความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจ ไม่ว่าเราต้องการอะไร หากเราตั้งใจกำหนดจิตไว้มั่นคง ทุกสิ่งจะสำเร็จได้ตั้งใจ และอิทธิบาท 4 ให้ถึงขั้น คือ ทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจรัก ด้วยความพากเพียร ด้วยใจจดจ่อ และใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างสม่ำเสมอ แล้วความสำเร็จจะไม่หนีไปไหน

องค์ประกอบของอิทธิบาท 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550, น. 160) คือ

1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ไฟใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดถอย

3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ผักใจไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ

4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่น ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหา เหตุผลและตรวจสอบข้อสงสัยหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

ความสำคัญของข้อปฏิบัติในอิทธิบาท การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะมีการวางแผนใจ และการที่พฤติกรรมใดจะมีความเข้มข้นรุนแรงนั้น มิใช่เป็นเพราะรางวัล หรือการเสริมแรงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับสิ่งเร้า คือ สิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลมีความต้องการเรียนรู้ แรงกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ แรงจูงใจที่อยากจะเรียน ได้แก่ ฉันทะ คือ ความพอใจ หรือความต้องการ มีความสัมพันธ์กับวิริยะ คือ ความเพียรพยายามในการเรียนรู้ ไม่เห็นแก่ความยากลำบากโดยมีจิตตะ คือ ตั้งใจเรียนรู้ และมีวิมังสา คือ การหาวิธีการ หรือการพิจารณาสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ ละสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ ดังนั้นแล้วจึงทำให้ตนเองประสบความสำเร็จการเรียนรู้ได้ตั้งประสงค์

3. แนวทางการสร้างสัมพันธภาพในการครองเรือนของคู่สมรสตามแนวพระพุทธศาสนา

3.1 การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการทำหน้าที่ตามสถานภาพ

ด้านการจัดการงานภายในครอบครัว ทุกคนในครอบครัวควรทำหน้าที่รับผิดชอบตามภาระของตนเอง ช่วยกันทำงานในครอบครัว โดยไม่ต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ตายตัวว่าใครทำอะไร แต่ช่วยกันทำงาน และเวลา มีปัญหาให้พูดคุยกัน ระหว่างพ่อ แม่ ลูก ร่วมกันดูแลรับผิดชอบคนในครอบครัวให้อยู่ดีกินดี หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะ คือมีความพอใจ เต็มใจและยินดีในการจัดการภายในครอบครัว เพื่อให้คู่สมรสและบุตรหลาน ดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข เช่น พ่อกับแม่ เต็มใจ ในการทำอาหารที่ทุกคนในครอบครัวชอบและดูแลรักษาความสะอาดบ้าน เป็นต้น

ด้านการสงเคราะห์คนข้างเคียง และเครือญาติ คู่สมรสมีการดูแลช่วยเหลือญาติพี่น้องและคนข้างเคียงตามความจำเป็นแล้วแต่กรณี ตามกำลังและความสามารถที่ตนมีอยู่โดยไม่ทำให้ตัวเราเดือดร้อน หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ วิมังสา คือ พิจารณาไตร่ตรองในการให้การสงเคราะห์คนข้างเคียง และเครือญาติให้ได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตามความจำเป็น และเหมาะสมเป็นกรณีๆ ทั้งญาติฝ่ายของตนและคู่ครอง

ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมรส คู่สมรสมีการให้ความรัก ความห่วงใย ความใส่ใจและดูแลซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการยอมรับและมีความเสน่หาต่อกันและกัน รู้จักให้เกียรติ ส่งเสริมซึ่งกันและกัน หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะ คือ พอใจ เต็มใจและยินดีในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคู่สมรสและในบางโอกาสก็เสริมหลักธรรมข้อ จิตตะ คือ ตั้งใจ และมุ่งมั่นที่จะครองความสัมพันธ์ในชีวิตคู่ให้ยั่งยืนนานตลอดกาล

ด้านการสร้างฐานะการเงินภายในครอบครัว คู่สมรสมีความหมั่นเพียรหาเงิน เพื่อนำมาให้กับครอบครัว มีการวางแผนการใช้จ่ายให้ดี ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น มีการวางแผนการเงิน ในช่วงเวลาแต่ละวัยของคนในครอบครัว อาศัยความขยันและอดทน รู้จักประหยัด รู้จักประมาณรายรับ รายจ่ายของตนเอง หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ วิริยะ มีความเพียรในการสร้างฐานะการเงินภายในครอบครัว และมีความพยายามในการบริหารจัดการเงินภายในครอบครัว

ด้านแนวทางการประกอบอาชีพหารายได้ คู่สมรสเน้นการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย และอยู่ในศีลธรรม มีการศึกษาอาชีพที่ตนเองชอบเพื่อไปสู่แนวทางประกอบอาชีพที่ชอบ มีความรับผิดชอบ ด้านการเงินที่ต้องใช้จ่ายประจำเดือน ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความซื่อสัตย์และรับผิดชอบต่ออาชีพของตนเอง หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ จิตตะ คือ ความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพด้วยความตั้งใจ พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้คู่สมรสทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มพูนรายได้

ด้านความร่วมมือและรับผิดชอบต่อครอบครัว คู่สมรสยอมมีบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องมีส่วนร่วม ร่วมกันปรึกษาทุกเรื่องภายในครอบครัว มีการแบ่งรายได้ให้ครอบครัวไว้ใช้จ่ายในแต่ละเดือน ทำให้ครอบครัวอบอุ่น มีปัญหาช่วยกันแก้ไข มีการทำกิจกรรมร่วมกัน หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะและจิตตะ คือ เต็มใจ ยินดี ตั้งใจมุ่งมั่นให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อครอบครัว เพื่อให้ทุกคนในครอบครัวมีชีวิตที่เป็นสุข อยู่ร่วมกันด้วยความรักและอบอุ่น

ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่กันและกัน คู่สมรสหาแรงจูงใจเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้น ให้คู่ครองอยากทำงานเพื่อครอบครัว เป็นตัวอย่างที่ดีในทางความคิด ในทางปฏิบัติ ให้กำลังใจแก่คู่ครองและบุตร โดยการพูดให้เห็นอนาคตว่า ถ้าทำอย่างนี้ต่อไปจะมีผลดีอย่างไร และให้ของขวัญในโอกาสต่างๆ หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ วิมังสา การพิจารณาแนวทางในการสร้างแรงจูงใจให้คู่สมรสและสมาชิกในครอบครัวทำภารกิจให้ประสบความสำเร็จ ทั้งหน้าที่การงาน การศึกษา และอาชีพ

3.2 การสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบของครอบครัว คู่สมรสปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันได้ก็จะเกิด ความพึงพอใจและมีความสุข สิ่งสำคัญ คือการเคารพในสิทธิของทุกคนในครอบครัว ปฏิบัติตนตามความถูกต้อง และ การเห็นสมควร หลักธรรมที่นำมาใช้ ก็คือ ฉันทะ คือปฏิบัติตนตามกฎ ระเบียบของครอบครัว กล่าวคือ การสร้างกฎระเบียบที่ทุกคนในครอบครัว พอใจและเต็มใจปฏิบัติตาม

ด้านการให้เกียรติซึ่งกันและกัน คู่สมรสเคารพในสิทธิ ของแต่ละบุคคล จะไม่ยุ่งในที่ทำงานซึ่งกัน และกัน ไม่คั่นสิ่งของของกันและกัน ไม่เช็คโทรศัพท์ อยู่กันอย่างเข้าใจ ไม่มีใครนอกนอกลู่นอกทาง แสดงพฤติกรรมในทางที่ดี ไม่ก้าวร้าว เข้าใจซึ่งกันและกัน หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะ ในการให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความพอใจและยินดีในการทำกิจกรรมที่แต่ละคนชอบ

ด้านการให้ความร่วมมือช่วยเหลืองาน คู่สมรสให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันและกันพร้อมทั้งลงมือทำ เป็นการแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน แสดงถึงความมีน้ำใจ และคอยส่งเสริมกัน หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ จิตตะ ในการให้ความร่วมมือช่วยเหลืองานนั้น ต้องมีความตั้งใจ มุ่งมั่น ช่วยเหลือ เพื่อให้กิจการงานของสมาชิกในครอบครัวสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ด้านการแสดงพฤติกรรมต่อสมาชิกในครอบครัว คู่สมรสแสดงพฤติกรรมตามบทบาทและหน้าที่ของตน ให้ความรัก ความอบอุ่น ความสามัคคีกับทุกคน เป็นเพื่อนร่วมกิจกรรม เมื่อคนในครอบครัวต้องการ หลักธรรมที่

นำมาใช้ก็คือ ฉันทะ แสดงพฤติกรรมต่อสมาชิกในครอบครัว โดยการแสดงความรัก ความห่วงใยต่อความเป็นอยู่ ต่อสุขภาพและความปลอดภัยของทุกคนในครอบครัว เป็นต้น

ด้านการแสดงความเอื้ออาทรห่วงใยซึ่งกันและกัน คู่สมรสให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน และการร่วมแรงร่วมใจซื้อสิ่งของ สอบถามปัญหาการทำงาน การเงิน เพื่อหาแนวทางแก้ไข ให้กำลังใจ ห่วงใย คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะ ได้แสดงความเอื้ออาทรห่วงใยในความเป็นอยู่ของสมาชิกทุกคนในครอบครัว

ด้านการร่วมมือกันแก้ปัญหาในทุกเรื่องที่เกิดขึ้น : คู่สมรสได้พูดคุยปรึกษาหารือ เพื่อร่วมมือร่วมความคิด ในการช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้ผ่านพ้นปัญหาไปได้ ไม่ทิ้งปัญหาให้คนในครอบครัวแก้ปัญหาคนเดียวจิตตะ และวิมิงสา ในการร่วมมือกันแก้ปัญหาในทุกเรื่องที่เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจและไตร่ตรอง

ด้านการจัดปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ ในครอบครัว : คู่สมรสมีการพูดคุยด้วยเหตุผล การสร้างข้อตกลงร่วมกัน ไม่นำเรื่องที่ ไม่สบายใจมาในครอบครัว ไม่เอาปัญหานอกบ้านมาทำให้เป็นปัญหาในบ้าน หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ จิตตะ และวิมิงสา คือ ความตั้งใจและไตร่ตรองวิธีการในการร่วมมือกันแก้ปัญหาในทุกเรื่องที่เกิดขึ้น

3.3 การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

ด้านความสมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่ายในครอบครัว คู่สมรสได้ประหยัดเงินในเรื่องที่ไม่จำเป็น ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย รู้จักเก็บออมเงินไว้ส่วนหนึ่งเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น และมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินให้มี ความพอดีกับรายรับ เพื่อไม่ให้เดือดร้อนกับครอบครัว หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ วิมิงสา คือ การพิจารณาไตร่ตรองในการใช้จ่ายในครอบครัว

ด้านความพยายามทำงานหารายได้เพื่อใช้จ่ายในครอบครัว คู่สมรสได้หาทุกวิถีทางเพื่อจะได้รายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นรายได้มาจากงานหนัก งานเบา ไม่ท้อและกล้าตัดสินใจที่จะลงมือทำ หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ วิริยะ คือ ความเพียรพยายามทำงานทั้งงานประจำและการสร้างอาชีพเสริม

ด้านการใช้แรงงานในการประกอบอาชีพ คู่สมรสใช้ทั้งแรงงานด้านร่างกายและแรงงานทางสมองควบคู่กันต้องใช้ความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ในการทำงานต่างๆ ให้เกิดรายได้เป็นอาชีพ หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ วิริยะ คือการใช้แรงงานในการประกอบอาชีพทุกชนิด ต้องมีความเพียร พยายามให้งานทุกอย่างสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ด้านการกำหนดเป้าหมายของงาน คู่สมรสมีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ถ้าไม่ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ต้องทำการพัฒนา ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ วิมิงสา และ จิตตะ คือการกำหนดเป้าหมายของงานด้วยการไตร่ตรองความเป็นไปได้ด้วยความตั้งใจ

ด้านหลักการทำงานหรือทำกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ คู่สมรสพัฒนาตนเองโดยการ ศึกษา จุดเด่น จุดด้อย ของงาน รวมทั้งนำทักษะในด้านต่างๆ มาปรับเพื่อให้เข้ากับงาน หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะ คือ การทำงานหรือกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ ต้องมีความเข้าใจ เต็มใจและยินดีในกิจกรรมนั้นๆ

ด้านคุณธรรมประจำใจที่ใช้สร้างที่พึ่งให้ตนเอง คู่สมรสการสร้างที่พึ่งให้ตนเองจะไม่ทำตัวให้เป็นภาระผู้อื่น และไม่เอาเปรียบสาธารณประโยชน์และสังคม ทำงานแบบบริสุทธิ์ใจ ยุติธรรม ทำงานให้สำเร็จโดยไม่คิดถึงความลำบาก “เหนื่อยในวันนี้ สบายในวันหน้า” มีหลักธรรม คือจิตตะ และวิริยะ เป็นคุณธรรมประจำใจ บุคคลจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีความเพียรพยายาม และความมุ่งมั่น

ด้านวินัยในตนเองที่ใช้ควบคุมการทำงาน คู่สมรสทำงานโดยไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ความซื่อตรง ตรงต่อเวลา เป็นมิตรต่อผู้อื่น ไม่ใส่ร้ายป้ายสีคนอื่น ไม่ลำเอียง ไม่เห็นแก่ตัว ให้ความเป็นธรรมต่อผู้ร่วมงาน และเพื่อนฝูง หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ จิตตะ และวิริยะ คือการทำงานให้สำเร็จต้องมีความเพียรพยายามและตั้งใจมุ่งมั่น

3.4 การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการเกื้อกูลต่อสังคม

ด้านการเผยแพร่ แบ่งปัน องค์ความรู้ในบริษัทสู่ชุมชน คู่สมรสนำความรู้เกี่ยวกับการทำงาน หรือการได้เรียนรู้จากสิ่งรอบตัวไปเผยแพร่ แบ่งปัน สู่ชุมชนของตน ในลักษณะพูดคุยส่วนตัวและชักชวนให้ร่วมปฏิบัติ หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะ ในการแบ่งปันองค์ความรู้ ต้องมีความพอใจ ยินดีและเต็มใจในการเผยแพร่ องค์ความรู้ให้กับบุคลากรอื่นๆ ที่ต้องการองค์ความรู้จากเรา

ด้านการตอบสนองสิ่งที่ชุมชนต้องการ คู่สมรสตอบสนองสิ่งที่ชุมชนต้องการเท่าที่จะทำได้ เริ่มด้วย การสำรวจความต้องการของชุมชน และเมื่อเห็นว่า ชุมชนขาดแคลน ต้องการความช่วยเหลืออะไร ถ้าเราช่วยได้ ก็จะช่วยตามกำลัง

และความสามารถ หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะ ในการตอบสนองสิ่งที่ชุมชนต้องการ เราต้องมีความพอใจ ยินดีและเต็มใจที่จะช่วย

ด้านการให้ความร่วมมือแก้ปัญหาชุมชนและสังคม คู่สมรสให้ความร่วมมือ ร่วมใจ ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำตามความสามารถของตน ตลอดถึงแบ่งปันความรู้ ความสามารถประสบการณ์ให้แก่ชุมชน และไปประชุมตามนัดหมายของผู้นำทุกครั้ง เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะ และวิริยะ ในการให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหาชุมชน และสังคม คนเราอยู่ในสังคมใดต้องยินดีและเต็มใจในการแก้ปัญหาของชุมชนและสังคมนั้นๆ ด้วยความพยายาม

ด้านการให้ความช่วยเหลือยามสังคมประสบปัญหา คู่สมรสได้มีส่วนร่วมและให้ความช่วยเหลือใน การแก้ไขปัญหา โดยให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือ ตามกำลังและความสามารถ การบริจาคสิ่งของเผยแพร่ความรู้ แนะนำแนวทางวางแผน ให้คำปรึกษา พัฒนาชุมชน มอบปัจจัยหรือสิ่งของที่จำเป็น ใช้ธรรมข้อฉันทะ และวิมังสา ในการให้ความช่วยเหลือยามสังคมประสบปัญหา

ด้านประเด็นการแสดงไมตรีจิตต่อกันในชุมชนเดียวกัน คู่สมรสได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้คนในชุมชน รอบด้าน เข้าไปทักทาย พูดคุยกัน ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฝากกันดูแลบ้าน ปรึกษาหารือกัน รับรู้ปัญหาของชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลหรือให้ความร่วมมือกิจกรรมของชุมชน มีน้ำใจให้กันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติ และไม่เบียดเบียนคนในชุมชน หลักธรรมที่นำไปใช้ก็คือ ฉันทะ ในการแสดงไมตรีจิตต่อกันในชุมชนเดียวกัน ควรต้องมีความยินดีและเต็มใจที่จะเป็นมิตรต่อทุกคนในชุมชนเดียวกัน

ด้านดูแลรักษาสาธารณสมบัติส่วนรวมของชุมชน คู่สมรสช่วยกันดูแลบำรุงรักษา ให้อยู่ในสภาพที่ดี เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของชุมชน และ ดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้ หลักธรรม ที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะและจิตตะ ในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติส่วนรวมของชุมชน ต้องอาศัยความเต็มใจและ ความตั้งใจที่จะทำ

ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน คู่สมรสให้ความช่วยเหลือนั้น ตามควรแก่ฐานะและวาระอันควร ช่วยเหลือทั้งด้านแรงงาน เงินทอง วัสดุอุปกรณ์ ในยามเกิดเรื่องต่างๆ ให้คำแนะนำ ปรึกษา ช่วยเหลือตามกำลังและความสามารถของตน ไม่ทำจนเกินตัวหรือทำให้ตนเองเดือดร้อน หลักธรรมที่นำมาใช้ก็คือ ฉันทะ และจิตตะ ในการดูแลและช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน ต้องอาศัยความเต็มใจและความตั้งใจที่จะช่วยเหลือ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

จากชีวิตจริงของการครองคู่ในชีวิตสมรส ที่ผู้วิจัยได้พบเห็นในสังคมไทย พบว่า คู่สมรสที่มีครอบครัวมั่นคงและอบอุ่น เพราะถึงพร้อมด้วยปัจจัย 5 ประการ คือ

- 1.1 ร่วมกันสร้างฐานเศรษฐกิจให้มั่นคงในครอบครัว
- 1.2 ร่วมกันสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 1.3 ร่วมกันสร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในครอบครัว
- 1.4 ร่วมกันสร้างสาธารณประโยชน์ในชุมชน
- 1.5 ร่วมกันสร้างสรวงศรัทธาที่น่ายุติในบ้านพักอาศัย

ปัจจัยที่ 1 จะทำให้คู่สมรสใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคง ก็คือเงินที่จะมาใช้จ่ายในครอบครัวได้อย่างเพียงพอ คู่สมรสที่ขัดสนเงินที่จะใช้จ่ายในครอบครัว มักจะมีการทะเลาะขัดแย้งกันได้ง่าย และเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คู่สมรสต้องแยกกันอยู่ หรือหย่ากัน ทางแก้ไขก็คือ ใช้หลักอิทธิบาทเป็นฐานการปฏิบัติ กล่าวคือ มีความพอใจในอาชีพที่ตนทำ มีความพยายามไม่ท้อถอย มีใจมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ และมีการตรวจงานที่ทำทุกครั้งที่ทำเสร็จเพื่อดูเนืองานว่าเป็นไปตามที่ต้องการหรือไม่อย่างไร หากพบข้อบกพร่องก็แก้ไขให้เรียบร้อย

ปัจจัยที่ 2 ที่จะทำให้คู่สมรสใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคง ก็คือ ชีวิตและทรัพย์สินของคู่สมรสมีความปลอดภัย แนวทางที่ควรปฏิบัติ ก็คือใช้หลักอิทธิบาทเป็นฐานการปฏิบัติ กล่าวคือ เต็มใจในการละเว้นจากอบายมุขทุกประเภทด้วยความพยายาม ตั้งใจมุ่งมั่น และแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมกับตน เช่น เว้นการดื่มสุรา เว้นจากเสพยาเสพติด เว้นการเที่ยวกลางคืน เว้นเล่นการพนัน หลีกเลี่ยงการคบคนพาล เพราะอบายมุขดังกล่าว เป็นเส้นทางแห่งความหายนะ ทำ

ให้เสียทรัพยากรในทางที่ไม่ควร และอาจสร้างศัตรูขึ้นได้ คู่สมรส หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มัวเมาในอบายมุขเหล่านี้ มักจะประสบความล้มเหลวในการครองเรือน เพราะทรัพยากรสิ้นหมดไป บางรายต้องติดคุกเพราะพัวพันกับยาเสพติด บางคนจบชีวิตลงเพราะถูกนักการพนันฆ่า เป็นต้น

ปัจจัยที่ 3 จะทำให้คู่สมรสใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคง ก็คือ การครองเรือนของคู่สมรสเป็นไปอย่างราบรื่น ชีวิตคู่มีความอบอุ่น แนวทางที่ควรปฏิบัติก็คือ ใช้หลักอิทธิบาทเป็นฐานการปฏิบัติ กล่าวคือ การมีน้ำใจให้เกียรติกัน พยายามทำความเข้าใจความต้องการของกันและกัน มุ่งมั่นตั้งใจในการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่กัน และใช้หลักการพิจารณาเหตุผลในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว ไม่ยกตนข่มท่าน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และไม่ละเมิดสิทธิส่วนตัวของกันและกัน เป็นต้น

ปัจจัยที่ 4 จะทำให้คู่สมรสใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคง ก็คือ ชุมชนให้การยอมรับนับถือในคู่สมรสนั้น และยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของชุมชน แนวทางที่ควรปฏิบัติก็คือ ใช้หลักอิทธิบาทเป็นฐานการปฏิบัติ กล่าวคือ คู่สมรสควรเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของชุมชนด้วยความเต็มใจ ช่วยเหลืองานอย่างเต็มกำลังความสามารถ ไม่ทิ้งงาน ช่วยเหลือจนกว่างานนั้นๆ เสร็จลงด้วยความเรียบร้อย เช่น งานเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น งานประเพณี และงานที่เกี่ยวข้องกับการกุศลต่างๆ เป็นต้น คนที่รู้สึกตนว่าเป็นที่ยกย่องของชุมชนที่ตนอาศัย จะมีความภาคภูมิใจมาก ทำให้ตั้งใจรักษาความดีต่างๆ ที่ตนมีให้คงอยู่ ซึ่งรวมไปถึงการดำเนินชีวิตครอบครัวของตนด้วย

ปัจจัยที่ 5 จะทำให้คู่สมรสใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคง ก็คือ สร้างสรรค์บรรยากาศที่น่าอยู่ในบ้านพักอาศัย โดยใช้หลักอิทธิบาทเป็นฐานการปฏิบัติ กล่าวคือ คู่สมรสมีความพอใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน ในบริเวณบ้าน ด้วยความขยัน ตั้งใจ ใฝ่เรียนรู้ เช่น การจัดวางอุปกรณ์เครื่องใช้ในบ้านให้เป็นระเบียบ การช่วยกันปลูกไม้ดอกไม้ประดับในบริเวณบ้าน และการช่วยกันจัดสุขภาพกายในบริเวณบ้านให้สะอาด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ ย่อมทำให้คู่สมรสมีความสุขและเพลิดเพลินในกิจกรรมที่ร่วมกันทำ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

จากการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าอีกหลายเรื่องที่ควรศึกษาวิจัย เป็นต้นว่า

2.1 ควรวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 สร้างรากฐานชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” เพราะเห็นว่า หลักอิทธิบาท 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นพลังที่จะสร้างรากฐานชีวิตด้านเศรษฐกิจให้สำเร็จได้ด้วยดี

2.2 ควรวิจัยเรื่อง “วิถีพุทธ: การดำเนินชีวิตครอบครัวตามแนวฆราวาสธรรม 4” เพราะเห็นว่า หลักฆราวาสธรรม 4 อันประกอบด้วย สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ เป็นคุณธรรมที่จะสร้างบุคคลให้มีคุณสมบัติสมกับความเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว

2.3 ควรวิจัยเรื่อง “การฝึกจิตสาธารณะตามแนวสังคหวัตถุ 4 ของคู่สมรส” เพราะเห็นว่า สังคหวัตถุ 4 อันประกอบด้วย ทาน ปิยาวจา อตถจริยา และสมานัตตตา เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างจิตสาธารณะของคู่สมรส

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูนิภาสธรรมาภิมุต. (2553). *การแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวตามหลักธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- พระเหลาคำ จันทสาโร (เทพอักษร). (2558). *การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพครอบครัวด้วยการดเว้นจากการประพฤติผิดในกามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- มัลลิกา สมสกุล. (2543). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษานักศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

The Participation of Students in the Development of Environmentally :
A Case Study of Students Mahamakut Buddhist University; Lanna Campus

จรูญศักดิ์ แพ่ง¹

Charoonsak Phuang

E-mail: dr.charoonsak@gmail.com

ณรงศักดิ์ ลุนสำโรง²

Narongsak Lunsamrong

วิรัช ภูมาศรี³

Wirat Poomasree

สรวิศ พรหมลี⁴

Sorawit Phromlee

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ของนักศึกษาศาสนาพุทธและการปกครอง 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาศาสนาพุทธและการปกครอง ภาคปกติ (คฤหัสถ์) ปีการศึกษา 1/2559 จำนวน 158 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ - 3.76, S.D. - 0.18) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยได้แก่ ด้านการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว ด้านการอนุรักษ์น้ำ ด้านการจัดการขยะ และ ด้านการอนุรักษ์พลังงานตามลำดับ 2) นักศึกษา ที่มีอายุ และชั้นปีที่เรียนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน โดยรวมทั้ง 4 ด้านแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนนักศึกษา ที่มีเพศ ต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) นักศึกษาได้เสนอแนะแนวทางพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนไว้ว่าควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกแก่นักศึกษาให้มีความรู้สึกรักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมหาวิทยาลัย ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งมนุษย์จะต้องรู้จักอนุรักษ์ให้คงอยู่ไว้ตลอดไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน

Abstract

This research aims 1) to study the involvement of students in the development of environmentally sustainable. The University College of the Crown. Campus Lanna 2) to participate in the development of environmentally sustainable. Students of Political Science and Governance the University College of the Crown. Lanna campus with different gender, age and grade 3) to propose ways to develop environmentally sustainable through the participation of university students of Mahamakut Buddhist University, Lanna campus. The sample in this research is a political science student administration sector (householder) Year 1/2559 158 was used to collect the data statistics used to analyze data were frequency, percentage, average standard deviation Test

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

² อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

⁴ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

The results showed that 1) Political Science student government. The University College of the Crown, Lanna campus, participate in the development of environmentally sustainable as a whole at a high level (-3.76 , S.D. -0.18), considering that it was found. In all aspects when sorted by averages, including the conservation of green space. Water Conservation Solid Waste Management and Energy Conservation respectively.

2) Political Science student government. The University College of the Crown. Campus over the last year and a different class. Participate in the development of environmentally sustainable by including the four difference was statistically significant at the 0.05 level of students with different genders are involved in the development of environmentally sustainable not different Which does not conform to the hypothesis.

3) It is suggested that the University should be to instill in students the feeling of love, cherish the natural resources and the environment. The universities need to educate about the importance of natural resources that are vital to the survival of human beings must be recognized that conservation remains forever.

Keywords: The participation, Sustainable environment development

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่การเกษตรขยายชุมชนการคมนาคมขนส่งและปัญหาการแพร่กระจายของสารพิษในดินอากาศแหล่งน้ำ ทั้งในชนบทและในเมือง จากสถิติข้อมูลพื้นที่ป่า ปี พ.ศ. 2558 มีพื้นที่ป่า จำนวน 102,240,981.84 ไร่ ในปี พ.ศ. 2559 มีพื้นที่ป่า จำนวน 102,174,805.09 ไร่ ซึ่งพื้นที่ป่าหายไปเป็นจำนวน 66,176.75 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.06 โดยเฉพาะเขตภาคเหนือ จากปี พ.ศ. 2558 ถึงปี พ.ศ. 2559 มีพื้นที่ป่าหายไปจำนวน 62,899.33 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.11 (กรมป่าไม้, 2559) แสดงให้เห็นถึงสภาพพื้นที่ป่าได้ถูกทำลายและบุกรุก ซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรมีการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุของปัญหาคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในด้านการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังโดยการให้การศึกษาอบรมและเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องอันเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพและให้ผลในระยะยาวและควรมีนโยบายในการสนับสนุนการศึกษาและการให้ความรู้ความเข้าใจทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยให้มหาวิทยาลัยสิ่งแวดล้อมในการศึกษาด้วยเพราะที่ผ่านมายังประสบกับความล้มเหลวในการให้ความรู้และความเข้าใจอันถูกต้องไม่สามารถสร้างเสริมให้เยาวชนประชาชนได้เกิดความตระหนักและมีพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมทั้งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ได้กำหนดพันธกิจในการสร้างเสริมให้บริการวิชาการแก่สังคม ชุมชนและท้องถิ่นโดยเฉพาะวิชาการทาง พระพุทธศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคมชุมชนและท้องถิ่น สามารถขึ้นนำสังคมและยุติข้อขัดแย้งในหลักวิชาการพระพุทธศาสนาและจริยธรรม ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยที่ว่า เป็นสถาบันที่เน้นทำวิจัยพัฒนาตามกรอบแห่งศีลธรรม ส่งเสริมงานวิจัยเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนาและนำผลการวิจัยไปพัฒนาสังคมและคณะสงฆ์ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ โดยได้กำหนดโครงการให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนเช่นโครงการพัฒนาท้องถิ่นทุรกันดาร โครงการค่ายพัฒนาและบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ โครงการกำจัดขยะเพื่อลดภาวะโลกร้อน ถึงแม้จะมีโครงการดังกล่าวมาแล้วแต่ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมยังคงมีอยู่จึงควรที่จะมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยการปลูกฝังให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาผู้วิจัยเห็นว่าสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ปัจจุบันยังมีปัญหาอยู่ไม่ว่าจะเป็นปัญหาหะลันเมือง พื้นที่ป่าไม้ลดลงเกิดภาวะโลกร้อนฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ พื้นดินไม่มีสารอินทรีย์ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยผ่านโครงการต่างๆของมหาลัยก็จะช่วยส่งเสริมพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนได้ จึงได้ทำวิจัยเรื่องนี้เพื่อต้องการจะทราบถึงแนวทางในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของนักศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ของนักศึกษาสาขารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาที่มี เพศ อายุ และชั้นปีต่างกัน

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักศึกษาสาขารัฐศาสตร์การปกครอง ภาคปกติ (คฤหัสถ์) ปีการศึกษา1/2559 จำนวน 261คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 158 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายปิด เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ชั้นปี และอายุ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายปิด เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายเปิด เกี่ยวกับความคิดเห็นเพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของนักศึกษา

3. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ ใช้สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.18) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1.1 ด้านการอนุรักษ์น้ำ นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ด้านการอนุรักษ์น้ำในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นคือ ข้อ 5 นักศึกษามีส่วนร่วมในการช่วยปิดก๊อกน้ำเมื่อเห็นคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.70) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ 2 นักศึกษามีส่วนร่วมในการใช้น้ำประปาอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.75) ข้อ 3 นักศึกษามีส่วนร่วมในการแจ้งเจ้าหน้าที่เมื่อพบเห็นน้ำประปารั่วและมีการปล่อยน้ำเสียลงแหล่งน้ำ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.88) ข้อ 1 นักศึกษามีส่วนร่วมในการเตือนผู้อื่นที่ทิ้งสิ่งสกปรกลงแหล่งน้ำ ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 0.73) และข้อ 4 นักศึกษามีส่วนร่วมในการใช้เครื่องกรองน้ำเพื่อประหยัดน้ำ ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.94) ตามลำดับ

1.2 ด้านการอนุรักษ์พลังงาน นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ด้านการอนุรักษ์พลังงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.38)เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นคือ ข้อ 12 นักศึกษามีส่วนร่วมในการปิดไฟและถอดปลั๊กเมื่อเลิกใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.57) มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ข้อ 6 นักศึกษามีส่วนร่วมในการใช้พลังงานที่ลดมลพิษสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.98) ข้อ 11 นักศึกษามีส่วนร่วมในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ติดฉลากเบอร์ 5 ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.96) ข้อ 10 นักศึกษามีส่วนร่วมในการปรับอุณหภูมิเครื่องปรับอากาศที่อุณหภูมิ 25 C ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.92) ข้อ 9 นักศึกษามีส่วนร่วมในการใช้หลอดประหยัดพลังงานแทนหลอดไฟแบบไส้ ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.98) ข้อ 7 นักศึกษามีส่วนร่วมในการใช้ก๊าซธรรมชาติแทนการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 0.94) และข้อ 8 นักศึกษามีส่วนร่วมในการรวบรวมน้ำมันพืชที่ใช้ไปแล้วไปทำไบโอดีเซล ($\bar{X} = 2.74$, S.D. = 0.59)ตามลำดับ

1.3 ด้านอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว พบว่านักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนด้านการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นคือ ข้อที่ 13 นักศึกษามีส่วนร่วมในการสนับสนุนในการปลูกต้นไม้และเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อให้เกิดความร่มรื่นในมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.80) แผลผลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อที่ 14 นักศึกษามีส่วนร่วมในการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.93) ข้อที่ 15 นักศึกษามีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดในพื้นที่สีเขียวของมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 0.87) และข้อ 16 นักศึกษามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาต้นไม้ใหญ่ในมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 1.02) ตามลำดับ

1.4 ด้านการจัดการขยะ พบว่านักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ด้านการจัดการขยะในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นคือ ข้อที่ 17 นักศึกษามีส่วนร่วมในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.94) แผลผลอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือข้อที่ 20 นักศึกษามีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะโดยใช้ถุงผ้าแทน ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.97) ข้อ 21 นักศึกษามีส่วนร่วมในการนำขยะรีไซเคิลมาใช้ประโยชน์ใหม่ ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 1.01) ข้อ 19 นักศึกษามีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะก่อนทิ้งลงถังขยะ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.95) ข้อ 22 นักศึกษามีส่วนร่วมในการเศษอาหารทิ้งลงถังแยกเศษอาหารก่อนทิ้งลงถังขยะ ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.88) และข้อ 18 นักศึกษามีส่วนร่วมในการลดการใช้ขยะก่อนทิ้งลงถังขยะ ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 1.05) ตามลำดับ

2. นักศึกษาที่มีอายุ และชั้นปีที่เรียนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน โดยรวมทั้ง 4 ด้านแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนนักศึกษา ที่มีเพศ ต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. แนวทางในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของนักศึกษา พบว่า 1) มหาวิทยาลัยควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกแก่นักศึกษาให้มีความรู้สึกรักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมหาวิทยาลัยต้องให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งมนุษย์จะต้องรู้จักอนุรักษ์ให้คงอยู่ไว้ตลอดไป 2) มหาวิทยาลัยควรมีการประชาสัมพันธ์และจัดอบรมหรือให้ความรู้แก่นักศึกษาอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการส่งเสริมโครงการ/กิจกรรมนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัย 3) มหาวิทยาลัยควรมีการรับฟังความคิดเห็นหรือรับแจ้งแก้ไขปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยจากนักศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยผ่านช่องทางต่างๆเช่นเวทินักศึกษากล่องรับฟังความคิดเห็นหรือเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย เป็นต้น

อภิปรายผล

นักศึกษา มีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.18) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว ด้านการอนุรักษ์น้ำ ด้านการจัดการขยะ และ ด้านการอนุรักษ์พลังงาน ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากนักศึกษาเห็นว่าคนเราทุกคนมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรจึงมีความสำคัญเพราะถ้าคนเราทุกคนใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นระบบอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เพราะหากมีการตัดวงจรใช้ประโยชน์ที่มากเกินไปและไม่ระมัดระวังในการใช้ก็ย่อมจะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อาจกลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ย้อนกลับมาส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของทุกคนได้ สอดคล้องกับแนวคิดหลักการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (2558) การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือของมนุษย์ด้วยกันเอง คือมนุษย์ต้องตระหนักว่า การพัฒนาลังคมให้เจริญก้าวหน้าได้จำเป็นต้องพัฒนาให้สมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจคุณภาพชีวิต รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งมีหลักการสำคัญของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนในสาขาต่างๆ ดังนี้

1. หลักการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ในการจัดการป่าไม้ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของ ศักยภาพการอำนวยน้ำ ความยั่งยืนของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ภายในระบบนิเวศ โดยที่ยังคงเอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชน นักวิทยาศาสตร์ และนักท่องเที่ยวต่อไป

2. หลักการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืน ทรัพยากรประมงเป็นทรัพยากรที่มีลักษณะเฉพาะตัว คือเป็นสาธารณสมบัติ (Common Property) ดังนั้นทุกคนจึงมีเสรีภาพในการที่จะเข้าไปเก็บเกี่ยวใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรนี้ สำหรับข้อเสนอในการควบคุมการใช้ทรัพยากรประมงก็คือ การควบคุมอาชญาบัตรประมง เป็นต้น

3. หลักการทำการเกษตรแบบยั่งยืน ปัจจัยที่มีผลให้เกิดระบบเกษตรแบบยั่งยืน มี 2 ประการ คือ

3.1 ความหลากหลายทางชีวภาพ (Diversity) ของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศ เกษตร (Agro-ecosystem) นั้นๆ

3.2 ความผสมกลมกลืน ((Harmonization) โดยอาศัยความหลากหลายที่เกิดขึ้นในระบบเกษตรนั้น จะต้องมีความผสมกลมกลืนกัน ในการอาศัยพึ่งพาเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

4. หลักการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบยั่งยืน วิธีการลดมลพิษในระบบการผลิตนั้น อาจทำได้ดังนี้

4.1 การจัดการที่ดีในการควบคุมตรวจสอบการทำงานของระบบการผลิตให้เกิดของเสียให้น้อยที่สุด

4.2 เปลี่ยนวัสดุการใช้หรือปัจจัยการผลิต หรือเปลี่ยนสูตรการผลิตที่ก่อมลพิษ

4.3 ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเครื่องจักรการผลิตประสิทธิภาพสูงขึ้น

4.4 หมุนเวียนนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่จากของเสียอุตสาหกรรมในประเทศไทยปัญหาในการกำจัดของ เสียจากโรงงานอุตสาหกรรมก็ยังคงมีอยู่ เพราะว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงมาก เจือปนที่สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนา อุตสาหกรรมแบบยั่งยืน คือความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยที่จะจัดการของเสียของตนเอง เพื่อลดความจำเป็นในการนำเข้าเครื่องจักรกลและเทคโนโลยีราคาแพงจากต่างประเทศลง

5. หลักการใช้พลังงานอย่างยั่งยืน ทุกๆ ส่วนในสังคมจะต้องร่วมกันหามาตรการและเป็นผู้ดำเนินการใช้ พลังงานอย่างประหยัด

6. หลักการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน การควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่ ประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ เปิดโอกาสให้กลไกของธรรมชาติดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยสามารถรักษาความ หลากหลายของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศนั้นให้ดำรงอยู่ได้

7. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึงการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านการอนุรักษ์น้ำ นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ด้านการอนุรักษ์น้ำ ใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นคือ ข้อ 5 นักศึกษามีส่วนร่วมในการช่วยปิดก๊อกน้ำเมื่อเห็นคนเปิดก๊อกน้ำทิ้งไว้ ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.70) อยู่ในระดับ มากสุด รองลงมา คือ ข้อ 2 นักศึกษามีส่วนร่วมในการใช้น้ำประปาอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.75) ข้อ 3 นักศึกษามีส่วนร่วมในการแจ้งเจ้าหน้าที่เมื่อพบเห็นน้ำประปารั่วและมีการปล่อยน้ำเสียลง แหล่งน้ำ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.88) ข้อ 1 นักศึกษามีส่วนร่วมในการตักเตือนผู้อื่นที่ทิ้งสิ่งสกปรกลงแหล่งน้ำ ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 0.73) และข้อ 4 นักศึกษามีส่วนร่วมในการใช้เครื่องกรองน้ำเพื่อประหยัดน้ำ ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.94) ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก นักศึกษาเห็นว่าน้ำมีความสำคัญและมีประโยชน์มากมายมหาศาล เราจึงควรช่วยกัน อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำด้วยการใช้น้ำอย่างประหยัด การป้องกันน้ำเสีย การไม่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล และสารพิษลงในแหล่ง น้ำ การนำน้ำเสียกลับไปใช้ น้ำที่ไม่สามารถใช้ได้ในกิจการหนึ่ง เช่น น้ำทิ้งจากการล้างภาชนะอาหาร สามารถนำไป รดต้นไม้ สอดคลองกับงานวิจัยของ ณัฐวรรณ สุนทรวิโรจน์ และ กาญจนา สุขานุรักษ์ (2556) เรื่อง “การศึกษา สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ของประชาชนในตำบลสามบัณฑิต” ผลการศึกษาปรากฏว่า การมีส่วนร่วม การบำรุงรักษา มีอิทธิพลต่อ การพัฒนาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวัดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแม่น้ำลำคลอง การชักชวนให้สมาชิกใน

ครอบครัว เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำเนื่องในวันสำคัญ และการเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือ กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อเสนอข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ และวิธีการในการพัฒนาแหล่งน้ำและเมื่อวัดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การปลูกพืชแบบขั้นบันได การใช้ปุ๋ยหมักที่ผสมเอง การกำจัดวัชพืชโดยวิธีธรรมชาติ การกำจัดวัชพืชโดยใช้สารเคมี การปลูกพืชคลุมดิน การปลูกหญ้าแฝก การปลูกพืชตระกูลถั่ว พบว่าการบำรุงรักษามีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นกัน สำหรับปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพล ต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเลย คือ การมีจิตสำนึก จากการวัดการมีจิตสำนึกของประชาชนในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกำจัดขยะ การกำจัดฟางข้าว การสร้างส้วม การจับสัตว์น้ำ พบว่าการมีจิตสำนึกไม่มีอิทธิพลใด ๆ ต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแนวทางการแก้ไขปัญหา หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้เข้าใจ ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดำรงคงอยู่คู่ชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

2. ด้านการอนุรักษ์พลังงาน นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ด้านการอนุรักษ์พลังงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นคือ ข้อ 12 นักศึกษามีส่วนร่วมในการปิดไฟและถอดปลั๊กเมื่อเลิกใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.57) มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ข้อ 6 นักศึกษามีส่วนร่วมในการใช้พลังงานที่ลดมลพิษสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.98) ข้อ 11 นักศึกษามีส่วนร่วมในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ติดฉลากเบอร์ 5 ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.96) ข้อ 10 นักศึกษามีส่วนร่วมในการปรับอุณหภูมิเครื่องปรับอากาศที่อุณหภูมิ 25 C ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.92) ข้อ 9 นักศึกษามีส่วนร่วมในการใช้หลอดประหยัดพลังงานแทนหลอดไฟแบบไส้ ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.98) ข้อ 7 นักศึกษามีส่วนร่วมในการใช้ก๊าซธรรมชาติแทนการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 0.94) และข้อ 8 นักศึกษามีส่วนร่วมในการรวบรวมน้ำมันพืชที่ใช้ไปแล้วไปทำไบโอดีเซล ($\bar{X} = 2.74$, S.D. = 0.59) ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาคิดว่าพลังงานเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้เวลาในการเกิดยาวนาน ถ้านุชนุชเราใช้พลังงานกันอย่างฟุ่มเฟือยก็จะทำให้พลังงานหมดไปอย่างรวดเร็ว และอาจทำให้เกิดการขาดแคลนพลังงานได้ ดังนั้นเราควรช่วยกันอนุรักษ์ จึงทำให้ระดับคะแนนของด้านนี้อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุชีรา นวลกำแหง (2556) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการส่งเสริม พฤติกรรมการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารของบุคลากรและนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่าจากประเด็นความคิดเห็นของบุคลากรและนักศึกษาคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มีพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 และจากประเด็นความคิดเห็นของบุคลากรและนักศึกษาคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มีรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการประหยัดพลังงานไฟฟ้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00

3. ด้านอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ด้านการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นคือ ข้อที่ 13 นักศึกษามีส่วนร่วมในการสนับสนุนในการปลูกต้นไม้และเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อให้เกิดความร่มรื่นในมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.80) แปลผลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อที่ 14 นักศึกษามีส่วนร่วมในการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.93) ข้อที่ 15 นักศึกษามีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดในพื้นที่สีเขียวของมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 0.87) และข้อ 16 นักศึกษามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาต้นไม้ใหญ่ในมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 1.02) ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก นักศึกษาเห็นว่าการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวเพื่อให้มหาวิทยาลัยและชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตพื้นที่ของมหาวิทยาลัยและชุมชนเพื่อช่วยลดมลพิษทางอากาศ สร้างสมดุลของสภาพแวดล้อม เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของมหาวิทยาลัยและชุมชน ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ มีชัย วงษ์อุบ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ผลการวิจัย พบว่า 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ การปลูกป่า การดูแลรักษาป่า และการป้องกันไฟป่า ส่วนค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับปานกลางมี 1 ด้านคือ การป้องกันรักษาป่า 2) แนวทางพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก พบว่า การป้องกันรักษาป่า ควรมีการจัดสรรพื้นที่ทำกินให้แก่ ประชาชน การปลูกป่า ต้องการให้มีการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม เพื่อทดแทนพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย การดูแลรักษาป่าไม้ ควรมีการสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รักษาป่าในพื้นที่ไม่ให้ถูกตัดทำลาย การป้องกันไฟป่า ต้องการให้มีการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม เพื่อทดแทนพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการป้องกันรักษาป่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรขอความร่วมมือกับกรมป่าไม้ให้ออกเอกสารสิทธิพื้นที่ทำกินให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีที่ดินทำกิน เป็นของตนเอง 2) ด้านการปลูกป่าควรมีให้มีการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม เพื่อทดแทนพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย 3) ด้านการดูแลรักษาป่าไม้ควรมีการสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รักษาป่าในพื้นที่ไม่ให้ถูกตัดทำลาย 4) การป้องกันไฟป่าควรมีการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนเกี่ยวกับการป้องกันป่าไม้ การป้องกันไฟป่า และการทำแนวกันไฟ

4. ด้านการจัดการขยะ นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ด้านการจัดการขยะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นคือ ข้อ 17 นักศึกษามีส่วนร่วมในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.94) แปลผลอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือข้อที่ 20 นักศึกษามีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะโดยใช้ถุงผ้าแทน ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.97) ข้อ 21 นักศึกษามีส่วนร่วมในการนำขยะรีไซเคิลมาใช้ประโยชน์ใหม่ ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 1.01) ข้อ 19 นักศึกษามีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะก่อนทิ้งลงถังขยะ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.95) ข้อ 22 นักศึกษามีส่วนร่วมในการเศษอาหารทิ้งลงถังแยกเศษอาหารก่อนทิ้งลงถังขยะ ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.88) และข้อ 18 นักศึกษามีส่วนร่วมในการลดการใช้ขยะก่อนทิ้งลงถังขยะ ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 1.05) ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก นักศึกษาคิดว่าปัญหาขยะไม่ได้เกิดขึ้นเพราะเทคโนโลยี แต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากเราทุกคน ดังนั้นการจัดการขยะเป็นสิ่งสำคัญ เราควรมีส่วนร่วมในการลดขยะที่ตัวเราเอง หัวใจสำคัญของการแก้ปัญหาขยะที่ทุกคนสามารถทำได้ โดยคัดแยกขยะมูลฝอยออกเป็นขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย และดำเนินการรีไซเคิลครบวงจรอย่างมีประสิทธิภาพ ถือหลักการกำจัดขยะจากแหล่งกำเนิดต้นทาง ลดปริมาณขยะ และนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือเรียกว่าขยะรีไซเคิล เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวรรณ สุนทรวิโรจน์ และ กาญจนา สุขาบุรณ์ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของประชาชนในตำบลสามบัณฑิต ผลการศึกษาปรากฏว่า การมีส่วนร่วม การบำรุงรักษา มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวัดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแม่น้ำลำคลอง การชักชวนให้สมาชิกในครอบครัว เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำเนื่องในวันสำคัญ และการเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อเสนอข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ และวิธีการในการพัฒนาแหล่งน้ำและเมื่อวัดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การปลูกพืชแบบขั้นบันได การใช้ปุ๋ยหมักที่ผสมเอง การกำจัดวัชพืชโดยวิธีธรรมชาติ การกำจัดวัชพืชโดยใช้สารเคมี การปลูกพืชคลุมดิน การปลูกหญ้าแฝก การปลูกพืชตระกูลถั่ว พบว่าการบำรุงรักษามีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นกัน สำหรับปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเลย คือ การมีจิตสำนึก จากการวัดการมีจิตสำนึกของประชาชนในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกำจัดขยะ การกำจัดฟางข้าว การสร้างส้วม การจับสัตว์น้ำ พบว่าการมีจิตสำนึกไม่มีอิทธิพลใด ๆ ต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแนวทางการแก้ไขปัญหานี้หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้เข้าใจ ความหมายและ

ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักรักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดำรงคงอยู่คู่ชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 มหาวิทยาลัยควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่มหาวิทยาลัยสีเขียว โดยให้ครอบคลุมทุกประเด็น ตลอดจนส่งเสริมการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมโดยนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.1 มหาวิทยาลัยควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกแก่นักศึกษาให้มีความรู้สึกรักหวงแหน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมหาวิทยาลัยต้องให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งมนุษย์จะต้องรู้จักอนุรักษ์ให้คงอยู่ไว้ตลอดไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 มหาวิทยาลัยควรมีการประชาสัมพันธ์และจัดอบรมหรือให้ความรู้แก่นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับ การส่งเสริมโครงการ/กิจกรรมนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการ และ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัย

2.2 มหาวิทยาลัยควรมีการเผยแพร่ข้อมูลปริมาณการใช้ทรัพยากรและการเกิดของเสียของมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างความตระหนักให้บุคลากรและนักศึกษาในมหาวิทยาลัย รวมถึงมีการยกย่องหน่วยงานต้นแบบซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจ

2.3 มหาวิทยาลัยควรมีการรับฟังความคิดเห็นหรือรับแจ้งแก้ไขปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัย จากนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านช่องทางต่างๆ เช่น เวทีนักศึกษา กล้องรับฟังความคิดเห็นหรือเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและแนวทางของมหาวิทยาลัยในการสนับสนุนให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

3.2 ควรทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน

3.3 ควรทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนแก่นักศึกษาในการดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

แหล่งอ้างอิง

กรมป่าไม้. (2559). ข้อมูลสถิติกรมป่าไม้ ปี 2559. สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2559, จาก <http://forestinfo.forest.go.th/content/file/stat2559/table%203.pdf>

ณัฐวรรณ สุนทรวริทธิโชติ และ กาญจนา สุขบุรณ์. (2556). การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของประชาชนในตำบลสามบัณฑิต. (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

มีชัย วงษ์อูบ. (2558). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร).

สุชีรา นวลกำแหง. (2556). รูปแบบการส่งเสริม พฤติกรรมการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในอาคารของบุคลากรและนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมก่อสร้าง. (รายงานผลการวิจัย). เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

หลักการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน.(2549). สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2559, จาก <http://www.rmuti.ac.th/user/thanyaphak/Web%20EMR/Web%20IS%20Environment%20gr.1/conctext/1-2-9.html>

รูปแบบการเขียนบทความลงวารสาร

• รูปแบบการเขียนบทความวิจัย (ใช้ฟอนต์ TH SarabunPSK)

ชื่อเรื่อง(ภาษาไทย) (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)

(เว้น 1 บรรทัด ขนาด 16 pt)

ตัวอักษรขนาด

12 pt

ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทย¹
 ชื่อ(ผู้เขียนบทความ) ภาษาอังกฤษ
 E-mail: ABC@mail.com
 ชื่อที่ปรึกษา(ภาษาไทย) (ถ้ามี)²
 ชื่อที่ปรึกษา(ภาษาอังกฤษ)
 ชื่อที่ปรึกษาร่วม(ภาษาไทย) (ถ้ามี)³
 ชื่อที่ปรึกษาร่วม(ภาษาอังกฤษ)

(เว้น 1 บรรทัด ขนาด 16 pt)

บทคัดย่อ (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(ประมาณ 300 คำ) (ขนาด 12 pt)

คำสำคัญ:

Abstract (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(สอดคล้องกับภาษาไทย) (ขนาด 12 pt)

Keywords:

บทนำ (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(ความเป็นมา ความสำคัญ และเหตุผลในการทำวิจัย) (ขนาด 14 pt)

วัตถุประสงค์ (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(วัตถุประสงค์) (ขนาด 14 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล) (ขนาด 14 pt)

สรุปผลการวิจัย (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(ตอบวัตถุประสงค์) (ขนาด 14 pt)

อภิปรายผลการวิจัย (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(อภิปรายเฉพาะประเด็นสำคัญ) (ขนาด 14 pt)

ข้อเสนอแนะ (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

¹ นักศึกษา หลักสูตร... , 2558 (ตัวอักษรเอียง ขนาด 12 pt)

² อาจารย์ประจำหลักสูตร... (ตัวอักษรเอียง ขนาด 12 pt)

³ อาจารย์ประจำหลักสูตร... (ตัวอักษรเอียง ขนาด 12 pt)

(ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย) (ขนาด 14 pt)

เอกสารอ้างอิง (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(เฉพาะที่ปรากฏในบทความเท่านั้น) (ขนาด 14 pt)

.....

• รูปแบบการเขียนบทความวิชาการทั่วไป (ใช้ฟอนต์ TH SarabunPSK)

ชื่อเรื่อง(ภาษาไทย) (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)

(เว้น 1 บรรทัด ขนาด 16 pt)

ตัวอักษรขนาด 12 pt



ชื่อ(ผู้เขียนบทความ)ภาษาไทย¹
ชื่อ(ผู้เขียนบทความ) ภาษาอังกฤษ

E-mail: ABC@mail.com

(เว้น 1 บรรทัด ขนาด 16 pt)

บทคัดย่อ (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(ประมาณ 300 คำ) (ขนาด 14 pt)

คำสำคัญ:

Abstract (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(สอดคล้องกับภาษาไทย) (ขนาด 14 pt)

Keywords:

เนื้อหา (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(เนื้อหาตามประเด็นที่นำเสนอ) (ขนาด 14 pt)

สรุป (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(สรุปสาระสำคัญของบทความตามเนื้อหาที่ได้กล่าวมา) (ขนาด 14 pt)

เอกสารอ้างอิง (ตัวอักษรหนา ขนาด 14 pt หนา)

(เฉพาะที่ปรากฏในบทความเท่านั้น) (ขนาด 14 pt)

¹ นักศึกษา หลักสูตร/อาจารย์ประจำหลักสูตร/หน่วยงาน... , 2558 (ตัวอักษรเอียง ขนาด 12 pt)

ขั้นตอนการทำวารสาร มมร วิชาการล้านนา

- ตอนที่ 1 รับผิดชอบต่อผู้เขียน (และหรือผู้ที่สนใจส่งบทความ)
- ตอนที่ 2 ตรวจสอบรูปแบบตามที่กองบรรณาธิการกำหนด
- ตอนที่ 3 ให้ผู้เขียนนำไปแก้ไข (ถ้ามี)
- ตอนที่ 4 สรรหาผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ
- ตอนที่ 5 ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ
- ตอนที่ 6 ให้ผู้เขียนนำไปแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ (ถ้ามี)
- ตอนที่ 7 กรณีที่ผู้เขียนแก้ไขไม่ได้ให้ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)
- ตอนที่ 8 บรรณาธิการตอบรับผ่านการพิจารณาบทความจากผู้เขียนบทความ
- ตอนที่ 9 จัดหน้าสารบัญในการจัดพิมพ์
- ตอนที่ 10 ส่งโรงพิมพ์และนำเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์

หลักเกณฑ์การเสนอบทความจากงานวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร

1. เป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน
2. เป็นบทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ด้านสังคมศาสตร์ ศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา
3. ภาษาไทยและอังกฤษผ่านการตรวจสอบถูกต้องทางภาษาก่อนส่งกองบรรณาธิการ
4. ทุกบทความต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้บทคัดย่อภาษาไทยอยู่ก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ
5. ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณา กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนบทความทราบ

หลักเกณฑ์ในการเขียนเอกสารอ้างอิง

ใช้รูปแบบการเขียนบรรณานุกรมแบบ APA (American Psychological Association style) 6th edition

1. การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา

- 1.1 การอ้างอิงหน้าข้อความ ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)...

ตัวอย่าง แสง จันทร์งาม (2539) ได้ให้ความหมายของการปฏิบัติกรรมฐาน.....

- 1.2 การอ้างอิงหน้าข้อความ (ชื่อผู้แต่ง,/ปีที่พิมพ์,/น.)

ตัวอย่าง เพียงแต่ทำให้จิตใจปลอดโปร่ง ผ่องใส เป็นกุศลจิตเกิดขึ้นชั่วครู่หนึ่ง ๆ พร้อมกับความรู้เล็กน้อยเท่านั้น (พระสัทธัมมโชติกะ, 2510, น. 55)

2. การเขียนเอกสารอ้างอิงส่วนท้ายเรื่อง

2.1 หนังสือ

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์) /ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์) /สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

กรณีไม่มีชื่อผู้เขียน ชื่อหนังสือ./ (หน้า/เลขหน้า) /สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ในกรณีที่ชื่อผู้เขียนมีจำนวนตั้งแต่ 2 คน (ผู้เขียน1 และ ผู้เขียน2)

ในกรณีที่ชื่อผู้เขียนมีจำนวนตั้งแต่ 3-7 คน (ผู้เขียน1, ผู้เขียน2, ผู้เขียน3, ผู้เขียน4, ผู้เขียน5, ผู้เขียน6 และ ผู้เขียน7)

ในกรณีที่ชื่อผู้เขียนมีจำนวนตั้งแต่ 8 คน (ผู้เขียน1, ผู้เขียน2, ผู้เขียน3, ผู้เขียน4, ... ผู้เขียน8)

ตัวอย่าง

แสง จันทร์งาม. (2544). *พุทธศาสนาวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

2.2 บทความ

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อบรรณาธิการ/ (บรรณาธิการ)/ ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์)/ (หน้า/เลขหน้า)/ สถานที่พิมพ์/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชัตติยา วรรณสุต. (2547). การสังเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยคุณธรรม พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย: การเชื่อมโยงสู่นโยบาย. ใน ชัตติยา วรรณสุต, เสวณี รัตนวิจิตร, ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และขวัญรัก สุขสมฤทัย (บรรณาธิการ). *รายงานการวิจัยคุณธรรมพฤติกรรม ความซื่อสัตย์ของคนไทย*. (น. 9-125). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

2.3 วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์./ (ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์./ ชื่อมหาวิทยาลัย).

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). *การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหิน ในท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

2.4 บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่หรือเล่มที่/ (ฉบับที่/ ถ้ามี)/ เลขหน้า.

ตัวอย่าง

มะลิวรรณ โคตรศรี. (2548). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารวิจัยและวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 3(1), 32-48.

2.5 รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อเรื่อง./ (รายงานการวิจัย)/ สถานที่พิมพ์/ สำนักพิมพ์

ตัวอย่าง

พระมหาภาสิต สุขวรรณดี (สุภาสโธ). (2547). *รายงานการวิจัยการรักษาศีล 5 ของนักศึกษาภาคสมทบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ พ.ศ. 2547*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

2.6 เว็บไซต์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อเรื่อง./ สืบค้นเมื่อ/ วัน/ เดือน/ ปี/ จาก/ แหล่งสารสนเทศ.

ตัวอย่าง

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. (2547). *จิตสำนึกและวิญญาณของคนสอนครู*. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2548, จาก <http://www.km.rikp.ac.th>

Aron, Arthur. (2008). *Love: What Is It, Why Does It Matter, and How Does It Operate?*. Retrieved 28 July 2561, from <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/j.1745-6916.2008.00065.x?journalCode=ppsa>

2.7 บทความในหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ/(ปี/เดือนที่พิมพ์/วันที่/เดือน)/ชื่อบทความ/ชื่อหนังสือพิมพ์/หน้า/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

โกวิท โพธิสาร. (2549, 4 สิงหาคม). สัมผัสโลกวิทยาศาสตร์ นวัตกรรมใหม่ล่าสุด งานสัปดาห์วิทยาศาสตร์'49. *มติชน*, น. 33.

2.8 รายงานการประชุมวิชาการ หรือการสัมมนาทางวิชาการ

ชื่อผู้เขียนบทความ/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ใน/ชื่อเอกสารการประชุมหรือสัมมนา. (หน้า/เลขหน้า). / สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

นิത്യ โรจนรัตน์วานิชย์ และสิทธพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2549). การศึกษาวิเคราะห์และออกแบบระบบการตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. ใน *เวทีนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 3* (น. 48-50). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

2.9 บทความในนิตยสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ/(ปีที่พิมพ์/วันที่/เดือน)/ชื่อบทความ/ชื่อนิตยสาร/ปีที่หรือเล่มที่/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ศุภรา กันตะพัฒนะ. (2549, 1 สิงหาคม). เยียวยาหัวใจดวงน้อย ด้วยสองมือแม่. *ชีวจิต*, 8, 26-31.

2.10 เอกสารของหน่วยงานที่ไม่เป็นเล่ม

ชื่อหน่วยงาน/(ปีที่พิมพ์/วันที่/เดือน)/ชื่อของเอกสาร/เลขที่ของเอกสาร (ถ้ามี).

ตัวอย่าง (จดหมายเหตุ)

กรมศิลปากร. (2445, 27 พฤศจิกายน). *ลายพระหัตถ์กรมหลวงดำรงราชานุภาพกราบทูลกรมหลวงเทเวศร์วัชรโปการ*. เลขที่ 3/197.

ตัวอย่าง (คำสั่ง)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2549, 21 มีนาคม). *เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย*. คำสั่งที่ 0577/2549.

ตัวอย่าง (ประกาศ)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2549, 23 มิถุนายน). *เรื่องเกณฑ์การทดสอบและการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (ฉบับที่ 2)*. ประกาศมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อกฎหมาย/(ปี/วันที่/เดือน)/ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม/ตอนที่/หน้า/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. (2542, 15 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 33. หน้า 42-48.

2.12 การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์/(ปี/วันที่/เดือน)/สัมภาษณ์โดย/ชื่อผู้สัมภาษณ์/[การบันทึกเสียง]/ตำแหน่ง(ถ้ามี)/สถานที่.

ตัวอย่าง

มหิศร มังคลรังศรี. (2549, 4 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย เอมันัฐ เชมราช [การบันทึกเสียง]. รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี, ราชบุรี

2.13 เอกสารทุกประเภทที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์**ตัวอย่าง (ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง)**

รอบรู้นานาชาติ. (2549). กรุงเทพฯ: ภัทรินทร์.

ตัวอย่าง (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์และไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์)

ส. กลิ่นหอมหวล. (ม.ป.ป.). แม่คะนี้้ง-น้ำค้างแข็ง คืออะไร. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.